

BİR DEVRİM KAHRAMANI FELİKS DZERJİNSKİ

Çeviren: Özlem Altıok

Yazılama

BİR DEVRİM KAHRAMANI: FELİKS DZERJİNSKİ

Bir devrim kahramanı: Feliks Dzerjinski

Yazılama Yayınevi: 198
Dünyaya Pencere: 48

Bir devrim kahramanı: Feliks Dzerjinski

Bu biyografi, Secriyon Hromov (baş editör), Hya Doroşenko, Sofya Dzerjinskaya, Aleksandr Hatskeviç, Vassiliy Korovin, Mihail Koziçev, Isabella Mişakova, Velmira Nevolina, Aleksandr Solovyov, Aleksey Velidov, Nina Vinogradova ve Rozaliya Yermolayeva'nın aralarında bulunduğu bir yazar ekibi tarafından yazılmıştır.

Çeviren: Özlem Altıok

Kapak Tasarımı: Levent Karaoğlu

Sayfa Düzeni: Umut Tuna

ISBN: 978-605-2222-22-5

Birinci Baskı: Aralık 2018

© Yazılama Yayınevi

Baskı: Mutlu Basım Yayın - Bahri Mutlu
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi
C Blok No: 256 Topkapı - İSTANBUL
Tel: 0 212 5777208
Sertifikano: 18569

Yazılama Yayınevi Hizmetleri Ltd. Şti.

Serasker Cad. Osmancık Sokak
Betül Han 9/13 Kadıköy - İstanbul

Sertifika No: 12411

Tel: 0 216 338 52 59

iletisim@yazilama.com

www.yazilama.com

Bir devrim kahramanı: Feliks Dzerjinski

Çeviren
Özlem Altıok

Yazılama

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 7

1. BÖLÜM 11

Bir Devrimci Olarak Kariyerinin Başlangıcı: Çocukluğu ve Gençliği

2. BÖLÜM 33

İlk Rus Devrimi Öncesinde ve Devrim Süresince Parti Çalışması *(1899-1907)*

3. BÖLÜM 59

Gericilik Yılları ve Yeni Devrimci Yükseliş: Hapishane ve Sürgün *(1907-Şubat 1917)*

4. BÖLÜM 69

Sosyalist Devrimin Zaferi İçin Mücadele *(Mart-Ekim 1917)*

5. BÖLÜM 85

Devrimi Korumak

6. BÖLÜM 101

İç Savaş ve Yabancı Güçlerin Silahlı Müdahalesi Sırasında Veçeka Başkanı Olarak Çalışmaları

7. BÖLÜM 125

İçişleri Halk Komiserliği'nde

8. BÖLÜM 137
İç Savaş Cephelerinde

9. BÖLÜM 151
Sovyet Devletinin Güvenliğinin Korunması

10. BÖLÜM 171
Ulaşım Halk Komiserliği

11. BÖLÜM 191
Sosyalist Sanayinin Yönetiminde

12. BÖLÜM 219
Dzerjinski: Leninist Bir Siyasi Şahsiyet

SONUÇ 239

Dzerjinski'nin Hayatında
ve Çalışmalarındaki Önemli Tarihler (*1877-1926*) 245

Giriş

Komünizmi kurarken her alanda olağanüstü gayret gösteren Sovyet halkı, üretici güçler, ekonomik ve toplumsal ilişkiler geliştirmeyi, sosyalist demokrasi ve kültürü kurmayı ve yeni insanı yaratmayı başardı. Dünyanın ilk sosyalist ülkesi, gelişmiş sosyalizm aşamasına adım attı. Parti'nin ve halkın elde ettiği kazanımlar Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 27. Parti Kongresi'nde kabul edilen güncellenmiş programında kayıt altına alınmıştır.

Sovyet halkının yeni bir toplum inşasındaki tarihi başarıları, 1941-1945 Büyük Anayurt Savaşı'ndaki zaferi, ülkenin daha ileri toplumsal, ekonomik ve kültürel aşamalara doğru emin adımlarla ilerleyişi ve Sovyetler Birliği'nin yükselişinin dünyanın gelişimi üzerindeki etkisi, Komünist Parti'nin faaliyetlerinden ayrı düşünülemez. Parti, halkın yaratıcı çabalarının ilham kaynağı ve örgütleyicisi ve Sovyet toplumunun öncü ve kılavuz gücü olmuştur. Bugün Parti, ülkenin sosyoekonomik gelişimini hızlandırma stratejisini geliştirmiş bulunmaktadır. Bu stratejiyle Sovyet insanlarının hayatlarında her açıdan niteliksel bir değişiklik yaratmak amaçlanmaktadır.

Ülkede gerçekleşen etkileyici toplumsal ve ekonomik değişiklikler ve Sovyet halkının bu barışçıl ve yaratıcı eseri, pek çok nesilden devrimcinin, özellikle de devrimler çağında siyaset sahnesine girmiş Leninist okulun siyasi şahsiyetlerinin ve devlet görevlilerinin hayallerini ve yiğit çabalarını gerçeğe dönüştürdü.

Büyük devrimcilerden Feliks Dzerjinski, sarsılmaz bir Komünist, sağlam bir devrim savunucusuydu ve ülkesi, halkı ve tüm insanlığa daha iyi bir gelecek sağlayabilmek için savaşmaktaydı.

Devrim düşmanlarının korkması gereken biriydi ve hayatı komünizmin ideallerini gerçekleştirmek için verdiği, bitmeyen mücadeleden oluşuyordu. Kısa hayatı dolu dolu ve olaylı geçmiştir. Tüm ömrünün çeyreğine tekabül eden on bir yılını hapishanede ve sürgünde geçiren inanmış bir Bolşevik-Leninist olan Dzerjinski, dünyanın ilk sosyalist işçi ve köylü ülkesinin idaresine yardımcı oldu. Burjuvaziye dehşet veren, gerçekten sevilen bir kahramandı. Bolşevik yoldaşları devrim davasına olan bağlılığını takdir ederek ona "Demir Feliks" ismini takmışlardı.

Dzerjinski işçi sınıfının kurtuluşu için mücadele saflarına atıldığında 17 yaşındaydı. Bir devrimci olarak kariyeri Litvanya'da Kaunas ve Vilnius'un işçi sınıfı çevresinde başladı. Kısa sürede profesyonel bir devrimci, Rus İmparatorluğu'nun Kuzeybatısı ile Polonya'daki işçi sınıfı hareketinin lideri oldu. Dzerjinski'nin bu adanmışlığının, Polonyalı ve Rus devrimci hareketlerin birleşmesine, Polonya işçi sınıfı içinde enternasyonalizmin gelişmesine, iki kardeş proletarya partisinin bir araya gelmesine ve Bolşevik Parti'nin güçlenmesine büyük katkısı olmuştur.

Dzerjinski kararlı ve sağlam bir Leninist'ti. Lenin ile 1906'da Stockholm'de Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (RSDİP) Dördüncü Kongresi'nde yüz yüze tanıştı. Fakat Lenin'le eserleri aracılığıyla "tanışması" bundan çok daha öncesine rastlar. Dzerjinski, Lenin'in Komünist Parti'yi örgütleyici faaliyetlerini ve işçi sınıfı hareketinde sürekli olarak gerçekten devrimci strateji ve taktikleri desteklemesini takdir ediyordu.

Dzerjinski, Petrograd'daki Ekim 1917 silahlı ayaklanmasının hazırlık ve eylem sürecinin doğrudan içinde yer aldı. Ayaklanmayı yöneten Parti Merkezi'nin üyelerindendi ve burjuvazinin karşıdevrimci planlarını etkili bir şekilde bozan devrimci mücadelenin kilit sektörlerinin bizzat sorumlusuydu.

Devrimden sonra Dzerjinski, Parti ve bizzat Lenin tarafından Tüm Rusya Karşıdevrim, Sabotaj ve Vurgunculukla Mücadele Olağanüstü Komisyonu'nun (Veçeka) başkanı olarak atandı. Komisyon, tıpkı örgütleyici ve sadık bir Bolşevik olarak nitelikleriyle dikkat çeken başkanı gibi, kuruluşundan bu yana genç Sovyet Cumhuriyeti'nin uyanık ve muktedir koruyucusu görevi gördü.

Dzerjinski, Mart 1919'dan itibaren Olağanüstü Komisyon'un

yanı sıra İçişleri Halk Komiserliği'ne de önderlik etti ve Sovyet devlet aygıtının yaratılmasında aktif bir şekilde rol aldı. Bütün ülkede devrimci kanun ve düzenin kurulması ve korunmasına önemli katkılarda bulundu.

Nisan 1921'de Dzerjinski aynı zamanda Ulaşım Komiserliği'nin de başına getirildi. Ülkenin ulaşımını, özellikle de ekonomik bozulmayı, açlığı ve bölgesel yalıtılmışlığı yenmenin zorunlu koşulu olan demiryollarını iyileştirmek için çok çalıştı.

Dzerjinski'nin bir başka sorumluluğu da Yüksek Ekonomi Konseyi'nin başkanlığı idi. Bu görevle Dzerjinski, Lenin'in fikirlerinin ve Parti'nin, ülkenin sanayileşmesi konusundaki ekonomi politikasının uygulanmaya konmasına büyük bireysel katkı sağlamıştır. Demir ve demir dışı metaller metalurjisi, havacılık endüstrisinin kurulmasıyla ve traktör ve tarım makineleri yapımıyla doğrudan ilgilenmiştir. Dzerjinski bilimsel araştırmanın önemine vurgu yapmış ve Sovyetler Birliği'nde bilimin ilerlemesi için gösterdiği gayretle de anılmıştır.

Sovyet devletinin ilk günlerinden itibaren Dzerjinski, Sovyetler kongrelerine ve Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi ve ülkenin devlet otoritesinin en yüksek organı olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Merkez Yürütme Komitesi'ne (1924'ten itibaren) defalarca delege seçilmiştir. Yeni cumhuriyette devlet kurmanın çeşitli sorunlarının üstesinden gelinmesinde etkin bir şekilde çalışmış, Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nin çocukların durumunun iyileştirilmesi komisyonunun başkanı olarak, başarısıyla kendini göstermiştir. Bu çalışması onun inceliğini ve insani özelliklerini gözler önüne sermiştir.

Feliks Dzerjinski'nin verimli, çok yönlü ve titiz derecede dürüst bir kariyeri olmuştur. Leninist okulun bir Bolşevik'i olarak Parti'nin siyasi ve örgütsel çalışmasının kilit sektörlerinden sorumluydu. Bolşevik yoldaşlarının ona her zaman tam olarak güvendiğini söylemeye dahi gerek yok.

Dzerjinski'nin devlet, ekonomi ve halk lideri olarak çalışmaları beklenmedik bir şekilde son buldu. 20 Temmuz 1926'da mücadelenin bir askeri olarak hayatını kaybetti. Parti Merkez Komitesi ve Merkezi Denetim Komisyonu, tüm Parti üyelerine, işçilere ve Kızıl Ordu ve Donanma'ya hitaben yapılan bir konuşmada şu sözlere

ver ver di:"Feliks Dzerjinski; Çarlık Rusyası'nın işkence odalarında ve Sibirya sürgününde, bitmek bilmeyen ağır hapis yılları boyunca hapishanede ve özgür yılları boyunca, yeraltı çalışmasında ve hükümet görevlerini yürütürken, Olağanüstü Komisyon'dayken ve inşaat çalışmalarının başındayken daima ateş hattındaydı..."

Okura, Feliks Dzerjinski'nin hayatı ve çok yönlü çalışmalarına dair tam ve doğru bir fikir verebileceğine inandığımız bilimsel biyografisini sunuyoruz. Bu biyografi Lenin'in çalışmalarına, Parti kongre ve konferans belgelerine, SBKP Merkez Komitesi, Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrat Partisi ve Polonya Komünist Partisi (1918-1938) toplantılarına ve Dzerjinski'nin kendi yazılarına (akrabalarına ve Partili yoldaşlarına mektupları, hapishane günlüğü, Parti çalışması üzerine raporları, Parti kongre ve konferanslarındaki konuşmaları, basma verdiği demeçler vb.) dayanmaktadır. Yazarlar, arşiv belgelerini, hakkında yazılmış sayısız inceleme yazısını (Rusça ve Lehçe), daha önceki biyografilerini (özellikle kendisini şahsen tanıyan Yakov Ganetskiy, Yu. Krasniy, Feliks Kon, Adolf Warski gibi ilk biyografi yazarları tarafından yazılmış olan) ve Feliks Dzerjinski'nin kariyerini çeşitli açılardan ele alan başka çalışmaları kapsamlı olarak araştırmış bulunmaktadır. Dzerjinski'nin eşi Sofya tarafından yazılan *Büyük Savaşlar Döneminde* isimli kitap çok faydalı bilgiler sağlamıştır. Bu kitap Sovyetler Birliği'nde ve aynı zamanda Polonya Halk Cumhuriyeti'nde yayımlanmıştır. Kitap yalnızca Dzerjinski'nin muhtemelen en yakınındaki kişinin şahsi hatıralarını içerdiği için değil, aynı zamanda söz konusu dönemi ve bu muhteşem adamla yan yana çalışmış insanları tanımlayan gerçeklerin zenginliğinden dolayı da çok değerlidir.

Yazarlar aynı zamanda SBKP, SSCB ve uluslararası komünist hareketin tarihine ilişkin çok kapsamlı kaynaklardan faydalanmıştır. Kitap Dzerjinski'nin yaşamındaki başlıca dönüm noktalarının bir listesini içermektedir.

1988

1. BÖLÜM

Bir Devrimci Olarak Kariyerinin Başlangıcı

ÇOCUKLUĞU VE GENÇLİĞİ

19. yüzyılın sonunda Rusya'daki devrimci işçi sınıfı hareketi yeni bir gelişme dönemine girdi ve muazzam derecede büyüdü. Ayrıca 1890'ların ortalarından itibaren Rusya'daki sosyal demokrasi sadece bir ideolojik eğilim değil aynı zamanda işçi sınıfı mücadelesi ile yakından ilgili, etkin bir siyasi güç haline gelmişti.

1893 sonbaharında Lenin, St. Petersburg'a taşındı. Burası, Lenin'in proletaryaya, Rusya'nın tüm emekçi insanlarına, otokrasi ve burjuvazinin yıkılması ve sosyalist devrim zaferi için öncülük ettiği tarihi yolculuğunun başladığı yerdi.

Bunlar Feliks Dzerjinski'nin gençliğinin arka planında olanlardı.

Babası Edmund Dzerjinski, Polonyalı soylu bir aileden geliyordu ve okul öğretmeniydi. On kardeşten sadece Edmund ve Felicjan daha yüksek eğitim almayı başarabildi. Edmund 1863'te St. Petersburg Üniversitesi fizik ve matematik bölümünü bitirdi ve üç yıl sonra ailesi ile birlikte kız ve erkek gramer okullarında fizik ve matematik dersleri verdiği Taganrog'a taşındı.

Edmund verem hastasıydı ve yoğun çalışması sağlığını hızla kötüye götürdü. 1875'te ailesi ile birlikte Nalibokskaya Puşça yakınlarındaki doğup büyüdüğü yer olan Dzerjinovo konağına döndü. Burada 30 Ağustos (yeni takvime göre 11 Eylül) 1877'de[1]

[1] Kitapta, 14 Şubat 1918'e kadar eski takvim kullanılmıştır.

Usa Nehri'nin en hızlı aktığı yerin yanındaki küçük evde[2] Feliks Dzerjinski dünyaya geldi.

Annesi Helena Ignatievna Januszewska, entelijansiyaya mensuptu. Babası uzun yıllar St. Petersburg Demiryolu Enstitüsünde profesör olarak çalıştı ve iki erkek kardeşi ulaşım mühendisiydiler.

Edmund köylü çocuklarına ücretsiz dersler veriyor, onlara okuma, yazma, aritmetik ve fizik öğretiyordu. Toprak sahiplerinin, kulakların (zengin köylüler) ve polisin zorbalıkları altında ezilen köylüler Edmund'a her daim rahatça danışabiliyorlardı. Adil bir insan olarak biliniyordu. 1882'de, 42 yaşındayken, geride 32 yaşında bir dul ve sekiz çocuk bırakarak verem nedeniyle hayata gözlerini yumdu. Helena ve çocuklar Edmund'un küçük emekli aylığı ve Dzerjinovo'dan elde ettikleri ufacık kira ile geçineceklerdi. Şans eseri, Helena'nın annesi Kazimiera Januszewska maddi destekte bulundu. Gelen para yüksek olmasa da düzenli idi.

Dzerjinski çocukları, ilk çocukluktan itibaren sıkı çalışmaya, kendi işlerini görmeye ve birbirlerine yardım etmeye alışkındılar. Ailedeki ortam sıcak ve canayakındı. Helena çocuklarını sağlıklı ve ruhsal açıdan güçlü yetiştirmek için elinden geleni yaptı. Yazın oğulları, güzel Neman Nehri'nin bir kolu olan Usa'da uzun tekne gezileri yapar ve Nalibokskaya Puşça'nın masalsı uzak köşelerine yürüyüşlere giderlerdi. Köydeki çocuklar arasında pek çok arkadaşı vardı.

Feliks kabuğuna sığmayan hassas bir çocuktu. Bazen yaramazlık yapsa da hiçbir zaman acımasız veya kaba olmadı. Hayvanlara düşkündü ve onlara kötü davranılmasına katlanamazdı. Doğayı çok seviyordu. Ormanlarda dolaşmak, çiçek, meyve ve mantar toplamak, nehirde yüzmek, balık ve yengeç yakalamak en sevdiği şeylerdi. Feliks'in aile yemeklerine bu katkıları çok hoş karşılanıyordu.

Yoksul köylülerin ve genç yaştaki kiralık işçilerin hayatlarının ne kadar zor olduğunu, çoğunlukla köyde edindiği arkadaşlarından öğrendi ve toplumsal adaletsizliğe karşı isyan tohumları muhtemelen bu dönemde ruhuna ekilmişti.

[2] 1880'de mimar yeğen Justyn Dzerjinski, Edmund'un yeni, daha büyük ve çatı katlı bir kütük ev yapmasına yardım etmiştir. Feliks çocukluğunu bu evde geçirmiştir.

Yoksulluk, zeki ve manevi olarak sağlam bir kadın olan Helena'nın, çocuklarına fiziksel, ahlaki ve entelektüel bir eğitim vermesine engel olmadı. Aile hayatı ve özellikle annesinin sunduğu örnek, Feliks'i etkileyen ve şekillendiren en önemli etkenlerdi. Daha sonra kız kardeşi Aldona'ya mektubunda Dzerjinski, "Sevgi ruha işler ve onu güçlendirir, nazik ve duyarlı yaparken; korku, acı ve utanç ruhu doğru yoldan çıkarır. İyi, soylu, güçlü, sıcak ve aydınlık olan her şeyin kaynağı sevgidir" diye yazmıştır.

Feliks çocukken, 1863'te yaşanan Polonya ve Litvanya'nın ulusal kurtuluş ayaklanması hâlâ hafızalarda tazeydi. Çarcı General Muravyov'un Polonyalılara, Beyaz Ruslara, Litvanyalılara ve aynı zamanda isyancılara sempati duyan Rus subaylara uyguladığı misilleme saldırılarını unutmak kolay değildi. Feliks, otokrasinin bu baskıcı politikalarının ve toprak sahipleri ile kulakların yoksul köylülere insanlık dışı davranışlarının farkındaydı. Bütün bunlar duygusal Feliks üzerinde güçlü bir etki yaratmıştı.

Uzun yıllar sonra karısına 11 Haziran 1914'te yazdığı bir mektupta Dzerjinski şöyle diyordu: "Annemizin küçük kır evimizde geceleri dışarda ağaçlar fısıldaşırken bize bir lamba ışığında hikâyeler anlattığını hatırlıyorum. İnsanlara zorla ödettirilen tazminatlar, yapılan misillemeler ve can sıkıcı vergiler hakkında hikâyeler... Bu, kader anıydı ve daha sonra içinden geçtiğim yolu her şeyden çok bu sayede seçtim. Duyduğum her şiddet olayını kendime yapılmış gibi hissettim."

Şu sözleri, Dzerjinski'nin annesine duyduğu derin sevgiyi kanıtlıyor: "Annemiz bizim için ölümsüz. O bana ruhumu verdi ve onu sevgiyle doldurdu. Kalbimi açtı ve içinde kendisine sonsuza dek kalacağı bir yer edindi."

Feliks altı yaşındayken Lehçe ve yedi yaşına geldiğinde de Rusça okuma yazmayı öğrendi. Öğretmeni annesiydi. Daha sonra en sevdiği kız kardeşi Aldona onu 1887'de okula hazırladı. Aile bu dönemde Wilno'ya (şimdiki Vilnius, Litvanya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin başkenti) taşındı.

Aile o yazı Dzerjinovo'da geçirdi. Feliks oraya en son devrimden önce 1892'de gitti. Vahşi doğaya olan sevgisini ve Dzerjinovo'ya dair anılarını asla unutmadı. Hapishanede ve sürgündeyken, otokrasinin yıkılacağı ve eve, sevdiklerinin yanına döneceği günlerin

hayalini kurdu. Kendine özgü bir biçimde daha sonra şöyle yazdı: "Doğanın güzelliğini anımsıyorum da... bana her daim fikrimizi düşündürmüştür... O güzellik, o doğa asla reddedilmemeli. Doğa, bir şekilde evsiz kalan, fakat proletaryanın yolunu izledikleri takdirde tüm dünyayı kazanacak olan gezginlerin tapınağıdır."

Feliks 1889-1895 yılları arasında yatılı okula gitti. Erkek kardeşleriyle beraber, amaçları çarlığa bağlı olan hizmetkârlar yetiştirmek olan okul müdürleri ve gözetmenlerin sıkı gözetimi altında yaşadılar. Burada sürekli egzersizler ve katı kurallar, aynı zamanda inekleme, dedikodu ve ispiyonculuk da vardı. Feliks bütün bunlara katlanamıyordu. Adaletsiz bir biçimde cezalandırılan ve zulüm görenleri korkusuzca savundu ve sürekli memnuniyetsiz ve okul geleneklerini sorgulayan genç bir adam olarak ünlendi. En gerici öğretmen olan Almanca öğretmeni, Feliks'in okuldan kovulmasını dahi talep etti.

Okuldayken çok okurdu. Kitapları, özellikle de şiirleri çok seviyordu. Şiir yazmayı da denedi. Adam Mickiewicz, Marja Konopnicka, Ludwik Kondratowicz, Boleslaw Prus, Aleksandr Puşkin, Mihail Lermontov ve Nikolay Nekrasov gibi Leh ve Rus klasik yazarlarını iyi biliyor, Nikolay Gogol ve Mihail Saltıkov-Şçedrin okumayı seviyordu. Ayrıca Vissaryon Belinskiy ve Aleksandr Herzen'in eserlerini de inceliyordu.

Wilno'da edindiği pek çok arkadaşı sayesinde işçi sınıfının durumunu yakından görebildi ve şu soruya cevap aramaktan kendini alamadı: Bir avuç sömürücü keyif içinde yaşarken neden büyük halk kitleleri çalışmak ve buna rağmen pek çok insan açlıktan ölmek zorunda?

Altıncı sınıftan itibaren zayıflamaya başlayan tanrı inancı yedinci sınıfa geldiğinde tamamen yıkıldı. Dzerjinski artık toplumsal yaşamın kanunlarını anlamak ve adaletsizliğe son vermenin radikal yollarını bulmak için elinden geleni yapan bir ateistti.

Marksist edebiyat o zamanlar yasaklanmıştı. Çoğunlukla illegal olarak dağıtımı yapılan yayınlara ulaşmak güçtü. Dzerjinski bu dönemle ilgili şöyle yazmıştır: "Yolumu hiçbir ipucu ve kılavuz olmaksızın el yordamıyla bulmak zorundaydım." Fakat bir yolunu bulup edindiği ve derin bir biçimde incelediği Marx, Engels ve Lenin'in eserleri pek çok şeye açıklık getirdi. Marksist felsefe onun

inancı oldu ve dünyaya bakışını şekillendirdi.

Dzerjinski 17 yaşında 7. sınıftayken illegal bir öğrenci sosyal demokrat kendini geliştirme grubuna katıldı. Marx ve Engels'in kaleme aldığı *Komünist Manifesto*'yu, Engels'in yazdığı *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*'ni, Plehanov'un *Monist Tarih Anlayışı*'nı ve Alman Sosyal Demokrasisi'nin Erfurt Programı'nı ve pek çok başka eseri ilk olarak bu dönemde okudu.

Dzerjinski'nin aile ve arkadaşlarına yazdığı mektuplar, bilimsel komünizm ve Marksizm'i nasıl savunduğunu ortaya koymaktadır.

Dzerjinski çocukluğundan beri halkına kendini adamış, Leh sanat ve edebiyatını çok sevmişti ve Leh tarihine hâkimdi. Çocukken dahi, Rus otokrasisiyle yakın ilişki içinde olan Polonyalı toprak sahipleri ve sermayedarların, işçi kitlelerini, milliyetleri ne olursa olsun sömürdüğüne ve onlara kötü davrandığına defalarca şahit olmuştu.

Dzerjinski gençliğinde dahi sağlam ve inanmış bir enternasyonalistti. Rusya'daki devrimci hareketin önemini ve gücünü takdir ediyordu ve Polonya ve Litvanya'daki kapitalistleşme eğiliminin farkındaydı. Polonya ve Litvanya'daki işçilerin, ancak Rusya'daki proletarya ile işbirliği içine girmeleri halinde toplumsal ve siyasi özgürlük kazanabileceklerinin bilincine vardı. Lenin 1914'te şöyle yazmıştı: "Polonyalı Sosyal Demokratlar ulusal sorunun Polonyalı işçiler için ikincil öneme sahip olduğunu vurgulamakta ve Polonyalı ve Rus işçilerin sınıf mücadelelerinde en yakın ittifakı sürdürmeleri gerektiğine dair son derece önemli ilkeyi açığa vurmakta epey haklıydılar."[3]

Dzerjinski devrimci harekete katıldıktan sonra kısa zamanda tecrübeli bir ajitatör ve gizli çalışma yöntemleri uzmanı haline geldi. Wilno'nun fabrika çırakları, esnaf ve işçileri arasında, kız okulunda ve teknik lisede gençlik çalışma grupları örgütlüyordu. İlginç konular tartışarak toplantıları canlandırıyordu. O zaman dahi belli bir fabrikadaki işçilerin çalışma koşulları ile sınıf savaşının daha genel hedefleri arasında bağ kurmak ve insanları bu mücadeleye katılmaya teşvik etmek gerektiğini biliyordu.

3 V. İ. Lenin, "Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı", *Toplu Eserler*, Cilt 20, Progress Publishers, Moskova, 1964, s. 433–434.

Dzerjinski, henüz yatılı okuldayken gizliliğin kurallarını idrak etmişti ve çok temkinliydi. Yeraltı çalışması için vazgeçilmez olan ketum olmak, bir durumu hızlıca değerlendirebilmek ve cesur ve kararlılıkla hareket edebilmek gibi özelliklerini bu dönemde geliştirdi.

Dzerjinski'nin yeraltı çalışmasını birlikte yürüttüğü arkadaşı, bir işçi sınıfı şairi olan Andrzej Gulbinowicz onu şöyle tarif ederdi: "Yoldaş Jacub (Dzerjinski'nin yeraltı takma ismi) ateşli ve gayretli bir gençti. Toplantılarda uzun konuşmalar veya raporlar sunmazdı. Kısa, öz, açık ve gönüllülükle işe odaklanarak konuşurdu. Yorulmak bilmiyordu ve bunu bize de geçiriyordu."

1894 yılı Dzerjinski'nin hayatında önemli bir dönüm noktası oldu. Bu, küçük bir arkadaş grubuyla birlikte Wilno'daki Gediminas Dağı'nda tüm hayatını kötülüğe ve adaletsizliğe karşı, işçilerin özgürlüğü ve mutluluğu için mücadeleye adayacağına yemin ettiği yıldı. Bu yeminine son nefesine kadar sadık kaldı.

1895 yılı Rus devrimci işçi sınıfı hareketinin tarihinde çok önemli bir yıldı: Lenin, St. Petersburg'da, Rusya'daki özgürlük hareketinde yeni ve proleter bir dönem açan ve işçi sınıfı partisinin çekirdeğini oluşturan İşçi Sınıfının Kurtuluşu için Mücadele Birliği'ni kurdu. Lenin'in önderliğindeki Birlik kısa zamanda işçiler arasında kitle eylemleri düzenlemeye başladı ve Marksizm'in işçi sınıfı ile bağını kurmayı başardı.

Dzerjinski 1895 sonbaharında 18 yaşındayken Litvanya Sosyal Demokrat Partisi'ne katıldı. Propaganda ve örgütsel çalışması kapsam olarak genişliyor ve Wilno'nun işçileri ve zanaatkârları arasında faaliyetini sürdürüyordu. O zamanlar Dzerjinski'nin pek çok takma adı vardı ama bunlardan en sevdiği Jacek'ti. Bu isim ona gençlik grup toplantılarında ders verdiği Wilno'nun genç demiryolu işçileri tarafından verilmişti.

Ekim 1895'te büyükannesi Kazimiera Januszewska, Wilno'ya taşındı. 26 Poplawska Caddesi'nde bir ev tuttu ve torunları da onunla yaşamak üzere geldiler. Feliks ve kardeşleri o iğrenç yatılı okuldan kurtuldukları için rahatladılar.

Feliks tavan arasını illegal broşürler basmak için kullanıyordu. Bunları devrimci yoldaşlarıyla birlikte geceleri şehrin her yerine yapıştırıyorlardı. Gizlilik en katı şekilde korunuyordu.

Büyükannesinin evindeki yeraltı matbaasının varlığından hiç kimsenin haberi olmadı.

Ne var ki Feliks bütün vaktini broşür yazıp çoğaltarak geçirmiyordu. St. Bernardinu Katedrali'nin bodrumunda başka bir yeraltı matbaası kurdu. Mariya Voytkeviç-Krjijanovskaya o günlerden şöyle söz ediyordu: "Geceleri hektograf kullanarak el ilanı ve broşür basıyorduk... Ortamın gizliliği sayesinde her hareketi izleyebiliyor ve her sesi duyabiliyorduk. Sinirlerimiz gergindi. Yaptığı işe kendini kaptıran Feliks çok heyecanlıydı." Feliks, kimsenin yıkıcı bir faaliyetten asla şüphelenmeyeceği başka bir yerde, polis karakolunun yakınında bir hektograf daha kurmuştu.

Dzerjinski, Aralık 1895'te Varşova'daki illegal öğrenci grupları kongresinde Litvanya gençliğini temsil etti. Amaçları Lehçe öğrenmek (eğitim kurumlarında bu yasaklanmıştı), Polonya tarihi çalışmak ve gençleri otokrasiye karşı mücadeleye dahil etmekti. Kongrenin delege çoğunluğu ve liderleri milliyetçi görüşleri savunuyordu. Dzerjinski kongredeki konuşmasıyla proleter enternasyonalizmin cesur savunucusu oldu. Kaçınılmaz bir zaferin güveniyle konuştu, taleplerinde son derece kararlıydı ve devrimci heyecanla doluydu. Dzerjinski gibi düşünen Bronislaw Koszutski'ye göre kongredeki konumları sol kanattan küçük bir gruba mensup sadece üç ya da dört delege tarafından benimsendi.

Kitlelerin devrimci teori eğitimikonusundaki ısrarlı çalışma, sonunda sonuç vermeye başladı. Dzerjinski 1896'da ilk (Wilno'da) sosyal demokrat öğrenciler kongresini organize etti. Bu kongrede öğrenci grupları için Dzerjinski'nin aktif katılımıyla şekillendirilen bir müfredat kabul edildi.

O dönemde annesinin sağlığı kötüye gitmeye başladı. Feliks onu birçok kez tedavi için Varşova'ya götürdü. Annesine çok bağlıydı ve hastalığı onu derinden üzdü. Sık sık hastaneye onu ziyarete geldi. Kız kardeşi Aldona'ya şöyle yazmıştı: "Annemizin bir aya kalmaz iyileşmesini tutkuyla umut ediyorum." Fakat Helena gitgide kötüleşti ve 14 Ocak 1896'da öldü. Bu, Feliks için bir felaketti fakat o, acısına yenik düşmeyi reddetti ve bir Parti üyesi olarak daha fazla gayret gösterdi.

Dzerjinski okulda başarılıydı ama kurumun ortamı onu tiksindiriyordu. Okul çalışmaları çok vaktini alıyor ve onu devrimci

harekete dair görevlerinden alıkoyuyordu. Fakat Feliks eğitim almasını isteyen annesini üzmemek için okuluna devam etti.

Ne var ki annesinin ölümünden sonra ciddi olarak geleceğine odaklanan Feliks, 1896 baharında sekizinci, yani son sınıftayken okulu bırakmaya karar verdi. Okul yönetimi onun illegal faaliyetlerinden habersizdi ve onu hiçbir şeyle suçlayamazdı. Okulu bırakma kararını verdikten sonra öğretmenler odasına girerek en nefret edilen ve gerici öğretmenlerden biri olan şovenist Mazikov'a uluorta saldırdı. Şaşkına dönen öğretmenler onun çarlık Rusyası'nda eğitime dair görüşlerini dinlemek zorunda kaldılar.

Feliks'in teyzesi Zofja Pilar okul müdüründen yeğeninin okulu bırakmasına izin verilmesini rica etti. Bunun üzerine kendisine, 8. sınıf öğrencisi Feliks Dzerjinski'nin, teyzesinin isteği üzerine eğitimini sonlandırdığına dair bir belge verildi. Bu belge Feliks'in mezuniyet sınavlarına başka bir şehirde girmesine ve sınava girmeksizin bir üniversiteye gitmesine olanak sağlıyordu.

Dzerjinski okulu bıraktıktan sonra tam zamanlı profesyonel bir devrimci oldu. Daha sonra otobiyografisinde şöyle yazacaktı: "İnanç eyleme dökülmelidir. Kitlelere yakın olunmalı ve onlarla birlikte öğrenilmelidir." Faaliyetleri çoğunlukla işçi sınıfı içindeydi. İşçilerin hayatını yaşıyor ve onların çıkarı için savaşıyordu. 29 Ağustos 1916'da kardeşi Wladyslaw'a, büyük proleter kitlelerinin bir parçası olduğunu ve onların bütün çabalarını, acı ve umutlarını paylaştığını yazmıştır. Ayrıca insanların doğrudan yüreğine giden bir yol bulduğunu ve yüreklerinin sesini duyar gibi olduğunu da ifade etmiştir. Feliks'in çalıştığı toplumsal koşullar ona paha biçilmez bir devrimci mücadele deneyimi ile, enternasyonal proletarya doktrini olan Marksizm'in teori, strateji ve taktikleri üzerine çalışma fırsatı kazandırdı.

Bütün benliğiyle görevine odaklanan Jacek, insanların yanma gönderilmeyi ve öğrenci gruplara eğitim vermekten daha fazlasını içeren görevler üstlenmeyi istedi. Otobiyografisinde şöyle yazmıştı: "Şimdiye dek hiçbir devrimci propaganda yapılmamış işçi sınıfı tabakalarına ulaşmak için bir ajitatör oldum."

Dzerjinski'nin en yakın arkadaşları, işçi sınıfı kökenine sahip ajitatörler olan Aleksander Wincenty ve Mikolaj Birinczyk, bir ayakkabıcı ve devrimci sosyal demokrat olan Waclaw Balcewicz

ve Andrzej Gulbinowicz idi.

Feliks ve arkadaşları büyük zorluklara rağmen çalışıyordu. Wilno işçileri çoğunlukla küçük fabrikalarda ya da tüm şehre dağılmış atölyelerde çalışıyordu. Bu nedenle ajitasyon ve propaganda çok fazla vakit ve enerjilerini alıyordu. Dağınık işçi kitlelerinin sosyalist bilinç geliştirmeleri sağlanmalı ve bu kitleler ortak tutum almaları için harekete geçirilmeliydi. Aynı zamanda işçilerin siyasi geri kalmışlığından ve dağınıklığından faydalanarak onlar üzerindeki etkisini genişletmek için elinden geleni yapan Polonya Sosyalist Partisi (PSP)[4] ile de mücadele etmek gerekiyordu.

Wilno işçileri 1896 1 Mayıs'ını şehir dışında gizlice toplanarak kutladılar. Bunu Dzerjinski de dahil Sosyal Demokratlar finanse etmiş ve örgütlemişlerdi. Dzerjinski'nin kendi yazdığı konuşması, Litvanya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Merkez Kütüphanesi arşivinin el yazmaları bölümünde korunmaktadır. İçeriğine bakıldığında Dzerjinski'nin daha o zaman işçilerin sınıf bilincini yükseltmeye çalışan yetenekli bir propagandacı olduğu açıkça görülebilmektedir. Kitlelerin siyasi eğitimini etkili bir şekilde teşvik etmiş ve işçi sınıfı katmanlarını devrimci hareket içine dahil etmiştir. Dzerjinski konuşmasında, şovenist olmakla, farklı milliyetlerden işçileri birbirine düşürmekle ve işçi sınıfı çıkarları için mücadele etmemekle suçladığı PSP'ye eleştiriler yöneltmiş, kitlesel bir proleter hareketin bu mücadele içindeki önemini vurgulamıştır.

Litvanya Sosyal Demokrat Partisi'nin (LSDP) Birinci Açılış Kongresi 1 Mayıs günü Doktor Anton Damaszewicz'in dairesinde yapıldı. Burada ulusal sorun üzerine fikir ayrılığı ortaya çıktı. LSDP'nin Marksist ve devrimci kanadı, gerçek enternasyonalistler Feliks Dzerjinski, Birinczyk, Waclaw Balcewicz, J. Janulewicz, G. Malewski ve diğerleri tarafından temsil ediliyordu. Partinin başında bulunan ve hatalı görüşler savunan Anton Domaszewicz ve

4 Reformist milliyetçi bir parti olan Polonya Sosyalist Partisi 1892'de kuruldu. 1906'da PSP-Sol kanat (Polonya Sosyalist Partisi-Lewisa) ve PSP-Sağ kanat, sözde "devrimci" hizip olarak ikiye bölündü. Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi'nin ve büyüyen devrimci işçi sınıfı hareketinin etkisi altındaki PSP-Sol kanat, giderek devrimci bir duruş benimsedi. Aralık 1918'de birleşik Polonya Komünist İşçi Partisi'ni kurmak üzere Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrat Partisi'ne katıldı.

Alfons Morawski, küçük burjuva ve milliyetçi bir programın benimsenmesindeki etkili isimlerdi.

Dzerjinski bu kongrede Sosyal Demokrat gençliğin bir temsilcisi olarak yer aldı. Marksizm'in sınıf mücadelesi ve proleter enternasyonalizm ilkelerini güçlü bir şekilde savundu fakat o ve destekçileri azınlıktaydı.

Dzerjinski, Wilno'da ve daha sonra Kowno'da (şimdiki Kaunas, Litvanya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti) Litvanyalı sosyal demokratları Rus sosyal demokratlara ve Rus işçi sınıfı hareketine yakınlaştırmak için çalıştı ve proleter enternasyonalizmin ilkelerini tanıtmak için çok çaba gösterdi. İşçilere siyasi ve ekonomik konuları aktarmayı ve sınıf mücadelesinin daha genel amaçlarını doğru bir şekilde anlatmayı hedefleyen kitlesel bir kampanyada yer aldı.

Dzerjinski annesinin 1896'da ölümünün ardından bir süre kız kardeşi Aldona ile kaldı. Fakat Ocak 1897'de ona daha fazla rahatsızlık vermek istemediği için bir işçi mahallesindeki Zarechnaya sokağında bir oda tuttu. Burada Şubat 1897'ye kadar kalabildi.

1897 ilkbahar ve yazında yaşanan devrimci patlamalar, Wilno polisini rahatsız etmeye başladı. Jandarmalar özellikle, Wilno işçileri arasında ün kazanan Feliks Dzerjinski'nin (Jacek) faaliyetleri ile ilgileniyordu. Tutuklanması an meselesiydi.

Devrimci hareketteki yükseliş ile birlikte parti, faaliyetlerini Litvanya'nın başka şehirlerine, özellikle sosyal demokrat bir örgütü olmayan sanayi kenti Kowno'ya taşımak istedi. Buraya kimin gönderileceği konusunda ise, en iyi propagandacı ve örgütçü olan Dzerjinski'de karar kılındı. Dzerjinski 1897 Mart başında Wilno'dan ayrılıp Kowno'ya gitti. Burada kendisini Wilno Guberniyası'ndan hem öğrenci hem öğretmen olan bir aristokrat olarak tanıttı. Ve bu gerçekti de. Kowno'da siyasi bir lider ve işçi örgütleyicisi olarak çok şey öğrendi.

Dzerjinski'nin işi hiç kolay değildi. Muhbirler her yerdeydi; polis PSP örgütünü dağıtmıştı; fabrika ve atölyelerde Litvanyalı, Beyaz Rusyalı, Yahudi, Polonyalı, Rus ve Letonyalı olmak üzere pek çok milletten işçiler çalışmaktaydı; atölyelerde iki ila beş, büyük fabrikalarda ise, örneğin Tilmanlar'a ve Rekolar'a ait olanlarda çoğu çok yoksul ve cahil 500 ila 800 işçi çalışıyordu. Dzerjinski'nin Kowno'da yapacak çok işi vardı.

Dzerjinski işçilerin güvenini kazanmak için bir ciltevinde işe girdi, elbette polisin ve ev sahibinin bundan haberi olmadı. Bu iş sayesinde gizli faaliyetler için gerekli becerilerini geliştirdi. Gizli çalışmak zorunda olan sosyal demokratların yararına çeşitli belgeler 'paketlemeyi' (örneğin bunları kitap ciltleri arasında saklamayı) öğrendi.

Dzerjinski atölyede, devrimci bildiri ve gazete basabilmek için gerekli kâğıt ve boyayı elde etme imkânı buldu. Ayrıca ciltçilik işi ona yetersiz de olsa bir geçim kaynağı olmuştu. Çalışma saatleri çok fazla ve ücreti çok düşüktü. Aç kaldığı zamanlar pek nadir sayılmazdı. Biraz daha para kazanabilmek için özel ders verdi. O zamanlarla ilgili Dzerjinski şöyle der: "Bir işçinin evine gittiğimde gözleme ya da başka bir yemeğin kokusu birçok kez ağzımı sulandırırdı. Bazen akşam yemeğine davet edilirdim fakat yemek yediğimi söyleyerek reddederdim, midem boş olduğu halde."

Kowno'da geçirdiği beş ay boyunca Feliks, olağanüstü çalışma kapasitesini, hızlı ve yalın düşünme becerisini ve insanları etkileme, anlama, eyleme geçirme ve proletaryanın nihai zaferine inandırma yeteneğini kanıtlamış oldu.

Dzerjinski, ajitatör ve propagandacı olarak çalışırken sürekli olarak başka milletlerden işçilerin, özellikle St. Petersburg'lu olanların verdiği mücadeleye odaklandı. PSP'nin milliyetçi ideoloji ve siyasetini ifşa etti ve işçilere, Litvanya, Polonya ve diğer ülke vatandaşlarının otokrasiyi, kapitalist baskı ve sömürüyü yıkıp gerçek özgürlüğe kavuşmasının ancak Ruslarla birlikte hareket edilmesi halinde mümkün olacağını en açık haliyle anlatmaya çalıştı.

Dzerjinski Kowno'daki görevi süresince siyasi olgunluğunu ve örgütleyici ve yaygınlaştırıcı olarak yeteneğini ispatlamış oldu. Fabrika ve atölyelerde, daha sonra Kowno'daki sosyal demokrat örgütün çekirdeğini oluşturacak olan, en çok gelecek vaat eden kadın ve erkek işçileri seçerek eğitti. Dzerjinski daha sonra bu günlerden şöyle bahseder: "Çalışma iyi geçti ve güzel sonuçlar verdi. Tüm fabrikalarda ilişkiler kuruldu." O zamanki en yakın arkadaşı Juzef Olechnowicz idi.

Dzerjinski sözlü ve yazılı propagandayı etkili bir şekilde kullanmayı iyi biliyordu. Kowno'ya Mart 1897'de gelen Feliks, *Kowienski Robotnik* (Kowno'lu İşçi) adlı illegal gazetenin ilk (ve ne

yazık ki son) sayısını hemen 1 Nisan'da yayınladı. Bu küçük gazete Dzerjinski'nin kendisi tarafından yazılmış ve çoğaltılmıştı. Wilno'ya yaptığı sayısız ziyaretlerden birinde Dzerjinski'nin yanında getirdiği bu sayı Sosyal Demokrat Parti'nin Wilno Komitesi'nde tartışıldı.

Andrzey Gulbinowicz şöyle yazmıştır: "İlk sayfaların net ve özenli, fakat sonrakilerin çok küçük ve genel olarak okunaksız biçimde yazıldığını fark ettik... Feliks bize zamana sıkıştığını, tüm gazeteyi tek başına yazmak ve basmak zorunda kaldığını, ayrıca fabrikadan fabrikaya koşup dağıtarak işçilerle konuştuğunu anlattı."

Gazetedeki makaleler Kowno'daki fabrikalarda hüküm süren durumu canlı bir biçimde yansıtıyordu. Burada işçiler üç kuruş için 13-14 saat çalışıp didiniyordu. Gazete onların bu zorlu ve umutsuz varoluşlarını gözler önüne seriyor ve işçileri haklarını korumaya çağırıyordu.

Polisin misilleme tehdidine karşı son derece gizli çalışmak zorunda olan Dzerjinski sosyal demokrat bir örgütün kuruluşunu elbette açıkça savunamıyordu. Fakat makalelerinin anlamı yeterince açıktı. Kowno ve Wilno'da dağıtılan o unutulmaz "1 Mayıs İşçilerin Bayramı" başlıklı illegal bildiriyi de kendisi yazıp çoğaltmıştır. "Davamızı herkes duyduğunda, bizimle dayanışma içine girdiğinde ve birimiz hepimiz için, hepimiz birimiz için ayağa kalktığımızda, ileri bilinç düzeyine sahip her işçi ne yapmamız gerektiğini, neyi nasıl elde edebileceğimizi ve ne tür bir gücü temsil edeceğimizi kardeşlerine anlatsın... Kardeşlik bağları hemen bugün kurulsun ve bu tatil günü yeniden doğduğumuz gün olsun!"

Dzerjinski aynı zamanda, yurt dışında basılan *Echo Zycia Robotniczego* (İşçilerin Yaşamının Yankısı) ve *Robotnik Litewski* (Litvanyalı İşçi) isimli yayınlarda da yazdı. Yazılarında işçi sınıfı hareketinin ivedi konularını tartıştı.

Dzerjinski parti görevi boyunca proletaryanın siyasi eğitiminin ve onun otokrasi ve burjuvaziye karşı savaşının altını çizdi. "Schmidt Fabrikası" başlıklı yazısında Dzerjinski şöyle yazmıştı: "Siyasi özgürlük, hükümete karşı kavgamızda parolamızdır. Çarlık hükümetini devirdiğimiz, bir araya gelip meselelerimizi açıkça tartışabildiğimiz, bilgisiz yoldaşlarımızı açıkça aydınlatma

fırsatını bulduğumuz zaman işçi sınıfının dayanışması ve gücü artacaktır. Çarlık yönetimine noktayı koyduğumuz zaman kapitalist yönetime de noktayı koymuş olacağız. Fabrikalar, madenler, demiryolları, bütün toprak ve üretim araçları herkesin malı olacak. Herkes gerektiği kadar çalışacak, sosyalizm gelecek. Bütün emekçi dünyası sosyalizm için çırpınıyor. Kurtuluş için biz de savaşalım!"

Dzerjinski Kowno'dayken proletaryanın grevlerle sürdürdüğü mücadelesini takip ediyor, onları örgütlemeye ve açıkça tanımlanmış hedeflere yönlendirmeye çalışıyordu. Otobiyografisinde "O zaman grev yapmak için gerekli uygulamalı deneyimi kazandım" diye yazmıştır. Kowno'nun bir mahallesi olan Aleksot'ta Dzerjinski'nin örgütlediği bir grev epey başarılı olmuştur: İş günü üç saat kısaltılmıştır. Bu grevin Kowno işçileri ve bütün Litvanya proletaryası için sadece ekonomik değil aynı zamanda büyük siyasi önemi bulunmaktadır.

Dzerjinski'nin *Kowienski Robotnik*'e katkıları ve yazdığı bildiriler işçilerin sınıf bilincini yükseltmeye yardımcı oldu, gruplara katılmaya ve örgütlü hareket etmeye teşvik etti ve proletarya dayanışmasını yükseltti. İşçilere her seslenişinde onları somut ekonomik talepleri ile proletaryanın ivedi siyasi görevleri arasındaki bağı kurmaya teşvik etti.

"Nasıl Mücadele Etmeliyiz?" başlıklı yazısında grevlerin çok etkili olduğunu belirtmiş ve bunları nasıl örgütlemek gerektiğini tartışmıştır. Sıkı bir örgüte olan ihtiyacın altını çizdi, kendiliğinden gelişen patlamaların olumsuz sonuçlarına ve teçhizat ve makinelere zarar vermenin anlamsızlığına değindi.

Dzerjinski yazdığı bir diğer yazı olan "16 Nisan"da Rus proletaryasının mücadelesini, özellikle de St. Petersburg işçilerinin faaliyetlerini övmüştür. Dzerjinski onların örgütlü grev hareketinin, tüm ülkedeki ve Litvanya'daki işçilerin koşullarının iyileşmesine sağladığı katkıya dikkat çekmiş ve Litvanyalı işçileri St. Petersburglu yoldaşlarının izinden gitmeye çağırmıştır.

Dzerjinski Kowno'dayken müthiş bir dikkatle çalıştı. Devrimci kariyerinin henüz başındayken bile çarcı otoritelerce yapılan siyasi provokasyonların yarattığı büyük tehlikenin ve ajan provokatörlerin eylemlerine karşı savaşılması gerektiğinin farkına vardı. "1 Mayıs İşçi Bayramı" broşüründe şöyle yazmıştı: "Aramızda

kardeşlerini ele verecek hainler olamaz... Kahrolun zorbalar, kan emiciler, hainler! Yaşasın kutsal sınıf davamız!"

Kowno fabrikalarındaki işçi hareketinin yükselişi polisi ve fabrika sahiplerini kızdırıyordu. Jandarmalar deneyimli bir propagandacı ve örgütçünün şehirdeki varlığından şüpheleniyordu. Dzerjinski, gizli çalışmadaki titizliği ve onu koruyan işçiler sayesinde uzun bir süre polisten saklanmayı başardı. Fakat 17 Temmuz 1897'de bir ajan provokatörün marifetiyle jandarmalara yakalandı. Hayatında ilk defa Kowno'da tutuklandı ve hapse atıldı.

Bir polis albayının raporuna göre Dzerjinski'nin dairesinde "izinli ve yasaklı" gazetelerin kupürleri, Rusya'da ve Rusya dışındaki grevler, karışıklıklar ve kolluk güçleriyle işçiler arasında yaşanan çatışmalar ile ilgili legal ve illegal yayınlar bulunmuştu. Dzerjinski'nin işçilerle konuşmalarına dair aldığı notlar, çalışan işçi sayıları ile birlikte Kowno'daki fabrikaların listesi, Rusya'daki köylü arazilerinin durumunu belirten bir belge ve "Kanlı Şafağın Ardından Gerçeğin Güneşi Doğacaktır" şiirinden el yazısı ile yazılmış bir alıntı da bulunanlar arasındaydı. Dzerjinski'nin, her birinden 1 ila 5 kopya bulunan (toplam 36 adet) popüler bilim ve edebiyat kitaplarından ve bir de katalogdan oluşan küçük bir kitaplığı vardı.

Tutuklu işçilerin odalarında 11 Ağustos 1897'de yapılan aramada Dzerjinski'nin kitaplığından bazı kitaplara rastlandı ve Dzerjinski yasaklı yayın dağıtmakla suçlandı. Fakat suçlayıcı malzemeler mahkûmiyeti için yeterli değildi ve bunun nedeni biraz da henüz genç yaşta olmasıydı. Ancak soruşturma sırasında dahi bu "tehlikeli siyasi suçlu" fiilen ağır hapis cezasına tabi tutuldu. Sürekli hücreye kapatılıyor, aç ve susuz bırakılıyor ve sık sık bayılana kadar dövülüyordu.

Dzerjinski'nin ilişkilerini ele vermesi için sayısız yüzleştirme, gözdağı, tehdit, şantaj ve vaat kullanıldı. Mahkemeye kadar yaklaşık bir yılını hapishanede geçirdi ve bu ilk çetin sınavında onurundan taviz vermedi. Neşeli tavrını ve halkı için daha parlak bir geleceğe olan inancını hiç kaybetmedi. Kardeşi Stanislaw ona kitaplar gönderdi ve Dzerjinski Almanca öğrenmeye başladı.

Kız kardeşi Aldona'yı neşelendirmek için şöyle yazmıştı: "Burada, hapishanede olsam da bunalımda değilim... Hapishane

yalnızca zayıf ruhlu olanlar için korkutucudur."

Dzerjinski *Echo Zycia Robotniczego* için gizli gizli mektuplar ve makaleler yazıyor, bu yazılarda zorlu hapishane hayatını anlatıyordu. Domaszewicz'in işçi sınıfı hareketi içinde bir çatlak yaratmaya çalıştığını öğrendiğinde milliyetçi görüşlere sert bir tepki gösterdi ve LSDP ve RSDİP'yi birleştirmek için elinden geleni yaptı. Hapishanede olmanın getirdiği engellere rağmen dışarıyla ilişkisini hep sürdürdü.

10 Haziran 1898'de Kowno hapishanesi müdürü Dzerjinski'ye, Çar II. Nikolay'ın emri gereğince mahkemeye çıkarılmaksızın üç yıllığına Vyatka Guberniyası'ya sürgün edileceğini bildirdi. Yolculuğu 13 Haziran'da başlayacaktı.

Aldona 12 Haziran gecesi boyunca onu hapishane kapısında bekledi. Sonunda güneş doğdu ve etrafları atlı ve atsız gardiyanlarla çevrili mahkûmlar birbirine bağlanmış bir şekilde toplu halde çıkmaya başladılar. Feliks zayıf ve solgundu fakat başı hiç olmadığı kadar dikti. Kız kardeşini görünce gözleri neşeyle parladı. Aldona ona doğru koştu fakat bir jandarma onu sertçe kenara itti. Feliks'e yetişmek için kaldırım boyunca koştu. Gözlerinden yaşlar boşalıyordu. Feliks yüksek ve kararlı bir sesle ona "Ağlama kardeşim, ben iyiyim. Sana yazacağım" dedi.

Mahkûmlar hükümlü aracında tıklım tıklım götürülüyordu. Siyasi mahkûmlar, katil ve hırsızlarla birlikte tutuluyordu. Dzerjinski "Hapishane hücrelerinde, yolda geçirdiğimden fazla zaman geçirdim" diye yazmıştı. Fakat yolculuğun en kötü kısmı Kaluga hapishanesindeki süreçten sonra başladı. Mahkûmlar sıkıca kapatılmış bir gemi ambarında tutuldular. Aç ve susuz bırakıldılar. Pek çoğu bu mahrumiyete dayanamadı ve yolda öldü. "Oka, Volga ve Kama nehirleri boyunca yol aldık. Sözüm ona bir ambarda tutuluyorduk fakat kutuya konmuş sardalyeler gibiydik. Yeterli hava ve ışık bile yoktu." Ve böylece Dzerjinski, çarlık hükümdarının yasalara ve kiliseye uygun olarak "muhalifleri" ortadan kaldırma sistemiyle tanışmış oldu.

Siyasi mahkûmların sayısı giderek artıyordu. Dzerjinski birkaçıyla arkadaş oldu ve bir eski toprak olarak onlara destek oldu. Yeni gelenler de ona Rusya'daki son devrimci gelişmeleri aktarıyordu. Dzerjinski böylece Rus sosyal demokratlardan haberdar

oluyordu ve daha sonra Bolşeviklerle ilişki kurabildi.

Dzerjinski 27 Temmuz 1898'de Vyatka'ya (şimdi Kirov) ulaştı. Vali Klingenberg onu küçük bir şehir olan Nolinsk'e gönderdi. Fakat bindiği gemi sığ su seviyesi nedeniyle oraya varamadı. Neredeyse tüm yoldaşları gönderilmişti fakat Dzerjinski gözetim altında tutuluyordu. Yolculuk onu yormuştu ve sonunda hasta etti.

6 Ağustos'ta Vali'ye, Nolinsk'e kendi parasıyla gitmek için dilekçe yazdı. Nihayet 14 Ağustos'ta hapishaneden çıkarıldı ve 15'inde küçük özel bir gemi ile refakatsiz ve kendi parasıyla gitmesine izin verildi. Bir demiryolu inşaatında çalışan ve Zawisza isimli Polonyalı bir mühendis, ona biraz para ve giyecek yardımında bulundu.

Nolinsk, bir tütün fabrikası, kütüphanesi ve bir hastanesi olan 5000 nüfuslu küçük bir şehirdi. Dzerjinski burada, kendisi gibi siyasi bir sürgün olan Margarita Nikoleva ile tanıştı ve arkadaş oldu.

Dzerjinski, bugün okunduğunda insanı derinden etkileyen günlüğünü 1 Aralık 1898'de yazmaya başladı. Günlük, genç Dzerjinski'nin ne kadar güçlü ve onurlu olduğunu, devrim davasına hayatını nasıl adadığını ve kendisini nasıl ciddi ölçüde yargıladığını göstermektedir. Nikoleva ile ilgili şöyle yazmıştır: "Bana öyle geliyor ki o, kişisel maneviyatı ve kişisel nitelikleri her şeyin ötesinde görüyor. Asıl önemlisinin tutku, duyarlılık ve doğruluk vb. kişisel duyguları geliştirmek olduğuna inanıyor. Belki onda bir eylem insanı, mücadele insanı, gerçek hayatı aktif bir şekilde arayan bir insanı uyandırabilirim." Dzerjinski, Nikoleva'nın toplumsal ilişkiler gibi karışık konuları anlamasına büyük katkı sağlamıştır.

Çarşamba günleri sürgünler bir araya geliyor ve siyasi konuları, son gelişmeleri ve yeni kitapları tartışıyordu. Dzerjinski zekâsı, engin bilgisi ve sağlam ilkeleri sayesinde bu toplantıların merkezinde duruyordu.

Nolinsk'e vardıktan kısa bir süre sonra tütün fabrikasında kumaş baskıcısı olarak işe başladı. Çalışma saatleri 06:00-20:00 arasıydı ve ücret çok düşüktü. Tütün tozu gözlerini yakıyor ve ciğerlerine kaçıyordu. Fakat Feliks mutluydu çünkü işçilerin arasında kendini evdeymiş gibi hissediyor, onlarda toplumsal kurtuluş arzusu uyandırmaya çalışmaktan keyif alıyordu. Sürgünler, oranın yerli halkı ve fabrika işçileri arasındaki ünü, polis ve fabrika

sahiplerinin hiç hoşuna gitmedi ve kovuldu.

Dzerjinski, Nolinsk'te sürekli polis gözetimi altındaydı. Jandarmalar sık sık odasına giriyor, onu gizlice dinliyordu. Ayrıca ev sahibine kiracısının ve onu ziyarete gelenlerin neler yaptığını izlemesi talimatını vermişlerdi. Bu durum katlanılır gibi değildi ve Dzerjinski sürekli ev değiştirmek zorunda kalıyordu.

Kız kardeşine "Sürekli ev değiştirdiğim için mektuplarını ev adresime değil, doğrudan Nolinsk'teki postaneye gönder" diye yazmıştı.

Bitmeyen açlık ve kötü yaşam koşulları hastalıklarını iyice ağırlaştırmıştı. Trahomu (bir göz hastalığı – ç.n.) ilerlemiş ve körlük tehlikesiyle karşı karşıya gelmişti. Sonunda soluğu hastanede almış fakat polis orada da onu rahat bırakmamıştı. Valinin emri üzerine zorla hastaneden çıkarılmış ve dondurucu soğukta Nolinsk'in 265 mil uzağındaki Kaygorodskoye köyüne götürülmüştü. Aleksandr Yakşin ona eşlik etmişti. Dzerjinski'nin Nolinsk'te kaldığı süre yaklaşık beş ay idi.

1899 yılının hemen öncesinde Dzerjinski kendini Vyatka Guberniyası'nın en ücra köşesinde buldu. Kışın burada keskin bir soğuk olur (hava sıcaklığı -40 dereceye düşer), ilkbahar ve sonbaharda yollar tamamen kapanır, yazınsa kavurucu bir sıcak olurdu. Köy iğrenç kokan ve havayı zehirleyen bataklıkların arasındaydı. Sivrisinek ve tatarcık bulutları yaşamı kâbusa çeviriyordu. Kaygorodskoye, dış dünya ile bağı olmayan, Tanrı'nın terk ettiği bir delikti. Bar ve kilise, yüzden fazla köhne kulübeden oluşan ve bir çukurda kurulmuş olan bu yerleşimin "ruhani merkezleri" idi.

Dzerjinski çok acı çekiyordu. İklim onu iyice hasta ediyor ve ne doktora gidebiliyor ne de ilaç alabiliyordu. İhtiyaçlarını gideremiyordu. Yeterli yiyecek ve giyeceği yoktu. Fakat en kötüsü de arkadaşlarından ve devrimci görevinden uzakta oluşuydu. Daha sonra Dzerjinski en kötü zamanlarını Kaygorodskoye'de geçirdiğini söylemiştir. Fakat orada kaldığı süre boyunca dahi iyimserliğini ve daha aydınlık bir geleceğe olan inancını sürdürmüş, eğitimine devam etmiştir. Gözleri acıdığı halde okumaya devam etmiştir. 29 Ocak 1899'da Margarita Nikoleva'ya şöyle yazmıştır: "Gelecek bilgili olmamızı gerektirecek."

Sürekli gözetim ve katı sansüre rağmen Dzerjinski dışarıdaki

arkadaşlarıyla teması sürdürdü. Nolinsk ve Slobodskoye'de yaşayan sürgünler aracılığıyla Partili yoldaşlarının faaliyetlerinden haberdar oluyordu. Wilno ile arasında kilometreler olmasına karşın arkadaşlarının mücadelesinin bir parçası olmaya devam etti.

Dzerjinski'nin Kaygorodskoye'den yazdığı mektuplar, ilk sürgününü, ilgi alanlarını, Marksist dünya görüşünü ve kişisel bütünlük özelliklerini tarif etmektedir.

5 Kasım 1898'de Aldona'ya şöyle yazmıştır: "Görüşlerim iyice kökleşti... hayat beni yıkabilir... ama asla değiştiremez... beni mücadelemden yalnız mezar alıkoyabilir."

Margarita Nikoleva'ya yazdığı mektuplar bu genç devrimcinin, toplumsal yaşamın, siyasal iktisadın, felsefenin ve ahlakın karmaşık sorunlarını tam olarak anladığını göstermektedir. Marx'ın *Kapital*'inin ikinci cildini derinlemesine çalışmış ve Nikoleva'ya 21 Ocak 1899'da şunları yazmıştır: "Genel kâr oranının eşitliği kanunu, başka bir deyişle ortalama kâr oranı ve değer kuramının (yazar notu: diğer bir deyişle artı değer) bununla ilişkisi son derece ilgimi çekiyor."

Marksizm bilgisi Dzerjinski'ye, İngiliz öznelci filozof John Stuart Mill gibi önemli burjuva bilginlerine, Rus "legal Marksist" Bulgakov ve liberal Narodniklere (Rus popülistler) karşı sağlam temelli ve gözüpek eleştiriler yöneltmesine olanak sağlamıştır.

Mill'in fayda teorisini eleştirel biçimde inceleyen Dzerjinski psikoloji ve etiğe dair kendi görüşlerini de ortaya koymuştur: "Etik toplumsal bir fenomen olarak ilgimi çekmektedir. Bu açıdan bakıldığında etik, toplumsal gelişmenin, yani insanlar arasındaki ekonomik ilişkilerden kaynaklanan toplumsal ilişkilerin gelişiminin, ki bu da üretici güçlerin ve bu güçlerin teknik biçiminin gelişmesine bağlıdır, bir ürünüdür. Beni bu kanıya vardıran, genel dünya görüşümdür. İnsanın varoluşunu belirleyen bilinci değildir, bilincini belirleyen şey onun toplumsal varlığıdır."

Dzerjinski temel metinler üzerinde sistematik olarak çalışabilmek için bir plan yaptı. En çok da *Kapital*'in ikinci cildi ve Mill'in eserleri üzerine yazdığı özetlere yoğunlaşmıştı. Nikoleva'ya gönderdiği bu çalışmaları onun karmaşık konularla başa çıkma becerisini kanıtlamaktadır.

Dzerjinski grup tartışmalarını takdir ediyor, mektuplarından

birinde Margarita Nikoleva'ya yakınlık gösteriyordu: "İnsanın kendi başına çalışması pek hoş değildir. Bunu kendi tecrübemden biliyorum." Ve aslında onun o çok ciddi çalışmaları epey zaman ve enerji gerektirmiş olmalı, özellikle de ne kitap ne de arkadaş bulabildiği uzak Kaygorodskoye'de. Zaman zaman daha büyük bir köy olan ve Marksist Pyotr Stucka da dahil Sosyal Demokratlar'ın sürgünde yaşadığı Slobodskoye'ye gitmek için izin almayı başardı, bazen de gizlice gitti.

Dzerjinski'nin, Kowno'daki dairesinin arandığı sıralarda Rusya'da bulunup el koyulan köylü arazilerinin durumuna dair notları, onun kırsal ekonomi üzerinde dikkatle çalıştığını göstermektedir. Nolinsk ve Kaygorodskoye'deyken bu mesele üzerinde çalışmaya devam etti. 5 Kasım 1898'de Aldona'ya Nolinsk'ten yazdığı mektupta, ülkedeki tarımı ve tarımın gelişme eğilimini, pek çok çiftliğin yıkılışını ve köylüler arasında giderek yaygınlaşan toprağı terk etme ve başka yerde iş arama eğilimini kapsamlı bir biçimde anlatmaktadır.

Liberal Narodnikleri eleştiren Dzerjinski, köylüler arasında başlayan katmanlaşma sürecine vurgu yapmıştır: "Köy hayatı... Gerçekte nasıldır? Cehaletle, önemsiz kaygılarla dolu bir hayattır, herkes için aynı olmayan bir hayattır... Çoğunluğun giderek fakirleştiği ve kulakların kölesi haline geldiği bir hayat."

Dzerjinski Kaygorodskoye'deyken köylülerle çokça vakit geçirdi. Onu köylülerin hasadı toplamasına yardım ederken ya da hayvan yemi depolarken görebilirdiniz. Dzerjinski onların bilinçlerini uyandırmaya ve onlara çarlık otoritelerinin sömürüsünü ve keyfi kurallarını protesto etmenin gerekliliğini göstermeye çalıştı. Köylüler onun ilk adını Vassiliy olarak değiştirdiler; bu, kulağa daha Rusça geliyordu. Dzerjinski onlara elinden geldiğince yardım etti, en çok da toprak veya malların paylaşımı için dilekçe yazıyordu. Her zaman arkadaşlarına yardıma hazırdı. Margarita Nikoleva'ya morali bozuk olduğunda moral veriyor, hayatı zorluklarla dolu olan A. Yakşin'e karşı daima özenli ve düşünceli davranıyor, kendi gücüne ve nihai devrim zaferine olan inancını güçlendirmek için her şeyi yapıyordu.

Dzerjinski ilkeli bir insandı ve asla yapmayacağı şeylerden biri polisin önünde diz çökmekti. Kendini eleştirir ve sürekli olarak

kendi zayıflıklarının üstesinden gelmeye çalışırdı. Kendi davranışlarının, arzularının, duygularının ve insanlara yaklaşımının inceden inceye tahlilini yapardı. Nikoleva'ya şöyle yazmıştır: "Bir insan güçlü olmak istiyorsa değersiz her şeyden kurtulmalıdır. Daha iyi bir adam olacağım ve oluyorum da. Ve bazen kendimi çok kötü hissedersem; bu, mücadele devam ediyor demektir ve bu iyi bir şeydir, çünkü eyleme hazır biçimde bundan sıyrılacağım. Yalnızca bu dava için yaşayacağım."

Devrimci kariyerinin daha başında Dzerjinski'nin etik, aile, arkadaşlık ve aşka bakışı, dünyaya bakışıyla şekillenmiştir. Bir insanın kişisel mutluluğunun, onun toplumsal etkinliğine bağlı olduğuna inanmıştır. "Sadece tek bir duygu yoktur ki... İki hayati duygu vardır: kişisel bir duygu, desteği ve dayanağı ile birlikte ve toplumsal bir duygu." Sevgi ve arkadaşlığın, bir insanın mücadelede irade ve dayanıklılığını sağlayan müthiş bir enerji ve güç kaynağı olduğuna inanmıştır. Fakat ona göre her duygu güç vermiyor. "Yalnızca irademizi güçlendirecek duygulara izin verebiliriz."

15 Şubat 1899'da Dzerjinski'e yapılan tıbbi muayene sonrasında askerlik için uygun olmadığına karar verildi. Kesin olarak genç yaşta öleceği söylenmişti. Fakat bu korkunç öngörü onun azmini kırmadı. Ölümden korkmuyordu ve Vali'ye onu daha sağlıklı başka bir sürgün yerine göndermesi için yalvaracak değildi.

Onu asıl kahreden, halkın kurtuluşu için çok az şey yapmış olduğu inancıydı. Margarita Nikoleva'ya şunları yazmıştı: "Bu, gerçekten çok acı ve dayanılmaz bir düşünce: Hiçbir şey yapmadan yaşamış, beraberimde hiçbir şey getirememiş olmak... Hayır, bu olmayacak." Sonunda, kalan zamanında mümkün olduğunca çok şey başarmak için kaçmaya karar verdi. Başka bir mektupta şöyle diyordu: "Kısa hayatımı, dolu dolu yaşamak üzere düzenleyeceğim." Çok geçmeden, sağlık kurulunun raporunun bir sebebi olduğu ortaya çıktı: Bu tehlikeli asinin askerlerle temas kurmasını engellemek.

Bahar yaklaşınca Dzerjinski ciddi ciddi kaçma hazırlıklarına başladı. Uzun av gezilerine çıkıyordu; böylece muhafızları, uzun süren yokluğunda alarma geçmeyecekti. Bu, ona çevreyi iyice tanıma ve kaçış rotasını planlama ve belki sağlığını da düzeltme şansı veriyordu.

Dzerjinski her şeyden çok devrimci etkinliklerde yer almayı özlüyordu. Kavga için yanıp tutuşuyordu. Aldona'ya bir mektubunda şöyle yazıyordu: "Yurdumu özledim... ruhuma işleyen yurdumu... Onu oradan hiçbir şey çıkaramayacak, çünkü o, kalbimin bir parçası. Gözümün önünden geçmişin resimleri geçiyordu ve geleceğin daha da canlı resimleri... Bu hayat beni zehirliyordu. Son gücümü topladım ve kaçtım."

27 Ağustos 1899'da polisin sıkı gözetimine rağmen fark edilmeksizin Kaygorodskoye'den kaçmıştı. 30 Ekim'de bir genelge ile bütün Rusya İmparatorluğu'nda Dzerjinski'yi arama çalışması başlatıldı.

Dzerjinski'nin kaçış rotası pek basit değildi ve polisin umduğundan epey farklıydı. Tek başına ve cesurca, Kama'nın, kıyıları sık ormanlarla kaplı yukarı bölümü boyunca küçük bir tekneyle yol aldı. Güvenli bir şekilde bir tren istasyonuna varınca bir trene atladı ve polisin bu "tehlikeli suçlu"yu arama emrinden çok daha erken bir vakitte Wilno'ya vardı.

Otobiyografisinde şöyle yazar: "Yeniden Wilno'daydım. Litvanyalı Sosyal Demokratlar PSP ile birlik üzerine konuşmakla meşguldü. Ben milliyetçiliğin en dirençli düşmanıydım... Wilno'ya geri döndüğümde eski yoldaşlarım hâlâ sürgündeydi ve denetim, öğrencilerin elindeydi. İşçilerden uzak tutuldum ve yurt dışına gitmem söylendi." Fakat Dzerjinski yurt dışına gitmedi ve gizlice Varşova'ya gitti.

Böylece Dzerjinski'nin hayatında önemli bir dönem sona erdi; altı yıl süren sıkı çalışma, Marksizm'in özümsenmesi ve daimi devrimci mücadele.

1899 Eylülü onun kariyerinde yeni bir sayfa açtı, Polonya devrimci işçi sınıfı hareketinde aktif yer aldı.

2. BÖLÜM

İlk Rus Devrimi Öncesinde ve Devrim Süresince Parti Çalışması
(1899-1907)

Dzerjinski Polonya Krallığı'nın[5] en önemli sanayi ve kültür merkezi olan Varşova'ya vardığında, devrimci işçi sınıfı hareketi sınıf mücadelesinde çok önemli tecrübeler elde etmişti. Mart 1893'te Polonya Krallığı Sosyal Demokrasisi (PKSD) adında Marksist bir işçi partisi kuruldu. Örgütleyicisi ve teorik önderleri Rosa Luxemburg, Julian Marchlewski, Leon Jogiches (Jan Tyszka) ve Adolf Warski idi.

Partinin ana yayın organı *Sprawa Robotnicza*'nın (Paris'te basıldı) yanı sıra broşür ve çağrı metinleri de Polonyalı işçileri otokrasi ve kapitalizme karşı Rus proletaryası ile birlikte mücadele etmeye teşvik ediyor, sınıf mücadelesinin ve proleter enternasyonalizmin Marksist ilkelerini yaygınlaştırma işlevi görüyordu. Bu yayınlar aynı zamanda, önderleri tarafından Rusya'daki devrimci işçi sınıfı mücadelesine karşı güvensizlik ve düşmanlık üretilen, sosyalizm ve proleter enternasyonalizm fikrinin yerine burjuva şovenist bir program savunulan PSP'nin milliyetçi program ve taktiklerine karşı da sert eleştiriler yöneltiyordu.

1896'dan sonra PKSD'nin çalışmaları, kitlesel tutuklamalar ve

5 Polonya'nın, 18. yüzyıl sonlarında Avusturya, Prusya ve Rusya arasında paylaşılmasının ardından Rus İmparatorluğu'na dahil edilen bir bölümü.

parti örgütlerinin çoğunun faaliyetlerine getirilen yasaklamalar nedeniyle ciddi ölçüde sekteye uğradı.

Dzerjinski Varşova'ya vardığında oradaki PKSD örgütü pratikte mevcut değildi. İşçiler arasında propaganda çalışması, PSP ve Bund[6] tarafından yapılıyordu. Tutuklamalardan kaçabilen sosyal demokratlar, kitleler arasında örgütsel faaliyetlerde bulunmuyor, münferit öğrenci ve işçi gruplarıyla çalışmakla yetiniyordu. Dzerjinski çok geçmeden toparlanarak öncü sosyal demokrat işçilerle (özellikle ayakkabıcı Jan Rosol ve oğlu Antek) temas kurdu ve Sosyal Demokrat örgütü yeniden eski durumuna getirmek için yola koyuldu. Astronom adıyla yaptığı ilk konuşmaları, PSP'nin işçi üyelerinin pek çoğunun partinin program ve taktiklerini gerçekten desteklemediklerini gösteriyordu. Onlar mevcut bir sosyal demokrat örgüt olmadığı ve yasaklı yayınlara erişebilmek için buraya katılmışlardı. Dzerjinski, Jan Rosol ve Antek ile birlikte PSP'nin işçi üyelerini sosyal demokrasiye kazandırmak için bir kampanya başlattı. Çabaları en çok, sayıları o zaman Varşova'da 45 bin kadar olan ayakkabıcılar arasında başarılı oldu.

Ayakkabıcılar çoğunlukla evde çalışıyor, bitmiş ayakkabıyı, taahhüt ettikleri kişiye haftada bir götürüyorlardı. Genel olarak tüm aile üretime katılıyordu. Yaşam ve iş koşulları korkunçtu. Günde 14 ila 18 saat çalışıp geçimlik bir ücret alıyorlardı. Bu kadar sömürüye maruz kalan işçiler en temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamıyordu. Dzerjinski onların yaşam ve iş koşullarını inceledi ve onlarla toplantılar yaptı. Bir toplantıya (Eisenhorn'un şirketindeki bir grev zamanında) 200 kişi gelmişti. Dzerjinski konuşmasında kapitalist sömürünün özünü en yalın ve somut sözcüklerle açıkladı. İşçilerin yönetimle nasıl görüşmeleri gerektiğini anlattı ve daha iyi ücretler için verdikleri mücadele ile çarlığın yıkılması için verilecek mücadele arasındaki bağı kurmak gerekliliğinden bahsetti.

Toplantıya katılanlardan Jan Lesniewski daha sonra şöyle yazdı: "Bu toplantı daima hafızamda kalacak. Bu, Feliks Dzerjinski'nin Varşovalı ayakkabıcılarla yaptığı en geniş katılımlı toplantıydı. O sadece ayakkabıcıların değil, Varşova'nın diğer işçilerinin de sevgi ve güvenini kazandı."

6 Litvanya, Polonya ve Rusya Genel Yahudi İşçileri Birliği Bund, 1897'de kuruldu.

Dört aylık propaganda dönemi sonunda Dzerjinski ve Rosol'lar, aralarında marangozlar, metal işçileri, ayakkabıcılar ve fırıncılar olmak üzere çok sayıda işçiyi PSP'den koparmayı ve 1899 sonbaharında, Sosyal Demokrat örgütü, Sosyal Demokratların İşçi Sınıfı Birliği adıyla yeniden kurmayı başardı.

Şimdi amaç PSP'de kalan işçi üyeleri de kazanmaktı. Bu düşünceyle Dzerjinski, PSP'nin milliyetçi programını eleştirdiği ve sosyal demokrasinin hedeflerini anlattığı popüler bir makale yazdı. Makalesinde aynı zamanda PSP'nin üzerinde durmayı sevdiği Polonya'nın bağımsızlığı meselesine de değindi ve PSP önderlerinin bağımsız Polonya sloganını kendi faaliyetleri için bir sis perdesi olarak kullandığını, çünkü "bağımsız demokratik Polonya Cumhuriyeti"nce işçilere verilmesi beklenen siyasi haklar konusunda kasıtlı olarak sessiz kaldıklarını ortaya koydu.

Dzerjinski şöyle yazdı: "Sonuç olarak mücadelemizin nihai amacı sosyalist düzendir ve bugünün Polonya'sında sosyalizmi kurmaktan bahsetmek ütopik olacaktır."

O zaman ülkede hâkim olan koşullar düşünüldüğünde bağımsız bir Polonya kurma çağrısı, çalışan nüfusun Polonyalı, Yahudi, Litvanyalı, Letonyalı, Alman ve Ruslardan oluştuğu Polonya ve Litvanya işçi sınıfı hareketi içinde ancak ve ancak olumsuz bir etkiye neden olurdu.

İşçi sınıfı ajitatörleri, işçilere devrimin amaçlarını tanıtmak için bu makaleyi el yazısı ile çoğaltarak şehirde dağıttılar.

Varşova Sosyal Demokrat örgütü işçi grevleri ve toplantıları örgütleyip bildiri bastılar ve ajitatör yetiştirmek üzere üçü ayakkabıcı ve fırıncılar arasında ve ikisi marangozlar ve metal işçileri arasında olmak üzere beş çalışma grubu kurdular. Dzerjinski'nin yürüttüğü sınıflar, parti programı ve taktikleri üzerinde çalışıyor ve güncel konuları tartışıyordu.

Örgütün yasaklı olan Marksist yazına çok ihtiyacı vardı. Bu nedenle sözlü propaganda çok önemliydi. Sürekli tutuklanma tehdidine rağmen Dzerjinski bu işte aktif görev aldı. Günlük olarak işçilerin yeraltı toplantılarında konuşma yapıyordu. Daha sonra şöyle yazdı: "Kendim yazmak, propaganda yürütmek, entelijensiya ile temaslar kurmak ve yazıları çoğaltmak zorundaydım... Tutuklanmam an meselesiydi fakat görevimi bırakamazdım, çünkü

işçilerin ihtiyaçlarının karşılanması gerekiyordu."

Dzerjinski, Polonyalı ve Litvanyalı sosyal demokratları tek bir partide birleştirme umuduyla, enternasyonalist görüşlere sahip Litvanyalı Sosyal Demokratlarla da iletişim halindeydi. Aralık 1899'un sonlarına doğru Wilno'daki sosyal demokratlar Mieczyslaw Kozlowski, Edward Sokolowski ve Piotr Sunkielewicz ile bir toplantı yaptı. Bu toplantıda partilerin birleşmesi planını açıkladı ve neden PSP ile kararlı bir biçimde mücadele edilmesi ve bir yanda Litvanya ve Polonya Krallığı'ndaki işçi sınıfı hareketi ile diğer yanda Rus proleter hareketi arasındaki bağın sağlamlaştırılması gerektiğinden bahsetti. Toplantıda ayrıca PKSD'nin Varşova örgütü ve Sosyal Demokratların İşçi Sınıfı Birliği'nin birleşik partinin taslak programını hazırlamasına ve 1900'lerin başında bir açılış kongresi yapılmasına karar verildi.

Geçici bir örgüt merkezi seçildi. Jan Rosol, Mieczyslaw Kozlowski ve Edward Sokolowski'nin aralarında bulunduğu kadronun başında Dzerjinski vardı.

Dzerjinski Varşova'ya dönünce program taslağını çoğalttı. Böylece parti kurma çalışması başlamış oldu: Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi (PK ve LSD). Parti'nin yurt dışındaki gruplarının Leipzig'de Şubat 1900'de yapılan kongresi ile birleşik bir partinin kuruluşu onaylanmış oldu.

Ocak 1900'de Dzerjinski ve yoldaşları bir yeraltı matbaası kurmaya giriştiler. Ne var ki bu çabaları Dzerjinski'nin tutuklanması üzerine aniden yarıda kaldı. Dzerjinski, 23 Ocak 1900 sabahı işçi gruplarından birinin bir toplantısında tutuklanarak Varşova Kalesi'nin 10 numaralı bloğuna kapatıldı. Aynı günün gecesi Dzerjinski'nin arkadaşı ve yoldaşı 18 yaşındaki Antek Rosol da ailesinin evinde tutuklandı.

Dzerjinski ve diğer aktif sosyal demokratların tutuklanması, genç ve henüz çok sağlam olmayan partiye ağır bir darbe oldu. Fakat tutuklanmadan kaçabilen Jan Rosol ve diğer aktivistler Varşova Sosyal Demokrat örgütünün çalışmasını çok geçmeden yeniden başlattılar. Haziran 1900'de beş üyeden oluşan parti komitesi oluşturuldu ve ikinci kongre için hazırlığa başlandı.

Aynı yılın Ağustos ayında Polonya Krallığı ve Litvanya'nın Sosyal Demokrat örgütlerinin kongresi Otwock'ta (Varşova'ya uzak

olmayan bir yerleşim) toplandı. Burada birleşik bir partinin, Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi'nin kuruluşu duyuruldu, Rus sosyal demokratlarla daha yakın temas kurulmasına karar verildi ve Parti'nin beş üyeden oluşan merkez komitesi seçildi.

Tüzüğe göre Polonya Krallığı ve Litvanya'daki örgütler özerkti ve her biri kendi beş kişilik Merkez Komitesi'ni seçebiliyordu.

Bu arada Dzerjinski hapishanede tutuluyordu (ilk önce Varşova'da, sonra Siedlce'de) ve hakkında bir hazırlık soruşturması yapılıyordu. Onu suçlu çıkaracak yeterli delile ulaşmak için ellerinden geleni yapıyorlardı.

Hapishane dosyasının bir kısmında şöyle yazar: "Toplantının lideri, Ciltçi olarak bilinen ve çarlığı yıkmak için Polonya işçi partisini Rus Sosyal Demokratlar ile birleştirme ihtiyacı üzerine bir konuşma yapan ve onu dinleyenlere St. Petersburg'da basılmış yasaklı yayınları ulaştırma sözü veren aristokrat Feliks Dzerjinski idi." Soruşturmacılar verem hastası bu siyasi mahkûmu sadece fiziksel olarak değil moral olarak da yıkmaya ve "hayallerinden vazgeçirerek" devrimci mücadelesine son vermeye çalışıyorlardı. Fakat hesaba katmadıkları şey, Dzerjinski'nin karakteriydi. Henüz sadece 23 yaşındayken cesur ve ağırbaşlı davranıyor, inanmış bir sosyal demokrat olduğunu, otokrasiye karşı olduğunu, Varşova'da illegal bir şekilde yaşadığını ve özellikle işçiler arasında kitleselleşme faaliyetleri ile meşgul olduğunu açıkça kabul ediyordu.

Siedlce hapishanesinden 8 Ekim 1901'de Aldona'ya yazdığı mektup, Dzerjinski'nin manevi gücünün ve boyun eğmezliğinin kanıtı niteliğindedir: "Senden çok daha gencim fakat şu kısa hayatımda yaşlı bir adama yetecek kadar çok ve farklı izlenimler edindim... Gönülsüzce ne sevebiliyorum ne de nefret edebiliyorum. Bir şeye gönlümün sadece yarısını vermem mümkün değil. Ya tamamını vermeliyim ya da hiçbir şey... Hayatın yalnız acı tarafını değil, tatlı yönlerini de gördüm ve biri bana 'Şu kırışmış alnına bak, şu yorgun bedenine, şu yaşadığın hayata, bak ve gör, hayat seni bitirmiş!' dese ona şöyle derdim: 'Hayat beni değil, ben hayatı bitirdim. Hayat beni yutmadı, asıl ben ondan alabileceğim her şeyi aldım.' "

Bu sözler onun karakterini tam ve doğru bir biçimde betimliyor. Çocukken bile asla olduğundan farklı görünmeye çalışmadı.

Clara Zetkin şöyle der: "Bu devrimcinin her şeyi özgün ve dosdoğru: sevgisi ve nefreti, heyecanı ve kederi, sözleri ve yaptıkları."

Soruşturma bittiğinde Adalet Bakanı, hazırlık soruşturmasının süresini göz önünde tutarak Dzerjinski'nin dört yıllığına polis nezaretinde Arhangelsk Guberniyası'na sürülmesini önerdi. Ne var ki polis bu "hafif" cezayı onaylamadı.

1902 yılı Ocak ayının ilk günlerinde Dzerjinski, Siedlce hapishanesinden Moskova merkez sürgün hapishanesine gönderildi. Buradan da İmparatorluk emriyle beş yıllığına Doğu Sibirya'ya sürüldü. Sürgün yeri, Yakutsk'un 610 km kuzeyindeki Vilyuysk kasabasıydı. Dzerjinski Moskova hapishanesindeyken, oradaki siyasi mahkûmlardan Sibirya'ya gönderilen bir grup siyasi sürgünle dayanışma eyleminde yer aldı. Bunun sonucunda akrabaları ile yazışma ve ziyaret hakkını bir aylığına kaybetti.

Şubat sonlarında İrkutsk şehri yakınlarındaki Aleksandrovskoye sürgün hapishanesine götürüldü. 5 Mart'ta Aldona'ya yazdığı mektupta, evden 6000 km uzakta, Doğu Sibirya'da olduğunu ve ilkbaharda nehirler ulaşıma elverişli olduğunda 3000-4000 km kuzeydeki Vilyuysk'a götürüleceğini yazdı. İrkutsk hapishanesindeki çok sayıda mahkûm, yetkililerin güzergâhlarını belirlemesini bekliyordu.

Zaman hızla geçiyor ve jandarmalar hiç acele etmiyordu. Sonunda Dzerjinski'nin sabrı taştı. Bir grup siyasi mahkûmla birlikte hapishane müdürüne yazdıkları bir yazıyla, nereye gönderileceklerinin kendilerine bildirilmesini ve oraya bir an önce gönderilmeyi talep ettiler. Müdür bu yazıyı İrkutsk valisine gönderdi.

Mayıs yaklaşıyordu fakat henüz bir cevap yoktu. Mahkûmlar Dzerjinski'nin öncülüğünde bu kez cevap talep ettiler. Yetkililerse cevap vermek yerine, müebbet hapis cezası almış bir grup tecavüzcü ve katili, siyasi mahkûmların yanma kapattılar. Siyasi mahkûmlar korkmadı ve bu suçluların etrafını sardılar. Dzerjinski, içlerinde en heybetli olanını yere serdi ve bıçağını elinden zorla aldı. Olay yerine gelen müdür bu suçlunun hücreye konmasını emretti ve siyasi mahkûmlardan bu "yanlış anlaşılma" için "özür" diledi.

Siyasi mahkûmlar bu olaydan çok kötü etkilendiler. Dzerjinski cesur bir plan yaptı. Ertesi sabah yürüyüş yaparlarken mahkûmlar gardiyanlara saldıracak, silahlarını alacak, onları hapishane

kapısından dışarı sürecek ve kendileri görevin başına geçeceklerdi. 6 Mayıs 1902 sabahı plan Dzerjinski'nin liderliğinde başarıyla uygulandı ve üzerinde "Özgürlük!" yazılı kızıl bir bayrağı hapishanenin tepesine diktiler. Hapishane bölgesi "özgür cumhuriyet" ilan edildi ve Dzerjinski de buranın başkanı seçildi.

Yetkililer korku içinde asker ve atlı polis takviyesi istediler ve İrkutsk Vali Yardımcısı Aleksandrovskoye köyüne geldi.

Haber St. Petersburg'da duyuldu. Gelen emirler bu krizin barışçıl yollarla çözülmesi yönündeydi. Yetkililer iki gün boyunca mahkûmlarla hapishane duvarı üzerinden görüşmeler yaptılar. Mahkûmlara hapishane kapısındaki barikatı kaldırmalarını, kızıl bayrağı indirmelerini ve koğuşlarına geri dönmelerini söylediler. Fakat mahkûmlar büyük bir kararlılık ve cesaretle bunu reddettiler.

Üçüncü gün bir özel ulak Dzerjinski'e, Vali'nin isyancıların bazı taleplerini karşılamayı kabul ettiğini söyledi. Fakat Dzerjinski bu teklifi reddetti: "Burada 44 kişiyiz ve her birimiz bütün taleplerimiz karşılanana dek teslim olmaktansa ölmeyi tercih ederiz."

Hapishane yetkilileri olayın duyulması korkusuyla pes ederek bu siyasi mahkûmların başlıca taleplerini yerine getirmek zorunda kaldılar. Hemen akabinde, 8 Mayıs saat 14:00'te hapishane kapıları açıldı ve isyan sona erdi.

Aleksandrovskoye hapishanesinde geçici olarak tutulan Dzerjinski ve diğer siyasi mahkûmlar 12 Mayıs 1902'de Yakutsk yolu üzerinden Verholensk'e nakledildiler. Yolda Verholensk'e 25 km kala Kaçug köyünde durdular. Buradan sonrasını Lena üzerinden sürdüreceklerdi. Sürgünler gemiye bindirildi ve Yakutsk'un kuzeyine doğru yola çıkıldı. Mahkûmlar yetkililerce belirlenen yerlerde indirildiler.

Dzerjinski henüz seyir halindeyken bir kaçış planı yapmaktaydı. Bu niyetini, Varşova'da 10 numaralı blokta kaldığı sırada tanıştığı ve Kaçug'da karşılaştığı eski PSP'li yeni sosyal demokrat Henryk Walecki'ye açtı. Plana göre Dzerjinski ve bir SD[7] olan Sladkopevtsev, hasta numarası yaparak Verholensk'te kalmaya devam

7 1901-1923 arası Rusya'daki en geniş küçük burjuva partisi olan Sosyalist Devrimciler, 1917 Ekim Devrimi'ne kadar yeraltında çalışıyordu.

edecekler ve sözümona diğer sürgün grubunu bekleyeceklerdi. Hazırlıklar başladı. Bir tekne satın aldılar. Bununla gece vakti nehir aşağı Jigalovo köyüne gidecek, buradan da otoyola çıkarak Sibirya demiryoluna ulaşacaklardı.

Kaçış, 12 Haziran 1902'de gerçekleşti. Dzerjinski ve Sladkopevtsev, Verholensk'i ebediyen terk ettiler ve çektikleri kabir azabının ardından bir kez daha özgürdüler. Kaçıştan 17 gün sonra Dzerjinski yeniden Varşova'daydı. Sonra Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi'nin önderlerinin ikamet ettiği Berlin'e geçti. Dzerjinski; Rosa Luxemburg, Julian Marchlewski, Jan Tyszka, Adolf Warski ve Jakub Hanecki ile ilk kez burada tanıştı.

Berlin'de, Rus Bolşevik gazetesi *İskra*'yı, Lenin'in *Ne Yapmalı*'sını ve başka yazıları okuma fırsatı buldu. Dzerjinski iki yıllık hapishane hayatı boyunca güncel yazıları takip edemediği için Adolf Warski'nin deyimiyle "güncel Marksist yazına büyük bir iştahla saldırıyor, Lehçe ve Rusça kitapları adeta yutuyordu."

Ağustos 1902'de Berlin'de Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi'nin konferansı gerçekleşti. Dzerjinski tarafından sunulan ve konferansça kabul edilen öneriler arasında, bir Yurtdışı Parti Komitesi kurmak, *Czerwony Sztandar* adında bir Parti gazetesi çıkarmak, Varşova, Lodz, Bialystok ve Polonya Krallığı ve Litvanya'nın başka şehirlerinde parti örgütleri kurmak ve partinin gençlik çalışmalarına hız vermek vardı. Konferans Dzerjinski'i Yurtdışı Parti Komitesi üyesi ve sekreteri olarak seçti. Dzerjinski, Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi'nin en çok kabul görmüş ve popüler önderlerinden biri olmuştu.

Konferanstan sonra arkadaşları Dzerjinski'i, hapishanede ve sürgünde iyice kötüye giden sağlığını iyileştirmek üzere bir süreliğine İsviçre'ye gitmeye ikna ettiler. O bunu isteksizce de olsa kabul etti ve İsviçre'deyken dahi siyasi eğitimine devam etti. Aldona'ya şöyle yazmıştı: "Çok bir şey yapmıyorum. Sadece günde 6 ila 8 saat çalışıyorum. Yani yürüyüş, okuma ve dinlenme için epey vaktim oluyor." Sağlığı biraz düzelince, Rusya İmparatorluğu'nun Avusturya-Macaristan tarafındaki sınır şehri Krakov'a taşındı. Burada da Parti çalışmalarına daldı. Otobiyografisinde şöyle der: "Krakov'a bir ilişki görevi görmek ve Parti'ye yurtdışından destek olmak için taşındım. O vakitten sonra Jozef olarak anılmaya başladım."

Krakov'da parti emirlerine göre çalışmayı sürdüren Dzerjinski, *Czerwony Sztandar*'ı[8] faaliyete geçirdi. Aynı zamanda bu gazetenin ve diğer yasaklı yayınların Polonya Krallığı'na kaçak olarak sokulması işini de hayli zor olsa da ayarladı. Parti'nin yeraltı gruplarıyla ilişkiler kurdu ve hemen orada ajitatörler görevlendirip eğitmek, Parti toplantıları ve konferansları yapmak ve gelecek devrimci faaliyetler için hazırlıklar yapmak üzere sık sık Varşova'ya ve başka şehirlere seyahat etti. Krakov'da Sosyal Demokratları kapsayan bir parti grubu kurdu ve Polonyalı göçmenler arasında bir propaganda çalışmasına katıldı. Ağır çalışma programı (günde 18-20 saat) ve nemli sonbahar havası, ki Dzerjinski için sonbahar hep kötü bir zaman olmuştur, veremini azdırdı. Eski arkadaşı ve o zaman Zakopane şehrindeki Kardeşlik Yardımı isimli öğrenci sanatoryumunda asistan olarak görevli olan Bronislaw Koszutski, onu burada tedavi olmaya çağırdı. Dzerjinski bunu kabul etti ve buraya Yuzef Domansky adında bir dişçilik okulu öğrencisi olarak kayıt oldu. Sanatoryumda 1902 Aralık sonlarına kadar iki ay süreyle kaldı. Kendisini daha iyi hissetmeye başladığında Krakov'a döndü ve bir kez daha çalışmaya gömüldü.

Parti Merkez Komitesi'nin emri üzerine yurtdışı Parti gruplarını çalışmaları hakkında fikir sahibi olmak ve görev dağılımı yapmak için ziyaret etti. Bir yandan *Czerwony Sztandar*'la da ilgileniyor, yayın kurulu toplantılarına katılıyor, konu öneriyor, uygun materyali arıyor, çoğunlukla bir düzeltmen olarak çalışıyor ve gazeteyi sınırdan Polonya Krallığı'na kaçak olarak sokmanın güvenli yollarını buluyordu. Dzerjinski yeraltı parti gruplarıyla yazışıyor ve onlara şifre ve yeni adresler tedarik ediyordu. Şafak vaktinden sabahın ilk saatlerine kadar çalışıyordu. Aldona'ya birkaç satır dahi yazacak zamanı bulamadığı oluyordu. Yazabildiğindeyse duyduğu yurt özleminden yakınıyor, Krakov'u terk etmekten memnun olacağını anlatıyor, fakat "Görev burada olmamı gerektiriyor ve ben burada kalacağım" diyordu.

Bu süre zarfında sürgünde olan Lenin ve *İskra* gazetesi, İkinci RSDİP Kongresi için coşkulu bir hazırlık yürütüyordu.

[8] İlk sayısı Kasım 1902'de, son sayısı Temmuz-Ağustos 1918'de basıldı. İlk editörleri Adolf Warski, Julian Marthlewski ve Jan Tyszka idi.

Organizasyon Komitesi, PK ve LSD Merkez Komitesi'nden delegelerini göndermesini istedi ve onlara gündemi aktardı.

Tüm Rusya Sosyal Demokratları'nın ortak eylemliliğinin istikrarlı bir savunucusu olan Dzerjinski, kendi başına ve Warski'nin adına hareket ediyordu. 7 Temmuz 1903'te Sosyal Demokrat Parti Yurtdışı Komitesi'ne bir mektup göndererek Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi ile RSDİP'nin birleşmesinin tartışılacağı ve İkinci RSDİP Kongresi'ne delegelerin seçileceği bir kongre toplanmasını önerdi. Önerisi kabul edildi ve Temmuz 1903'te toplanan Sosyal Demokrat Parti Dördüncü Kongresi, RSDİP ile ilgili şu kararı aldı: "Bütün Rusya'da birleşik bir Sosyal Demokrat örgütün olması arzu edilmektedir. Bu, şu an başlıca görevimizdir ve olağanüstü derecede önemlidir; örgütsel biçimlerse bir ayrıntı konusudur."

Kongre'de şu da belirtilmişti: Polonya Krallığı ve Litvanya içindeki ajitasyon ve örgütlenme ile ilgili bütün parti içi meselelerde Polonyalı Sosyal Demokratlar tam bağımsızlığa sahip olacaktı ve RSDİP'nin Merkezi Organı'nda Polonyalı bir üye bulunacaktı. Kongre'nin kararları RSDİP İkinci Kongresi'ne Warski, Hanecki ve Dzerjinski tarafından sunulacaktı. Dzerjinski, Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi Merkez Komitesi'ne seçildi.

Rusya'nın devrimci Marksist örgütlerinin, Lenin tarafından geliştirilen ideolojik, siyasi ve örgütsel ilkeler etrafında birleşmesinin tamamlandığı İkinci RSDİP Kongresi, 1903 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında Brüksel ve Londra'da yapıldı. Kongrede yeni bir tür parti doğdu; bilimsel komünizmin ilkelerini temel alan ve hedefi sosyalist devrimi gerçekleştirmek, sosyalist ve daha sonra komünist bir toplum kurmak olan bir parti.

Fakat Warski ve Hanecki'nin milliyetler meselesinde aldıkları hatalı konum nedeniyle Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi ile RSDİP birleşemedi.[9] Ulusların kendi kaderini tayin hakkı konusunun Parti Programı'na dahil edilmesini protesto ettiler. Daha sonra görüşlerini destekleyen bir açıklama yaparak kongreyi terk ettiler.

RSDİP İkinci Kongresi, yeni seçilen Merkez Komitesi'ne, Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokratları ile, iki partinin

9 RSDİP Kongresi üç yerine iki delege istediği için Dzerjinski burada yer almadı.

birleşmesi için görüşmeye devam etme görevini verdi.

1903 ve 1904'te Dzerjinski Krakov'da Parti'nin Merkez Komitesi temsilcisi olarak görevine devam etti. Varşova, Lodz ve Dabrowa kömür havzasına ziyaretlerde bulunarak buralarda Parti konferanslarına başkanlık etti, işçi toplantılarında konuştu ve yanında hep yasaklı yayınlar vardı. Bu süre boyunca Polonya Sosyal Demokratları ile RSDİP'nin birleşmesini ısrarla savundu. Ülkenin, proleter enternasyonalizm ilkesi üzerine kurulu tek bir sosyal demokrat partiye ihtiyacı olduğunu söylüyordu. Şöyle yazmıştı: "Tek tek milliyetlerin proleter hareketi var olamaz, fakat tüm proletaryayı milliyetlerden bağımsız kucaklamaya çalışan *tek* bir proleter hareket, *tek* bir sosyal demokrat parti var olmak zorundadır."

Ocak 1904'te Rus-Japon savaşı patlak verdi. Rus çarı, zaferin otokrasiyi güçlendireceğini ve devrimci hareketi bastıracağını ümit etmişti. Fakat işler böyle gitmedi.

Dzerjinski ve diğer parti önderleri Lenin'in görüşünü paylaştı. Lenin her iki taraf için de adaletsiz olan savaşta çarlığın yenilmesinin en iyisi olacağına inanıyordu. *Czerwony Sztandar* ve Merkez Komitesi'nin Polonya Krallığı'nda dağıtılan bildirileri, savaşın emperyalist doğasını ifşa ediyor ve otokrasiyi düştüğü bu zayıflıktan faydalanarak yıkmak için Polonya proletaryasını Rus işçilerle birlikte hareket etmeye çağırıyordu. "Kahrolsun otokrasi! Yaşasın sosyalizm! Savaşa karşı savaş ilan ediyoruz! İş ve ekmek istiyoruz!" Bunlar Rus-Japon savaşı sırasında Polonya Sosyal Demokrat Partisi'nin illegal matbaasında basılan sloganlardı.

Dzerjinski, çarlığın Uzak Doğu'daki savaş yenilgileri ile ilgili propaganda ve karikatürlerinden oluşan bir sergi açmak istedi. Bunun için bolca materyal temin edildi fakat Avusturya otoriteleri bir "dost hükümet"e zarar verme korkusuyla sergiyi yasakladı.

Dzerjinski devrimci savaşçıların ön saflarına katılmaya can atıyordu. 1905 başlarında kitle hareketine doğrudan kılavuzluk edebilmek için Varşova'ya taşındı. Varşovalı işçiler onu 1899-1900 yıllarındaki görevinden tanıyordu. Sofya Dzerjinskaya şöyle yazmıştı: "Parti çevresinde en korkusuz ve en özgeci Parti aktivisti olarak bilinirdi, sürgünden kaçma cüreti ve cesareti hep anlatılırdı."

Dzerjinski Varşova'nın işçilerini ve Sosyal Demokratlarını hiç tükenmeyen enerjisi, devrimci heyecanı, cesareti, özgeciliği

ve proletaryanın zaferine olan sarsılmaz inancıyla etkilemeyi başarmıştı.

Adolf Warski şöyle yazmıştır: "Rosa Luxemburg gibi Jozef de Polonya işçi sınıfının en popüler ve en sevilen lideri oldu. Ve o zamandan beri Polonyalı Sosyal Demokratlar Parti'yi Jozef'siz düşünemez olmuşlardır."

"Jozef (sosyalizmin zaferine olan – y.n.) derin inancını ve eylemlerini dengeleyecek vakti hiçbir zaman bulamıyordu. Gün fazla kısa ve insan gücü fazla sınırlıydı. Fakat hareket ilerleyince ve 1905 yılı yaklaştığında Jozef olağanüstü bir irade ve enerji sergiledi. Ocak ayı geldiğinde ve temelli Varşova'ya taşındığında ise gücü on misli arttı; her yerdeydi ve taze bir girişkenlik ve enerji doluydu; yorulmak bilmiyor ve çevresindekilere de irade ve heyecan aşılıyordu."

Dzerjinski 1905-1907 Rus Devrimi öncesinde işte aynen böyleydi. Polonya proletaryasının politik farkındalığını artırmak ve bunu Rus otokrasisiyle nihai savaşa hazırlamak için büyük çaba sarfediyordu.

9 Ocak 1905, ilk Rus devriminin başladığı gün oldu. Barışçıl göstericilerin St Petersburg'daki Kışlık Saray önünde hükümet birliklerince vurulduğu haberi tüm Polonya Krallığı'nda yayıldı. Oradaki devrimci faaliyetler, enternasyonalist devrimci sorumluluklarına bağlı olan Sosyal Demokrat Parti tarafından yürütülüyordu.

Dzerjinski Varşova'ya henüz varmıştı ki kendisini devrimci işçi eyleminin tam ortasında buldu.

10 Ocak Pazartesi günü Polonyalı Sosyal Demokratlar St. Petersburg'daki olayları yorumlayan ve Rus devrimini desteğe teşvik eden bir bildiri hazırlamışlardı. Polonyalı işçiler dayanışma göstergesi olarak fabrikalarda, demiryollarında ve madenlerde iş bırakmış ve Varşova, Lodz, Czestochowa ve başka şehirlerde genel grev ilan etmişlerdi.

O sırada Cenevre'de sürgünde olan Lenin, Rusya'daki devrimci gelişmeleri yakından takip ediyordu. Şöyle yazmıştı: "İsyan başladı. Güce karşı güç... Moskova ve Güney, Kafkaslar ve Polonya, St. Petersburg proletaryasına katılmaya hazır. İşçilerin sloganı artık

şu: 'Ya Özgürlük ya Ölüm!"[10] 12 Ocak 1905'te ise şunları yazdı: "Genel grev büyük illere yayılıyor... İşçiler Lodz'da eylem yapıyorlar. Varşova'da ise bir başkaldırı başlıyor."[11]

Devrimci dalga, Varşova ve diğer sanayi merkezlerinde yükseliyordu. Dzerjinski, Ocak sonunda PK ve LSD Yurtdışı Komitesini, Varşova'daki genel grev hakkında bilgilendirdi. Özel olarak proletaryanın mücadeleye hazır olduğunu, görece küçük fabrika ve atölyelerin daha büyük olanlara katıldığını ve ulaşım işçilerinin de greve gittiğini yazmıştı. "Polisin davranışı gösteriyor ki birliklerin yarın da arkası gelecek."

Dzerjinski, Varşova'daki proletarya hareketinin ruhu ve Parti çalışmasının lideriydi. Adolf Warski daha sonra şöyle yazdı: "Josef, bu sürekli büyüyen eylem alanında, devrim güçlerinin hareketinde hayatını dolu dolu yaşamıştı. Yerini bulmuştu, hayatıydı bu onun. İçikıpır kıpırdı ve Parti başarıları ve büyüyen bu hareketin verdiği mutlulukla doluydu." Yorgunluğun ne demek olduğunu unutmuş gibiydi. İşçilerle konuşmak, onlara tavsiyelerde bulunmak ve çarlığa karşı mücadelede onları sağlam ve cesur olmaya teşvik etmek için bir fabrikadan diğerine yürüyordu. Tüm ilişkiler, gizli adresler, mali işler ve şifreli yazışmaların deşifrasyonu için gerekli anahtarlar onun kontrolündeydi. Devrimci dalga Polonya Krallığı'nın diğer sanayi merkezlerini de etkisi altına almıştı, devrim hız kazanıyordu. 22 Ocak 1905'te Dzerjinski Lodz'a gitti ve Parti komitesiyle ve burada çalışma yapan merkezi ajitasyon grubuyla temasta bulundu. Parti'nin işçiler üzerindeki etkisinin büyüdüğünü görmekten büyük mutluluk duydu.

İsviçre'de basılan Bolşevik gazete *Vperyod*'un hemen hemen her sayısı, Varşova ve Lodz'daki genel grevleri, Dabrowa kömür madeni havzası, Katowice, Kalisz ve diğer şehirlerdeki işçi hareketini yazıyordu.

Lenin, St. Petersburg'daki işçilerle dayanışmanın bir işareti olarak Polonya'da yürütülen hareketten haberdardı ve *Vperyod*'a Varşova ve Lodz'daki olaylarla ilgili bir yazı yazdı. Lenin'in devrimin ilk günlerinden itibaren yazmaya başladığı bu ve diğer yazıları,

10 V. İ. Lenin, "Rusya'da Devrim", *Toplu Eserler*, Cilt 8, 1974, s. 71.

11 V. İ. Lenin, "Rusya'da Devrimin Başlangıcı", *Toplu Eserler*, Cilt 8, 1974, s. 98.

Rusya işçilerinin kızıl bayraklarında yazılı olan taleplerin aynılarını yükselten ve Sosyal Demokrat Parti'nin lideri olduğu Polonya proletaryasının mücadelesine dikkati çekecek şekilde tasarlanmıştı.

İşçilerin gösteri, siyasi grev ve silahlı ayaklanmaları, Parti'nin bu mücadeleyi bir biçimde kontrol altına almasını gerektiriyordu. Dzerjinski halkın bu kitlesel eylemine öncülük edecek yerel Parti komitelerini güçlendirmek için çok çalıştı. Parti örgütlerini ziyaret etti, onlara ajitasyon ve propaganda yapmanın püf noktalarını ve harekete daha çok genç insan katmak gerektiğini anlattı. Şehirlerdeki Parti çalışmasına dair bir plan hazırladı ve işçilerin koşullarını itina ile inceledi.

Dzerjinski ile birlikte Varşova'da olan Parti Merkez Komitesi üyesi Jakub Hanecki daha sonra şöyle yazmıştır: "Onun nasıl müthiş, nasıl bitmez tükenmez bir enerji ile çalıştığını hayal etmek zor. Gece dinlenmesi neredeyse hiç yoktu. Bazen yemek yiyordu, o da zorunluluktan. Günde 18-20 saat çalışıyordu. Bugün Varşova'da, yarın Lodz'da, ertesi gün Czestochowa'da, sonraki gün Litvanya'nın Dabrowa bölgesinde bulunabiliyordu. Yerel komiteler örgütler, işçi toplantılarında konuşur, bildiriler yazardı." Tutuklanma tehdidi her dakika devam ediyordu.

Dzerjinski'nin mektupları, ne kadar sıkı çalıştığını gösteriyor. Pek çoğu şöyle biter: "Bitirmeliyim. Saat sabahın dördü oldu ve yarın -yani aslında bugün- sekizde ayakta olmam gerekiyor."

Dzerjinski yeni parti komiteleri kurulmasını sağladı, yeni kadrolar görevlendirdi ve profesyonel devrimciler eğitip yetiştirmek için çok çalıştı. Mektuplarından birinde "yetkin ve enerjik insanlar"dan oluşan bir Rus Sosyal Demokrat grubunun kuruluşu hakkında yazmıştı. Hedeflerini ise şöyle tanımlıyordu: "siyasi özeğitim, pratik çalışma becerileri kazanımı, Rus işçileri ve entelijensiya içinde ajitasyon ve örgütlenme çalışması, malzeme yardımı ve teknik destek." Dzerjinski, Rusya'da ordu içinde propaganda çalışması yapılması gerektiğinde bu gruba başvurdu.

Yerel Parti örgütleri grev örgütlemede başarılı oldukça, ilgili devrimci sloganlar buldukça ve inisiyatif, bağımsızlık ve coşku gösterdikçe Dzerjinski mutlu oluyordu.

Parti personelinin ideolojik eğitiminin, aktivist, ajitatör ve propagandacı işçi gruplarının genişletilmesinin ve onların yeterli

düzeyde eğitimlerinin öneminin altını çiziyordu. Komite üyelerinin, aynı meslekten olan ajitatörlerden oluşan ve Marksist teori eğitimi vermenin yanı sıra güncel siyasi meseleleri de tartışan çalışma grupları kurmasına yardımcı oldu. Varşova'da en aktif alan metal işçilerinin alanıydı. Üyeler fabrikalarda Sosyal Demokrat örgütlenmeler oluşturdular ve temsilci toplantıları yaptılar. Bu çalışmada Dzerjinski, Lenin'in tavsiyesini uyguluyordu: Her fabrikayı proletarya partisinin kalesi haline getirmek. Bu gruplarda duvarcılar, kunduracılar, saraçlar ve marangozlar vardı.

İyi eğitimli insanların bu grupların çalışmalarına rehberlik etmesi ve bu çalışmaları organize etmesi gerekiyordu. Dzerjinski yurt dışındaki çalışma arkadaşlarına şöyle yazmıştı: "Bu düşünceyle, bu grupların her biri için entelijensiya içinden (orada biraz Parti çalışması deneyimi biriktirecek ve daha sonra öncü olabilecek) bir propaganda işçisi bulmak zorundayız." Dzerjinski'nin önerisi üzerine Parti örgütleri daha bilinçli işçilerle ve aydınlarla çalışmaya daha çok ağırlık verdi ve onları Sosyal Demokrat Parti'ye katılmaya teşvik etti. 1905-1907 devrimi, daha sonra Polonya, ileride Rus ve enternasyonal işçi sınıfı hareketinin önde gelen isimlerinden olacak olan Zosia Muszkat (Dzerjinski'nin gelecekteki eşi), Edward Prochniak, Stanislaw Bobinski ve Stefania Przedecka'nın gelişimine çok önemli bir katkı sağlamıştır.

Dzerjinski dikkatli ve sabırlı bir şekilde kitleler arasından insanlar seçip onları örgütsel ve siyasi çalışma için yetiştirdi ve Parti aktivistlerinin bilgiye erişmelerini sağladı.

Bizzat kendisi, Varşova, Lodz, Czestochowa'daki fabrikalarda, Dabrowa kömür havzasındaki işçi grupları derslerinde, mitinglerde ve başka toplantılarda konuşmalar yaptı. Dzerjinski işçilerle yaptığı toplantılardan biri ile ilgili şöyle yazmıştır: "Onlara işçi sınıfının büyük hedeflerini, farklı milliyet ve ülkelerden proletaryanın birliğini, işçilerin sosyal demokrat partisini ve havaya ve ekmeğe ne kadar ihtiyaçları varsa özgürlük ve siyasi haklara da o kadar ihtiyaçları olduğunu anlatmaya başladığımda; insanların güven kazandığını ve cesaretlenerek kendi güçlerine inanmaya başladıklarını görmek çok ümit vericiydi."

İşçiler Dzerjinski'nin tavrındaki rahatlık ve sadelikten, proletarya davasının cesur ve sarsılmaz bir savaşçısı olarak ün yapmış

olmasından etkilenmişlerdi. Onun örneği pek çoğunu Parti aktivisti olmaya ikna etmişti.

Devrimin ilk günlerinde işçi sınıfının toplumsal coşkusu hızla büyürken, propaganda edebiyatında yetersizlik mevcuttu. Dzerjinski yurt dışındaki arkadaşlarına şöyle yazmıştı: "Genel grev göstermiştir ki kitlesel bir siyasi ajitasyona başlamamız gerekiyor; fakat bu, burada elime geçen bildiri sayısına bakılırsa imkânsız. Tüm şehirlerde yerel üretime başlamamız gerektiğini düşünüyorum. Bunun için çok çalışacağız ve umarım başaracağız."

Varşova ve Lodz'da iki yeraltı matbaası açıldıktan sonra Dzerjinski yurt dışındaki Parti yönetiminden buradaki matbaada basılmak üzere şifreli ya da görünmez mürekkeple yazılmış bildiriler göndermelerini istedi.

Aynı zamanda insanların bu bildirilere hızlıca ulaşabilmeleri gerektiğinin de altını çizdi. 30 Mart 1905 tarihli mektubunda şöyle der: "1 Mayıs bildirileri daha Nisan'ın ilk yarısında dağıtılmış olmalıdır. Bize el yazmasını gönderin."

Varşova'daki 1 Mayıs kutlama hazırlıkları iyi başladı. 1905 yılının Nisan ayı ortasında özel bir komisyon ve silahlı işçilerden oluşan müfrezeler kuruldu. Dzerjinski şöyle yazdı: "Pankartlar hazır, aynı şekilde konuşmacılar ve silahlı işçi müfrezeleri de. Bunlar 1 Mayıs komisyonunun sorumluluğundadır."

Sosyal Demokrat Parti Merkez Komitesi tarafından hazırlanan "1 Mayıs! Şehirdeki ve ülkedeki bütün işçilere" bildirisi iyi bir zamanlamayla basılıp dağıtılmıştı, böylece işçilerin bildiriyi okuma ve kutlama için hazırlık yapma şansı olmuştu. Diğer 1 Mayıs bildirileri de komitelerce zamanında alınmıştı.

1 Mayıs'ta Varşova'da işçiler iş bıraktı ve sokaktaki miting ve gösterilere katıldılar. Otokrasi ve burjuvaziye karşı nihai savaşa hazırlanan Polonya proletaryası, Dzerjinski, Hanecki ve Warski'nin öncülüğünde en önemli kitle eylemini gerçekleştirmiş oldu.

Varşova işçilerinin eylemi iki saat sürdü. Kızıl pankart ve bayraklar taşıyarak yürüdüler, devrim şarkıları söylediler ve sloganlar attılar: Yaşasın 1 Mayıs grevi!, Yaşasın sekiz saatlik iş günü!, Yaşasın sosyalizm!, Kahrolsun savaş!, Kahrolsun otokrasi!

Göstericiler Aleje Jerozolimskie'ye (Kudüs Caddesi) vardıklarında silah sesi duyuldu ve ateş başladı. Çarlık birlikleri işçilere,

kadınlara ve çocuklara ateş ediyordu. Dzerjinski de göstericiler arasındaydı; ölen ve yaralananları görmüştü. Sofya Dzerjinskaya daha sonra şöyle yazmıştır: "Josef tehlikeye aldırış etmeden yaralıları taşıyor, polisten saklıyor ve en ağır yaralıları hastaneye ulaştırıyordu."

Çatışmanın ertesi günü Dzerjinski, Parti'nin Varşova komitesini topladı. Göstericilere ateş açılmasını protesto etmek için 4 Mayıs günü grev yapılmasına karar verildi.

Varşova komitesi 2 Mayıs'ta "Yaşasın devrim!" başlıklı bir bildiri yayımladı; ve 4 Mayıs'ta örgütlü bir grev yapıldı. Fabrikalar, atölyeler, ofisler, tiyatrolar ve dükkânlarda şalter indi.

Varşova'daki bu 1-4 Mayıs olayları Polonya proletaryasının olgunluğunun ve Sosyal Demokrat Parti'nin gücünün kanıtıydı. Sonunda Lodz'da da Haziran 1905'te silahlı bir ayaklanma çıkardılar.

Lodz işçilerinin ayaklanması bütün Rusya'da bir karşılık buldu. Dzerjinski ve diğer Parti üyeleri derhal, işçileri Lodz işçileriyle dayanışma amaçlı genel greve çağıran bir dizi bildiri bastılar.

Ne var ki, Sosyal Demokrat Parti Lodz komitesi bu kez olaylar karşısında hazırlıksız yakalanmış, ne grev örgütleyicisi görevinin hakkını verebilmiş ne de isyancılara silah tedarik edebilmişti. Bu durum gösterdi ki Polonya Sosyal Demokratları harekete politik ve örgütsel olarak rehberlik etme ihtiyacını hafife almıştı ve teknik eğitimleri yetersizdi.

Lodz'daki silahlı ayaklanmadan çıkan dersler, Dzerjinski'nin, proletarya partisinin devrimdeki örgütleyici, öncü ve kitlelerin eğiticisi olma işlevleri konusunda Leninist bakış açısını nihayet kazanmasına yardımcı oldu. Mücadelenin her zaman tam ortasında olan Dzerjinski, Sosyal Demokrat komitelerin mücadelenin tüm biçimlerine hâkim olmalarını sağlamıştır.

Sosyal Demokrat Parti Varşova Komitesi bölgeler arası Parti konferansının tarihini 17 Temmuz 1905 olarak belirledi. Öğlen vakti katılımcılar Varşova treniyle Dembe Velke istasyonuna geldiler ve buradan konferansın verileceği yakındaki bir ormana doğru yol aldılar. Polis Varşova komitesiüyelerinin orada olacağından haberdardı ve birlikleriyle konferans alanına gelerek katılımcıların etrafını sarmıştı.

Orada bulunan Dzerjinski, yüksek sesle şu komutu verdi:

"Yoldaşlar! Yanınızda illegal olan ne varsa bana verin. Tutuklanmam durumunda kaybedecek bir şeyim yok." Ele geçirilen belgeler arasında Bolşevik gazetesi *Proletary* de vardı. Çok geçmeden Varşova polisi, kendine Jan Krzeczkowski diyen mahkûmun aslında sürgünden kaçan Feliks Dzerjinski olduğunu anladı. Tutuklananlar arasında Wincenty Matuszewski, A. Krajewski ve Sosyal Demokrat Parti'nin başka yöneticileri de bulunuyordu. Dzerjinski, hayatında üçüncü kez hapse girmişti.

Bu sırada Bolşevikler kitlesel siyasi grevler ve silahlı bir ayaklanma için güç topluyordu. 6 Ekim 1905'te Moskova'da başlayan grev hızla Rusya'nın sanayi merkezlerine yayıldı ve genel greve dönüştü. Devrimin büyüyen ölçeğinden korkan çarlık hükümeti, otokrasiyi korumak ümidiyle ödün vermeyi kabul etti. 17 Ekim'de Çar, toplantı yapma özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve başka bazı haklar vaat eden bir manifesto yayınladı Devrimci hareketin baskısı altında kalan Çar, genel af ilan etti ve 2 Kasım'da Dzerjinski hapishaneden çıkıp Varşova sokaklarına ulaştı. Şehirde grev hâlâ devam ediyordu. Ne toplu taşıma ne de faytonlar çalışıyordu. Dzerjinski ile aynı anda serbest bırakılan Henryk Walecki, birlikte yürürlerken Dzerjinski'nin sürekli şunları söylediğini yazmıştır: "Onların anayasalarına güvenmeyin, boş hayallere kapılmayın, yeraltından çıkmayın."

Dzerjinski, serbest bırakılan diğer Parti üyeleriyle birlikte, Sosyal Demokrat Parti Varşova komitesinin, tüm Rusya'ya yayılan Ekim grevinin etkisiyle yükselmeye devam eden devrimci hareketlilikle ilgili olarak verdiği konferansa katıldı. A. Krajewski geldikleri anı şöyle anlatır: "Onları karşılayan alkış yağmurunu tahmin edebilirsiniz!" Konferansa başkanlık eden Jakub Goldenberg derhal yetkilerini Dzerjinski'e devretti.

Yu. Krasniy, Dzerjinski'nin konferanstaki konuşmasından çok önemli bir bölümü her zaman dün gibi hatırlardı: " 'Silahları elimize almanın ve elimizde silahlarımızla harekete geçmenin vakti gelmiştir.' Silahlar ve silahlı mücadele kelimeleri tüm konuşmaya damga vurmuştu. Hâlâ kulaklarımda çınlar."

Dzerjinski, devrimci mücadelenin Lenin'in geliştirdiği proleter biçimlerini benimsedi. Nihai hedefin otokrasiyi yıkmak ve silah zoruyla demokratik bir cumhuriyet kurmak olduğuna inanıyordu.

Dzerjinski, devrimin hedeflerinden bahsederken partili yoldaşlarından hep daha cüretkârdı. Pek çok kez yurt dışından gelen bildiri ve el yazmalarını o anın ihtiyaçlarını karşılamadığı gerekçesiyle eleştirdiği bilinir. Sadece içeriğin değil, tonun ve açıklığın da önemli olduğuna inanır, üslubun didaktik olmamasını isterdi. Dzerjinski'nin tecrübesi ve elbette işçilerin yaşam ve iş koşulları, ihtiyaçları ve karakteri konusundaki muazzam bilgisi, onu, insanların açıkça belirlenmiş siyasi hedeflerinin olması gerektiğine inandırmıştı. Geçmiş mücadele deneyimi, işçi eylemlerinin basılı materyallerle nasıl en iyi şekilde teşvik edileceğini ve bunların nasıl en etkili biçimde kullanılacağını göstermişti. Yurt dışındayken program metni ile ilgili şöyle yazmıştır: "Bunu muhakkak yayımlamalıyız. Programımızda yer alan bütün hususlar, sosyalizme varacak bir tarihsel süreç açıklaması ile ve ayrıca; sınıf, sınıf karakteri, siyasi parti, diktatörlük kavramları, diğer partilere yaklaşımımız ve partimizin taktikleri konularında yapacağımız açıklamalarla desteklenmelidir."

Dzerjinski, grev hareketini canlandırmada sözlü ve yazılı propagandanın ne kadar önemli olduğunu vurguluyor ve Rosa Luxemburg'dan ve yurt dışındaki diğer Parti üyelerinden sürekli daha çok yayın, özellikle köylüler, entelijensiya ve orduya hitaben yazılmış popüler bildirileri talep ediyordu. Parti sloganlarının belirli bir iş kolunda ya da meslekte çalışan işçilere hitap ettiği takdirde çok daha etkili olduğunun farkındaydı. Şöyle yazmıştı: "Her grubun, her mesleğin kendi profesyonel ajitatörleri olacak." Parti propagandasının Polonya Krallığı'nda yaşayan her ulustan işçiye ulaşması gerektiğine inanıyordu.

Sosyal Demokrat Parti'nin tarıma dair bir programı yoktu ve Polonya Krallığı'ndaki örgütlerinin de köylüler arasında çalışma yapmaya dair kesin bir talimatı yoktu. Ne var ki Ocak 1905 olaylarından sonra kitlesel köylü hareketi ortaya çıkmaya başladı. 13 Ocak 1905'te Dzerjinski, Rosa Luxemburg'dan köylülere hitaben bir manifesto yazıp yayımlamasını istedi. Sosyal Demokrat Parti Merkez Komitesi, onun önerisi üzerine, köylüleri otokrasiye karşı işçilerle birlikte mücadeleye çağıran "Kardeşimiz Köylülere Bir Söz" ve "Kır halkına!" başlıklı bildirileri hazırladı. Gerçekten de Merkez Komitesi'nin aklında daha çok kiralık tarım işçileri vardı,

daha yoksul köylüleri neredeyse görmezden geliyor, orta katman köylüleri ise tamamen yok sayıyordu.

Dzerjinski yerel Parti örgütlerini, faaliyetlerini kırsal alanlara yaymaya ve köylü hareketine öncülük etmeye bizzat kendisi ikna etmişti. PK ve LSD'nin Haziran 1906 tarihli beşinci kongresinde yaptığı konuşmasında, sosyalist fikirlerin kırsal kesime ulaştığını fakat "tarım işçilerinin güçlü bir örgütünün hâlâ var olmadığını", halbuki bu durumun, Parti'nin köylüleri proletarya tarafına katmak için onlar arasında kitlesel bir ajitasyona başlaması gerektiğini gösterdiğini ifade etmiştir.

Dzerjinski ordu birliklerine ulaşmanın da derdindeydi. Devrimci olaylar ve Sosyal Demokrat propaganda çalışması, Polonya'da görevli garnizonlar içinde huzursuzluğa neden olmuştu. Bolşevikler ordu içinde bir ajitasyona başlamaya ve birlikleri otokrasiye karşı etraflı mücadelede önemli bir hedef olan devrimci kampanyaya dahil etmeye karar vermişti. Polonya Krallığı bölgesinde bu görev RSDİP'nin 1904'te kurulan ve PK ve LSD ile yakın ilişki halindeki Devrimci Askeri Örgüt'ü (RMO) tarafından yürütülüyordu.

Dzerjinski birlikler içindeki devrimci-askeri çalışmanın örgütleyicisi ve lideriydi, ayrıca PK ve LSD ile RSDİP'nin RMO'su arasındaki temaslardan da sorumluydu. Yurt dışındaki Parti örgütüne, PK ve LSD'nin güney komitesinin orduda sıkı çalıştığını ve "bütün alayları ayaklandırdığını" bildirdi. Nihayet 1905 yazında PK ve LSD ile RSDİP, Polonya Krallığı bölgesinde görevli çarcı birlikler arasında ortak çalışma yapma konusunda uzlaştı. Bunu mümkün kılan faktörlerden biri Dzerjinski'nin çabalarıydı.

Ordudaki Parti çalışması büyüyordu ve PK ve LSD'nin faaliyetlerinin tamamıyla yakından bağlantılıydı. Lenin gibi Dzerjinski de ordunun herhangi bir silahlı ayaklanmada önemli rol oynayacağına inanıyordu. Kasım 1905'te yapılan bölgesel bir Parti konferansında şöyle söylemişti: "Halihazırda ordudaki görevimiz, askerleri silahlı bir ayaklanma için örgütlemektir."

Konferans Varşova'da toplandığında devrim hareketlenmeye devam ediyordu. Katılımcılar Feliks Dzerjinski, Julian Marchlewski, Adolf Warski, Jan Tyszka, Zdzislaw Leder, Josef Unszlicht, Jakub Hanecki ve Bronislaw Wesolowski idi. Polonyalı Sosyal Demokratlar güncel durumu ve Parti'nin görevlerini, sendikaları, köylü

hareketine yaklaşımı ve ordu çalışmasını tartışmıştı. Konferans üyeleri Çar'ın 7 Ekim manifestosuna karşı temkinliydi ve işçilerle köylüleri bunun göründüğü gibi olmadığı ve mevcut düzeni yıkma kampanyalarına devam etmeleri gerektiği konusunda uyardı.

Dzerjinski ordu içindeki Parti çalışmasında propaganda ve ajitasyonun dozunu yükseltmenin gerekliliğini bildirdi. Konferansta; otokrasiyi yıkmak, mülk sahibi burjuva sınıfını ortadan kaldırmak, demokratik bir cumhuriyet kurmak, Polonya'yı özerkleştirmek ve tüm Rusya kurucu meclisini toplamak üzere Polonya ve Rusya devrimci hareketlerini birleştirmeyi amaçlayan bir dizi karar alındı. Bu konferans Polonya'daki kitlesel devrimci hareketi yükselten önemli bir etkinlikti.

Dzerjinski, Polonya nüfusu ve farklı uluslar içindeki çeşitli tabakalar arasında sürdürülen propaganda çalışmasının etkili olabilmesi için, Rusya İmparatorluğu'nun diğer bölgelerinde süren olaylarla ilgili yeterli bilgiye ulaşılması gerektiğine inanıyordu. Böylece ülkenin farklı bölgelerinde elde edilen kazanımları karşılaştırmak ve her bölgenin bir diğerinin tecrübelerinden faydalanması mümkün olacaktı. Dzerjinski'nin Rus yazınına çok ihtiyacı vardı ve Merkez Komitesi'ne yazdığı hemen hemen her mektupta bu talebini dile getiriyordu.

Polonyalı Sosyal Demokratlar Polonyalı işçilere, çıkarlarının Rus işçilerininki ile aynı olduğunu ve ancak birlikte mücadele ederlerse başarabileceklerini anlatmaya çalışıyordu. Rus ve Polonya proletaryasının ön safları tek bir partide birleşmeye hazırdı ve PK ve LSD böyle bir birleşmenin koşullarını hazırlamıştı bile.

Dzerjinski, Warski ve Hanecki, Nisan 1906'da Stockholm'de toplanan RSDİP Dördüncü (Birlik) Kongresi'nde Parti'yi temsil edeceklerdi. Dzerjinski, daha sonra ömür boyu arkadaşı, öğretmeni ve yoldaşı olacak olan Lenin ile ilk orda tanıştı.

Kongrenin hedeflediği iki partinin örgütsel birliği, Polonya ve Rusya proletaryasını birbirine yaklaştırmak açısından çok önemliydi. İki parti arasındaki geleneksel birlik, tek bir sosyal demokrat Marksist parti haline getirilerek resmiyet kazanıyordu.

Lenin bu olayı memnuniyetle karşılayan konuşmasında, bu birleşmenin, gelecek başarıların ve yok edilemez bir birliğin daha da güçlendirilmesinin en güvenilir teminatı olduğunu ifade etmiştir.

RSDİP Dördüncü (Birlik) Kongresi'nden hemen sonra Haziran 1906'da PK ve LSD Beşinci Kongresi yapıldı. Merkez Komitesi'nin raporu Dzerjinski tarafından kongreye sunuldu. Bu hem siyasi hem de tarihsel açıdan önemli bir belgeydi; çünkü Polonya işçi sınıfının devrimin ilk yılındaki durumu, Polonya proletaryasının devrime dahil oluşundaki yükseliş, hareketin öncüleri olan Polonyalı Sosyal Demokratların işlevi ve Polonya ve Rusya işçi sınıfları arasında çoğalan dayanışmaya ilişkin güvenilir ve kapsamlı bilgiler içeriyordu.

Dzerjinski, olayların akışına bağlı olarak değiştirilmesi gerekecek eylem biçimlerine diyalektik yaklaşımı savunuyordu. Proletarya mücadelesinin etkili bir biçimi olarak kitlesel siyasi grevler hakkındaki görüşleri Lenin'in görüşlerinin aynısıydı. Varşova ve Lodz'daki 1 Mayıs gösterileri gibi geniş ölçekli siyasi eylemlerin "silahlı kitlesel eylemden, silahlı bir ayaklanmadan bir adım uzakta" olduğuna inanıyordu.

Polonya proletaryası iki partinin birleşmesini memnuniyetle karşıladı. Bunun işçi sınıfının mücadelesi açısından önemini Dzerjinski şu çarpıcı sözlerle anlatır: "Rusya devletinde tek bir işçi sınıfı partisinin gerekliliği ilkesi ve her iki örgütün de proleter sosyalizme dayanan sınıfsal bir bakış açısında sahip olduğu gerçeğinin her iki parti tarafından tesis edilmesi... Bu önkoşullar, Partimiz'in RSDİP ile birleşmeyi şiddetle desteklemesi için yeterliydi." Kongre, PK ve LSD 'nin Merkez Komitesi'nin raporunu onayladı, Dzerjinski tarafından hazırlanan yeni Parti Programı'nı benimsedi ve Dzerjinski'e yorulmak bilmeden gösterdiği gayretleri için şükranlarını dile getirdi.

Polonyalı Sosyal Demokratlar'ın konumu, genel Menşevik karşıtı cephenin güçlenmesini ve geniş bir Polonyalı devrimci grubun Lenin ve Bolşevikler'le işbirliği yapmasını teşvik etmiş oldu. PK ve LSD ile RSDİP arasında daha sonra gerçekleşecek temaslar; iki partinin birleşme koşulları ve RSDİP Dördüncü (Birlik) Kongresi'nde belirlenen örgütsel kurallar çerçevesinde oluşturulan Merkezi Organ'daki PK ve LSD Merkez Komitesi temsilcileri ve Bolşevik Parti Merkez Komitesi tarafından sürdürülecekti. Polonya Sosyal Demokrat Partisi'nin Merkezi Organ'daki (MO) temsilcilerinden biri Dzerjinski idi. 7 Ağustos 1906'da Lenin'in ikamet

ettiği St. Petersburg'a geldi. Lenin, RSDİP Merkez Komitesi'ne ve yasal Bolşevik gazetesi *Novaya Jizn*'e (Yeni Hayat) büyük bir gayretle önderlik etti ve Bolşeviklerin bütün devrimci çalışmalarına aynı gayretle rehberlik etti.

Dzerjinski şehre, Bolşevikler ile Menşevikler arasında süren ana teorik ve pratik konulardaki anlaşmazlığın en keskin olduğu zamanda gelmişti. Dzerjinski başından beri hiç tereddütsüz Merkez Komitesi'nin Bolşevik üyelerinin tarafını tutmuştu. Merkez Komitesi toplantılarında Bolşeviklerin duruşunu savunmuş, Bolşevik yazınını PK ve LSD komitelerine iletmiş, Polonyalı Sosyal Demokratlar ile Bolşevik basının yayın kurulu arasındaki temasları kurmuş ve sürdürmüştür. O zamandan itibaren Dzerjinski'nin çalışması yurt çapına yayılmıştır.

Varşova ile yazışmaları göstermektedir ki Bolşevik liderlerin tam güvenini sağlamış, planları ile ilgili ayrıntılı olarak bilgilendirilmiş ve Polonyalı Sosyal Demokratlara Bolşevik basınında daha aktif yer vermek için ısrarlı gayretlerde bulunulmuştur.

PK ve LSD'nin Varşova Sosyal Demokrat Parti komitesinin başka bir RSDİP kongresi yapılması gerektiği kararı Dzerjinski tarafından *Proletariy* gazetesine iletilmiş ve Lenin bunu çok önemsemişti. Parti çoğunluğu ile Menşevik Merkez Komitesi arasındaki anlaşmazlık tırmanıyordu. Dzerjinski'nin Bolşevikleri desteklemesi etkili olmuştu. Varşova'ya şöyle yazmıştı: "Bolşevikler yarın konuyu ortaya atacaklar ve ben de onları destekleyeceğim." Mektupları, olağanüstü bir kongre yapılması konusunun tartışıldığı Merkez Komitesi toplantılarının gergin havasını yansıtıyordu. Şöyle yazmıştı: "Durum açık bir kavgaya dönüştü. Ben de kendimi kaybettim ve onlara (Menşeviklere), oportünist oldukları için sövdüm." Her konuda Bolşevikler'in yanındaydı. PK ve LSD Merkez Komitesi'ne yazdığı bir mektupta şöyle diyordu: "Gördüğünüz gibi teklifler sunuyor ve kavga ediyorum. Bolşeviklere göre burada olmam faydalı, bu mücadelenin bir sonucu olarak Merkez Komitesi bizi daha çok dikkate alıyor ve benim "öfkem" Menşeviklere özgüven kaybettirdi."

Dzerjinski St. Petersburg'dayken Bolşeviklerin toplantılarına katıldı, Lenin ve Lenin taraftarlarıyla konuştu. Lenin'in yazılarını ve diğer Bolşevik yayınları etkili bir şekilde Polonya'ya kaçak

sokuyordu. Lenin ve Bolşevikler sayesinde Dzerjinski, Lenin'in Polonyalı ve Rus proletarya için devrimci mücadele fikirlerinin önemini daha da iyi kavradı.

RSDİP İkinci (Tüm Rusya'da birinci) Konferansı Kasım 1906'da Tammerfors'ta gerçekleştirildi. Dzerjinski, Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi'nin PK ve LSD delegelerinden biriydi. Polonyalı Sosyal Demokratların tamamı kayıtsız şartsız Bolşeviklerden yana taraf tuttu fakat çoğunluk, liberal burjuvazi ile ittifaklara izin veren Menşevik karar önergesini onayladı. Buna karşılık Lenin "Azınlık Fikri" adı verilen, Dzerjinski ile PK ve LSD'nin diğer temsilcilerinin de bağlandığı bir Bolşevik platformunu[12] deklare etti.

Tammerfors Konferansı'ndan hemen sonra Dzerjinski, Polonyalı Sosyal Demokratların Bolşevik sloganları eşliğinde geniş ölçekli bir kampanya yürüttüğü Varşova'ya döndü.

Dzerjinski Aralık 1906'da, fabrika sahiplerinin lokavt ilan edip binlerce işçiyi sokağa attığı Lodz'a gitti. Lodz fabrikalarındaki lokavt ve bu önemli sanayi merkezindeki işçilerin durumuna ilişkin bir rapor kaleme aldı.

Varşova'ya döndükten sonra, polisin üç gündür yakın takibe aldığı gizli bir adrese giden Dzerjinski, başka Parti aktivistleri ile birlikte tutuklandı ve belediye binasında dar ve kirli bir hücreye kondu.

Dzerjinski'nin sağlığı iyi değildi fakat bu koşullarda da bir şey yapmadan duramıyordu. Gardiyanlardan fırça ve biraz su istedi. Dzerjinski'nin mahkûm arkadaşlarından biri şöyle yazmıştı: "Birkaç saat sonra hücredeki her şey -zemin, kapılar, duvarlar ve pencere- tertemiz olmuştu. Dzerjinski işte böyle bir adanmışlıkla çalışmıştı, yaptığı şey en önemli Parti göreviymişçesine..."

Dzerjinski burada üç hafta tutulduktan sonra mahkemeye kadar kalacağı hapishaneye gönderildi. Hücreler altı adım uzunluğunda ve üç adım genişliğindeydi. Akciğer hastalığı olan Dzerjinski için bu koşullar çok zordu fakat o, hiç olmadığı kadar hayat doluydu.

12 Bkz: V. İ. Lenin, "RSDİP'in Tüm Rusya Konferansı'nda Azınlık Fikri Deklare Edildi. Polonya'nın, Letonya Topraklarının, St. Petersburg'un, Moskova'nın, Merkezi Sanayi Bölgesi'nin ve Volga Bölgesi'nin Sosyal Demokrat Delegeleri Adına", *Toplu Eserler*, Cilt 41, 1969, s. 188.

Önce Sosyal Demokrat mahkûmlar grubunun başı seçildi, sonra, mahkûmların eğitim düzeylerine bağlı olarak katılabilecekleri, okuma çalışmalarından Marksizm teorisine kadar uzanan derslerden oluşan bir okul kurdu.

Arkadaşlarının "müfettiş" diye takıldığı Dzerjinski, mahkûmların oradaki zamanlarını en iyi şekilde değerlendirebilmelerini sağlamak ve otokrasiye karşı mücadeleye devam edebilmelerini sağlayacak siyasi birikimi geliştirmek için elinden gelenin en iyisini yaptı.

Dzerjinski hapisteyken, PK ve LSD, RSDİP Beşinci Kongresi'ne katılım hazırlıkları yapıyordu. Yerel Parti komiteleri, Mayıs 1907'de Londra'da yapılması planlanan kongreye delege seçmek için konferanslar yapıyordu.

Menşeviklerle karşılaşma hiç olmadığı kadar sert geçti. Polonyalı Sosyal Demokratların Bolşeviklere verdiği kuvvetli destek, Menşeviklerin oportünist karakterinin ifşa edilmesine katkı sağladı. Kongredeki Polonyalı delegeler bütün esas meselelerde Bolşeviklerin yanında yer aldı.[13]

Dzerjinski, gıyabında (hâlâ hapisteydi) RSDİP Merkez Komitesi'ne seçildi. Kongre bittikten üç gün sonra akrabaları ve arkadaşlarının çabaları sayesinde kefaletle salıverildi.

Şimdi ise daha da sert bir polis gözetimi altında yaşıyordu. Erkek kardeşinin kır evinde biraz zaman geçirip sağlığını biraz olsun geri kazandıktan sonra Parti çalışmalarına tam hızla geri döndü.

---

13 Bkz: V. İ. Lenin, "Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin Beşinci Kongresi", *Toplu Eserler*, Cilt 12, 1962, s. 469.

3. BÖLÜM

Gericilik Yılları ve Yeni Devrimci Yükseliş

HAPİSHANE VE SÜRGÜN

(1907-Şubat 1917)

İlk Rus Devrimi bastırıldı ve 1907'den itibaren siyasi gericilik başladı.

Binlerce işçi ve köylü, yargılanmaksızın, askeri mahkemelerin verdiği cezalarla veya doğrudan müfrezeler tarafından ya kurşuna dizildi ya da asıldı. 1909'da hapishanelerdeki mahkûm sayısı 170 bini bulmuştu. Özellikle Bolşevik gruplara uygulanan baskı daha da şiddetliydi. Yasal olan işçi gazeteleri yasaklandı.

Gericiliğin en kötüsü Polonya Krallığı'nda yaşanıyordu. Tüm ülkede askeri yasalar işliyor, askeri mahkemeler düzenli olarak acımasız cezalar dağıtıyordu.

PK ve LSD, otokrasinin gaddarlığını ifşa etmek ve halkı yeni bir devrimci yükselişe cesaretlendirmek için her şeyi yapıyordu.

Dzerjinski yenilenmiş bir gayretle işe koyuldu. Her şeyden önemlisi Varşova Sosyal Demokrat örgütünün faaliyetlerini hareketlendirmek için büyük zahmetlere girerek çalıştı. Ayrıca pek çok sanayi merkezini gezerek bozulmuş Parti ilişkilerini yeniden kurdu, yeni gizli adresler buldu ve yeraltı yayın, gazete ve broşürlerin basımı ve dağıtımını yönetti. Her zamanki gibi özellikle propagandacı işçilerin temini ve eğitimi ile ilgileniyordu.

1907 sonbaharında Dzerjinski Lodz'u pek çok kez ziyaret etti. Polonya Krallığı'nın başka şehirlerinde olduğu gibi orada da ağır baskıların en yoğun dönemiydi. İşçiler bu gaddarlığı protesto etmek için greve gittiler. Dzerjinski'nin önerisi üzerine Merkez Komitesi, "tüm Avrupa'da protesto gösterilerini teşvik etmesi" ümidiyle hem yeraltı Polonya basınına hem de yabancı gazetelere Lodz'daki olaylara dair materyaller gönderdi.

Dzerjinski'nin karısı daha sonra, onun bu süreçte gösterdiği coşkulu gayretleri, iradesi, cesareti ve devrimin nihai zaferine inanmayı teşvik eden yeteneği ile ilgili şöyle yazmıştır:

"Onu 1908'in başlarında daha iyi tanıdım. En karanlık gericiliğin sürdüğü çok zor zamanlardı. Parti örgütü neredeyse tamamen parçalanmıştı ve hapishaneler tıka basa doluydu. Sallantı halindeki tüm unsurlar Parti'den uzaklaştı. Varşova'da sadece 5 ya da 6 Parti aktivisti kalmıştı. Nadiren ve güçlükle buluşabiliyorduk. Herkes hep geç kalıyordu. Çalışma laçkalaşmıştı.

Fakat sonra Juzef kendini gösterdi... ve Parti örgütü hızla harekete geçti. Herkes yenilenmiş ve enerji dolmuştu. Artık kimse geç kalmıyordu. Aktivistlerin toplantıları için mucizevi bir şekilde daireler ortaya çıkıyordu. Juzef tek kelime etmeden Parti disiplini yeniden sağlanmıştı. O, yakında yeni bir devrimci ayaklanma olacağına dair inancı ve heyecanı ile hepimize ilham veriyordu."

Dzerjinski 3 Nisan 1908'de yine tutuklandı ve Varşova Kalesi'nin 10 numaralı bloğuna kapatıldı. Bu beşinci tutuklanışıydı ve hapiste 16 ay geçirdi. Daha önce olduğu gibi polis onun ağzından Parti örgütü veya ilişkileri hakkında tek bir kelime dahi alamadı.

Hapishane günlüğünde onun medeni cesaretinin ve devrimci iyimserliğinin yansımasını görmek mümkündür. Mayıs 1908'de günlüğüne şöyle yazmıştır: "Sosyalizmin, geleceğin yıldızı, insanlığa rehberlik etmeseydi hayat yaşamaya değmezdi."

Varşova mahkemesi Dzerjinski'e, Ocak ve Nisan 1909'da olmak üzere iki kez Sibirya'ya sürülme cezası verdi ve sürgünden kaçması ve "bir suç örgütüne katılması" (örneğin yasadışı Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi'nde çalışması) durumunda tüm yurttaşlık haklarını kaybetmesine hükmetti.

31 Ağustos'ta sınır dışı edildi ve Eylül ortasında Krasnoyarsk'a götürüldü. Birkaç gün sonra ona gelecekteki ikamet yeri ile ilgili

karar açıklandı: Uzak bir köy olan ve Krasnoyarsk'tan 300 km ileride, taygada (Ç.N: Sibirya'da tundranın bittiği yerlerde başlayan soğuk, bataklık ve ormanlık bölgeler) bulunan Belskoye.

Dzerjinski 24 Eylül 1909'da Belskoye'ye geldi fakat burada fazla kalmadı. Polis ve rahipler onun kibirli davranışlarını ve sorun çıkarma eğilimini fark ettikleri anda ondan kurtulmak için ellerinden geleni yaptılar. 1909 Ekim başlarında Dzerjinski daha da uzak bir köy olan Suhovo'ya gönderildi ve oradan da bir ay sonra Taseyevo'ya götürüldü. Dzerjinski bir nalbant ve eski bir sürgün olan Anton Krogulskiy'nin (bazı kaynaklarda Rogulskiy) evinde bir odada kaldı. Krogulskiy 1863 Polonya ayaklanmasına katılmıştı. Burada ölümüne dek "ebedi sürgün" olarak kalacaktı.

Dzerjinski 13 Kasım 1909'da Taseyevo'dan kaçtı. Kaçışı öyle gizli olmuştu ki onu arama çalışmaları üç ay sonra başladı. Dzerjinski bu süre içinde Taseyevo'dan binlerce kilometre uzağa, İtalya'daki Capri adasına varmıştı. Oraya PK ve LSD Merkez Komitesi'nin talimatı üzerine tedavi olmak için gitmişti.

Neredeyse iki yılını hapishanede ve sürgünde geçiren Dzerjinski'nin, ülkede ve parti içinde hüküm süren durum karşısında kendini toplamak için zamana ihtiyacı vardı. Capri'deyken Parti Merkez Komitesi'ndeki arkadaşlarının ona yolladığı 1908 ve 1909 yıllarına ait Sosyal Demokrat yayınları ve parti belgelerini okudu.

Dzerjinski Capri dönüşünde Parti işleri için Bern, Zürih ve Berlin'e gitti ve sonra Merkez Komitesi'ni RSDİP'deki durumdan haberdar etmek ve Merkez Komite Rus Bürosu ile daha sıkı bağlar kurmak için yapması gereken şeyin gizlice St. Petersburg'a gitmek olduğunu düşündü.

Ne var ki Parti önderliği, onun Mart 1910'da PK ve LSD'nin Merkez Komitesi'nin sekreterliği ve mali sorumluluğu görevini üstlenmek üzere geldiği Krakov'a geri dönmesini önerdi. Krakov'da Polonya Krallığı'ndaki parti örgütlerinde olup bitenler hakkında bilgi edinmişti. Durum hiç iç açıcı değildi. Yeterli insan ve basılı materyal yoktu ve yurt dışından buraya gönderilen partililerin çoğu tutuklanmıştı. Merkez Komitesi'nden güncel bilgi ve özel talimatlar gelmediğinde yeraltı gruplarının çoğu kendi halinde kalıyordu ve bunlar, tırmanan devrimci harekete öncülük edecek

yetkinlikte değildi. Bu yeraltı örgütlerinin acilen ideolojik ve politik olarak güçlendirilmesi gerekiyordu. Dzerjinski Krakov'dayken, ilişkileri yeniden kurmak, Parti gruplarına destek vermek, Merkez Komitesi ve Parti Yabancı Gruplar Bürosu ile bağlantılar kurmak, Parti yayınları ile ilgilenen Krakov matbaası ile temas kurmak ve yazım hatalarını denetlemek gibi işlerle ilgilenmek zorunda kaldı. Parti mali sorumluluğu görevi hayli vaktini ve enerjisini alıyordu; o ise aynı zamanda Parti yayınlarını saklamak ve Polonya Krallığı'na ulaştırmak, gizli üyelere belge tedarik etmek, Parti yazışmalarının gönderileceği yeni adresler aramak ve Parti arşivlerinin düzenini sağlamaktan da sorumluydu.

Dzerjinski, Sosyal Demokrat Parti'nin Ağustos 1910'da Krakov'da yapılan bölgesel konferansında Parti'nin siyasi durumu ve görevleri üzerine bir rapor sundu. Rapor Lenin'in, Parti'nin örgütsel ve siyasi çalışmasının büyüyen devrimci hareketle eşzamanlı olarak güçlendirilmesi ve burjuva ve küçük burjuva partilere karşı eleştirilerin devam ettirilmesi gerektiği fikrine dayanıyordu. Dzerjinski Parti'yi, Polonya Sosyalist Partisi'nin sol kanadındaki işçi sınıfı üyeleri arasında propaganda çalışmalarını yükseltmeye ve onları Sosyal Demokrat Parti'ye katmaya çağırdı.

Parti'nin Krakov örgütünün çalışmaları önemli ölçüde canlandı. Mayıs 1910 sonlarında Krakovlu ve Galiçyalı işçiler için bir kendi kendine eğitim kulübü kuruldu. İlk sözü alan Dzerjinski, Fransa'daki sınıf mücadelesi tarihi üzerine konuşma yaptı.

Olağanüstü iş yüküne rağmen Dzerjinski kendini geliştirmek için de vakit bulabildi. Henüz devrimci kariyerinin başlarındayken yavaş yavaş geliştirmiş olduğu sistematik bir bilimsel yazın okuma yönteminin çok faydasını gördü. Dzerjinski Krakov'dayken Marx ve Engels'in *Felsefenin Sefaleti*, *Anti-Dühring*, *Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu* gibi felsefi çalışmalarının, Lenin'in *Materyalizm ve Ampiryokritisizm* eserinin, I. Kant, Mach ve başka burjuva filozoflarının eserlerinin üzerinde kapsamlı bir biçimde çalıştı. Ayrıca, ilk olarak Wilno ve Kowno'da başlayıp Vyatka sürgünündeyken devam ettiği rant teorisi ve Marksist siyasal iktisadın başka kategorileri üzerine çalışmalarına geri döndü.

Krakov polisi Dzerjinski'i gizli gözetim altına almış ve zaman zaman ifadeye çağırmıştı.

Dzerjinski Bolşevikler ile Menşevikler ve diğer oportünist gruplar arasında tırmanan anlaşmazlıkların yaşandığı RSDİP'deki durumları ilgiyle takip ediyordu. RSDİP Merkez Komitesi'nin bir üyesi olarak partiler arası konulara büyük ilgi duyuyordu. Şubat 1911'de Tyszka'ya şöyle yazmıştı: "Merkezi Organ'ın politikalarına gelince,[14] bu konularda onlara katılıyorum hatta daha ileri gidiyorum, çünkü Lenin'in görüşlerine katılıyorum. Konumlanışımın ne olduğunu biliyorsunuz."

Yeraltı Parti örgütlerinin çalışmalarına destek olmak için Mayıs 1911'de Varşova, Lodz ve Polonya Krallığı'nın başka şehirlerine ziyaretlerde bulunan Dzerjinski, buralarda yeraltı yayınlarının dağıtımına yardım etti, pek çok Parti toplantısı yaptı ve durum tespitinde bulundu.

28 Mayıs ve 4 Haziran 1911 arasında, Dzerjinski ve Tyszka, RSDİP Merkez Komitesi'nin yurt dışında yaşayan sekiz üyesi tarafından verilen konferansa katıldı. Konferans Lenin'in önerisi üzerine Paris'te toplandı ve "Parti'nin genel konumu ile bağlantılı olarak *Merkez Komitesi'nin restorasyonu meselesini*" ele aldı. Rapor Lenin tarafından sunuldu.

Konferansta ayrıca genel bir Parti konferansı toplanması konusu da görüşüldü. Bu konu ile ilgilenmek üzere bir komisyon kuruldu.

Dzerjinski konferansta Lenin'in duruşunu savundu. Konferanstan hemen önce 27 Mayıs'ta Paris'ten yazdığı mektupta, Lenin ile görüşmeler yaptığını, Bolşeviklerin mevcut Merkez Komitesi'ni "kokuşmuş bir ceset" olarak gördüklerini ve merkezi Parti organlarının hainlerden temizlenmesi ve bu hainlerin Parti üyeliğinden de çıkarılması gerektiğini yazmıştı.

29 Mayıs'ta konferanstan hemen sonra Lenin ve Dzerjinski tartışılmakta olan konular üzerine notlarını birbirleriyle takas ettiler. Lenin'in "Lenin ve Juzef arasında anlaşma" adını verdiği notlarından Dzerjinski'nin, Menşeviklerin Parti'den gönderilmesini desteklediği anlaşılmaktadır. Kesin bir şekilde şöyle demiştir: "Bu yapılmak zorundadır."

Konferanstan sonra Krakov'a geri döndü fakat Paris'teki Bolşevik

14 Merkezi Organ o zaman *Sotsyal-Demokrat* gazetesiydi. Lenin gazetenin yayın kurulundaydı ve yayın sorumlusuydu.

merkez ile temasını sürdürdü. 1 Temmuz 1911 tarihli mektubunda Krakov'un Rusya'daki RSDİP pratik çalışmalarını yönetmek için Paris'ten daha uygun bir nokta olduğunu yazmış ve Parti aktivistlerinin sınırdan güvenli geçişini sağlama fırsatından bahsetmiştir. Şöyle yazmıştır: "Pratik çalışmayı idare etmek için Paris, pek çok sebepten ötürü en elverişsiz yer olacaktır. Eğer burada (Krakov) birisi bunu üstlenirse bir geçiş ayarlamak daha kolay olacaktır." Lenin bu mektubu dikkate almış olmalıdır ki 1912 yazında Paris'ten Krakov'a taşınma kararı almıştır.

Dzerjinski 1911 Kasım ayı ortasında Parti işleri için Brüksel'e gitti. Dönüşe geçtiğinde birkaç gün Paris'te kaldı, sonra Berlin'e geçti ve Aralık sonuna kadar burada kaldı.

RSDİP'in Altıncı Tüm Rusya Konferansı Ocak 1912'de Lenin başkanlığında Prag'da toplandı. Konferansta Rusya'da ortaya çıkan yeni devrimci dalgaya ilişkin Parti'nin taktikleri belirlendi. Ülkedeki siyasi durumun analiz edildiği konferansta, Rusya'da bir demokratik dönüşümün hedefinde halen otokrasinin yıkılıp proletaryanın köylüler ile birlikte iktidarı ele geçirmesinin yer aldığı belirtilmiştir.

Konferansta yedi üyeden oluşan, Lenin öncülüğünde bir Merkez Komitesi seçilmiştir. Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi'nin Prag Konferansı'na hiç temsilci göndermemiş olması Dzerjinski'i derinden üzmüştür. Bu üzüntüsünü partinin Merkez Komitesi'ne yazdığı bir mektupta dile getiren Dzerjinski, Mart 1912'de "Lenin'in konferansına ilişkin bir rapor" talep etmiştir. Dzerjinski bu mektupta Krakov'dan ayrılıp Polonya Krallığı'nda bir yere yerleşmesi için Merkez Komitesi'nden izin istemiştir.

Sonunda izni almıştır. 22 Mart 1912'de Varşova için yola çıkmadan önce, tutuklanması durumunda yayınlanmak üzere bir "Yoldaşlarıma Mektup" yazmış ve Merkez Komitesi'ne göndermiştir. Şöyle yazmıştır: "Hayatımın son 14 yılının altısını hapiste ve sürgünde geçirdim. Parti'nin, devrimci dalga sırasında iyice içine işleyen ve şu anda da Parti'yi sömüren yabancı unsurlardan temizleneceğine faydası olacağını bilsem, tekrar sürgüne giderdim."

Varşova'ya geldiğinde Dzerjinski çok yoğundu. Tüm şehirde Parti ve işçi toplantıları yapıyor, işçi gruplarına eğitimler veriyor,

yayınların tutulacağı yeni adresler arıyor ve bunları Polonya kasabalarına kaçırıyordu.

Devrimci dalga yükselmeye devam etti. 4 Nisan 1912 olayları[15] büyük bir itici güç olmuştu. Olayları öğrenen Dzerjinski Merkez Komitesi'ne yazdığı bir mektupta bir çağrı metni hazırlanmasını ve kendisine gönderilmesini talep etti. Bu öneri üzerine hazırlanan çağrı metni, Polonyalı işçileri Lena'da geçen olaylara etkili bir karşılık vermeye çağırdı. Böylece Mayıs 1912'de Varşova'da 25.000 ve Czestochowa'da 10.000 kişi PK ve LSD'nin çağrısı üzerine greve çıktı.

Dzerjinski'e çalışmalarında, profesyonel bir devrimci ve PK ve LSD üyesi olan Sofya (Zosia) Dzerjinskaya'nın (evlenmeden önceki soyadıyla Muszkat) değerli katkıları olmuştur. İkisi 1905'te Varşova'da dahil oldukları yeraltı çalışması sırasında tanıştılar. Sofya bir propaganda işçisiydi ve PK ve LSD'nin önce mahalle, sonra kent (Varşova) komitesinin üyesiydi. Parti kongrelerinde de sıkça görev aldı. 1906'da tutuklanıp Dzerjinski'nin de o sırada tutulduğu Varşova hapishanesine kondu. Cezası bittikten sonra pek çok Polonya kasabasında yeraltı çalışmalarına devam etti. 1909'da Varşova'da ikinci kez tutuklandı ve üç ay sonra sınır dışı edildi. Daha sonra, Sibirya sürgününden dönen Dzerjinski ile tekrar karşılaştığı Krakov'a yerleşti. Burada Parti çalışmasını düzene koymak, Parti komiteleriyle gizli yazışmalar yapmak ve Berlin'den (Parti Merkez Komitesi'nin merkez bürosu burada bulunuyordu) gönderilen makale ve başka materyallerin metinlerini *Czerwony Sztandar* için çoğaltmak üzere birlikte çalıştılar. Sofya bu materyalleri Varşova'ya gönderiyor, gazete burada gizli bir matbaada basılıyordu. Bu iş Parti için çok önemliydi ve bol sabır ve dikkat gerektiriyordu. Sofya PK ve LSD'nin Krakov örgütünde çoğunlukla Parti'nin yabancılarla ilişkilerini geliştiriyordu ve epey aktifti.

Feliks Dzerjinski ve Sofya Muszkat birbirlerine âşık oldular ve Ağustos 1910'da evlendiler. Fakat mutlulukları uzun sürmedi. Kasım 1910'da Sofya yeraltı çalışması yapmak üzere Parti tarafından Varşova'ya gönderildi ve Aralık sonuna doğru tutuklandı.

15 Askeri birlikler 4 Nisan 1912'de Sibirya'daki Lena Nehri yakınlarında bulunan altın madenindeki işçilere, barışçıl yürüyüşleri sırasında ateş açtı.

Sofya Haziran 1911'de henüz hapishanedeyken doğum yaptı ve Jan adını verdiği bir oğlu oldu. Bebeği ilk sekiz ay boyunca onun yanında kaldı. Çarlık mahkemesi Sofya'yı vatandaşlıktan çıkararak Doğu Sibirya'da yaşam boyu sürgüne mahkûm etti. Zayıf ve hasta düşen çocuğu ise özel bir çocuk bakımevine kondu. Daha sonra Sofya'nın doktor olan amcası Marian Muszkat çocuğu kendi gözetimi altına aldı ve çocuk iyileşti.

1912 sonbaharında Sofya sürgünden kaçtı ve kocasına kavuşmayı umduğu Krakov'a geldi. Fakat Rusya-Avusturya sınırına geldiğinde, Dzerjinski'nin önemli bir Parti işinin ortasındayken birkaç gün önce, 1 Eylül 1912'de altıncı kez tutuklandığını öğrendi.

26 Eylül'de polis tarafından hazırlanan raporda Dzerjinski aleyhine "suçlayıcı" bir kanıt referans gösteriliyordu. Raporda, Merkez Komitesi tarafından onaylanan yeni bir Varşova Komitesi'ni kurduğu ve başına geçtiği, "aynı zamanda orada Parti çalışmaları ile ilgilendiği, grevler örgütlediği ve işçilere son zamanlarda yaşanan olaylar ve siyasi durumlarla ilgili duyurularda bulunduğu, Varşova'da kaldığı altı ay boyunca Lodz'a ve aynı zamanda çalışmalarının sonuçlarını Merkez Komitesi'ne bildirmek üzere Krakov'a ziyaretlerde bulunduğu" yazıyordu. Anlaşılan polis Dzerjinski'nin faaliyetleri ile ilgili epey bilgi toplamıştı.

Tutuklandıktan kısa bir süre sonra Merkez Komitesi, Dzerjinski'nin 22 Mart 1912'de yazmış olduğu mektubunu, Parti yayınında ön planda yer vererek şu önsöz ile birlikte yayımladı:

"Onu hepiniz tanıyorsunuz. 34 yıllık yaşamının altı yılını hapishanede ve bir yıldan fazlasını sürgünde geçirdi. Harekete 17 yaşındayken katıldı ve 12 yıl boyunca Varşova'da çalıştı. Her yerde hep işlerin en zor, sorumluluğun en fazla ve tehlikelerin en kötü olduğu ön saftaydı. Bir örgütçü, ajitatör ve Parti önderi olan Dzerjinski, en küçük ve en önemsiz teknik işlerden en geniş siyasi bilgi ve ufku gerektiren işlere, davayı ilerletecek her şeyi her an yapmaya hazırdı. Düşman tarafından ya da özensiz çalışma yüzünden dağıtılmış Parti örgütlerini, demir gibi gücü ve ateşli coşkusu ile yeniden kurmak için çalıştı. O, gençliğini, sağlığını ve özel hayatını Parti için feda etti."

Dzerjinski, faaliyetlerinin araştırıldığı neredeyse iki yıl boyunca Varşova Hapishanesi'nin 10. Bloğunda tutulmuştu. Duruşması 29

Nisan 1914'te yapılmış ve Sibirya sürgününden kaçışı nedeniyle üç yıl boyunca ağır hapis cezasına mahkûm edilmişti. Yeraltı Parti çalışmaları ise halen araştırılmaktaydı.

Temmuz 1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Dzerjinski'nin de aralarında bulunduğu 502 mahkûm Rusya'da bulunan Orel kasabasındaki bir hapishaneye nakledildi. Dzerjinski 21 Nisan 1915'e kadar burada kaldı ve sonra Orel merkez hapishanesine götürüldü.

Dzerjinski çoğu Lodz'dan gelen genç dokumacıların olduğu bir hücrede kaldı. O, her zaman işçilerle kolayca kaynaşırdı. Buradaki işçileri iki gruba ayırdı ve onlara Lehçe ve Polonya edebiyatı öğretmeye başladı. Bu genç işçiler akşamları yataklarında yatarken, siyasi konulardan konuşan ve Adam Mickiewicz, Juliusz Slowacki, Henryk Sienkiewicz, Marja Konopnicka ve Eliza Orzeszkowa gibi Polonya edebiyatı yazarlarından pasajlar alıntılayan Dzerjinski'i dinliyorlardı.

Dzerjinski Orel hapishanesindeyken Menşeviklere ve Bund'a karşı bitmek bilmeyen bir kampanya yürütüyordu. Ayrıca mahkûmları daha iyi koşullar için ve otoritelerin keyfî kuralları-na karşı mücadele etmeye teşvik ediyordu.

Dzerjinski kaderinin; Lenin, Lenin'in eşi ve profesyonel bir devrimci olan Nadejda Krupskaya ve Siyasi Mahkûmlara Yardım Birliği'nin (Merkezleri önce Krakov'da, sonra İsviçre'de kuruldu.) diğer üyeleri için son derece önemli bir konu olduğundan da hiçbir zaman şüphe etmedi. Birliğin başkanı Sergiusz Bagocki ile Nadejda Krupskaya ve Sofya Dzerjinskaya arasındaki 1915 tarihli yazışmalar gösteriyor ki Krupskaya, Dzerjinski'nin hiç parası olmadığının farkındaydı bu yüzden de ona maddi destek verilmesini talep etti.

1916 Mart ayının sonlarında Dzerjinski Moskova'da önce Taganka, daha sonra Butırka hapishanesine nakledildi. Aynı yılın Mayıs ayında, 1910-1912 yılları arasındaki devrimci faaliyetleri nedeniyle altı yıl ağır hapis cezasına çarptırıldı ve 29 Nisan 1914'te Varşova bölge mahkemesi tarafından verilen üç yıllık ceza buna dahil edilmedi.

Yeni ceza onaylandıktan sonra Moskova mahkemesi cezanın infazının Mayıs 1916'da başlayıp Mayıs 1919'da biteceğine hükmetti.

Dzerjinski yakın zamanda başka bir Rus devriminin kaçınılmaz bir şekilde gerçekleşeceğine olan inancını ne mahkûmken ne de özgürken yitirdi. Bir işçi ve sosyal demokrat olan ve Dzerjinski'nin Orel'den hapishane arkadaşı ve aynı zamanda Taganka hapishanesinde de yan hücre arkadaşı Mlinarski, Dzerjinski'nin hapishanede dahi daha iyi günlerin geleceğini söyleyip durduğunu yazmıştır. Şöyle devam etmiştir: "Çarlık bu savaşın bedelini ödeyecek... Eğer savaş bir yıl daha sürerse asker üniforması giymiş işçiler ve köylüler otokrasiyi yok edecek, devrim olacak ve biz de eve gideceğiz. Elbette zor zamanlardan kaçmak için değil, eski dünyaya karşı ve bütün işçiler için yeni ve mutlu bir hayat kurmak için dövüşmek üzere geri döneceğiz."

Dzerjinski, Butırka hapishanesinden 1 Mart 1917 günü Moskovalı işçiler tarafından çıkarılmıştır. O anda 40 yaşında bile değildi ve 22 yılını devrimci harekete adamıştı.

4. BÖLÜM

Sosyalist Devrimin Zaferi İçin Mücadele

(Mart-Ekim 1917)

1917 Şubat Devrimi'nin sonucunda otokrasi yıkıldı ve ülkede özgün ve sıradışı bir siyasi ortam gelişti. İki hükümet, iki diktatörlük vardı: Burjuva Geçici Hükümet burjuva diktatörlüğünün aracıyken, İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti, proletaryanın ve köylülerin devrimci demokratik diktatörlüğünü temsil ediyordu.

Artık yeraltında çalışmak zorunda olmayan Bolşevik Parti'yi, devrimin sosyalizm aşamasına geçişten kaynaklanan yeni görevler bekliyordu. Bunlar devrimin daha ilk günlerinde Lenin tarafından "*Uzaktan Mektuplar*" isimli çalışmasında ve başka bazı çalışmalarında tanımlanmıştır.

Dzerjinski hapisten çıktıktan sonra Moskova'da bir süre kaldı. Hasta ve yorgundu fakat keyfi yerindeydi. Kendi kişisel hayatına ya da hastalığına yoğunlaşmaya alışık değildi ve hiç vakit kaybetmeden devrimci çalışmalara daldı. 1 Mart 1917 akşamı dahi Moskova İşçi Temsilcileri Sovyeti'nin ikinci oturumunda konuşma yapmıştı, üstelik üzerinde hâlâ hapishane üniforması vardı. Dzerjinski Rus devriminin zaferini selamladı ve otokrasiyi yıkan devrimci işçileri ve askerleri kutladı.

Toplantıda devrimi geliştirmek üzere önemli kararlar alındı. Sovyet, hizmet sektöründe çalışan işçilerin işe devam etmelerini

istedi. Diğer fabrikaların, devrimin zaferini konsolide etmek için grevlere devam etmesi gerekiyordu. Mahalle işçi komiteleri kurulmaya başlanmış ve asker temsilcilikleri açılmıştı. Askerler Moskova Asker Temsilcileri Sovyeti'ni kuracaktı.

Dzerjinski, Skobelev (şimdi Sovyet) Meydanı'nda yapılan bir işçi ve asker toplantısında da konuşma yaptı. O zaman Moskova'da yaşamakta olan kız kardeşi J. Dzerjinskaya daha sonra şöyle yazmıştır: "O gün Feliks Moskovalı işçilere defalarca seslendi ve eve ancak gece gelebilmişti, üzerinde hâlâ hapishane üniforması... O zaman kızım ile Krivoy Caddesi'nde yaşıyorduk. Feliks de yanımıza yerleşti.

"Arkadaşları sürekli eve girip çıkıyordu. Polonya Komitesi'nden (mültecilere yardım için – yazarın notu) ağabeyim ve arkadaşları için ceketler ve takım elbiseler getirdim. Odamız çok nemli ve karanlıktı. Bu yüzden Feliks, kızım ve ben Uspenskiy Caddesi 5 numarada başka bir odaya taşındık."

Dzerjinski, Moskova Komitesi'nin görevlendirmesi üzerine neredeyse her gün Moskova'nın her yerinde işçi ve askerlerle konuşuyor, onlara Geçici Hükümet'in, Menşeviklerin ve SD'lerin politikalarının gerici yapısını anlatıyor ve insanları barış kampanyasına katılmaya ve ülkeyi emperyalist savaşın elinden geri almaya çağırıyordu.

Polonya halkı (Savaş yıllarında yaklaşık 3 milyon Polonyalı, Rus topraklarında yaşıyordu.) arasında çalışmanın çok önemli olduğunu düşünmüştü. Polonyalıların çoğu, Çarlık ordusu tarafından savaşın ilk günlerinde askere alınan gençler, Polonya Krallığı'ndan tahliye edilen demiryolu ve sanayi işçileri, mülteciler ve devrimle birlikte salıverilen mahkûmlardan oluşuyordu. Bu karışık insan topluluğunun içinde az da olsa PK ve LSD, PSP ve burjuva partileri de dahil diğer Polonya siyasi partilerinin üyeleri de bulunmaktaydı.

Burjuva ve sözde sosyalist partiler Polonyalı işçileri ve askerleri "Rusya'nın işlerine karışmamaya" ikna etmek için epey çaba sarf ediyorlardı. Aynı zamanda, devrime karşı kullanmak üzere ve Polonya burjuva devletinin restorasyonu için Polonyalıları ulusal müfrezeler kurmaya teşvik ediyorlardı.

Petrograd'a ve Moskova'ya hapishaneden, sürgünden ve göç

yoluyla gelmiş olan Dzerjinski ve diğer Polonyalı devrimcilerin önünde, Rusya'da yaşamakta olan Polonyalı Sosyal Demokratları Bolşevik ilkelere örgütlemek ve Polonyalı işçi ve askerleri devrim tarafına kazandırmak için kararlı bir propaganda kampanyası yürütmek görevi duruyordu.

PK ve LSD üyelerinin ilk örgütsel toplantısı 3 Mart 1917'de Moskova'da yapıldı. Katılan yaklaşık 50 kişi, Polonya ve Rusya proletaryasının çıkarlarının ortak olduğunu teyit eden bir karar önergesini oy birliği ile kabul ettiler ve Polonyalı işçileri Rusya'daki devrime destek olmaya çağırdılar.

PK ve LSD grubu, Moskova Parti Komitesi'nin de yardımıyla, Moskova'ya tahliye edilen Polonyalı işçiler arasında aktif bir örgütsel ve siyasi kampanyaya başladı. Dzerjinski yeni taktiklerin arkasındaki itici güçtü. Neredeyse her gün işçi toplantılarında görülüyordu. Grup, 5 Mart'ta Polonyalıların katıldığı bir toplantı yaptı ve burada Dzerjinski, Polonyalı ve Rus işçilerin aynı amaçlar için mücadele edeceğini öngören bir karar alınmasını önerdi. Bu karar 700'e 5 çoğunluk oyuyla kabul edildi. 12 Mart'ta şehirde Moskova Parti Komitesi'nin düzenlediği bir proletarya eylemi yapıldı. Bu eyleme Rus işçiler ve askerlerin yanı sıra PK ve LSD ile PSP pankartları taşıyan 6 bin Polonyalı katılmıştı.

Bu yoğunluk ve gerilim Dzerjinski'e fazla geldi ve onun Mart ortasında hastalanmasına neden oldu. O sırada oğulları Jan ile İsviçre'de olan eşine durumuyla ilgili şöyle yazmıştı:

"Birkaç gündür şehirden uzakta, Sokolniki'de dinleniyorum, çünkü özgürlüğün ve devrimin ilk günlerinin etkisi ve coşkusu aşırı güçlü bir biçimde kendini kanıtladı ve yıllarca hapishane sessizliğinde zayıflamış olan sinirlerim, üzerine yüklenen ağırlığa karşı koyamadı. Biraz hastalandım fakat birkaç gün yattıktan sonra hastalık tamamen geçti ve şu anda gayet iyiyim. Doktor da önemli bir şey görmedi, bu durumda en fazla bir haftaya, işlerin en hareketli olduğu günlerde geri dönmüş olacağım.

"Zamanımı (siyasi durum ve Parti'nin durumu ile ilgili) bilgi eksikliklerimi gidermek ve düşüncelerimi bir düzene koymak için kullanıyorum... Kendimi tamamen çalışmaya kaptırmış durumdayım."

Dzerjinski 26 Mart 1917'de PK ve LSD'nin Moskova grubunun

topladığı, 3 Mart'ta alınan kararı onaylayan ve Bolşevik Parti ile ortak eylem kararını ve ona katılmanın uygunluğunu oybirliğiyle kabul eden konferansa başkanlık etti.

"Tüm Rus İşçilere" diye başlayan konferans metni şöyleydi: "Sosyal demokrasi pankartı arkasında birleşen biz Polonyalı işçiler size sesleniyoruz. Sizin zaten bildiğiniz şeyi şimdi bütün dünya duysun: Sizinleyizyoldaşlar. Zulüm zamanlarımızdan görkemli 1905 kavgamıza, dün olduğu gibi bugün de sizinleyiz. Ortak çabamız ve fedakârlıklarımız boşa gitmedi. Halk ve askerler olarak biz otokrasiye sağlam bir darbe indirdik ve onu sonsuza dek yok ettik. İşçi sınıfının ve Rusya'da yaşayan tüm halkların celladı artık yok."

Moskova Parti Komitesi'nin talimatlarını yerine getiren Dzerjinski, ayrı bir işçi örgütü oluşturan tahliye edilmiş Polonyalı demiryolu işçileri arasında iyi bir çalışma yaptı. Hem onların toplantılarına, hem de genel demiryolu işçileri toplantılarına sık sık katıldı ve onlara işçi sınıfının ve onun partisinin devrimdeki hedeflerini anlattı ve kararlar almalarına yardımcı oldu.

1917 Mart sonu Nisan başında Moskova Parti Komitesi'nin önerisi üzerine Moskova İşçi Vekilleri Sovyeti Yürütme Komitesi yeniden seçildi. Dzerjinski, Moskova Sovyeti Yürütme Komitesi'nin aday listesindeki dokuz Bolşevik'ten biriydi ve Moskova Sovyeti'nin 11 Nisan'da yapılan genel toplantısında seçildi.

Dzerjinski dahil Bolşevik Parti'nin önderleri, Moskova garnizonunda sayıları 50 bini bulan askerler arasında yapılacak çalışmanın altını çizdiler. Dzerjinski, RSDİP (B) Moskova Komitesi Askeri Bürosu'nda etkindi.

Moskova Komitesi Nisan'da Dzerjinski başkanlığında özel bir komisyon kurdu. Bu komisyonun görevi orduda Bolşevik örgütleri yeniden kurmak ve Kızıl Muhafızları yaratmaya başlamaktı. Dzerjinski bu yeni görevi kendine özgü enerjik tavrıyla yerine getirdi. Kısa sürede orduda geniş ölçekli bir propaganda kampanyası başlamıştı. Moskova garnizonunda birkaç birlik içinde, bölge Parti örgütleriyle işbirliği halinde çalışan asker grupları veya mangaları kuruldu. Fabrikalarda işçiler ilk Kızıl Muhafız müfrezelerini ve Parti üyelerinden oluşan silahlı işçi müfrezelerini oluşturdular.

Garnizondaki Polonyalı askerlerin sayısı bir hayli fazla idi. En aktif olanları Moskova Komitesi Askeri Bürosu'na bağlı bir grup

olarak birleşmişti. Dzerjinski sık sık Polonyalı askerlerin toplantılarına katılır ve onlarla konuşurdu. Onun muhtemelen Moskova Parti Komitesi'nin Polonyalı bölümüne Lehçe yazdığı bir raporu okumak ilginç olacaktır. Bu rapor, Moskova ağır silahlar atölyesinde çalışan Polonyalı askerlerin (17 Nisan'dan sonraki bir tarihte yapılmış) toplantısının kaydıdır. Rapor şöyle der: "Toplam yaklaşık 40 kişiydik. Tartışılan konular, savaş ve Enternasyonal'di... Toplantıya katılanlar, onlara düzenli olarak güncel durumlarla ilgili bilgi aktarımı yapacak ve örgütsel sorunları çözecek birilerini göndermemizi istediler. Toplantılar pazar sabahları yapılacak." Bu rapor, askerler arasında epey fazla sayıda Sosyal Demokrat olduğunu göstermektedir.

Dzerjinski'nin Moskova Parti örgütündeki prestiji ve ünü gitgide büyüyordu. Parti'nin şehir konferanslarında ve toplantılarında doğrudan yer almaktaydı ve karar sürecinin bir parçası oluyordu. Nisan 1917'de yapılan ilk şehir konferansında başkan vekili seçildi.

Konferans, delegelerin, işçilerin ve onlara katılan askerlerin, Lena Nehri olaylarının beşinci yıldönümünü kutlamalarıyla sona erdi. Dzerjinski, İvan Skvortsov-Stepanov ve Moskova Bolşeviklerinin başka liderlerinin, birleşik devrimci bir işçi ve asker cephesi kurulması gerekliliğini anlattığı toplantılar yapıldı.

3 Nisan'da Lenin sürgünden Petrograd'a döndü. Binlerce işçi, asker ve denizci Finlandiya Tren İstasyonu'nda onu karşılamak için toplandı. Zırhlı bir aracın üzerinde yıllar sonra ilk konuşmasını yapan Lenin, Rusya'yı çarlık despotizminden kurtarmakla kalmayıp uluslararası ölçekte bir toplumsal devrim gerçekleştirmeyi başarmış işçi ve askerlere şükranlarını iletti.[16]

Lenin 4 Nisan'da Merkez Komitesi, Petrograd Komitesi ve Tüm Rusya İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetleri Konferansı'nın Bolşevik delegeleri önünde konuşma yaptı. Raporunun başlığı şöyleydi: "Bugünkü Devrimde Proletaryanın Görevleri", ya da Nisan Tezleri. Rapor, devrimin doğurduğu şu sorunlara yanıtlar veriyordu: demokratik aşamadan sosyalist aşamaya geçiş, proletaryanın ve Parti'nin savaşa ve burjuva Geçici Hükümet'e karşı tavrı,

---

[16] V. İ. Lenin, "Finlandiya İstasyonu Meydanı'nda İşçiler, Askerler ve Denizcilere Yapılan Konuşma" 3 (16) Nisan 1917, *Toplu Eserler*, Cilt 41, 1969, s. 399.

Sovyetler cumhuriyeti, onların arasında çoğunluğu kazanmanın yolları, şehirde ve kırsalda yapılması gereken en acil değişiklikler, yeni tarihsel durumda Parti'nin görevleri ve Üçüncü Komünist Enternasyonal'in kuruluşu.

Nisanda Moskova'da Lenin'in Nisan Tezleri'nde yer alan meseleleri tartışmak üzere üç kez Parti konferansı yapıldı. Dzerjinski bu konferansların tümünde yer aldı. İkinci Şehir Konferansı onu, Moskova Bölge ve Yedinci Tüm Rusya Parti konferanslarına delege olarak seçti.

Yedinci Tüm Rusya Parti Konferansı Nisan 1917'de Petrograd'da toplandı. Dzerjinski'nin yanı sıra Stanislaw Budzynski, Julian Leszczynski ve Josef Unszlicht gibi Sosyal Demokratlar da katılımcı oldular.

Bu konferansta başlıca siyasi ve örgütsel konular tartışıldı ve bu konularda kararlar alındı. Yaklaşık otuz kez söz alan Lenin gündemin ana maddelerine ilişkin değerlendirmelerde bulundu, tartışmalarda epey aktifti ve neredeyse tüm karar taslaklarını düzenledi. Savaşın, barış ve devrimin ortaya çıkardığı tüm başlıca sorunlara yanıtlar üretti, Nisan Tezleri'nde işaret ettiği tüm noktaları bir adım ileriye taşıdı.

Lenin'in sosyalizmin tek bir ülkede, örneğin Rusya'da kazanacağı fikrinin doğrulandığı mevcut durum üzerine hazırladığı karar önergesi, oybirliğiyle kabul edildi.

Lenin'in önerdiği tarım meselesi hakkındaki karar, taşınmaz mallara el konulmasını ve ülkenin tüm topraklarının kamulaştırılmasını sağladı.

Ulusal sorun tartışmasında söz alan Dzerjinski, her ulusun kendi kaderini tayin hakkının enternasyonalizm ile bağdaşmadığı, bu hakkın burjuva milliyetçileri ve bölücülerin ekmeğine yağ süreceği ve söz konusu Polonya olduğunda Polonyalı milliyetçilerin ve şovenistlerin kampanyasına destek olacağı gibi yanlış fikirlere kapılmıştı.

Dzerjinski'e derin saygısı olan Lenin, gerek toplantılarda gerekse molalar esnasında özel olarak konuşarak onu bu fikirlerinin hatalı olduğu ve revize edilmesi gerektiği konusunda ikna etmeye çalıştı. Lenin, Polonyalı Sosyal Demokratların enternasyonalist duruşunu ve tüm ülkelerin proleterleri ile birlik olma mücadelesini

takdir ediyordu, fakat ona göre enternasyonalizmi savunmak için "aynı kelimeleri tekrarlamak gerekmiyordu. Yapılması gereken şey, Rusya'da ezilen ulusların ayrılma özgürlüğünü vurgulamak ve Polonya'da ise bunların birleşme özgürlüğünü vurgulamaktı. Birleşme özgürlüğü ayrılma özgürlüğüne işaret eder. Biz Ruslar ayrılma özgürlüğünün altını çizmeli, Polonyalılar ise birleşme özgürlüğünün."[17]

Lenin'in çabaları boşa gitmedi. Ulusal sorun üzerine karar taslağı çoğunluk tarafından kabul edildi.

Ekim Devrimi'nden sonra Dzerjinski, ulusal sorun ve diğer bazı meseleler hakkındaki, kendi ilk düşünceleri de dahil Polonyalı ve Litvanyalı Sosyal Demokratların hatalı görüşlerini eleştirdi. Lenin'in önerisinin, Polonyalı işçilerin bağımsız bir sosyalist devlet kurmaları için tek yol olduğunun altını çizdi.

Nisan Konferansı'nda Dzerjinski'nin Merkez Komitesi üyesi olması önerildi fakat Dzerjinski kötüye giden sağlık durumu nedeniyle adaylıktan çekilmeyi talep etti ve bu talebi yerine getirildi.

Konferans'ta yasal kolektif bir Parti organı olarak görev alacak, Lenin önderliğinde yeni bir Merkez Komitesi seçildi.

Konferanstan sonra Moskova'ya dönen Dzerjinski ve diğer Parti liderleri kararları uygulamak üzere çalışmalara başladı. Sosyalist devrim için hazırlıklar sürüyordu. Mayıs 1917'de yapılan Moskova Şehir Konferansı, sosyalist devrim için Lenin'in yolunu benimsedi ve Parti'yi daha da geliştirmenin yollarını ana hatlarıyla belirledi.

Moskovalı Bolşeviklerin etkili ve kararlı kampanyası sayesinde "Bütün İktidar Sovyetlere!" sloganı gitgide yaygınlaşmaya başladı ve Dzerjinski buna katkıda bulunanlar arasındaydı. Fakat Mayıs'ta sağlığı iyice kötüleşti ve Moskova Parti Komitesi onu, etkili bir tüberküloz ilacı olarak bilinen *kumis* (fermente kısrak sütü) içmesi için Orenburg bölgesine göndermeye karar verdi.

Haziran 1917'de Rusya'daki PK ve LSD gruplarının Merkez Yürütme Komitesi Petrograd'da kuruldu. Üyeleri Stanislaw Bobinski, Stanislaw Budzynski, Feliks Dzerjinski, Julian Leszczynski, Josef Unszlicht, Edward Prochniak, ve Jakub Fenigstein (Dolecki) idi.

---

17 V. İ. Lenin, "RSDİP(B) Yedinci (Nisan) Tüm Rusya Konferansı" *Toplu Eserler*, Cilt 24, 1974, s. 298.

Merkez Yürütme Komitesi'nin aday üyeleri ise Stefania Przedecka, Samuel Lazowert, Bronislaw Wesolowski ve Mieczyslaw Warszawski (Bronski) idi.

Komite, Rusya'daki tüm PK ve LSD gruplarının çalışmalarını koordine edecek, Polonya'daki Sosyal Demokrat Parti ile temas kuracak, onu PK ve LSD içinde temsil edecek ve Rusya'daki grupların konferanslarını hazırlayacak ve düzenleyecekti. Komite aynı zamanda, 27 Mayıs 1917'de Petrograd'da yayınına başlanan ve Bolşevik Parti Merkez Komitesi'nin desteğini alan *Trybuna* gazetesinin yayın denetimini de yapacaktı.

Dzerjinski Moskova'ya temmuz başında döndü. O zaman Rusya'daki sınıf güçleri arasındaki uyum ve denge ciddi ölçüde değişmişti.

Temmuzda Petrograd'daki işçi ve askerlerin gösterilerine açılan ateş sonrasında SD'ler ve Menşevikler burjuvaziye neredeyse kendi istekleri ile teslim oluyorlardı. İkili iktidar artık etkili değildi. Devrimin barışçıl safhası bitmiş, karşıdevrim saldırıya geçmişti.

5 Temmuz'da askeri okul öğrencileri *Pravda*'nın merkezine baskın düzenlediler. *Pravda* ve *Trybuna*'nın yayını yasaklandı. *Trybuna* çalışanları tutuklandı ve 7 Temmuz'da hükümet Lenin'in tutuklanmasını emretti.

Temmuz olayları Bolşevik Parti'ye yeni görevler yükledi: Halka ne olduğunu anlatacaklar, değişen koşullarda etkili olacak yeni taktikler geliştireceklerdi.

10 Temmuz'da yazdığı "Siyasi Durum" metninde Lenin, Menşevikler ve SD'lerin yardım ve yardakçılık ettiği karşıdevrimci unsurların iktidarı ele geçirdiğini yazar ve şöyle devam eder: İsyanın amacı ancak ve ancak iktidarı, Parti programımızı hayata geçirmek üzere proletaryaya ve yoksul köylülere vermek olabilir."[18]

Lenin, değişen durumu göz önüne alarak "Bütün İktidar Sovyetlere!" sloganının geçici olarak geri çekilmesini önerdi çünkü bu slogan ancak devrim barışçıl bir şekilde ilerlediği sürece etkili olacaktı. Temmuz olaylarından sonra geçerliliğini yitirmiş oldu.[19] Lenin şimdi Bolşevikleri yeniden toplanmaya ve hem yasal hem de

---

18 V. İ. Lenin, "Siyasi Durum", *Toplu Eserler*, Cilt 25, 1964, s. 180.

19 a.g.e, s. 179

yeraltı çalışma biçimleri organize etmeye çağırdı. Lenin'in devrimin görece önemli konularına ve yeni taktiklerine ilişkin görüşleri, 26 Temmuz – 3 Ağustos 1917 arasında Petrograd'da toplanan Altıncı RSDİP(B) Kongresi'nde alınan kararların temelini oluşturdu. Yirmiden fazla Parti örgütünün Parti konferansları kongreden önce gerçekleşti.

Dzerjinski kongrede Moskova il örgütünü temsil etti. Lenin bizzat katılamadı fakat varlığı hissediliyordu. Merkez Komitesi Sekreteryası delegelere Lenin'in "Sloganlar Üzerine" başlıklı çalışmasını ulaştırmıştı. Kongrede ilk tartışılan konulardan biri Lenin'in bir karşıdevrim mahkemesine çıkıp çıkmayacağı idi. Bu konuda ilk sözü alan Grigoriy (Sergo) Ordjonikidze buna karşıydı.

Ordjonikidze'nin açış konuşmasından sonra sözü alan Dzerjinski de Lenin'in mahkemeye çıkmasına karşı çıktı. Dzerjinski şöyle konuştu: "Az ve öz konuşacağım. Benden önce konuşan yoldaş düşüncelerime tercüman oldu... Aramızı bozmaya çalışan burjuva basınının suçlamalarına kesin bir cevap vermemiz gerekiyor... Yoldaşlarımıza şunu açıkça söylemeliyiz ki biz Geçici Hükümet'e ya da burjuvaziye güvenmiyoruz ve Lenin'i onlara teslim etmeyeceğiz."

Kongrede Lenin'in mahkemeye çıkmamasına oy birliği ile karar verildi, devrimci proletaryanın önderi hakkındaki polis soruşturması protesto edildi. Lenin ve gerek yeraltı çalışması yapan gerek hapishanedeki diğer Bolşevikler ile dayanışma içinde olunacağı deklare edildi.

Dzerjinski bütün önemli konularda Lenin'le aynı görüşleri savundu, silahlı bir kalkışmayı tereddütsüz destekledi. Merkez Komitesi'ne seçildi ve Petrograd'a gönderildi.

Lenin, kalkışmanın hazırlıklarını yeraltından yönetmeye devam ediyordu. Petrograd'a çok da uzak olmayan Razliv'de yaşıyordu. (Sergo) Ordjonikidze, Yosif Stalin, Feliks Dzerjinski ve Yakov Sverdlov onu burada gizli gizli ziyaret ediyor, Petrograd'daki durumdan haberdar ediyor ve ondan tavsiye ve talimat alıyorlardı.

Dzerjinski; Merkez Komitesi, Petrograd Parti Komitesi ve Petrograd İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti çalışmalarına kısa zamanda tamamen kendini kaptırmıştı. 5 Ağustos 1917'de Merkez Komitesi genel toplantısında Dzerjinski, 11 kişiden oluşan "dar"

MK'ya seçildi ve sonraki gün bütün örgütsel Parti çalışmalarının sorumlusu olan MK Sekreteryası'nın bir üyesi yapıldı.

Temmuz olayları sırasında Menşevikler ve SD'lerin de desteğiyle iktidarı ele geçiren burjuvazi askeri bir diktatörlük kurmaya hazırlanıyordu. Emperyalist merkezler olan Britanya, Fransa ve ABD'nin desteğini alan General Kornilov diktatör olacaktı.

General Kornilov 25 Ağustos'ta, monarşist General Krımov tarafından komuta edilen 3. Süvari Birliği'ni Petrograd'a taşıdı. Bolşevik Parti'nin çağrısıyla Petrograd'ın işçi ve askerleri Kornilov'un bu hareketine karşı silahlarına sarıldılar.

Dzerjinski ve diğer Merkez Komitesi üyeleri, işçilerin silahlanmasını, Kızıl Muhafız birlikleri kurulmasını ve onların savaşa hazırlanmalarını sağladılar. Dzerjinski, isyanlara karşı ayağa kalkan işçilerin mobilize edilmesi ve silahlandırılmasını sağlayan Karşıdevrime Karşı Yaygın Mücadele Petrograd Komitesi'nin de bir üyesiydi.

Kornilov, Petrograd'daki sözde Polonya Yüksek Askeri Komitesi çevresinde toplanan Polonyalı subayların askere alınması için bir girişimde bulundu. Burjuva Ulusal Demokratik Parti'nin üyelerinin başkanlığındaki Komite'nin hedeflerinden biri "Bolşevizm'le savaşmak ve Bolşeviklerin ordu içindeki propagandalarını sonlandırmak" idi.

Polonya gazetesi *Trybuna*, 2 Eylül'de Dzerjinski'nin, Polonyalı karşıdevrimci subayların Kornilov'un komplosuna dahil olduklarını deşifre eden "Kornilov'un Polonyalı Müttefikleri" makalesini yayımladı. Aynı makale 5 Eylül'de Rus Bolşevik gazetesi *Raboçeye Put*'ta (İşçilerin Yolu) yeniden yayımlandı. Dzerjinski şöyle yazmıştı: "Polonya karşıdevrimi bir mit değildir ve sadece Polonyalı değil, Rus devrimci demokrat merkezlerin hesaplaşması gereken bir gerçekliktir."

Karşıdevrimci isyanı bastırma çabaları, Parti ile işçileri daha da yaklaştırdı. Bolşevikler Sovyetlerde baskın güç haline geliyordu. 1917 Ağustos sonu, Eylül başlarında hem Petrograd hem de Moskova Sovyetleri, devlet iktidarı konusunda Bolşeviklerin kararlarını benimsediler. "Bütün İktidar Sovyetlere!" sloganı yeniden doğdu, fakat bu kez Geçici Hükümet'e karşı silahlı bir ayaklanmaya ve proletarya diktatörlüğüne işaret ediyordu.

Lenin'in talimatlarına göre hareket eden Parti, silahlı bir ayaklanma hazırlığına yoğunlaşmaya başladı.

Bu arada devrimci kriz olgunlaşıyordu. Durum, Lenin'in artık başkente gelmesini gerektiriyordu. Merkez Komitesi 3 Ekim'de, Lenin ile "yakın ve sık temas kurabilmek için" onun Finlandiya'dan Petrograd'a dönüşünü oyladı. Lenin 7 Ekim'de gizlice Petrograd'a vardı ve ayaklanma hazırlıklarını bizzat denetlemek için kolları sıvadı.

Dzerjinski ve diğer Merkez Komitesi üyeleri artık doğrudan ona karşı sorumluydular. Lenin'i gizli dairesinde ziyaret ediyor, işçiler, garnizona bağlı askerler ve denizcilerin genel ruh hali hakkında bilgilendiriyor ve ondan talimatlar alıyorlardı.

Dzerjinski 10 Ekim'de, Lenin'in güncel durum üzerine bir rapor sunduğu tarihi Merkez Komitesi toplantısında yer almıştı. Lenin'in yurt içi ve uluslararası durum üzerine derinlemesine analizi bir silahlı ayaklanmanın çok yakın olduğunu ve tamamen başarı ile sonuçlanabileceğini gösteriyordu. "Tüm pratik Parti işleri" diyordu Lenin, "bu ayaklanmaya göre ayarlanmalıdır." Merkez Komitesi Lenin'in önerisini 10'a karşı 2 oyla kabul etti. Öneri şöyleydi: "Silahlı bir ayaklanmanın kaçınılmaz ve iyice olgunlaşmış olduğuna bakılırsa, Merkez Komitesi tüm Parti örgütlerinin bu yönde hareket etmesini ve tüm pratik meselelerin bu açıdan tartışılıp çözülmesini önermektedir."

Aynı toplantıda Dzerjinski, ayaklanma hazırlıklarına siyasi olarak önderlik edecek bir Politbüro'nun kurulmasını teklif etti. Bu Politbüro, Lenin liderliğinde olacak ve yedi kişiden oluşacaktı.

Dzerjinski ve diğer önde gelen Parti üyeleri bu süre zarfında, fabrikalarda konuşmalar yaparak işçileri ayaklanmanın örgütsel ve teknik hazırlıklarına katılmaya çağırıyorlardı.

Parti Merkez Komitesi'nin talimatı üzerine 12 Ekim'de Petrograd İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti'nde bir Devrimci Askeri Komite kuruldu. Bu komitenin bir üyesi olan Dzerjinski, devrimin merkezi olan Smolniy'i korumakla ve şehrin banliyöleri ile ilişkiler kurmakla görevlendirildi.

Sonuca götürecek nihai olaylar kapıdaydı. Dzerjinski 16 Ekim'de genişletilmiş Merkez Komitesi toplantısına katıldı. Bu toplantıda Lenin, ayaklanma hazırlıkları süresince Parti'nin görevleri üzerine

sunduğu raporda şöyle diyordu: "Alacağımız konum belliydi. Ya Kornilov'un diktatörlüğü, ya proletarya ve köylü diktatörlüğü... Rusya ve Avrupa'daki sınıf mücadelesinin siyasi analizi bize en kararlı ve en etkin politikanın gerekliliğini göstermektedir ki bu politika silahlı ayaklanmadan başka bir şey değildir."[20]

Dzerjinski bu raporun ardından yapılan tartışmalarda da yer aldı ve konu ayaklanmanın tarihini belirlemeye geldiğinde şartların henüz olgunlaşmadığını ve teknik hazırlıkların yeterli olmadığını öne sürerek tereddüt edenleri eleştirdi.

Merkez Komitesi, ayaklanmaya önderlik edecek Devrimci Askeri Merkez'i seçti. Üyeler Yakov Sverdlov, Yosif Stalin, Andrey Bubnov, Moissey Uritskiy ve Feliks Dzerjinski olarak belirlendi. Merkez, Devrimci Askeri Komite'ye dahil edilmişti ve onun Parti çekirdeği olmuştu.

Genişletilmiş Merkez Komitesi toplantısından hemen sonra Smolniy, Petrograd'daki Parti aktivistlerinin bir toplantısına ev sahipliği yaptı. Bu toplantıya içlerinde büyük kuruluşların ve ordu birliklerinin temsilcilerinin yer aldığı yaklaşık yüz kişi katıldı. Dzerjinski, ayaklanma öncesinde Petrograd Bolşeviklerinin üstlenmesi gereken hazırlık çalışmaları üzerine Merkez Komitesi adına bir rapor sundu. Lenin'in 10 ve 16 Ekim tarihlerinde sunduğu önerileri yorumladı ve Parti aktivistlerini mümkün olan her yolu kullanarak bu önerileri desteklemeye çağırdı. Toplantıda ayaklanmanın derhal başlatılmasına oy birliğiyle karar verildi.

Merkez Komitesi ve Petrograd Komitesi, Parti il örgütlerinin ayaklanmaya ne kadar hazır olduğunu ve Parti'nin işçiler, Petrograd garnizonundaki askerler ve Baltık filosundaki denizcilerle olan bağlarını ayrıntılarıyla kontrol ediyordu.

20 Ekim'den itibaren Devrimci Askeri Komite'de (DAK) yirmi dört saat nöbet tutulmaya ve bölge Sovyetleri, ordu birlikleri ve savaş gemileri ile düzenli temaslar kurulmaya başlandı. Devrimci Askeri Merkez'in DAK üyeleri her gün neredeyse 24 saat çalışıyorlardı ve uyku ve dinlenmek nedir unutmuşlardı. Moskova, Ural bölgesi, Sibirya, Ukrayna, Beyaz Rusya ve savaş cephelerinden

[20] V. İ. Lenin, "RSDİP(B) Merkez Komitesi Toplantısı, 16 (29) Ekim 1917", *Toplu Eserler*, Cilt 26, 1964, s. 191–192.

gelen işçi, asker, denizci, Parti üyeleri, Kızıl Muhafız müfrezeleri ve Bolşevikleri alıyor, onların söylemeleri gereken şeyleri dinliyor, onlara tavsiye ve talimat veriyor ve fabrika ve ordu birlikleri ile temas halinde kalıyorlardı.

Dzerjinski ve Sverdlov tarafından özenle seçilmiş ve eğitilmiş DAK komiserleri, birliklerin ve savaş gemilerinin savaşa hazırlanmasını sağlıyor ve fabrikaların özellikle askeri malzeme üretim ve dağıtımını denetliyorlardı.

Lenin önderliğindeki Merkez Komitesi'nin payına bir yığın iş düşmüştü. MK, toplantılarda savaş cephelerindeki gelişmelere dair raporları, bir Sovyetler kongresi toplanmasını, güçlerin dengesini ve DAK'ın ve onun Parti Merkezi'nin raporlarını tartışıyor ve bu silahlı ayaklanmanın başarılı olması için gerekli olabilecek her şeyi hesaba katıp değerlendiriyordu.

Ayaklanmanın hemen öncesindeki son hafta ve günlerde Merkez Komitesi ile yerel Parti örgütleri arasındaki bağlar iyice güçlendi. Yerel Parti örgütleri Bolşevik propagandacı işçilerden mektup aracılığıyla ya da bizzat talimat ve destek alıyordu. Yerel Parti örgütlerinin liderleri ile işçi, asker ve köylü aktivistler, gerektiğinde Petrograd'a geliyorlardı.

Ayrıca, Bolşeviklerin örgütsel, propaganda, askeri ve teknik planlarının başarıyla yerine getirilmesi için ne gerekiyorsa yapıyorlardı. Merkez Komitesi, ayaklanmayı yönetmek için şehirlere temsilciler gönderdi.

RSDİP(B) Merkez Komitesi, devrimin merkezi görevi görüyor ve kolektif önderliğin ilkelerine göre hareket ediyordu. Ekim Devrimi'ni önceleyen üç ayda 30'un üzerinde toplantı yapmışlardı.

Bolşevikler, Merkez Komitesi'nin önerisi üzerine 22 Ekim tarihini Petrograd Sovyeti Günü ilan ettiler. Böylece devrimci güçleri nihai saldırıdan önce gözden geçireceklerdi. Dzerjinski şehrin birkaç bölgesinde işçilerle yapılan toplantılarda konuşmalar yaptı.

Parti aynı zamanda devrimin silahlı güçleri olan ve 22 Ekim itibariyle sayıları 20 bini bulan Kızıl Muhafız müfrezelerini belli bir düzeye getirmek için de çalışıyordu. O gün Kızıl Muhafızların, çoğu Bolşevik olan yaklaşık 100 kişinin katıldığı ilk Petrograd konferansı yapıldı. Lenin'in tavsiyesi ve talimatları üzerine Petrograd'lı Bolşevikler, acil müdahale yapabilecek yeterlikte bir

topluluk oluşturmayı başardı.

Petrograd Sovyeti ve Kızıl Muhafızlar Konferansı'nın toplandığı gün, Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmesinin öncelikli görev olduğu beyan edildi.

24 Ekim sabahı, Merkez Komitesi olağanüstü toplandı. Lenin yeraltı çalışmasındaydı fakat Dzerjinski toplantıdaydı. İlk MK kararı, hiçbir Parti üyesinin Merkez Komitesi'nin özel izni olmadan Smolniy'i terk edemeyeceği yönünde idi.

24 Ekim'de Petrograd RSDİP(B) Komitesi, Geçici Hükümet'i derhal yıkıp devlet yönetimini hem merkezde hem de taşrada olmak üzere İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetlerine devretmeye karar verdi. Düşman kalelerini ele geçirecek ilk askeri birlik ve Kızıl Muhafızlar, Dzerjinski komutasında 24 Ekim'de Smolniy'den ilerleyişe geçtiler. Askerler o gece telgraf merkezini ele geçirdiler.

Telgraf merkezinin alınışından hemen sonra Lenin DAK'a, diğer kasaba ve bölgelerdeki Bolşevik örgütlere silahlı ayaklanmanın başladığını haber vermesi talimatını verdi. Olayların gelişimini yakından izleyen Lenin, DAK'a, hiç vakit kaybetmeden Kışlık Saray'a saldırı ve Geçici Hükümet'in tutuklanması talimatlarını verdi.

Lenin 24 Ekim'de gizli dairesinden ayrılarak Smolniy'e geldi ve gitgide şiddetlenen ayaklanmanın liderliğini derhal üstlendi. 25 Ekim sabahı, Kışlık Saray hariç devlete ait mülklerin tamamı ve tüm önemli kaleler isyancıların eline geçmişti.

Aynı gün Petrograd işçileri, askerleri ve denizcileri, Bolşevik Parti Merkez Komitesi rehberliğinde Lenin'in bir silahlı ayaklanma için çizmiş olduğu planı uyguladılar ve Geçici Hükümet'i devirdiler. DAK, Lenin'in "Rusya'nın Yurttaşlarına!" hitaben yazdığı çağrıyı halka duyurdu. Çağrı şöyle diyordu: "Geçici Hükümet görevden alınmıştır. İktidar, Petrograd İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti – Petrograd proletaryası ve Petrograd garnizonunun başında bulunan Devrimci Askeri Komite'nin eline geçmiştir."[21]

Sovyetlerin İkinci Kongresi 25 Ekim gecesi Petrograd'da başladı. Kongrede Lenin'in "İşçi, Köylü ve Askerlere!" seslenişi ile ayaklanmanın bir zafere dönüştüğü duyuruldu.

25 Ekim gecesi Kışlık Saray'a saldırı başladı ve saatler sürdü. 26

21 V. İ. Lenin, *Toplu Eserler*, Cilt 26, 1964, s. 236.

Ekim'de saat 02:00'de, karşıdevrimin son kalesi de düştü. Geçici Hükümet üyeleri gözaltına alındı.

Lenin, 26 Ekim'de Sovyetlerin İkinci Kongresi'nde barış ve ülke konulu bir konuşma yaptı. Kongre onun barış ve ülke üzerine kararlarını kabul etti ve ilk işçi ve köylü hükümetini kurdu: Lenin önderliğindeki Halk Komiserleri Konseyi.

Dzerjinski de bu tarihi kongrede delegeydi. Lenin'in barış konulu raporu üzerine Polonya proletaryası adına söz alan Dzerjinski şöyle konuştu: "Polonya proletaryası her daim Rusya proletaryası ile yan yana dövüşmüştür. Polonya ve Litvanya Sosyal Demokratları bu kararı (yazarın notu: barış konusundaki) coşkuyla karşılamaktadır. Hepimiz biliyoruz ki dünyayı özgürlüğe kavuşturabilecek yegâne güç sosyalizm için mücadele eden proletaryadır. Sosyalizm kazandığında kapitalizm yok olacak ve ulusal zulüm ortadan kalkacak."

Kongre Dzerjinski'yi Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'ne seçti.[22]

[22] 1917-37 arasında Sovyet Rusya'daki en yüksek yasama, yönetim ve denetleme organı

5. BÖLÜM

Devrimi Korumak

Ekim Devrimi'nin zaferi, toplumsal yaşamı her yönden büyük bir etki ile değiştiren bir çağ açmış oldu. Kuşkusuz bu zafer, yenilen sınıflar ve onların yardakçısı olan Menşevikler ve SD'lerin sert muhalefetini de beraberinde getirdi. Uluslararası emperyalist merkezler tarafından dolduruşa getirilip desteklenen bu unsurlar, Sovyet iktidarını yıkmak ve yerine burjuva düzenini getirmek için ellerinden geleni yaptılar ve silahlı eylemler dahil hiçbir yöntemden geri kalmadılar. Ülke son derece önemli bir görevle karşı karşıya kalmıştı: devrimi savunmak. Dzerjinski bu kampanyada olağanüstü bir rol üstlendi. Devrimi takip eden yıllar muhtemelen ömrünün en önemli yıllarıydı. Devrimin savunulması ve sosyalizmin kurulması çalışmalarında Lenin'in en yakın yardımcısı olmuştu.

Dzerjinski Ekim olaylarından sonra Petrograd Devrimci Askeri Komitesi'nde çalışmaya devam etti. Ay sonunda bu komite doğrudan Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'ne bağlandı ve görev alanı büyük ölçüde genişlemiş oldu. Esas olarak karşıdevrimci faaliyetlerle mücadele edecek, ülkede kamu düzenini sağlayacak, eski devlet aygıtını söküp yerine yenisini inşa edecekti. DAK (Devrimci Askeri Komite), kasaba ve ordulara yiyecek tedarik etmekten, silah ve para dağıtımından, burjuvazinin elindeki çok rağbet gören binalara, araçlara ve mal fazlasına el koymaktan ve propaganda yürütmekten sorumluydu.

Dzerjinski DAK'ın öncülerinden biriydi. Komitenin neredeyse tüm genel toplantılarına katıldı ve tüm meselelerde Bolşevik tarafının sarsılmaz bir savunucusu oldu. DAK merkezine ve sonra yürütme komisyonuna seçildi. Dzerjinski toplantılarda sık sık işçi ve asker delegeler huzurunda konuşuyor, onlara ülkede gelişen olayları açıklıyor ve burjuva basınının Bolşevikler aleyhinde yazdığı yalan ve iftiraları açığa çıkarıyordu.

Devrimden sonraki ilk birkaç gün boyunca hüküm süren karışıklıkta Dzerjinski, Lenin'in en sadık destekçisi oldu ve karşıdevrimcilere ve Parti içindeki bozgunculara karşı inat ve sabırla mücadele etti.

Kerenskiy ve General Krasnov tarafından tezgâhlanan başkaldırının bastırılmasına destek olan Dzerjinski, karşıdevrimcilerin başlıca merkezi olan Petrograd Şehir Duması'nın dağıtılması için çalıştı.

Bolşevikler hakkında yalan haberler yapan ve karşıdevrimci unsurları bir iç savaş çıkarmak için kışkırtan burjuva basını, Genç Sovyet devletinin varlığı için ciddi bir tehdit idi. Halk Komiserleri Konseyi 27 Ekim'de, muhalefeti ya da hükümete itaatsizliği körükleyen, hoşnutsuzluk yayan ya da suç oluşturan eylemleri provoke eden tüm yayınların yasaklanmasını öngören bir kararname çıkardı.

Devrimci Askeri Komite derhal bunu uygulamaya koyuldu. Karşıdevrimci yayınlara el konulması ve burjuva gazetelerin matbaalarının ve ofislerinin kapatılmasını da içeren bazı emirler Dzerjinski tarafından imzalandı. DAK'ın bir üyesi ve Kasım ortasından beri de Dışişleri Halk Komiserliği üyesi olan Dzerjinski, Sovyet devletinin inşasını bozmak, ülkeyi iktisadi ve siyasi olarak kaosa sokmak ve yeni otoritelere karşı hoşnutsuzluğu provoke etmekle tehdit eden sabotajcılara karşı yürütülen kampanyaya önderlik etti. DAK, sabotajcıların, tutuklanması gereken halk düşmanları olduğunu ilan etti. DAK 14 Kasım'da eski (Çarlık Rusyası'nın) Devlet Yardım Kurumları Bakanlığı'na bağlı bir grup büro çalışanını tutukladı. Dzerjinski'nin talimatı üzerine sabotajcılar, anahtarları ve belgeleri Sovyet yetkililerine teslim etmeleri koşuluyla serbest bırakıldılar. Dzerjinski 23 Kasım'da yeni düzende çalışmayı reddeden bir grup Devlet Bankası çalışanı için tutuklama emri çıkardı.

Dzerjinski'nin Devrimci Askeri Komite'de çok fazla görevi bulunuyordu. Şarap mahzenlerinin korunmasını, vurguncuların mallarına el konulmasını, onaylanmış toplantı ve mitingleri organize ve kontrol ediyor; ülkenin sınır savunmasının organize edilmesine katkıda bulunuyordu. Aynı zamanda taşraya cephane ve propaganda malzemeleri sevk etmek ve ordu birliklerine ve bürolara yiyecek, giyecek ve yakıt tedarik etmekten sorumluydu. Kışlık Saray'dan çalınan değerli eşyalar için soruşturma başlatmak, alt düzey büro çalışanları için ucuz bir kantin açmak, savaşta sakat kalmış askerlere protez tedarik etmek gibi işlerin ve daha pek çoğunun üstesinden geldi.

Dzerjinski Kasım ayının ikinci yarısında, Geçici Hükümet'e bağlı olarak kurulmuş olan Petrograd milislerinin yeniden yapılandırılmasına önemli katkılarda bulundu. Ekim Devrimi'nden sonra buradaki en yüksek rütbeli personel, DAK için çalışmayı reddetti ve sabotaj eylemlerinde yer almayı seçti. Dzerjinski onun amiri için tutuklama emri çıkardı. Ne var ki, bu örgütte yeni yetkililerle işbirliği yapmaya istekli bir grup çalışan da vardı. Yaklaşık altı bin milis DAK için çalışacağını beyan ederken, sadece altı yüzü bunu reddetti. Bu durum, yeni, devrimci bir milis gücü kurulana kadar kamu düzenini sağlamak için eski milislerin kullanılmasını mümkün kılıyordu.

Dzerjinski'nin Devrimci Askeri Komite'deki çalışması Petrograd ve çevresi ile sınırlı değildi. Sovyet sistemini toparlayıp güçlendiren ve karşıdevrimci faaliyetlerle savaşan yerel Parti topluluklarına ve Sovyetlere de değerli katkıları oldu.

Sovyet devlet aygıtı daha iyi kuruldukça, DAK'ın ve Halk Komiserliği'nin işlevlerinin pek çok alanda örtüşmeye başladığını söylemek mümkündür. Halk Komiserleri Konseyi 25 Kasım'da DAK'ın iş yükünün bir kısmını alıp bazı görevlerini ilgili birimlere devretme kararı aldı. DAK'ın ağırlıklı olarak karşıdevrim faaliyetleri ile mücadele etmesi öngörüldü. Dzerjinski 21 Kasım'da Devrimci Askeri Komite bünyesinde, karşıdevrimci faaliyetlerle mücadeleyi yürütecek beş kişilik bir komisyon kurulmasını önermişti.

DAK 5 Aralık'ta tüm bölümlerinin kapatılması ve materyallerin Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, Halk Komiserleri Konseyi ve Petrograd Şehir ve Taşra Sovyetlerinin uygun bölümlerine

devredilmesi kararını aldı. DAK'ın ilgası, Dzerjinski'nin Sovyet devletini kurma ve geliştirme ve Ekim Devrimi'nin kazanımlarını savunma çalışmalarının en önemli aşamasını sonuçlandırmış oldu.

1917 Aralık başında ülkedeki siyasi durum iyice bozuldu. Karşıdevrimci unsurlar faaliyetlerini hızlandırmış, ülkenin uzak bölgelerinde iç savaş başlamış, sabotajlar devam etmiş, burjuva, SD ve Menşevik basını tarafından yayılan yalan ve iftira kampanyası hiç olmadığı kadar çirkinleşmişti. Özellikle, eski bakanlıklar, Devlet Bankası, Hazine ve Şehir Konseyi çalışanlarının bir aydan fazla süredir grevde olduğu Petrograd'da durum tehlikeli idi. Dul, yetim ve savaş gazilerine verilen maaş ve yardımların hepsi durdurulmuştu. Bazı fabrikalarda işçiler artık maaş alamıyordu. Sabotajcıların petrol dağıtımını engellemesi, endüstrinin gelecekteki işleyişini ciddi ölçüde tehdit ediyordu. Resmi Daire Personeli Dernekleri Birliği yurt genelinde bir siyasi greve gitme kararı aldı.

Başkentte yükselen katliam ve soygun dalgası sorunları iyice alevlendirmişti. Karşıdevrimciler tarafından kışkırtılan haydut çeteleri şarap mahzenlerini, dükkânları, eczaneleri basıyor ve garnizona bağlı askerlere alkol tedarik ediyorlardı. Petrograd Sovyeti tarafından 2 Aralık'ta kurulan Katliamlara Karşı Mücadele Komitesi, Sovyet iktidarının yıkılması için çağrı metni basıp dağıtan bir örgütü deşifre etti. Ayrıca silah zulaları, gizli daireler ve karşıdevrimci gruplar arasındaki yazışmalar da bulunanlar arasındaydı. Sovyet devleti ciddi tehdit altındaydı.

Halk Komiserleri Konseyi 6 Aralık 1917'de büro çalışanlarının devam eden grevini tartıştı. Dzerjinski, bu grevi önlemenin yollarını bulmak üzere bir komisyon kurmakla görevlendirildi. Lenin 7 Aralık'ta ona gönderdiği notta, karşıdevrimcilerin ve sabotajcıların bastırılması için acil önlemler alınması gerektiğini belirtti.

Dzerjinski hemen o gün Halk Komiserleri Konseyi'ne, böyle bir komisyonun üyeliği, yapısı, hedefleri ve hakları konusunda bir rapor sundu. Dzerjinski raporda şöyle diyordu: "Komisyonun amacı:

1. Rusya genelindeki tüm karşıdevrim ve sabotaj faaliyetlerini nereden ilerlediğine bakmaksızın bastırıp engellemek,
2. Tüm sabotajcıları ve karşıdevrimcileri Devrim Mahkemesi'ne teslim etmek ve onlarla mücadele etmenin yollarını bulmaktır.

3. Komisyon, etkili bir karşılığın gerektirdiği oranda sadece bir ön soruşturma yapacaktır."

Dzerjinski şöyle devam ediyordu: "Komisyon, her şeyden önemlisi, Sovyet karşıtı basınla savaşmaya, sabotajları bitirmeye ve karşıdevrimci unsurların suç oluşturan faaliyetlerini bastırmaya odaklanmalıdır. Komisyon ayrıca, mallara el koyma, suçluları kaldıkları evlerden tahliye ettirme, ellerindeki yiyecek kuponlarını alma ve karşıdevrimcilerin isimlerini liste halinde yayınlama gibi yetkilere de sahip olmalıdır."

Halk Komiserleri Konseyi Dzerjinski'nin raporunu dinledikten sonra, Tüm Rusya Karşıdevrim ve Sabotajla Mücadele Olağanüstü Komisyonu adını alacak komisyonun kuruluşunu onayladı ve Dzerjinski'i başkan olarak atadı.

Sonraki gün olan 8 Aralık'ta yapılan toplantıda, Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu'nun (Veçeka) beş kişiden oluşan ve Dzerjinski başkanlığındaki prezidyumu seçildi. Komisyonun örgütsel yapısı da kısa sürede değişti. Yerel Sovyet kuruluşları ile temas kurmak ve onların iç düşmanlarla savaşmasına yardım etmekle görevli örgütsel bölümün yanı sıra, karşıdevrim, sabotaj ve vurgunculukla mücadele bölümleri de komisyona dahil edildi. Komisyonun çekirdeğini, gazi Bolşevikler ile Yams Peters, İvan Ksenofontov, Dmitriy Yevseyev, Vassiliy Fomhrand ve Stepan Şçukin gibi profesyonel devrimciler oluşturuyordu.

Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu'nun kuruluşu; devrimin kazanımlarını, işçi-köylü sınıflarının ve tüm emekçilerin hayati çıkarlarını koruyacak yeni, sosyalist tipte devlet güvenlik birimlerinin doğması anlamına geliyordu.

Halk Komiserleri Konseyi tarafından Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu üyeliği onaylanan Dzerjinski, kendisini Komisyon'un verimliliğini artırmaya adadı. İlk olarak yetkin ve güvenilir personel alacaktı. Dzerjinski'e göre bu personel, ağırlıklı olarak işçi sınıfından gelmeli, ahlaklı, namuslu ve Sovyet sisteminin sağlam destekçisi olmalıydı. Dzerjinski, RSDİP(B) Merkez Komitesi, Petrograd Sovyeti ve Kızıl Muhafızların merkezlerinden, "devrimciler olarak bu önemli misyonlarının farkında olan, rüşvetten uzak duran ve altının çürütücü etkisine karşı koyabilecek ve dürüstlüğü su götürmeyen" kişiler tavsiye etmesini istedi. Olağanüstü

Komisyon'un personeli kısa sürede iş başı yaptı.

Dzerjinski, bütün bölümlerin görevlerini, çalışmalarını ortak bir hedefe yönlendirerek koordine ediyordu. Kendisi muazzam bir otoriteydi. Kayda değer siyasi deneyimi, devrimin ideallerine olan bağlılığı, sarsılmaz dürüstlüğü ve başkalarına karşı düşünceli oluşunun yanı sıra, fevkalade bir örgütçü idi. Herkesin özel yeteneklerini hızlıca kavrayıp onları ustaca görevlendirir ve aldıkları görevlerin öneminin farkında olduklarından emin olurdu.

Dzerjinski haklı olarak, Veçeka'nın Sovyet iktidarı düşmanlarına karşı mücadeledeki başarısının, büyük ölçüde, alacağı yaygın desteğe bağlı olduğuna inanmıştı.

İşçi, köylü ve askerlerin Komisyon'un faaliyetleri hakkında olumlu bir fikre sahip olmaları ve ihtiyaç halinde yardıma çağrılmaları gerektiğini vurgulamıştır.

Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu'nun hak ve yetkileri ile diğer devlet organları ile olan ilişkileri, Sovyet hükümetinin, Dzerjinski'nin katkısı ile hazırlanan belgelerinde açıkça tanımlanıyordu. Veçeka'nın Halk Komiserleri Konseyi'ne olan doğrudan bağlılığı ve sorumluluğu, karşıdevrimci unsurları soruşturma ve suç oluşturan eylemleri azaltmak için gerekli adımları atma yetkisi onaylanmış ve personel alım prosedürleri tanımlanmıştı.

Dzerjinski Veçeka'nın çalışmalarına önderlik etmekle kalmamış, onun karşıdevrimci, sabotajcı ve vurgunculara karşı yürüttüğü operasyonlara bizzat dahil olmuştur. Aramalara ve tutuklamalara katılmış, birçok davanın soruşturmasını yürütmüş ve Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu Prezidyumu'nda vardiyalı olarak görev almıştır. Elimizde Dzerjinski'nin bu görevi süresince yazmış olduğu, Sovyet sistemi düşmanlarının suç oluşturan eylemleri hakkında Petrograd vatandaşları tarafından sunulan bilgileri içeren pek çok not bulunmaktadır.

Dzerjinski hızlı hareket etmeye inanırdı. Çeka[23] üyeleri arama ve tutuklama yapmaya gönderilir, bazıları Sovyet karşıtı örgütlerin içine sızar ve sonunda onları ortadan kaldırırdı.

Olağanüstü Komisyon Petrograd'daki sabotajları önlemede etkiliydi. Sabotajcıların ve bunların merkezlerinin yuvası olan Resmi

---

[23] Veçeka, daha çok Çeka olarak anılırdı. (e.n.)

Daire Personeli Dernekleri Birliği binasında 22 Aralık günü bir arama yapıldı. Çeka üyeleri burada merkezi grev komitesine ait çoğaltılmış bültenler, üyelik formları, kartvizitler ve defterler buldu. Dzerjinski bu belgeleri bizzat inceledi, tutuklananları sorguladı, örgütün gelir kaynaklarını araştırdı ve üyelerinin bu örgütün faaliyetlerine ne kadar dahil olduklarını ve siyasi görüşlerine ne derece bağlı olduklarını inceledi. Daha sonra ayrıntılı bir ileri soruşturma planı ile örgütçülerin ve sabotaj eylemlerinde en aktif görev alanların bir listesini hazırladı. Bunlar 30 Aralık 1917 tarihinde Veçeka tarafından tutuklandı.

Birliğin ve ona bağlı grev komitesinin sadece Petrograd'da değil, bütün ülkede yapılan sabotajların merkezi olduğu, ayrıca Rus ve yabancı kapitalistlerden ve bankalardan para aldıkları tespit edildi. Komisyon, bakanlıklarda ve bürolarda işleyen grev komitelerini teşhir etti, soruşturma süresince grev komitesi aygıtını yıktı ve liderlerini sıradan üyelerinden ayırdı. Bir daha sabotaj eylemlerine katılmayacağına dair yazılı bir biçimde söz verenler serbest bırakıldı.

Komisyon 1917 sonları, 1918 başlarında şehirde, personel alıp bunları Beyaz Kazak birliklerine katılmak üzere Don Nehri bölgesine gönderen Sovyet karşıtı merkezlerin varlığını ortaya çıkardı.[24] Olağanüstü Komisyon bu merkezleri deşifre edip yok edecekti. Dzerjinski, Bolşevizm'e Karşı Mücadele ve Kaledin için Asker Alımı, Her Şey Yurt için, Beyaz Haç, Siyah Nokta, Malul Subaylara Yardım İttifakı, Askeri Lig ve başka birkaç grubun daha yok edilmesine bizzat katkıda bulundu.

1918 Şubat sonlarında Alman kuvvetlerinin Petrograd'a doğru ilerlemesi, Sovyet iktidarını tehlikeye soktu. Karşıdevrimci unsurlar bir kez daha güç kazandı. Alman emperyalist çevreleriyle ilişki halindeki Beyaz Muhafız birlikleri Petrograd'da bir isyana hazırlanıyordu. Şehir, halkı terörize eden suçlularla kaynıyordu. Lenin'in önerisi üzerine Halk Komiserleri Konseyi 21 Şubat'ta "Sosyalist Anayurt Tehlikededir!" isimli bir kararname çıkardı. Bu kararnamede, düşmanı püskürtmek için tüm kuvvetlerin seferber

24 O dönemde, Sovyet karşıtı varlıklı Kazaklar, Ataman (Kazak lideri) Kaledin liderliğinde Don bölgesinde ayaklandılar.

edilmesi planı yer alıyordu. Kararnamenin sekizinci ve son maddesinde, holiganlık, düşman ajanlar, vurguncular, karşıdevrimci ajitatörler ve Alman ajanlarına karşı yürütülen kampanyada, Veçeka da dahil devrimci organlara olağanüstü yetkiler tanınmaktaydı. Dzerjinski'nin teklifi üzerine Olağanüstü Komisyon, vatandaşlara, Sovyet sisteminin düşmanlarına en ufak merhamet gösterilmeyeceği konusunda beyanda bulundu.

Almanlar Petrograd'a ilerlerken Dzerjinski, personelinin tüm çabalarını çetecilikle mücadeleye yönlendirdi. Veçeka şubat sonu mart başında birçok çeteyi deşifre etti ve dağıttı, liderlerini ise ağır biçimde cezalandırdı. Petrograd'daki terör dalgası giderek geri çekiliyor ve devrimci düzen yeniden tesis ediliyordu.

Çeka aynı zamanda vurgunculukla da mücadele ediyordu. Dzerjinski'nin komisyonunun altın spekülasyonlarını kontrol etmedeki gayretleri, Merkez Yürütme Komitesi'nin *İzvestiya* gazetesinin aktarımına göre, "kısa bir süre sonra müthiş bir başarı ile onurlandırılmıştı". Altının yanı sıra bol miktarda tüketim malları ve gıda maddelerine de el konmuştu.

Olağanüstü Komisyon'daki işler Dzerjinski'nin çok fazla vaktini ve enerjisini aldıysa da o, başka alanlarda da aktif bir şekilde çalıştı. RSDİP(B) Merkez Komitesi toplantılarına düzenli olarak katılırdı. Bu toplantılar o zamanlar Sovyet Cumhuriyetini emperyalist savaştan kurtarmaya adanmıştı. Barış görüşmeleri süresince Almanya ve müttefikleri, Sovyet Hükümeti'nden, Alman birliklerinin Polonya, Ukrayna, Beyaz Rusya ve Baltık bölgesinde kalmasına izin vermesini talep etti. Bu küçük düşürücü talebin alternatifi ise Alman emperyalizmine karşı devrimci bir savaş vermekti, ki Sovyet Rusya için bu hiç kolay değildi. Eski ordu neredeyse tamamen dağılmış ve yeni Kızıl Ordu henüz kurulmaya başlamıştı. İşçi ve köylüler barış özlemi çekiyorken savaşa devam etmek devrimi bitirmek anlamına gelecekti. Lenin, Sovyet Cumhuriyeti'ni kurtarmak için Almanya ile koşulları ne olursa olsun bir anlaşma imzalanması gerektiğine ikna olmuştu. Ne var ki MK'daki herkes aynı fikirde değildi. Dzerjinski de farklı bir görüşü savunuyor, yapılacak bir barış anlaşmasının Alman emperyalizmini daha da güçlendireceğine ve ileride başka ültimatomları beraberinde getirebileceğine inanıyordu. Şöyle demişti: "Bu barış anlaşmasını

imzalayarak hiçbir şeyi kurtaramayız."

Brest'te yapılan barış görüşmeleri kesintiye uğradı. Alman ordusu 18 Şubat 1918'de taarruza geçti ve ülke içinde ilerlemeye başladı.

Almanya, 23 Şubat'ta, Baltık bölgesini ve Beyaz Rusya'nın bir bölümünü Sovyet Rusya'dan ayırmayı, ayrıca Sovyet Hükümeti'nin burjuva Ukrayna Merkez Konseyi (Rada)'ni tanımasını, ordusunu terhis etmesini ve devasa bir tazminat ödemesini öngören çok daha sert bir ültimatom daha verdi. Aynı gün yapılan Merkez Komitesi toplantısında Lenin bu koşulların kabul edilmesini önerdi. Onun bu kararlılığı sayesinde Merkez Komitesi, Alman ültimatomunun kabul edilmesi konusunda uzlaştı. Dzerjinski çekimser oy kullandı.

Almanya ile barış anlaşması 3 Mart 1918'de Brest'te imzalandı. Birkaç gün sonra toplanan RKP(B)[25] Olağanüstü Yedinci Kongresi bu adımı onayladı. Kongre 8 Mart'ta Dzerjinski'nin de içinde olduğu yeni bir Merkez Komitesi atadı.

O sıralarda Sovyet Hükümeti ve Olağanüstü Komisyon Petrograd'dan Moskova'ya taşındı. Soruşturması devam eden davaların büyük çoğunluğu, yeni kurulan ve Moissey Uritskiy başkanlığındaki Petrograd Olağanüstü Komisyonu'na devredildi.

Ülkenin başka yerleri gibi Moskova'daki durum da son derece karışıktı. Savaşta yenilgiye uğramış sömürücü sınıflar bu kez yıkıcı yeraltı faaliyetleri yürütüyordu. 1918 ilkbaharında aralarında Vatanın ve Özgürlüğün Savunulması Birliği, Sağ Merkez ve Yeniden Doğuş Birliği'nin de bulunduğu çok sayıda paramiliter gizli örgüt türedi. Ortak amaçları Sovyet sistemini yıkmak olan bu örgütler yurt dışından finansal destek alıyordu.

Vurguncular, rüşvetçiler, serseriler ve çeteler Sovyet Cumhuriyeti için ciddi bir tehdit oluşturuyordu. Devlet disiplinini ve kamu düzenini bozuyor ve toplumu kaosa sürüklüyorlardı. Anarşist çeteler pek çok kasaba ve şehirde binaları ele geçiriyor, büroları basıyor ve insanları soyuyordu. Burjuva, SD ve Menşevik basını, Komünist Parti'nin ve Sovyet Hükümeti'nin politikalarına karşı iftira

---

[25] Kongre ile Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi (Bolşevik) adı, Rusya Komünist Partisi (Bolşevik) ya da RKP(B) olarak değiştirildi.

içeren haberler yayıyordu. Artık bu faaliyetleri bastırma ihtiyacı Ekim Devrimi'ni takip eden ilk aylarda olduğundan bile daha fazlaydı.

Olağanüstü Komisyon; karşıdevrim, vurgunculuk, resmi görevi suistimal ve basının yıkıcı faaliyetleri ile savaşmak üzere acilen yerel Çeka'ların kurulmasını kararlaştırdı. Çeka'lar Nisan 1918'de Kaluga'da, Astrahan'da ve diğer birçok kasabada kuruldu.

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Prezidyumu 11 Mayıs'ta halk arasında paniğe ve Sovyet sisteminden hoşnutsuzluğa sebebiyet veren gazeteleri yasakladı. Gazetelere para cezası verilirken editörleri ise tutuklanacaktı. Durumun aciliyeti göz önüne alınarak bu kararı uygulama görevi Olağanüstü Komisyon'a verilmişti.

Dzerjinski silahlı birlikleri Veçeka'ya takviye güç olarak hazırladı ve tüm personelin iyi eğitilmiş olmasını sağladı.

Komisyon'un işlev alanı genişledikçe personeli daha da güçlendirmek gerekliliği doğdu. Dzerjinski'nin konu ile ilgili raporu 18 Mayıs'taki Rusya Komünist Partisi (Bolşevik) Merkez Komitesi toplantısında değerlendirildi ve önde gelen Sovyet devlet görevlileri ve Parti görevlileri olan Martin Latsis ve Varvara Yakovleva'ya Olağanüstü Komisyon'da önemli sorumluluklar verildi. Ayrıca, Merkez Yürütme Komitesi, Rusya Komünist Partisi (Bolşevik) Moskova Komitesi ve bölge Parti komitelerinden de burada görev almak üzere Komünistler yönlendirmeleri istendi.

Dzerjinski, bu örgütün saflarını ideolojik olgunlukta ve kendini adamış insanlarla sıklaştırmaya gayret ediyor ve siyasi farkındalığın artırılması ihtiyacına vurgu yapıyordu. Komisyon toplantılarında yaptığı konuşmalarda, yalnız, devrim uğruna her şeyi feda edebilecek, ileri bir görev bilincine sahip ve üstlerinin emirlerini derhal yerine getirebilecek olanların Çeka'da görev almaya uygun olduğunu defalarca tekrarladı. Dzerjinski ayrıca, görevleri için tam sorumluluk almaya hazır olmayanlardan ve görevlerini her zaman layıkıyla yapmamış olanlardan orayı terk etmelerini istedi. 26 Nisan'daki toplantıda Komisyon'u arındırmak gerekliliğine değindi.

Dzerjinski, Çeka çalışanlarının kanun sınırları dışına asla çıkmamaları ve tutuklulara nezaket gösterilmesi konusunda ısrarcıydı. Görevlilerden birinin sorguladığı bir kişiye vurduğunu öğrendiğinde olayı bizzat araştırmış, inceleme raporunun kapağına da

şunları yazmıştı: "Komisyon olayı araştırmış, suçlu tarafın şiddetle kınanmasına ve gelecekte bir tutukluya el sürülmesi durumunda bu durumun mahkemeye taşınmasına karar vermiştir." Dzerjinski, provokasyona başvurmanın kabul edilemez olduğunu düşünüyor ve personeline, tutuklamalarla ve diğer baskıcı eylemlerle sonuçlanacak suçlar işlenmeden önce harekete geçmeleri gerektiğini öğretiyordu. Çeka'nın en önemli amacı Dzerjinski'nin kendi sözleri ile, "suçu önlemektir ki bu, elbette etkileyici sonuçlar doğurmayabilir fakat aslında çok daha verimlidir."

Dzerjinski Çeka'nın personelini, işçilerle olan bağlarını genişletip güçlendirmeye teşvik etti, çünkü etkili çalışma için bunun gerekli olduğunu düşünüyordu.

1918 ilkbaharında Dzerjinski'nin planını uygulayan Olağanüstü Komisyon, Moskova'da birçok anarşist grubu dağıttı. Moskova garnizonuna bağlı birlikler ve Çeka müfrezeleri, 12 Nisan sabahının ilk ışıklarıyla birlikte anarşistlerin kaldığı binaların etrafını sardı. Çoğu, ikna olmuş anarşistlerden ziyade hırsız ve çetecilerden oluşan yaklaşık 600 kişi tutuklandı.

Benzer operasyonlar çok geçmeden Petrograd, Saratov, Voronej ve başka şehir ve kasabalarda da yapıldı. Anarşist grupların yok edilmesi, Sovyet iktidarının güçlenmesini ve halkın güvenliğinin artırılmasını sağladı.

Bir dizi operasyon da vurgunculara karşı yapıldı. Dzerjinski Mart ve Nisan aylarında Moskova'daki çay ve yemek salonu sahiplerine yapılan illegal alkollü içki satışı nedeniyle açılmış birçok davayı araştırdı. Spekülasyon suçlusu kişiler Moskova'dan sınır dışı edildi ve mallarına el kondu. Bir büyük operasyon da Rusya Malların Yurt İçi ve Yurt Dışı Mübadelesini Geliştirme Ticaret ve Sanayi Birliği'ne yapıldı. Burası, Moskovalı vurgunculara ve aracı kurumlara yüzbinlerce kiloluk mal satmış Moskovalı büyük fabrika sahipleri tarafından yönetiliyordu. Veçeka'nın aldığı bir karara göre bu birliğin mülküne el kondu. Sovyet Hükümeti çok geçmeden burayla bağlantılı şirketleri de kamulaştırdı.

Çeka, Rus vurguncuları ile Alman elçilik çalışanları arasındaki suç unsuru ilişkileri de ortaya çıkardı. Alman diplomatlar ve ticari kurum temsilcileri, kamulaştırılacak fabrikaların hisse senedi ve menkul kıymetlerinin tamamını son derece düşük fiyatlardan

satın alıyorlardı. Brest-Litovsk (eski adıyla Brest) anlaşmasına göre bunları nominal değeri üzerinden altın olarak geri ödenmek üzere Sovyet Hükümeti'ne verebiliyorlardı. Ne var ki, daha önce birçok büyük vurguncuyu vatan hainliğinden ve hisse senedi satışı gibi illegal işlemlerden idama mahkûm etmiş olan Çeka, bu spekülasyonu engelledi.

Çeka ayrıca resmi görevin kötüye kullanımı davalarından da sorumluydu. Dzerjinski'nin hızlı müdahaleleri sayesinde çok sayıda zimmete geçirme, rüşvet, haraç ve kalpazanlık vakası teşhir edilip araştırıldı.

Başka bir işlevi de karşıdevrimci basına karşı mücadele etmek olan Çeka, Mayıs ve Haziran aylarında Sovyet Hükümeti'nin dış ve iç politikalarını karalayan *Vperyod* (İleri), *Rodina* (Anayurt), *Zemlya i Volya* (Vatan ve Özgürlük), *Narodnoye Slovo* (Halkın Dünyası), ve *Novosti Dnıya* (Günlük Haberler) ile Moskova'da ve Petrograd'da basılan SD ve Menşevik yayınlarının faaliyetlerine son verdi. Başka kentlerdeki "tarafsız" sansasyonel basın ve birçok benzer yayın da kapatıldı.

Çeka, karşıdevrimci faaliyetlere karşı etkili bir kampanya yürütüyordu. Beyaz Muhafız generalleri Kornilov ve Kaledin ile temas halindeki Toprak Sahipleri Birliği'ni Mart sonlarında teşhir etti ve ortadan kaldırdı. Üyeleri arasında Amerikan vatandaşı W. A. Barri, Beyaz Ordu'nun eski memurları ve Kontes Lanskaya'nın da olduğu karşıdevrimci bir grubun faaliyetlerinin soruşturulmasını Nisan ayında sonuçlandırdı. Söz konusu grubun bir hücum birliği kurup birliği Kızıl Muhafızlar görünümünde Don bölgesine taşıma planları suya düşmüş oldu. Barri örgütü tarafından, gönüllülere "maddi yardım", yiyecek ve giyecek tedarik etmek amacıyla büyük miktarda para kullanılmıştı. Bu olay, daha ileri araştırma için Moskova Devrim Mahkemesi'ne devredildi.

Dzerjinski'nin komisyonu Mayıs 1918'de karşıdevrimci Anayurdu ve Özgürlüğü Savunma Birliği'nin faaliyetlerini teşhir etmeyi başardı. Buranın varlığına dair ilk bilgi Moskova Kauçuk Fabrikası'nda çalışan bir işçiden gelmişti. Bu işçi, yakındaki özel kliniklerden birine şüpheli görünümlü kişilerin gelip gittiğini ve hasta kılığına girmiş bu kişilerin tavırlarından muhtemelen memur olduklarının anlaşıldığını bildirmişti.

Hemen hemen aynı zamanlarda Letonya alayının komutanı, Veçeka Başkan Vekili Janis Peters'e, İverskaya Hastanesi'nden bir hemşirenin ona Moskova'da silahlı bir ayaklanma hazırlığı yapılmakta olduğunu söylediğini bildirdi. Hemşire bunu tanıdığı bir kadetten öğrenmişti. Dzerjinski bunun üzerine hastanenin, özel kliniğin ve kadetin gözetim altına alınması talimatını verdi.

Peters önderliğinde bir grup, 29 Mayıs sabahının erken saatlerinde komplocuların toplandığı evin etrafını sardı ve hepsini tutukladı. Yapılan aramada Anayurdu ve Özgürlüğü Savunma Birliği'ne ait mühür ve belgeler, yırtılmış bir mektubun parçaları, ortadan yırtılmış bir kartvizit ve fihristler bulundu. Birliğin diğer üyeleri de tutuklandı.

Dzerjinski ile Martin Latsis, bu adamları ve arama sırasında ele geçirdikleri belgeleri birlikte incelediler. Araştırmanın sonucunda birliğin, etkin bir şekilde işleyen, yaklaşık 5000 karşıdevrimciden oluşan ve birkaç şehirde şubeleri olan büyük ve gizli bir askeri örgüt olduğu ortaya çıktı. Komplocular Sovyet hükümet organları, ordu birlikleri ve askeri örgütlerin içine sızmayı başarmıştı. Birliğin asıl amacı, Sovyet sistemini yıkmak, bir SD lideri olan Boris Savinkov önderliğinde bir askeri diktatörlük kurmak ve Almanya'ya karşı yeniden savaşmaktı.

Bu birliği yok etmek kolay olmayacaktı. Kodlar ve şifreler kullanan ve çetrefilli bir yapıya sahip olan bu tür karmaşık ve gizli karşıdevrimci örgütlerin aktivitelerini deşifre etme konusunda uzmanlaşmak gerekiyordu. Dzerjinski'nin araştırması, tüm personelinin faydalanabileceği bir örnek teşkil ediyordu. Janis Peters şöyle yazmıştı: "En sabırsız komiserler ve araştırma memurları dahi, önemsiz görünen yırtılmış kâğıt parçalarının karşıdevrimci komploları ortaya çıkarabilecek deliller olabileceğini Dzerjinski'den öğrendi."

Sovyet devletine karşı komplolar kuran tek grup Beyaz Muhafızlar değildi. SD'ler ve Menşevikler de kendi etkin kampanyalarını yürütüyorlardı. 1918 bahar ve yazında sağ SD'ler ve Menşevikler geniş ölçekli bir propaganda kampanyası yürüttüler. Amaçları ise halkı Sovyet hükümetine karşı silahlı ayaklanmaya kışkırtmak ve "genel demokratik" bir hükümet kurmaktı.

Anayurdu ve Özgürlüğü Savunma Birliği tarafından Yaroslavl'da

başlatılan ayaklanmaya katıldılar ve Kostroma, Saratov, Volsk, Tambov ve başka birçok şehirde Sovyet karşıtı eylemleri kışkırttılar. Fabrika çalışanları arasında grevler ve kırsalda kulak[26] ayaklanmaları örgütlemeye kalkıştılar.

Halk Komiserleri Konseyi 23 Mayıs 1918'de, Veçeka'nın karşıdevrimci tarafların düşmanca faaliyetlerine karşı kampanyasını hızlandırmasını emretti. Sağ SD ve Menşevik liderler gözaltına alındı. 13 Haziran'da Olağanüstü Komisyon'a, SD ve Menşeviklerin, Sovyet karşıtı bir mücadele planı oluşturmak üzere bir spor kulübü binasında konferans yapacakları bildirildi. Amacının fark edilmemesi için ise konferans örgütleyicileri bu konferansa "Moskova'daki Fabrika ve Atölye Temsilcilerinin Olağanüstü Toplantısı" adını vermişlerdi. Konferansa Petrograd, Tula, Brıyansk ve Penza'dan gelen Menşevikler ve sağ SD'ler katılacaktı. Aynı gün Çeka, karşıdevrimci toplantının katılımcılarını tutukladı ve büyük miktarda Sovyet karşıtı belge ele geçirdi. Bu belgelerin arasında, "Moskova İşçilerine Çağrı", "Moskova İşçileri için Delegasyon Yönergesi", "Petrograd İşçilerine Talimat" ve işçileri Sovyet hükümetini yıkmaya çağıran konferans taslak metinleri bulunuyordu.

Karşıdevrimcilerin, savaşta Rusya'nın müttefiki olan ülkelerden, bir çıkarma kuvveti göndermelerini ve Rusya bölgesinde Alman karşıtı bir cephe açmalarını istedikleri, ayrıca Bolşevik Parti ve onun liderlerine iftira attıkları ortaya çıktı. Dzerjinski bu konuyla ilgili soruşturmada bizzat yer aldı.

Dzerjinski, zamanının ve enerjisinin çoğunu anarşizm, çetecilik, görevi kötüye kullanmaya karşı mücadele etmek ve Beyaz Muhafızlar, SD'ler ve Menşeviklerin çevirdiği dolapları ortaya çıkarmak için harcadı. Nadiren eve gidiyor, günler ve geceler boyunca Çeka'da kalıyordu. Ofisinde, bir paravanın arkasında, bir ordu battaniyesi ile örtülü demirden, dar bir yatağı vardı ve geceleri genellikle burada uyuyordu. Karısına 27 Mayıs 1918'de şöyle yazmıştı: "Kavganın tam ortasındayım. Bu, dinlenme lüksü olmayan bir askerin hayatıdır, çünkü yurdumuz kurtarılmalıdır. Kimsenin en yakınını, sevgilisini ya da kendisini düşünmek için vakti yok. İşimiz çok, kavgamız büyük."

26 Kulak: Köylülüğün toplumsal olarak farklılaşmasının sonucu olarak köylü burjuvazi için kullanılan (sözlük anlamı yumruk olan) Rusça terim

Dzerzhinksy, Çeka'yı, devrimin ceza kılıcı olarak proletarya devletine hizmet edecek etkili bir organa dönüştürmeyi amaçlıyordu. Bir *Novaya Jizn* (Yeni Hayat) muhabiri ile yaptığı röportajda şöyle demişti: "Görevimiz, Sovyet gücünün ve yeni hayat sisteminin düşmanlarıyla savaşmaktır. Bu düşmanlar, hem bizim siyasi olarak karşıtlarımız, hem de sosyalist sistemin kuyusunu kazan bütün çeteciler, dolandırıcılar, vurguncular ve diğer suçlulardır. Onlara göre ise bizler acımasızız."

Ne var ki sol SD'ler, ülkenin düşmanlarıyla savaşmak için etkili yöntemler geliştirilmesini zorlaştırıyordu. Örneğin Anayurdu ve Özgürlüğü Savunma Birliği'nin en aktif üyelerini şiddetli biçimde cezalandırmayı öngören Veçeka kararlarının geçmesini, veto hakkını kullanarak engellediler.

Sol SD'ler Bolşevik Parti'nin faaliyetlerini sadece Çeka'da baltalamadı. O zaman Moskova'da Alman Büyükelçi Wilhelm Mirbach'a yapılacak suikast ile kışkırtılacak bir ayaklanmaya hazırlanıyorlardı. Sol SD D. Popov tarafından komuta edilen bir Çeka müfrezesinin, ana vurucu güç olarak görev alması planlanıyordu. Popov, Haziran sonu Temmuz başında Sovyet Hükümeti'ne sadık kişilerin neredeyse tümünü cepheye gönderdi ve onların yerine, morali bozulmuş Karadeniz Filosu denizcilerini ve anarşistleri yerleştirdi.

6 Temmuz 1918'de sol SD'ler Blıyumkin ve Andreyev, ellerindeki sahte Çeka emirleri ile Alman Büyükelçiliği'ne girerek Mirbach'ı öldürdüler. Bu üst düzey devlet görevlisinin suikastı Sovyet-Alman ilişkilerini büyük bir krize soktu ve savaşın yeniden başlaması tehdidini gündeme getirdi. Eşzamanlı olarak Sovyet Hükümeti'ne karşı bir ayaklanmaya da kalkışan sol SD'ler, Moskova'daki önde gelen ve stratejik olarak önemli bina ve mekânları ele geçirmeye çalışıyordu.

Dzerjinski olanları duyduğunda, suikastın Blıyumkin'in kişisel kararı mı yoksa sol SD Partisi tarafından mı tezgâhlandığını öğrenmek üzere harekete geçti. Tehlikeye aldırmaksızın üç Çeka görevlisi ile birlikte doğruca isyancıların merkezine gitti ve burada SD'ler tarafından tutuklandılar. Dzerjinski en ufak bir korku belirtisi göstermeksizin bu hainleri sert bir biçimde azarladı. Bu kandırılmış kişilere partiye ne yapmış olduklarını anlatmaya çalıştı.

Veçeka Başkanı'nın SD'ler tarafından alıkonduğu haberi halk arasında büyük bir öfke ve huzursuzluk yarattı. Herkes hayatının tehlikede olduğunun farkındaydı. Dzerjinski ve alıkonan diğer Bolşeviklerin derhal serbest bırakılması talebiyle fabrikalarda mitingler yapıldı.

Lenin de olanları duyunca çok endişelendi. Vladimir Bonç Bruyeviç daha sonra şöyle yazmıştır: "Lenin'in yüzünün sarardığını söylemek doğru olmaz çünkü yüzü bembeyaz olmuştu. Öngörülmeyen tehlikeli durumlar karşısında öfkelendiğinde ya da sarsıldığında da böyle olurdu."

İsyan 7 Temmuz'da bastırıldı. Sovyet birlikleri SD merkezlerine ateş açtığında ayaklanmanın liderleri kaçtılar. Dzerjinski ve diğer Bolşevikler serbest bırakıldı. Dzerjinski sol SD'lerin ihaneti karşısında yıkılmıştı. Niyetlerini önceden fark edemediği için de kendini affedemiyordu. Halk Komiserleri Konseyi'nden, Veçeka başkanlığından ve Veçeka'daki tüm görevlerinden azledilmeyi talep etti, çünkü Mirbach suikastı davasının en önemli tanıklarından biriydi. Konsey bu talebi kabul etti fakat ona yeni Veçeka yönetiminde kalmasını emretti. Veçeka başkanlığına geçici olarak Janis Peters atandı.

6. BÖLÜM

İç Savaş ve Yabancı Güçlerin Silahlı Müdahalesi Sırasında Veçeka Başkanı Olarak Çalışmaları

1918 yazında Sovyet Cumhuriyeti'nin ulusal ve uluslararası durumu ciddi ölçüde kötüye gitti. Çoğu bölgesi yabancı güçler ve Beyaz Muhafızlar tarafından işgal edilmiş, Sovyet iktidarı yalnızca Rusya'nın merkezinde sürer hale gelmişti. Fakat o bölgede dahi durum istikrarlı değildi. Beyaz Muhafızlar, SD'ler ve Menşevikler ardı ardına ayaklanmalar çıkarıyordu ve birkaç şehirde geçici olarak iktidarı ele geçirmişlerdi. Geniş alanlar kulak isyancıları tarafından kuşatılmıştı. Kulaklar, hükümetin katı yiyecek politikası karşısında orta sınıf köylülerin büyük bir bölümünün memnuniyetsizliğini körükleyerek Sovyet sistemine muhalefeti kışkırtmaya çalışıyordu. Ruhban sınıfının görece daha gerici olan kısmı da muhalefetteydi.

Yabancı istihbarat servisleri de faaliyetlerini hızlandırdı. İngiliz, Fransız ve ABD'li diplomatlar, Sovyet iktidarını devirmek amacıyla komplolara dahil oluyor, Ulusal Merkez, Restorasyon Birliği gibi askeri örgütlere maddi yardım yapıyordu. Volga üzerindeki birkaç şehirde Anayurdu ve Özgürlüğü Savunma Birliği'nin şubeleri hâlâ aktifti.

Komünist Parti ve Sovyet Hükümeti, yabancı güçler ve içerideki karşıdevrimcilerle daha kararlı biçimde savaşmak üzere bir

kampanya başlattılar. Veçeka, suç oluşturan karşıdevrimci faaliyetleri durdurmak için daha etkili adımlar atacaktı. Dzerjinski, 6 Temmuz ayaklanmasından itibaren bir buçuk aydır başkan olarak görev yapmamış olsa da hâlâ fiilen buranın başındaydı. 22 Ağustos 1918'de Halk Komiserleri Konseyi tarafından yeniden başkanlığa atandı.

Dzerjinski, Veçeka'nın ve yerel Olağanüstü Komisyon'un çalışmalarını, daha etkili hale getirecek şekilde yeniden biçimlendirdi. Tamamı, sol SD'lerden temizlendi. Çeka organları, Moskova, Vologda, Saratov ve Novgorod'da Beyaz Muhafız merkezlerinin asker istihdam edip onları müdahalecilerin ordusuna katmaya çalıştıklarını ortaya çıkardı. Çeka, eş zamanlı olarak Volga bölgesi, Kuzeybatı ve orta bölgelerde ayaklanma hazırlıkları içindeki karşıdevrimci grupları da vurmuştu. Çeka, pek çok durumda, Britanyalı, Fransız, Amerikalı ve Alman diplomatların, içerideki karşıdevrimci örgütlerle kurduğu temasları ortaya çıkarmayı başarıyordu.

Dzerjinski, davaların fiili soruşturmalarına fazlasıyla vakit ayırıyordu. Hapishanelere gidip şüphelilerle konuşarak tutukluluk koşullarının ve suç derecelerinin aslını öğrenmeye çalışıyordu. Birçok kez, karşıdevrimle mücadele dairesinin yetersiz delil ile orada tutulan kişileri serbest bırakmasını önermiştir.

Dzerjinski, her zamanki gibi bütün gayretiyle çalışıyordu. Karısına Ağustos 1918'de yazdığı mektupta şöyle diyordu: "Canım, uzun zamandır yazamadığım için beni affet. Düşüncelerimde hep seninleyim fakat hiç vaktim olmuyor! Her an savaşa hazırlanan bir asker gibiyim, fakat muhtemelen bu kez son olacak."

Petrograd Olağanüstü Komisyonu Başkanı Moissey Uritskiy, 30 Ağustos'ta bir SD tarafından öldürüldü. Dzerjinski, Lenin'in talimatı üzerine derhal olayı araştırmak üzere Petrograd'a gitti. Orada onu daha kötü haberler bekliyordu: Lenin'e karşı da bir saldırı gerçekleşmişti ve durumu kritikti.

Lenin'in yaralandığı haberi ülkede büyük bir öfke fırtınasına yol açtı. Merkez Yürütme Komitesi askeri durum ilan etti. Halk Komiserleri Konseyi, Dzerjinski'nin Çeka'nın çalışmalarına dair raporu üzerine 5 Eylül'de, proletarya devletinin kendisini savunması için geçici bir olağanüstü önlem ve beyaz teröre karşılık olarak kızıl terör üzerine bir karar çıkardı. Dzerjinski'ye göre bu adım, "yoksul

köylülerin ve proletaryanın bir ayaklanma sırasında tüm saldırı girişimlerini kontrol etme ve kazanma iradesinin ifadesinden başka bir şey değildi."[27] Bu kararın uygulanmasından Çeka sorumluydu.

Çeka, Lenin'e suikast girişiminin ardından karşıdevrimci unsurlara karşı daha da kararlı bir eylem başlattı. 1 Eylül sabahının erken saatlerinde Çeka görevlileri, "büyükelçi planı"nın lideri olan Britanyalı diplomat Robert Lockhart'ı ve onun yönetimindeki ajan örgütünün üyelerini tutukladı. Çeka bu örgütün varlığından ve Beyaz Muhafızlarla olan bağlarından ilk kez Mayıs'ta haberdar olmuştu. İki Çeka görevlisi J. Buikis ve Janis Sprogis'e, Britanya istihbaratı ile bağlantısı olan gruplardan birine, Sovyet sistemine muhalif çalışanlar olarak sızmaları emredildi. Bu iki kişi kısa zamanda gruba gerçek ve samimi üyeler olarak kabul edildi. Lockhart, Smidhens takma adını kullanan Buikis'e, kendisini Kremlin'i koruyan Letonyalı birliğin komutanı olarak tanıtmasını emretti. Dzerjinski'nin planı, Lockhart ile, Lockhart'a milliyetçi bir Sovyet düşmanı olarak tanıtılan topçu birliği komutanı Eduard Berzin'in buluşmasını gerektiriyordu. Komplocular ona, Lenin dahil devletin liderlerini tutuklamaları karşılığında Letonyalı birliklere rüşvet olarak vermesi için 1,2 milyon ruble verdiler. Berzin Lockhart'a bu planı tamamen kabul ettiğini bildirmiş ve parayı Veçeka'ya devretmiştir.

Bu komploculara karşı operasyonun eylülde yapılması planlanıyordu fakat 30 Ağustos olayları daha hızlı davranmayı gerektirmişti.

Hemen hemen aynı zamanda, Britanya Büyükelçiliğinde gizlice buluşan bir grup komplocunun faaliyeti Petrograd'da noktalandı. Aralarında pek çok Beyaz Muhafızın da olduğu yaklaşık kırk kadar komplocu tutuklandı. Binalarında yapılan aramada silahlar ve Rus karşıdevrimcilerle yapılan yazışmalar ele geçirildi.

Lockhart'ın grubunun dağıtılması ile birlikte Antant'ın Sovyet Rusya'da darbe yaptırma planı suya düşmüş oldu.

Çeka'nın ve yerel Olağanüstü Komisyonların karşıdevrimcilere karşı kahramanca mücadelesi, sınıf düşmanlarının moralini bozmuş ve Sosyalist Cumhuriyet'in güvenliğini güçlendirmişti. Bu süreçte bazı hataların yapıldığını da söylemek gerekir. Bazı masum insanlar tutuklanmış, özellikle illerde yapılan aramalar

27 Kitlesel kızıl terör 1918 Kasım ayı başında sona erdi

prosedüre bağlı kalmaksızın yürütülmüş ve davaların soruşturma süreleri bazen fazla uzun tutulmuştu. Deneyimli personelin azlığı bu durumu daha da kötüye götürmüştü.

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, 28 Ekim 1918'de Bütün Rusya ve Yerel Olağanüstü Komisyonları hakkındaki kanunu hayata geçirdi. İlki, Rusya Federasyonu bölgesinde, yerel komisyonların faaliyetlerini koordine edecek ve karşıdevrim, vurgunculuk ve görevi kötüye kullanmaya karşı planlı bir kampanya yürütecek merkez organ olarak kabul edildi ve buranın Halk Komiserleri Konseyi'ne bağlı olmasında karar kılındı. Kanuna göre, yerel Olağanüstü Komisyonlar ise Sovyetlerin Yürütme Komitelerinin diğer dairelerinin hukuki statüsüne sahip olacaktı. Sovyetler aynı zamanda, olağanüstü komisyonların personelini atayacak ve azledecekti. Fakat buraların başkanları Sovyetlerin yürütme komiteleri tarafından seçilecek ve Tüm Rusya Olağanüstü Komitesi tarafından onaylanacaktı. Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, yerel Olağanüstü Komisyonların çift yönlü sorumluluğunu onayladı.

Olağanüstü Komisyonlar hakkındaki kanun hazırlanırken Dzerjinski'nin görüşleri de değerlendirilmişti.

Dzerjinski 1918 Ekim başında ailesini görmek ve biraz dinlenmek için İsviçre'ye gitti. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Rusya'dan göç eden karısı Sofya ve oğlu Jacek, Bern'de yaşıyorlardı. Dzerjinski karısını sekiz yıldır görmemişti ve hapishanede doğan oğlunu sadece fotoğraflardan tanıyordu. İzninin bir kısmını Bern'de ailesi ile geçiren Dzerjinski bir kısmını da Lugano'da göl kenarında geçirdi. Ekim sonunda Almanya üzerinden ve Berlin'de verdiği bir molanın ardından devrimin devam ettiği Sovyet Rusya'ya geçti.

Dzerjinski Moskova'ya Ekim Devrimi'nin ilk yıldönümünden birkaç gün önce vardı. Yıldönümü gününde Çeka personeli bir toplantı ve konser düzenledi. Toplantıya gelerek katılımcılara sürpriz yapan Lenin sıcak bir alkışla karşılandı. Lenin, konuşmasında Çeka'dan sosyalist devletin savunucusu olarak bahsetti, mevcut sömürücü sınıflara karşı sert önlemler alınması gerektiğinin altını çizdi ve Çeka personelinin sahip olması gereken standart özellikleri anlattı. Çeka görevlilerinin devrim düşmanlarını bastırmaya yönelik çabalarını takdir eden Lenin, yapılan hataların, proletaryanın devlet yönetimi konusundaki deneyimsizliğinden

kaynaklandığını söyledi. Çeka'nın faaliyetlerine dair objektif değerlendirmeler sunamayan ya da sunmak istemeyen, bunun yerine ısrarla kişisel hatalardan bahseden ve örgüte kara çalan entelektüelleri eleştirdi. Lenin şöyle konuştu: "Bizim için önemli olan Çeka'nın proletarya diktatörlüğünü doğrudan uygulamaya koymasıdır ve bu açıdan bakıldığında çalışmaları çok ama çok değerlidir. Halkı kurtarmanın, sömürücüleri zor yoluyla bastırmaktan başka yolu yoktur. Çeka'nın yaptığı şey budur ve bunun altında proletaryanın çıkarları yatmaktadır."[28]

Lenin'in konuşması, çoğu Çeka personelinin, Parti'nin karşıdevrimcilikle mücadelede izlediği siyasi hattı doğru kavramasına yardımcı oldu ve morallerini yükseltti.

Sonbahar biterken Çeka'nın faaliyetlerinin yönü ciddi anlamda değişmişti. Kızıl Ordu'nun Beyaz Çeklere ve Beyaz Muhafızlara karşı kazandığı zaferler, proletarya diktatörlüğünün daha da sağlamlaşan konumu, savaşta Almanya'nın yenilmesi, Brest-Litovsk Anlaşması'nın ilgası ve Batı'daki devrimci hareketin yükselişi gibi unsurlar, küçük burjuva demokratik unsurları Sovyet iktidarını kabul etmeye zorladı. Bu nedenle Lenin, orta katman köylülerle ilgili olarak proletaryanın taktiklerinde değişiklik yaptı ve köylüleri tarafsız tutmaktansa, onlarla bir ittifak kurulması gerekliliğine işaret etti. Bu yeni durum Çeka organlarının daha çok esneklik ve kurnazca bir farklılaşma göstermesini şart kılıyordu.

İkinci Bütün Rusya Olağanüstü Komisyonları Konferansı Kasım 1918'de yapıldı. Açılış konuşmasında Dzerjinski, Veçeka'nın azami devrimci enerji ve siyasi olgunluk ile hareket etmesi ve daha planlı ve sistematik olarak işletilmesi gerektiğini söyledi.

Konferansta güncel durum, kırsaldaki ayaklanmalar ve örgütsel konularla ilgili kararlar alındı ve Beyaz Muhafızlar ve kulaklara karşı savaşta alınması gereken önlemler üzerinde çalışıldı. Tüm Rusya ve yerel Çekalarda demiryolları, suyolları ve karayolları üzerine çalışması için ulaşım dairelerinin kurulmasının faydalı olacağı konusunda uzlaşmaya varıldı. Konferans, Çekaların tüm Sovyet organları ile yakın işbirliği halinde hareket etmesi, işlevlerini

[28] V. İ. Lenin, "Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu Personeli için Düzenlenen Toplantı ve Konserde Yapılan Konuşma, 7 Kasım 1918", *Toplu Eserler*, Cilt 28, 1974, s. 170.

yerine getirmeye yardımcı olması ve kanunlara sıkı sıkıya bağlı kalması gerektiğinde karar kıldı.

Dzerjinski konferansın ardından, Çeka'nın faaliyetlerini incelemekte ve toplanıp sonuçları tartışmakta olan İşçi ve Köylü Savunma Komisyonu Konseyi'nin çalışmalarında yer aldı. Komisyon'un başkanı olan Lenin 3 Aralık'ta, Parti'nin Çeka organları üzerindeki kontrolünün sıkılaştırılması ve yasalara uygun çalışmaya dikkat edilmesi konularına dair önemli önerilerde bulundu. Lenin, Çekaların başına geçecek kişilerin en az iki yıllık Parti üyeliklerinin bulunmasını gerekli görmüş, Halk Komiserliği, Parti ve sendika organlarının Olağanüstü Komisyonlar tarafından tutuklanmış ve şartlı tahliye edilmiş kişileri almasına izin verilmesini ve Halk Komiserliği ve RKP(B) Komitelerine soruşturmada yer alma hakkının tanınmasını teklif etmişti. Ayrıca Veçeka'nın şikâyet ve isteklerle ilgilenen dairesini genişletmesini böylece soruşturmaları hızlandırabileceklerini önermiş ve iftira içeren raporlara daha sert cezalar verilmesini teklif etmişti.

Dzerjinski ve Savunma Konseyi Komisyonu'nun diğer üyeleri Lenin'in önerilerini destekledi. Bu öneriler, Savunma Konseyi'nin "Sovyet Büro ve Fabrika İşçilerinin Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu Tarafından Tutuklanması Prosedürü Üzerine" 11 Aralık 1918 tarihli kararının temelini oluşturuyordu.

Moskova Çekası, Aralık'ta Moskova İşçi ve Köylü Sovyeti ve Kızıl Ordu delegeleri tarafından kuruldu. Başkanlığa seçilen Dzerjinski, buranın yapısını, amaçlarını tanımlayarak personel alımına yardım etti.

1919 bahar ve yazında ülke başka bir kritik döneme girdi. Kızıl Ordu, Antant ülkeleri tarafından eğitilen ve silahlandırılan Beyaz Muhafızlara ve Beyaz Polonyalılara karşı çaresizce savaşıyordu. Ülkede bulunan, yabancı istihbarat servisleri ile sürekli temas halindeki ajan ve gizli karşıdevrimci örgütler daha aktif hale geliyordu. Sovyet iktidarı düşmanları ayaklanmalar çıkarıyor, grevler örgütlüyor ve huzur bozucu eylemler düzenliyordu. Cephelerdeki bazı askeri uzmanlar düşman tarafına geçmişti. Çeteler şehirlerde, asker kaçakları kırsalda kol geziyordu. Savaş, kıtlık ve ekonomik sarsıntının son derece şiddetli koşulları altında, kamu malının zimmete geçirilmesi, vurgunculuk, rüşvetçilik ve yolsuzluk büyük

bir tehdit oluşturuyordu.

1918-1919 kışında Sovyet Cumhuriyeti'ne karşı silahlı bir eylemde bulunmamayı seçmiş olan Menşevikler ve SD'ler bu kez Beyaz Muhafız karşıdevrimci unsurları ile aynı taraftaydı. Halk arasında Sovyet karşıtı propagandayı yaymakla kalmayıp Beyaz orduya karşı savaşın en şiddetli zamanlarında, savaş sanayisine ait fabrikalarda grevleri ve orduda ayaklanmaları teşvik ettiler. Sol SD'ler ve anarşistler hâlâ düşmandı ve Sovyet iktidarının ve proletarya diktatörlüğünün kuyusunu kazmak için her şeyi yapmaya hazırdı. Sınıf düşmanlarının inatçı direnişi, sivil cephede daha sert cezai önlemler alınmasını, kesin talimatları ve disiplini zorunlu kıldı.

Dzerjinski, Sovyet sivil cephesini birleştirme çalışmalarına yoğun katılım gösterdi. 1919 bahar ve yazında sık sık Parti Merkez Komitesi'nden ve Sovyet Hükümeti'nden ülkenin güvenliğini artıracak daha katı tedbirlere onay vermelerini talep etti. 14 Mart'ta, Veçeka Prezidyumu kararına uygun olarak Parti Merkez Komitesi toplantısına "Güncel Durumun Ciddiyeti Üzerine" başlıklı bir rapor sundu. Karşıdevrimci ayaklanmaların patlak verdiği alanlarda savaş kanunlarının uygulanmasını önermişti. Merkez Komitesi bu öneriyi kabul etti. Çeka, karşıdevrimci unsurların, özellikle de SD'ler ve Menşeviklerin yıkıcı aktivitelerini bastırma çalışmalarını hızlandıracaktı.

Dzerjinski 13 Nisan'da, Parti Merkez Komitesi toplantısında, Kremlin'in ve hükümet organlarının güvenliğini artırmak üzere Çeka'nın attığı adımları aktardı. Dzerjinski ayrıca sağ SD'ler ve Menşeviklerin yıkıcı faaliyetlerine son vermek üzere Çeka tarafından alınan önlemleri de anlattı.

Mayıs sonunda Kızıl Ordu bir yenilgiden ötekine sürükleniyordu. Moskova'daki karşıdevrimci grup ve örgütler yeni bir kampanya başlatmışlardı. Bütün şehirde panik ve dedikodu yayıyorlar, sokaklarda Sovyet karşıtı propaganda yapıyorlardı. Dzerjinski'nin önerisi üzerine 28 Mayıs'ta RKP(B) ve İçişleri Halk Komiserliği'nin (NKVD) de temsil edildiği birleşik bir Tüm Rusya ve Moskova Olağanüstü Komisyonları toplantısı yapıldı. İlk konuşmacı olan Dzerjinski, bütün organların çalışmalarını denetleyebilecek ve devrim düşmanlarına karşı doğrudan eyleme geçebilecek esnek ve görece küçük bir örgüt kurmanın gerekliliğini vurguladı.

Dzerjinski'nin raporunun tartışılmasının ardından toplantıda, Moskova Olağanüstü Komisyonu'na bağlı, söz konusu organın ve Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu'nun özel ve ulaşım dairelerinin temsilcilerinden oluşan bir operasyonel örgüt kurulmasına karar verildi. Yeni örgütün başına Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu Kolegyumu üyesi olan Janis Peters geçecekti.

Lenin ve Dzerjinski 31 Mayıs 1919'da "Ajanlara Dikkat!" başlıklı çağrı ile halkı, ajanlara ve Beyaz Muhafız komplocularına karşı daha dikkatli olmaları, onların bulunup yakalanmalarına yardımcı olmaları konusunda uyardı. Ulaşıma ve orduya dair özel önlemlerin alınması gerekiyordu. "Sınıf bilinci olan tüm işçiler ve köylüler Sovyet iktidarını savunmak için ayağa kalkmalı, ajan ve Beyaz Muhafız hainlerine karşı savaşmalıdır. Herkes uyanık olsun ve askeri olarak örgütlü bir biçimde, Parti komiteleriyle, Olağanüstü Komisyon ile ve Sovyet yetkilileri içinde en çok güvenilen ve en tecrübeli yoldaşlarla düzenli temas halinde olsun."[29]

Dzerjinski 1919 bahar ve yazında, Savunma Konseyi tarafından verilen ve Sovyet Cumhuriyeti'nin güvenliğini artırmaya yönelik birçok özel görevi yerine getirdi.

Lenin 1 Nisan'da Veçeka'ya bir telefon mesajı gönderdi. Bu mesajda düşmanların yıkıcı faaliyetlerine dikkat çekiyor, Veçeka'ya "patlamalara sebep olabilecek, demiryollarına zarar verebilecek ve grevleri teşvik edecek her türlü girişimi bastırmak için en acil önlemleri" almasını emrediyordu.[30]

Dzerjinski bu talimatlara uyarak 3 Nisan'da tüm Olağanüstü Komisyonlara, tahıl depolarını, demiryolu tesisleri ve hatlarını ve stratejik binaları koruma altına almaları talimatını verdi. Hükümeti devirmeye yönelik eylem yaparken yakalanan kişiler şiddetle cezalandırılacakken, Sovyet iktidarı aleyhinde ajitasyon yapanlar Devrim Mahkemesi'ne sevk edilecekti.

Savunma Konseyi aynı yılın yaz ve sonbaharında Dzerjinski'i birçok komisyonda görevlendirdi. Bu komisyonlar; savaş kanunlarının uygulamaya konması, demiryolları ve asker kaçaklarına karşı önlemler gibi konularda taslak kararlar hazırlıyor; Güney

---

29 V. I. Lenin, *Toplu Eserler*, Cilt 29, 1977, s. 403.

30 V. I. Lenin, *Toplu Eserler*, Cilt 29, 1977, s. 254

cephesinde savunma amaçlı tesislerin yapımı ile depolar, atölyeler ve savaş sanayisinde nöbet tutmak için işgücü tedarik ediyor; ordudaki karşıdevrimci unsurlara karşı önlemler alıyor ve halkın askeri kıyafet ve donanımına el koyuyordu.

Parti Merkez Komitesi'nin ve Savunma Konseyi'nin sivil cepheyi güçlendirmek için verdiği sayısız görev üzerinde çalışan Dzerjinski, aynı zamanda Çeka organlarının yetkinliğini ve etkinliğini geliştirme, yapılarını güçlendirme, saygın, sadık ve güvenilir komünistler istihdam ederek burayı sağlamlaştırma ve personelin ideolojik ve siyasi farkındalığını artırma gibi görevleri de yürütüyordu. Dzerjinski 1919 ilkbaharında, Çeka ulaşım dairelerinin yeniden yapılanmasını denetledi. Böylece nihayet Sovyet ulaşım sisteminin güvenliği artırılacaktı. Özel daireleri hem örgütsel hem de siyasi olarak güçlendirmek için de bazı adımlar atıldı.

Parti Merkez Komitesi 18 Ağustos'ta Dzerjinski'nin Veçeka Özel Dairesi'nin başına geçmesini önerdi. Devrimci Askeri Konsey 27 Ağustos'ta bu atamayı onayladı. Dzerjinski aynı zamanda Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu ve İçişleri Halk Komiserliği'nin de başkanlığını sürdürecekti.

Devrilen sömürücü sınıfların yükselen direnişi daha fazla Çeka personelinin daha fazla bölgeyi kapsamasını zorunlu kılıyordu. Bu arada 1918 sonu 1919 başlarında birçok Çekalı, Parti'ye ve Alman işgalinden kurtarılmış bölgeler olan Ukrayna, Letonya, Litvanya, Estonya ve Beyaz Rusya'daki yerel hükümet organlarına devredilmişti. Dzerjinski 13 Mart'ta Parti Merkez Komitesi'ne bir mektup yazmıştı. Mektubunda, en tecrübeli çalışanlar ayrıldıktan sonra çoğu Çeka'nın yaşadığı zorlukları anlatıyordu. Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu adına MK'dan, Parti örgütlerine, Çekalarda gerekli iş deneyimine sahip kişilere işlerinde kalmalarını emretmesini talep etti. Dzerjinski şöyle diyordu: "Çekaların en sağduyulu ve en adanmış yoldaşlara ihtiyacı var."

Bu talep 14 Mart'ta değerlendirildi ve kabul edildi.

Dzerjinski yıl boyunca, Çeka aygıtına istihdam konusu ile ilgili başka birçok talepte daha bulundu. MK bu talepleri göz önüne alarak Çekalara ve özel dairelere personel takviyesi konusunda birçok karar aldı. Aralık ayında Parti komitelerine gönderdiği mektupta MK, sorumluluk alabileceğine ve önemli pozisyonları

doldurabileceğine inanılan mümkün olduğunca çok sayıda sadık çalışanı derhal tespit edip Çeka örgütlerine göndermelerini emrediyordu. Merkez Komitesi, yerel Parti organlarına, bu kişilerin üstlerinin onayı olmadan ve yerlerine geçecek yeterli sayıda personel ayarlanana kadar çağrılmamaları gerektiğini hatırlatmıştı. Parti komitelerine Çeka'ya personel alırken özellikle dikkatli olmaları, Çeka Komünistlerine ise yerel Parti organlarının çalışmalarında daha fazla görev almaları emredildi.

Merkez Komitesi ve yerel Parti örgütlerinin desteği ve yardımı ile Dzerjinski'nin inatçı kararlılığı sayesinde Çeka organları, sadık ve tecrübeli komünistlerden oluşan güvenilir bir çekirdek oluşturmuş oldu. Dzerjinski 1920'nin başlarında şöyle yazmıştı: "Personel çoğunlukla, Çarlık otokrasisi ve misillemelerinin çetin sınavından geçmiş kıdemli devrimcilerden oluşmaktadır." Çeka personelinin yarısından fazlası Parti üyesiydi. Çekalardaki tüm önemli konumlar ve özel dairelerde Komünistler bulunuyordu.

Dzerjinski Çeka personelinin eğitiminin özellikle önemli olduğunu düşünüyordu. 1918 sonbaharında Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu'nda, soruşturma memurları, istihbarat görevlileri, Çeka eğitmenleri ve örgütsel personelin eğitimini kapsayan üç haftalık bir programa başlandı. Dzerjinski Aralık 1919'da iki aylık bir eğitim programının düzenlenmesi için Parti Merkez Komitesi'nden 200 komünist göndermesini talep etti. 26 Aralık'ta MK, yerel Parti komitelerine, söz konusu komünistleri dikkatli bir biçimde seçerek göndermeleri talimatını verdi. Mektupta şöyle yazıyordu: "Bu kişilerin tamamı, proletarya devrimi davasına tartışmasız biçimde sadık, son derece dürüst, eğitimli ve devrimin mutlak savunucusu olmalıdır." Sonrasında, gerekli siyasi ve profesyonel eğitimi alan yüzlerce komünist Çekalar ve özel dairelerde istihdam edildiler.

Dzerjinski tarafından atılan adımlar ve Parti Merkez Komitesi ile yerel Parti komitelerinin desteği sayesinde Çeka'nın etkinliği ciddi anlamda artırılmış oldu. Personel, görevlerinin bilincine vardı, daha da yetkinleşti ve insanlarla daha güçlü ilişkiler kurmaya başladı. Çekalar, Beyaz Muhafızların ezici darbelerine karşı artık daha hazırlıklıydı.

Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu'nun 1919'daki en önemli

operasyonu, karşıdevrimci örgüt Ulusal Merkez'in, Petrograd, Sibirya, Urallar ve Kuban'daki kolları ile birlikte yok edilmesi oldu. Bu örgütün, Moskova Bölgesi Gönüllü Ordu Karargâhı olarak bilinen gizli paramiliter örgüt ile yakın ilişkileri bulunuyordu. Karargâh, askeri okullardan gelen eğitmen ve kadetlerden oluşan kayda değer bir silahlı güce, zırhlı araçlara ve ağır silahlara sahipti. Ulusal Merkez, Kızıl Ordu birliklerinin ve cephanelerinin yerlerini öğrenip bu önemli bilgileri Beyaz Muhafız generalleri Denikin ve Kolçak'a iletiyordu. Moskova Bölgesi Gönüllü Ordu Karargâhı tarafından desteklenen Ulusal Merkez, eylül ayının ilk yarısında Moskova'da Sovyet iktidarına karşı bir ayaklanma çıkarmayı planlıyordu.

Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu Özel Dairesi, Temmuz ve Ağustos aylarında Ulusal Merkez'in Petrograd örgütünü ortadan kaldırdı. Burada ele geçirilen belgelerin bazıları, Çeka'nın, Moskova'daki gizli merkeze ulaşma planlarının izini sürmesini sağladı. Hemen hemen aynı zamanda Özel Daire de Moskova Bölgesi Gönüllü Ordu Karargâhı'nın varlığının ve hazırlandıkları ayaklanmanın haberini aldı.

Çeka Özel Dairesi Başkan Vekili İvan Pavlunovskiy 22 Ağustos'ta Lenin'e gönderdiği raporda Ulusal Merkez'e yapılan operasyona ve şu bilgiye yer verdi: "Tutuklamalar, Yoldaş Dzerjinski'nin gelişiyle yapılacak."[31] Lenin raporu okuduktan sonra Dzerjinski'e şu notu gönderdi: "Bu not, başka bir deyişle operasyon özellikle dikkate alınmalıdır. En hızlı şekilde ve olabildiğince çok tutuklama yapın."

Dzerjinski Petrograd'dan dönüşte, 29 Ağustos sabahı erkenden başlayan operasyonun kontrolünü sağladı. Çekalılar bir evin arkasında bulunan odun yığınının içinde bir teneke kutu buldular. Bu kutuda Sovyet komutanlığının stratejik planları, Kızıl Ordu birliklerinin yeri ve cephaneleri gibi konuları içeren belgeler ile karşıdevrimci ayaklanmanın hazırlığı hakkında Denikin "hükümeti"ne yazılmış bir de mektup buldular. Gece boyunca devam eden aramanın sonunda örgüt üyelerinin, mermerden bir kâğıt ağırlığının içinde saklı isim ve telefon listesine ulaştılar. Dzerjinski o sabah gazetelere baktığında, operasyona katılmış olan Fyodor Fomin'in

31 Dzerjinski o zaman Petrograd'da idi

sözleriyle, "uykusuzluk ve aşırı çalışmaktan bitkin düşen yüzü bir anda parladı, listeyi taradı ve kendinden emin bir şekilde şöyle dedi: 'İşte şimdi hepsini yakaladık!' " O gün komplocuların çoğu tutuklandı.

Çeka Eylül ayının ilk yarısında Moskova Bölgesi Gönüllü Ordu Karargâhı'nı ortadan kaldırmaya nihayet hazırdı. Çekalılar 18 Eylül'de Kızıl Muhafızlar ve Moskovalı Bolşeviklerin desteği ile karargâhı ele geçirdi ve ayaklanmanın ardındaki esas güç olan harp okullarını silahsızlandırdı. Tutuklamalar 19'u ve 20'sinde de devam etti. Operasyon bittiğinde Dzerjinski adamlarını topladı ve onlara bu örgütün karakteri ve amaçlarını ayrıntılarıyla açıkladı, operasyona katılanların eylemlerinin bir analizini yaptı. 21 Eylül'de Parti Merkez Komitesi'ne Ulusal Merkez'in ve Moskova Bölgesi Gönüllü Ordu Karargâhı'nın ortadan kaldırılmasına ilişkin raporunu sundu.

Dzerjinski, 24 Eylül'de yapılan RKP(B) Moskova Şehir Konferansı'nda; bazı ayrıntılara da yer vererek Beyaz Muhafızların komplolarının deşifre edilmesi, emirleri altındaki silahlı güç, ayaklanma planları ve operasyon süreci üzerine konuşma yaptı.

Dzerjinski sonuç itibariyle şöyle söylüyordu: "Komplolara karşı kampanyamız, ancak ve ancak Çeka'nın her bir komünistten günlük olarak destek görmesi durumunda başarılı olacaktır."

Devrimin düşmanları ise hâlâ aktifti. Teröristler 25 Eylül'de RKP(B) Moskova Komitesi toplantısında bomba patlattılar. Patlamada Moskova Komite Sekreteri Vladimir Zagorskiy de dahil on iki kişi yaşamını yitirdi.

Dzerjinski soruşturmanın doğrudan kontrolünü üstlenmişti. Patlama anarşist bir grup tarafından yapılmıştı. Dzerjinski, tutuklulardan birini sorgularken anarşistlerin başka bir terör saldırısına hazırlandıklarını ve merkezlerinin yerini öğrenmişti. Grup Kasım başında ortadan kaldırıldı.

Dzerjinski kısa bir süre sonra, Yedinci Ordu Özel Dairesi ve Petrograd Çeka'dan, Beyaz Muhafız Generali Yudeniç ve İngiliz istihbaratı ile bağlantılı büyük bir ajan örgütünün varlığının tespit edildiğine dair önemli bilgiler aldı. Buranın başında, bir süre önce Rusya'dan kaçmış olan İngiliz vatandaşı Paul Dukes bulunuyordu. Komplocular Kızıl Ordu'dan Yudeniç'e bilgi aktarmış ve onun

adına Petrograd'a karşı bir saldırı planı hazırlamıştı. Ayaklanmaya katılmak üzere birlikleri toplamış ve hatta kendi "hükümetlerini" kurmuşlardı. Paul Dukes'in örgütünün Fransız ve başka ajan gruplarıyla da bağlantısı bulunuyordu.

Dzerjinski Petrogad'a gitti. Özel Daire ve Petrograd Çeka personeli Dzerjinski'nin talimatıyla Kasım 1919'da ajanları ve komploculari tutukladı. Dzerjinski soruşturmaya bizzat dahil olmuş ve Beyaz Muhafızların komplosuna katılanlara cezaların verildiği Petrograd Çeka Başkanlığı toplantısında hazır bulunmuştu.

Dzerjinski Moskova'ya döndükten sonra, Petrograd'daki ajan örgütünün deşifre edilip ortadan kaldırılması operasyonu ile ilgili Veçeka'ya rapor verdi. Olaylar bu şekilde gelişti. Bir Kızıl Ordu askeri, önünde yürüyen kızın bir paket düşürdüğünü fark etmiş, onu yerden kaldırmış ve kıza seslenmişti; kızsa koşmaya başlamıştı. Asker bu durumdan şüphelenerek kızın peşinden koşmuş ve onu Petrograd Çekası'na getirmişti. Pakette askeri yerleşkelerin planları ve başka gizli bilgiler yer alıyordu. Daha sonra bu kızın, Petrograd'daki Fransız ajan grubunun liderinin kızı olduğu anlaşıldı. Lider de peşi sıra tutuklanmıştı. Sorgusu sırasında kibirli bir şekilde şunları söylemişti:

"Beni, sırf kızım cesaretini koruyamadığı için şans eseri yakaladınız."

Dzerjinski'nin ona yanıtı şöyle oldu: "Yanılıyorsunuz. Halk bizi desteklemeseydi; her bir işçi ve Kızıl Ordu askeri devrimin düşmanlarına karşı mücadelenin yalnız Çeka'nın değil, bütün ulusun görevi olduğunun bilincinde olmasaydı, paketin kaybı örgütünüzü ortaya çıkarmamıza yetmezdi. Kızınız onu kazara düşürdü, fakat Kızıl Ordu askerinin bunu fark etmesi ve onu tutuklayıp buraya getirmesi tesadüfle açıklanamaz. Bu da gücümüzü nereden aldığımızı gösteriyor."

Çeka 1919 sonları 1920 başlarında, Kamuya Mâl Olmuş Kişiler Konseyi, Ulusal Merkez, Rusya'nın Yeniden Doğuşu Birliği gibi önemli Sovyet karşıtı grup ve derneklerin ulusal ölçekte birliği olan Taktik Merkezi adlı örgütü deşifre etti. Taktik Merkezi'nin amacı Rusya'nın "devlet bütünlüğü"nü yeniden kurmak, bir "ulusal meclis" toplamak ve özel mülkiyeti yeniden var etmekti. Kolçak, Rusya devletinin yüksek hükümdarı olarak düşünülmüştü. Taktik

Merkezi, Moskova Bölgesi Gönüllü Ordusu'nun genel merkezi ile, Ulusal Merkez'in liderleri üzerinden temas kuruyordu.

1919 sonbaharında RKP(B) Merkez Komitesi ve Savunma Konseyi, Çeka'ya ekonomideki sorunları giderecek çalışmalara odaklanması talimatını verdi. Yiyecek ve tüketim maddelerindeki spekülasyon ülke ekonomisinin canlanmasına engel oluyordu. Spekülatörler, mal dağıtımı yapan kurumlarda ve depolarda işe giriyor ve büyük ölçekli hırsızlıklar tezgâhlıyorlardı. Bu mallar daha sonra karaborsada satılıyordu. Spekülasyonlar, rüşvetle, yolsuzlukla ve resmi görevler kötüye kullanılarak yapılıyordu.

17 Eylül'de Halk Komiserleri Dar Konseyi'nin bir toplantısında Dzerjinski, spekülasyona karşı kampanyayı hızlandıracak bir kararname önerisinde bulundu ve öneri kabul edildi. Halk Komiserleri Konseyi, çok geçmeden, 21 Ekim'de bir kanun çıkardı. Bu kanunla birlikte yiyecek ve diğer kayıtlı mallarda yapılan tüm büyük ölçekli spekülasyon olayları ve aynı zamanda hırsızlıkla, kalpazanlıkla, emir verme prosedürünü ihlal etmekle, spekülasyonla ve rüşvet almakla suçlu bulunmuş kişiler tarafından resmi görevin kötüye kullanımı gibi olaylar, yeni kurulmuş olan Veçeka Özel Devrim Mahkemesi'ne havale edilecekti.

Dzerjinski, başkanlığını yaptığı mahkemenin ilk oturumunda, devrimin nihai zafere ulaşması için halkın sadece cephedeki savaşları kazanmakla kalmayıp aynı zamanda ekonomi aygıtına da hâkim olmak zorunda olduğunu, çünkü burada hâlâ burjuvaziye bağlı uzmanların, bencilce kendi çıkarlarını düşünenlerin ve Sovyet iktidarının yıkılmasını isteyenlerin bulunduğunu söylemişti. Dzerjinski, Mahkeme'nin yükümlülüklerini anlatırken şöyle demişti: "Biz, bütün eski kapitalistleri yok etmenin peşinde değiliz, aksine, onların hizmetlerinden yararlanmak isteriz. Ancak şunu da söylemeliyiz: 'Dürüst olur ve bizim saflarımızda karışıklık çıkarmazsan, diğer tüm işçilerle aynı haklara sahip olursun.' Fakat geçmişe dönmek isteyenlerin vay haline! Onları sınıf düşmanlarımız olarak acımadan yok edeceğiz."

Mülkiyetin kamulaştırılması için verilen mücadelede ve spekülasyona karşı mücadelede Özel Devrim Mahkemesi'nin büyük katkısı olmuştur.

1919 sonbaharında Parti Merkez Komitesi ve Sovyet Hükümeti,

Veçeka'ya, Parti'ye ve Sovyet organlarına akaryakıt krizinin üstesinden gelme çalışmalarında katkı sağlaması talimatını verdi. Durum o kadar vahimdi ki, MK, tüm Parti örgütlerine Lenin tarafından yazılmış bir mektup gönderdi. Mektupta şöyle diyordu: "Bu akaryakıt krizini ne yapıp edip aşmamız gerekiyor, aksi halde ne yiyecek sorununu ne de genel ekonomi sorununu çözebiliriz."[32]

Bu konu Dzerjinski başkanlığındaki Veçeka Kolegyum ve Prezidyum toplantılarında defalarca tartışıldı. Çeka personelinin bu kampanyaya katılımı da hesaba katılarak atılacak adımlar ayrıntılı şekilde planlandı.

Ulaşım Olağanüstü Komisyonları mevcut akaryakıt envanterini kaydetti; nehirlerdeki tomrukların karaya çıkarılmasına, yakacak odun tedarik edilmesine yardım etti. Yakıtın tedariki, nakliyesi ve dağıtımı alanlarındaki görevlerini kötüye kullananlara ve yapılması zorunlu işlerden kaytaran vatandaşlara davalar açtı. Parti organları, Sovyetler ve Olağanüstü Komisyonların aldığı önlemler sayesinde yakıt krizi çözüme kavuşturuldu.

Veçeka personeli aynı zamanda, yaygın kıtlığın ve ilaç, sabun ve sıhhi koşulların eksikliğinin sonucu olarak hızla yayılan salgınlara karşı da mücadele ediyordu. Savunma Konseyi 8 Kasım'da Lenin ve Dzerjinski'nin de üyesi olduğu Ülkede Sıhhi Koşulları İyileştirme Tüm Rusya Özel Komisyonu'nu kurdu. Çekalar, sağlık konularında sorumluluk sahibi kişileri görevlendirecek ve gezici bir sağlık komisyonu kuracaktı.

Dzerjinski ve Sağlık Halk Komiseri Nikolay Semaşko 15 Kasım'da "Sağlık Alanındaki Düzensizlikle Mücadele için Alınacak Önlemler" başlıklı bir kararname çıkardılar. Bu çalışma Çeka'nın en önemli görevlerinden biri olacaktı. Çekalar; kışlaların, hastanelerin, eğitim kurumlarının, demiryolu istasyonlarının, tahliye merkezlerinin ve askeri trenlerin sıhhi durumunu inceleyecek ve sağlık güvenlik kuşakları oluşturmada sağlık çalışanlarına yardım edecekti.

Dzerjinski 1919 yılı sonlarında Özel Daireler Birinci Kongresi'nin hazırlık sürecinde yer aldı. O zaman Kızıl Ordu'ya yönelik yıkıcı

32 V. İ. Lenin, "Akaryakıt Krizini Aşma Mücadelesi", *Toplu Eserler*, Cilt 30, 1977, s. 140.

faaliyetler yeni biçimlerde ortaya çıkıyor ve Sovyet silahlı kuvvetlerinin güvenliğini sağlamak için daha etkili tedbirler alınması gerekiyordu.

Birinci Kongre 22 Aralık'ta yapıldı. Kongre çalışması Dzerjinski ve Veçeka Özel Dairesi Başkan Vekili İvan Pavlunovskiy tarafından yürütülüyordu. Delegeler, karşıdevrimcilerin Kızıl Ordu merkezi yönetim organlarını, merkezi askeri kurumları ve genelkurmayı kontrol altına almaya çalıştığını ifade ettiler. Kongrede bu tür yıkıcı faaliyetler "teknik karşıdevrim" olarak tanımlandı.

Kongrede yaptığı uzun konuşması sırasında Özel Dairelerin tarihine değinen Dzerjinski, Parti Merkez Komitesi'nin en sadık ve en tecrübeli komünistleri Özel Dairelere göndermesi önerisinde bulundu ve Çekalılara, Kızıl Ordu'daki "teknik karşıdevrim"e karşı kampanyalarını hızlandırmaları çağrısında bulundu.

1919 sonu ve 1920 başlarında Kızıl Ordu İç Savaş'ta nihai zaferler elde etmiş ve Kolçak'ın ordusuna karşı doğuya doğru saldırıya geçmişti. Güney cephesinde ise Ordu, Denikin'in birliklerini bozguna uğratmış, onları Azak Denizi'ne ve Karadeniz'e doğru püskürtmüştü. Yudeniç Petrograd'dan geri gönderilmişti.

Gelişen askeri ve siyasi durum sayesinde Sovyet devletinin cezalandırma politikası biraz gevşetildi. RKP(B) Sekizinci Tüm Rusya Konferansı'nda Lenin, eski (Çarlık) rejimden yetenekli uzmanların maddi durumlarının iyileştirilmesi gerektiğini ve entelijensiya ve küçük burjuva kesimine sert muamele edilmesine ve bunların haksız yere baskı altına alınmalarına müsamaha gösterilmeyeceğini söyledi.

Lenin'in talimatlarına uyan Dzerjinski, 17 Aralık 1919'da bütün Çeka organlarının devrim yasalarına kesin olarak uyması üzerine bir emir yayınladı. Yetenekli uzmanlar yalnızca, Beyaz Ordu gruplarıyla işbirliği yaptıkları ya da spekülasyon ve sabotaja karıştıkları kesin olarak ispatlanırsa tutuklanacaktı. Küçük suçlar işleyen ya da suç işlediği verilerle doğrulanmamış yurttaşların tutuklanması yasaktı.

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi ve Halk Komiserleri Konseyi'nin 17 Ocak 1920'de çıkardığı kararnameye göre Veçeka, Veçeka organları ya da Devrim Mahkemesi'nin idam cezası vermesi yasaklandı. İç Savaş'ın henüz bitmediği ve yabancı istilası

tehdidinin tümüyle ortadan kalkmadığı düşünüldüğünde, bu karar, sosyalist devletin insancıl doğasını kanıtlar niteliktedir. Lenin, bu kararın Sovyet iç politikasının en önemli kriterlerinden biri olduğunu söylemiş, bunun Dzerjinski tarafından başlatıldığını özellikle vurgulamıştır.

Bu adımın atılmasını sağlayan şey yalnız Kızıl Ordu'nun değil, aynı zamanda sivil cephedeki karşıdevrimci faaliyetleri bastıran Çeka'nın da başarısıdır. Karşıdevrimle mücadelenin zaferle sonuçlanmasındaki çok değerli katkılarından dolayı Dzerjinski'e, Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi tarafından Kızıl Bayrak Nişanı verilmiştir. Komite Dzerjinski'nin başarılarını şu sözlerle ifade etmiştir: "Dzerjinski, Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu Başkanı olarak önemli örgütsel beceriler, bitmek bilmeyen bir enerji ve akılcılık sergilemiş, işçi sınıfı çıkarlarını her türlü duygu ve düşüncenin önüne koymuştur. Onun çalışmaları sayesinde sivil cephede istikrar güvence altına alınmış, Kızıl Ordu savaş görevlerini kendinden emin bir şekilde yerine getirmiştir."

İç Savaş sona erdikten sonra halk ekonomik sorunları çözmeye odaklandı. Ülke çok zor durumdaydı. Fabrikaların büyük çoğunluğu yakıt ve hammadde yokluğundan üretimi durdurmuş, pek çok maden ocağını su basmıştı. Halk korkunç bir yoksulluk ve sefalet döneminden geçiyordu.

Barışçıl ve yapıcı işlere geçiş nedeniyle Çeka organlarının taktik ve hedeflerinde değişiklik yapması gerekti. Bu konular, Şubat 1920'de toplanan Dördüncü Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonlar Konferansı'nda tartışıldı.

Dzerjinski açış konuşmasında, karşıdevrim, vurgunculuk ve resmi görevin kötüye kullanımına karşı mücadelede yeni bir aşamaya geçildiğini ifade etti. Cephelerdeki ve ülke içindeki karşıdevrimci unsurlar kırılmış fakat tamamen yok edilmemişti. Geride kalan grupların ise Sovyet iktidarına karşı yeni mücadele yolları aramaları kaçınılmazdı. Dzerjinski Çekalıları, yiyecek temini ve dağıtımı ile ulaşım sisteminden sorumlu görevlere gelmeyi başarmış düşmanların yıkıcı faaliyetlerini ortaya çıkarırken ve soruştururken daima tetikte olmaya çağırdı.

Konferansın 2 Şubat'ta yapılan son toplantısında Lenin, başlıca karşıdevrimci unsurların bozguna uğratılmış olmasına rağmen

yeni ayaklanma ve terörist faaliyetlerin de muhtemel olduğunu belirtti. Lenin ayrıca, Çeka organlarının teyakkuz halinde ve savaşa hazırlıklı olmaları gerektiğini söyledi ve yoldaşlarını, özellikle ulaşım sisteminde yaşanan ekonomik sarsıntının aşılmasında etkin rol almaya çağırdı.

Dzerjinski, Çeka organlarını ulaşımın normalleştirilmesi çalışmasına katmak için çok çalıştı. Şubat, Mart ve Nisan'da yayınlanan bir yığın Çeka kararı ve talimatı ulaşımı ilgilendiriyordu. Çeka personeli, demiryolu işçileri arasında katı bir iş disiplini kurulmasını sağladı, tüm kazaları araştırdı ve gemi yolculuğu sezonunun açılışı için hazırlıklara yardım etti. Çeka organları, Parti'den yapılan bir çağrıya karşılık olarak, makinistlik, tesisatçılık, tornacılık ve ateşçilik tecrübesi olan hemen hemen tüm personelini ulaşımda çalışmaya gönderdi.

Dzerjinski özellikle ordudaki Çeka organları ile ilgileniyordu. 7 Nisan'da o ve Veçeka Özel Dairesi Başkan Vekili Menjinskiy, ordunun özel dairelerindeki personeli takviye etmek üzerine bir karara imza attılar. Bu, Beyaz Polonyalılara karşı muhtemel savaş açısından değerlendirildiğinde son derece önemli bir karardı.

Dzerjinski 1920 Şubat ayının ikinci yarısında, Başkurt Cumhuriyeti'nin kuzeyinde kulaklar, burjuva milliyetçiler, Beyaz Muhafızlar ve SD'ler tarafından başlatılan karşıdevrimci ayaklanmayı bastırmakla görevlendirildi. Ayaklanma ilkbaharda bastırıldı fakat ülkedeki durum tehlikeliydi, çünkü yerel milliyetçiler Başkurt Cumhuriyeti'nin Sovyet Rusya'dan ayrılmasını tezgâhlıyorlardı. Dzerjinski, 5 Nisan'da yapılan RKP(B) Merkez Komite Genel Toplantısı'nda, Başkurt Cumhuriyeti'nin devlet düzeni ile ilgili taslak kararname üzerinde çalışan komisyona atandı. Merkez Komitesi 8 Nisan'da, komisyonun Başkurt sorunu üzerine hazırladığı belgedeki temel hükümleri onayladı ve onu son halinin verilmesi için Merkez Komitesi Politbürosu'na yönlendirdi. Yeni taslak kararnamede Başkurt ülkesinin statüsü, RSFSC'ye bağlı özerk bir Sovyet sosyalist cumhuriyet olarak tanımlanmaktaydı. Başkurt Çeka'sı, Tüm Rusya Çeka'sı ile birleştirildi ve onun örgütsel yapısı ile özdeşleştirildi. Bu durum hem Rusların hem de Başkurtların çıkarlarına uydu, aralarındaki ilişkiyi güçlendirdi ve Sovyet iktidarının düşmanlarına karşı, kampanyanın etkinliğini

artırmış oldu. Başkurtlar ile Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu arasındaki ilişkilerin dayandığı prensipler, Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu'nun RSFSC içindeki diğer otonom cumhuriyetlerin Çekaları ile olan ilişkilerine temel oluşturuyordu.

5 Nisan'da RKP(B) Merkez Komitesi, Dzerjinski'i, toplumun bütün üyelerinin zorunlu çalışmasını uygulamaya koymak üzere Ukrayna'ya göndermeye karar verdi. Ancak iki hafta sonra bunun görünenden daha kapsamlı bir iş olduğu ortaya çıktı. Burjuva ve toprak sahibi Polonya ile savaş an meselesiydi. Polonya; ABD, Britanya ve Fransa'nın teşvik etmesi sonucu, Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Beyaz Rusya, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri ile barış anlaşması yapmayı reddetti ve Sovyet cumhuriyetlerine saldırı hazırlığına girişti. Dahası, Ukrayna, burjuva milliyetçisi Petlyura ve anarşist Mahno'nun çeteleri tarafından mağdur ediliyordu. Halkı terörize eden bu çeteler Sovyet görevlilerine suikast düzenliyor, devlet ambarlarını yağmalıyor, demiryollarında yıkıcı eylemler yapıyor, telefon ve telgraf tellerine zarar veriyorlardı. Beyaz Polonyalılara karşı düşmanlığın sürmesi halinde, bu çetelerin faaliyetleri, Kızıl Ordu'ya silah, mühimmat ve yiyecek ulaşımını baltalar duruma gelecekti. Cephe gerisinin bir an önce güçlendirilmesi gerekiyordu.

20 Nisan'da Merkez Komitesi Politbürosu, Dzerjinski'nin Ukrayna'ya daha erken bir tarihte gitmesine karar verdi ve 26 Nisan'da, Polonya Sovyet Rusya'ya saldırdıktan bir gün sonra, çetelerin hakkından gelecek acil ve etkin adımlar atması için görevlendirildi.

Dzerjinski 5 Mayıs 1920'de Harkov'a gitti ve derhal işe koyuldu. Mayıs, Haziran ve Temmuz'un ilk yarısında neredeyse tüm Ukrayna Komünist Partisi Merkez Komitesi Politbürosu toplantılarında söz aldı ve tartışılmakta olan sorunlar üzerine birkaç pratik öneride bulundu.

Dzerjinski çok çeşitli işlerle ilgilenmek zorunda kalmıştı. Bunlar arasında; işçileri bir zamanlar burjuvazi tarafından işgal edilen dairelere yerleştirmek, çocuklara ve halka yiyecek dağıtımını organize etmek, hasta ve yaralı Kızıl Ordu askerlerine yardım etmek, askeri örgütlerin faaliyetlerini teftiş etmek, milis güçlerini ve suç unsuru araştırma dairesini karşıdevrimcilerden arındırmak,

trenleri kontrol etmek, vurgunculukla mücadele etmek ve daha pek çok iş bulunuyordu. Dzerjinski, Parti ve devlet görevleri konusundaki muazzam tecrübelerini cömert bir şekilde yerel otoritelerle paylaştı ve Ukrayna devlet aygıtının gelişmesine ve cephe gerisinin güçlenmesine yardımcı oldu.

Dzerjinski, kendinden beklendiği gibi, Çeka organlarının etkinliğini artırmak ve Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu ile bağlarını genişletmek için elinden ne geliyorsa yaptı. Çeteciliği daha iyi bastırmak için kırsaldaki faaliyetleri hızlandırmak gerektiğinin altını çizdi ve Çeka personeli için daha iyi yiyecek temini üzerinde durdu. Şöyle yazmıştı: "Burada daha uzun kalmak düşüncesindeyim ve sadece geçici bir görev için değil. Buraya yerleşirsem ve RKP(B) Merkez Komitesi tarafından desteklenirsem, iki ya da üç ay içinde Çeka'yı güçlendirebilirim. Eğer kabul ederseniz MK'nın onayını alın. Geçici işçi olacak biri değilim."

Dzerjinski Ukrayna'dayken Tüm Rusya Çekası ile günlük temas halindeydi. Başkan Vekili Ksenofontov'a telgraflar yazıyor, güncel durumlar ile ilgili bilgi alıyor ve çeşitli konularda tavsiyelerde bulunuyordu.

1920 Temmuz ortasında Dzerjinski, RKP(B) Merkez Komitesi genel toplantısına katılmak üzere Moskova'ya geri döndü. Bu toplantıda Dzerjinski'nin Batı Cephesi'ne gönderilmesine karar verildi.

Dzerjinski ile MK Örgüt Bürosu, yeni bir Veçeka Kolegyumu atadı ve bu atama Halk Komiserleri Konseyi tarafından 29 Temmuz'da onaylandı. Dzerjinski Kolegyum'un çalışmasını daha etkili hale getirmek için almayı planladığı önlemler konusunda da Parti Komitesi'nin onayını almıştı. Veçeka'ya bağlı dairelerdeki tek adam liderliğinin ilkelerinin pekiştirilmesi ve meslektaşlar arası işbirliği ilkesinin faaliyet alanının ciddi biçimde azaltılması, bu önlemlerden bazılarıydı. Dzerjinski, Veçeka'ya askeri bir örgüt statüsü verilmesi gerektiğini düşünüyordu.

Dzerjinski Batı Cephesi'nde çalışırken, Veçeka Sekreteri Venyamin Gerson tarafından, orada devam eden olan tüm önemli davalar hakkında bilgilendirilmiş ve Veçeka'nın kendisinin görüşünü almak istediği belgeleri istemişti. Veçeka'yı sık sık direkt hattan arıyor ve telgraflar gönderiyordu. Batı Cephesi'nde görevli orduların özel dairelerini takviye etmeye odaklanan Dzerjinski, Sovyet

bölgesine sızan yabancı istihbarat ajanlarının yarattığı tehlike konusunda sürekli uyarılarda bulunuyordu. Dzerjinski, sorumlu komutanların tüm sınır istasyonlarında görevlendirilmesini ve sınırı korumak üzere özel birliklerin atanmasını önerdi. 15 Ağustos'ta Lenin'e gönderdiği telgrafta şöyle diyordu: "Alman sınırının açık olduğu gerçeğini aklımızdan çıkarmamalıyız."

Dzerjinski özel dairelere, bölge sakinlerine anlayışlı olmaları konusunda kesin talimat verdi. Vyaçeslav Menjinskiy'e 11 Ağustos'ta gönderdiği telgrafta, Batı Cephesi'nin tüm özel dairelerinin, halka karşı suç oluşturan eylemlerden sorumlu kişilere karşı kampanyayı hızlandırmaları talimatının verilmesini istedi. Dzerjinski ayrıca, Polonya vatandaşlarının eğer casusluk faaliyetlerine katıldıkları şüphesi yoksa cephe gerisine sınır dışı edilmemeleri önerisinde bulundu.

Dzerjinski eylül başında Merkez Komitesi Polonya Bürosu'nun bazı işleri için Moskova'ya gitti ve 6 Eylül'de toplanan Veçeka Kolegyumu'na başkanlık yaptı. 20 Eylül'de Parti Merkez Komitesi genel toplantısında Dzerjinski'nin, bir yatak istirahatinin ardından Veçeka'daki görevine geri çağrılmasına karar verildi.

Bundan birkaç gün öncesinde, 17 Eylül'de, Çalışma ve Savunma Konseyi, Çeka personeline aktif Kızıl Ordu askerleri statüsü vermişti. Lenin tarafından imzalanan bu kararla Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu'nun statüsü, askeri bir örgüt olarak tanımlanmış oldu. Merkez Yürütme Komitesi'nin ordu disiplinine ilişkin tüm kararları ve talimatları artık Çekalar için zorunlu hale geldi. Çeka personeli de yiyecek ve tüketim maddeleri temini konusunda Kızıl Ordu askerleri ile aynı haklara sahip olacaktı.

Dzerjinski 24 Eylül'de, Çalışma ve Savunma Konseyi kararına dayanarak yayınladığı emirde, Çeka organlarının mutlak ve askeri olarak merkezileştirilmesi, personelin çalışmalarında kişisel sorumluluk alması, ordu düzeni ve merkezden gelen görevler yerine getirilirken kararlı ve hızlı davranılması talimatlarında bulunuyordu. Emirde şöyle diyordu: "Çeka'nın işi bundan böyle, iç cephelerdeki aleni düşmanlık koşulları altında mücadele görevi yerine getirmektir."

Çalışma ve Savunma Konseyi, Ekim ayında Dzerjinski'yi Çeka'nın çalışmaları ile askeri organları koordine etmesi amacıyla

Moskova Savunma ve Moskova Askeri Bölgesi Komitelerine başkan olarak atadı. Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu o zaman, Beyaz Muhafızların Moskova'da yapmayı planladığı bir komplo hakkında bilgilendirilmişti. İsyancılar savaştan ve ekonomik zorluklardan yorulmuş Kızıl Ordu askerlerini Sovyet iktidarına karşı kışkırtabileceklerini umuyordu. Aynı zamanda Komünist Parti ve Sovyet Hükümet liderlerine karşı terörist eylemler prova ediyorlardı.

Ne var ki Çeka ve Savunma Komitesi, Moskova'daki bu Beyaz Muhafız komplosunu engellemeyi başardı.

1920 sonbaharında Dzerjinski, Çeka organlarının harekâtını ve İç Muhafız Kuvvetleri'nin birliklerini Petlyura'nın yönetimindeki gizli merkezlere karşı yönlendirdi. Aynı zamanda Mahno'nun askerlerinin faaliyetlerini de izliyordu. 26 Kasım sabahı Ukraynalı Çeka personeli, Harkov, Kiev, Poltava ve başka bazı şehirlerdeki en aktif anarşistleri tutukladı. Tutuklular Dzerjinski'nin talimatı üzerine Moskova'ya gönderildi. Kızıl Ordu ve İç Muhafız Kuvvetleri de eş zamanlı olarak Mahno çetelerine son darbeyi vurmaktaydı. Mahno hareketinin Ukraynalı kulakların örgütlü gücü olarak varlığı son buldu.

Dzerjinski o zamanlar, Petrograd'da birçok MK üyesine ve Finlandiya Komünist Partisi aktivistlerine yapılan suikastı araştıran komisyonun başındaydı.

Dzerjinski 24 Kasım'da Sovyet vatandaşlarının güvenini sarsan ihbarların ayrıntılı olarak incelenmesi üzerine bir kararname çıkardı. Şöyle diyordu: "Böyle ihbarları yazanlar çoğunlukla intikam almak, kendi kariyerleri uğruna bazı görevlilerin kuyusunu kazmak ve hatta onları görevinden etmek arzusuyla hareket ettikleri için bunlara güvenmemek gerekir." Bir grup büro çalışanı ve vatandaşa asılsız suçlamalar yapmaktan kaçınmak için tüm ihbarlar dikkatlice değerlendirilmeli ve ileri soruşturmada mahkeme sürecinin gerekip gerekmediği belli olana kadar gizli tutulmalıdır. Kararnamede şöyle diyordu: "Eğer soruşturma sonucunda ihbar asılsız çıkarsa, intikam almak için vb. yazılmışsa, ihbarı yapan kişiye, asılsız suçlama yapmaktan ve Sovyet iktidarını baltalamaya çalışmaktan ceza verilmelidir."

Burjuva toprak sahibi Polonya ve Beyaz Muhafız Generali

Wrangel'e karşı yürütülen savaş sırasında, Dzerjinski liderliğindeki Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu, sivil cephede düzeni korumayı başardı. Çeka, Wrangel ve Antant devletlerinin istihbarat servisleri ile temas halindeki birçok Beyaz Muhafız örgütünü tespit etti. Don Nehri boyunda bir ayaklanma çıkarmaya hazırlanan Rusya'nın Kurtuluşu örgütünün genel merkezi Rostov'da dağıtıldı. Çeka, Kuban'da Wrangel'in bürolarda işe girmeyi başarmış birkaç casusunu yakaladı. Ukrayna, Sibirya ve Kafkasya'da da pek çok karşıdevrimci merkez ortadan kaldırıldı.

Veçeka'nın, yeni düzenin düşmanlarına karşı başarılı mücadelesine Dzerjinski'nin koyduğu kişisel katkı paha biçilemezdir. Dzerjinski'nin Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu Başkanı olarak yaptıkları, onun komünizm davasına olan derin inancını ve zafer yolunda önüne çıkacak her şeyle sonuna dek savaşacak kararlılığa sahip olduğunu bir kez daha göstermiştir. Dzerjinski, Çeka'yı, karşıdevrimle mücadelesinde Parti'nin güvenilir bir yardımcısı yapmaya çalışmıştır. Şöyle söylemiştir: "Çeka, bir Merkez Komitesi organı olmalıdır. Aksi halde zararlı hale gelecek, gizli polise ya da bir karşıdevrimci organa dönüşecektir."

Dzerjinski, Çeka'nın halkla olan bağlarını güçlendirmenin, devrimin düşmanlarına karşı mücadelede halkın desteğini kazanmanın ve daima devrim yasalarının sınırları dahilinde kalmanın altını çizmiştir. Ona göre bunlar, Çeka organlarının güç kaynaklarından biri ve başarısının garantisidir.

Çeka personeli, tespit edilmemiş ve ceza almamış hiçbir suç bırakmamalı, aynı zamanda sosyalist devletin yasalarına sıkı sıkıya uymalı ve her durumda bu yasaları rehber bellemelidir. Dzerjinski kararnamelerden birinde şöyle der: "Hata yapmamamız ve çıkarlarını korumamız gereken Sovyet iktidarına karşı suçlu durumuna düşmememiz için bu şart." Dzerjinski, devlet organlarının ve Çeka'nın emir, kararname ve kararlarına göre hareket etmeyenlerin ya da bunları harfiyen uygulamayanların ciddi cezalar alacağı konusunda çalışanlarını uyarmıştır.

Dzerjinski'nin kendisi, Çekalılara siyasi bilinç, düşmana karşı korkusuzluk, devrimci görev anlayışına dayalı disiplin, inisiyatif, alçakgönüllülük ve hoşgörü gibi konularda örnek oldu. Şöyle derdi: "Vurdumduymaz bir insan Çeka'da çalışmaya uygun değildir."

Komünizmin ideallerine olan kayıtsız şartsız ve sonsuz bağlılığı, Parti görev anlayışı ve olağanüstü örgütçülük becerisi sayesinde Dzerjinski, Çeka'yı etkili ve kusursuz çalışır hale getirdi, onu devrimin kazanımlarını düşman unsurlardan koruyan müthiş bir kuruma dönüştürdü.

7. BÖLÜM

İçişleri Halk Komiserliği'nde

İkinci Tüm Rusya Sovyetler Kongresi, Ekim 1917'de, Lenin liderliğindeki Halk Komiserleri Konseyi'ni, Sovyet Cumhuriyeti devlet otoritesinin en yüksek organı ilan etti. Üyelerinden biri İçişleri Halk Komiseri idi.

Komünistler ülkenin her yerinde Sovyet devlet otoritesi ve yönetiminin yeni organlarının örgütlenmesini denetlediler. Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi ve Halk Komiserleri Konseyi, İçişleri Halk Komiserliği'ne (NKVD); Sovyet devlet aygıtının oluşturulmasında aktif rol alması, çeşitli Sovyet hükümet organlarının çalışmalarını koordine etmesi, devrimci kanun ve nizamın korunmasını sağlaması ve büro çalışanları tarafından düzenlenecek sabotajları bastırması talimatını verdi.

Halk Komiserleri Konseyi 17 Kasım 1917'de Grigoriy Petrovskiy'i İçişleri Halk Komiseri görevine atadı. Komiserlik Kolegyumu üyeleri arasında Dzerjinski ve Uritskiy de bulunuyordu.

En acil görev Dzerjinski'e verildi: Halka yiyecek temin etmek. Bu sektör sabote edilmekteydi. Bazı büro çalışanları kasıtlı olarak hesapları değiştiriyor, gıda maddelerini gizliyor ve Sovyet Hükümeti'nden gelen emirlere uymayı reddediyordu. Yeni Gıda Halk Komiseri'nin otoritesini tanımayı ve bakanlığın arşiv, belge ve yazışmalarını devretmeyi reddeden eski Gıda Bakanlığı çalışanlarının yürütmekte olduğu kampanyayı durdurmak en öncelikli görev kabul edilmişti. Dzerjinski 27 Kasım'da belgelerin devri için üç adet emir çıkardı.

NKVD ve Devrimci Askeri Komite'nin sabotaj faaliyetlerini durdurmaya yönelik aldığı etkili önlemler, büro çalışanları arasında yapılan geniş ölçekli propaganda çalışması ve Sovyet karşıtı unsurların temizlenmesi sonucunda, Gıda Halk Komiserliği daha kusursuz işlemeye başlamıştı.

NKVD ve Veçeka arasındaki ilişkiler, Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi tarafından 28 Ekim 1918'de onaylanan Veçeka Tüzüğü'nde tanımlanmıştır. Tüzükte der ki, Tüm Rusya Çeka Başkanı otomatik olarak NKVD Kolegyumu'nun bir üyesidir ve Komiserlik Veçeka temsilcilerini kendisi görevlendirir.

Kolegyum, 14 Kasım 1918'de İçişleri Halk Komiseri Petrovskiy ve Tüm Rusya Çeka Başkanı Dzerjinski'nin katılımıyla bir oturum düzenledi. Petrovskiy "Veçeka ve NKVD'nin Faaliyetlerini Koordine Etmek Üzerine" bir rapor sundu.

Petrovskiy yaklaşık on sekiz ay boyunca ilk sözü geçen kişiydi ve bu süre boyunca Dzerjinski onun güvenilir ve enerjik iş arkadaşı oldu. Ukrayna'da Sovyet İktidarı'nın kurulmasından sonra Petrovskiy, Ukrayna Hükümeti'nin isteği ve Lenin'in tavsiyesi üzerine oraya gönderildi. Petrovskiy'nin İçişleri Halk Komiserliği görevini bırakmasının ardından RKP(B) Merkez Komitesi ve Sovyet Hükümeti, Veçeka ve NKVD önderliklerini birleştirmeye karar verdi. Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi 30 Mart 1919'da Veçeka Başkanı Dzerjinski'i RSFSC İçişleri Halk Komiseri olarak görevlendirdi. Birleşme sayesinde bu organlar daha da güçlenmiş oldu ve devrimci kanun ve nizamın konsolidasyonunu sağlamaya ve ülke içindeki karşıdevrimci unsurlarla mücadeleye odaklanmak mümkün hale geldi.

Dzerjinski, Veçeka ve NKVD organları arasında pratik ve dostça ilişkiler kurulmasına çok özen gösterdi. İki örgütün ortak çabaları sayesinde kusursuz ve etkili bir işbirliği sağlandı. Şehirlerde kamu ve devlet güvenliğinin kurulması ve korunması adına büyük yol kat edildi. Milis kuvvetleri ve suç unsuru araştırma daireleri Çeka personeli tarafından takviye ediliyordu. Spekülasyon ve resmi konumun kötüye kullanılması ile mücadeleyi kapsayan bazı Çeka işleri onlara devredildi. Veçeka ise daha ziyade karşıdevrimci faaliyetlerle mücadeleye odaklanmıştı.

1922'de NKVD bünyesinde Devlet Siyasi Dairesi (GPU) kuruldu,

NKVD'nin görevleri genişletildi. İçişleri Halk Komiseri Dzerjinski aynı zamanda GPU Başkanı olarak görevlendirildi.

Bu süre zarfında NKVD de dahil bütün devlet aygıtı revize edildi. Dzerjinski, işleri daha verimli ve esnek hale getirmek ve devlet organları ile kamu güvenliği arasında en uygun ilişki formlarını bulmak için bilimsel çalışma örgütleri kurmanın gerekliliğini vurguluyordu. Bunun devam eden bir süreç olduğuna inanıyordu. Bu arada, yardımcılarına, personel azaltmanın bir yolunu bulmaları talimatını vermişti.

Sovyet Cumhuriyeti hem içerde hem dışarda her ikisi de eşit derecede tehlikeli olan düşmanları ile savaşmakta olduğundan, Dzerjinski özel dâhili kuvvetler kurmanın en öncelikli mesele olduğunu düşünüyordu.

Dzerjinski'nin başkanlığını yaptığı Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu Kolegyumu, 30 Mart 1919'da, Veçeka Kuvvetleri Genelkurmay Başkanı Konstantin Valobuyev tarafından yapılan bir ihbarı haber aldı ve ona, karşıdevrimle silahlı mücadeleyi yönetmesi için birleşik bir organ kurulmasını öngören bir Savunma Konseyi taslak kararnamesi düzenlemesi talimatını verdi.

Savunma Konseyi'nin 19 Mayıs 1919'daki toplantısında Dzerjinski, tüm iç kuvvetleri birleştirme konusunu gündeme getirdi. İşçi ve Köylülerin Savunma Konseyi, 28 Mayıs'ta Lenin tarafından düzenlenen ve imzalanan "Yedek Güçler Üzerine" başlıklı önergeyi onayladı. İçişleri Halk Komiseri olarak Dzerjinski bu karara uygun bir şekilde 21 Temmuz 1919'da Dâhili Muhafız Kuvvetleri'nin yapısını ve bileşimini onayladı. Bunlar, bünyelerinde tugaylar, alaylar, taburlar, filolar, bataryalar ve personel barındıracak ve çeşitli amaçlara hizmet edecekti. Ülke toprakları, o zaman var olan askeri bölge sayısına uygun olarak on bir kısma ayrılmıştı. Her kısımdaki askeri birlikler bir karargâha bağlıydı ve bunlara önderlik edecek bir Askeri Konsey kurulmuştu. Cumhuriyetin Devrimci Askeri Konseyi, 31 Aralık 1919'da birliklerin karargâhına cephenin genelkurmayı statüsü vermişti. Birliğin karargâhı Dzerjinski'nin sorumluluğundaki Askeri Konsey'in yanındaydı.

Dzerjinski, Dâhili Muhafız Kuvvetleri'nin amaçlarının farkındaydı. İç Savaş'ın sonuna doğru en temel görevlerinden biri, çetecilikle mücadele etmek ve stratejik önemi olan tesis ve işletmeleri

korumak olmuştu. Hemen hemen aynı zamanlarda, görev listelerine başka bir madde daha eklendi: Ulusal mülkleri Sovyet iktidarı düşmanlarının tecavüzünden korumak. Bunun için Dâhili Muhafız Kuvvetleri'ni güçlendirmeye yönelik yeni adımlar atılması gerekti. Çalışma ve Savunma Konseyi tarafından 1 Eylül 1920'de yayınlanan ve Lenin tarafından imzalanan kararname, NKVD Dâhili Muhafız Kuvvetleri ile muhafız birliklerinin birleşmesinde etkili oldu. Bu basit dâhili hizmet, RSFSC (Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti) İçişleri Halk Komiserliği'ne bağlı Dâhili Hizmet Kuvvetleri olarak geliştirilmiş oldu.

Çalışma ve Savunma Konseyi 24 Kasım 1920'de Çeka Özel Dairesi'ne, devletin sınırlarını koruması için tam sorumluluk verdi. Bu bağlamda Dâhili Hizmet Kuvvetleri özel dairelere istihdam sağlayacaktı.

Birçok birlik, sınırlarda görev almak üzere sevk edildi. Bunlar şehirlerde Veçeka özel dairelerine karşı sorumluydu ve emirleri komutanlar aracılığıyla Veçeka Özel Dairesi'nden alıyorlardı.

Hem İçişleri Halk Komiseri hem de Veçeka Başkanı olan Dzerjinski, ülkenin sınırlarını korumakla görevli Veçeka özel daireleri ile NKVD'ye bağlı Dâhili Hizmet Kuvvetleri arasında kusursuz bir işbirliği tesis etti.

Bu nedenle, İç Savaş'ın ve yabancı istilasının sonuna doğru bütün dâhili birliklerin aynı daireye bağlanması ve böylece kilit konumlara yerleştirilmesi büyük ölçüde Dzerjinski'nin çabaları sayesinde gerçekleşmiştir. Ayrıca, kuvvetler ve teçhizat gerektiğinde etkili bir şekilde manevra yapabiliyor, dağıtılabiliyor ve yer değiştirebiliyordu.

Dâhili Kuvvetler Askeri Konseyi Başkanı olarak Dzerjinski, buradaki askerlerin de Kızıl Ordu'ya sağlanan standartlarda yaşaması gerektiğini düşünüyordu. O aynı zamanda personel içindeki siyasi komiserler için de yüksek standartlar sağladı ve Sovyet Hükümeti tarafından çıkarılan kararların her yerde sorgusuz sualsiz desteklenip uygulanmasını istedi.

Dzerjinski 28 Şubat 1920'de Dâhili Muhafız Kuvvetleri'nde tek kişinin liderliğini öngören bir karar imzaladı. Bu karar, komutanın bir Komünist olduğu birliklerde siyasi komiserin yerini, siyasi işlerden sorumlu komutan yardımcısının almasını öngörüyordu.

Her iki subay da birliklerdeki siyasi çalışmadan sorumlu olacaktı.

Parti Merkez Komitesi'nin yetkin rehberliği ve Lenin sayesinde Dâhili Kuvvetler hızlıca kurulmuş ve buranın savaş kapasitesi geliştirilmiş oldu. Dzerjinski'nin de bu çalışmaya büyük katkısı olmuştur. 1920 yazma gelindiğinde personelin yüzde 16,7'si Komünistlerden oluşuyordu, ki bu o dönemde büyük bir oranda; bazı tabur ve bölükler neredeyse tamamen Komünistlerden oluşmaktaydı.

Büyük iş yüküne, karşıdevrimci faaliyetlere karşı devam eden mücadeleye ve hükümetin ve Kızıl Ordu'nun sayısız görevlerine rağmen, Dâhili Kuvvetler'deki askerler askeri eğitimlerini de sürekli geliştiriyordu. Dzerjinski, talimlere, silahları tanımaya, el kitaplarını okumaya ve sürekli teyakkuzda olmaya büyük önem veriyordu. Birliklerde Parti ile ilgili ve siyasi bilincin geliştirilmesine katkıda bulunmuş; personelin eğitim ve bilgi seviyesini yükseltmişti. Dzerjinski, bu hedeflere en iyi şekilde ulaşılabilmesi için herkesin derslere katılması, en az eğitimli olanların eğitimlerinin takviye edilmesi ve Parti üyesi olan siyasi eğitmenler ve birlik komutanları ile özel eğitim oturumlarının yapılması gerektiğini düşünüyordu. Dzerjinski, Parti ve Komsomol organları tarafından yürütülen eğitim çalışmasını, askerlerin genel toplantılarındaki siyasi raporları ve bireysel sohbetleri, Parti politikalarının ve uluslararası gelişmelerin özünü ve amacını anlatmak açısından çok değerli buluyordu.

Tüm personelin okuma-yazma öğrenmesi için büyük gayret gösterildi. 1919 başlarında bu insanların üçte biri okuma-yazma bilmiyordu fakat 1920'ye gelindiğinde bu oran onda bire düşürülmüştü.

Gitgide daha fazla birlik kendi kültürel imkânlarını geliştiriyor ve giderek ilerleme kaydediyordu. Taburlar düzenli olarak bildiri ve el yazması gazeteler çıkarıyordu. Subaylar ve diğer askerler cepheye yardım edilmesi ve ekonominin düzeltilmesi için yürütülen kampanyalarda aktif yer alıyordu.

Parti Merkez Komitesi tarafından geçirilen karara dayanarak ve Dzerjinski'nin doğrudan rehberliği altında, Çeka birliklerinin, özellikle devlet organları, birlikler ve kamu güvenliğinin işleyişini ayrıntılarıyla bilmesi gereken Komünistler, birlik komutanları ve

siyasi eğitmenler için bir eğitim programı geliştirildi.

Dzerjinski, her birliğin, "yeniden doğan sanayimizin ve Sovyet ekonomisinin kuyusunu kazmaya yönelik ekonomik kumpas girişimleri ve henüz alt edilmemiş karşıdevrim" ile mücadeleye önemli katkılar sağlayabilecek yetenekli ve ideolojik olarak olgun uzmanlar yetişmesi için bir eğitim sahası olması gerektiğine inanmıştır.

Dâhili Muhafız Kuvvetleri'ndeki personelin siyasi eğitimi, Birinci Tüm Rusya Ordu Komiserleri ve Siyasi Sekreterler Konferansı'nın odak konusuydu. Konferansta, Dâhili Kuvvetlerin her gün Parti ve Hükümet'ten gelen savaş görevlerine uygun hareket ettiği kaydedilmiş ve her personel becerilerini geliştirmeye, bilinçli bir şekilde çalışmaya, Komünist Parti politikalarını iyice anlamaya ve karşıdevrimci unsurların yıkıcı faaliyetlerinin biçim ve yöntemleri üzerinde çalışmaya davet edilmiştir.

Dzerjinski Dâhili Kuvvetlerin başkomutanı olarak, en değerli tecrübelerin tüm kuvvetler tarafından kullanılıp paylaşılmasını, devrim ve savaş geleneklerinin itinalı bir şekilde korunup daha da geliştirilmesini sağlamak için çok çalıştı. Dzerjinski 27 Kasım 1920'de, birliklere ve oluşumlara komuta eden tüm komutanların "Ekim Devrimi'nin savunulması ve Sovyet iktidarının konsolidasyonu davası" için verdikleri üç yıllık hizmetleri üzerine değerlendirmede bulunmalarını emretti.

Birlikler için çıkardığı bir diğer emirde Dzerjinski, Rus ve yabancı burjuvazinin karşıdevrimci eylemlerinin bastırılmasında rol alan birliklerin tarihinin ve ilk Çekalıların kahraman mücadelesinin, genç askerlerin eğitimi için son derece önemli olduğunu belirtmiştir. "Birlik komutanlarının derhal kendi birliklerinin tarihini yazmaya başlaması gerektiğini" ifade etmiştir.

Dâhili Kuvvetler personelini büyüklerinin başlattığı devrimci geleneklere göre eğiten Dzerjinski, tüm komutanların ve Kızıl Ordu askerlerinin, halkla yakın ilişki halinde kalmasının, kamu kurumlarının desteğinden faydalanmasının, sosyalist yasalara harfiyen uymasının ve inisiyatif, yetkinlik ve cesaretlerini geliştirmelerinin ne kadar önemli olduğunun altını çizmiştir.

NKVD'ye bağlı Dâhili Kuvvetler ve Veçeka, ülke içindeki karşıdevrimci faaliyetlere karşı savaşırken, bir yandan da Kızıl

Ordu'nun yabancı müdahalecilere ve Beyaz Muhafızlara karşı nihai zaferine de çok önemli katkılar sağlamıştır. Dahası, zaman zaman cephelerde doğrudan savaşa katılmıştır. 1919 Mart ve Haziran ayları arasında Dâhili Kuvvetler'den 42 bin subay ve diğer asker savaş cephelerine gönderilmiştir. Tamamlanmamış verilere göre, bu kuvvetlerdeki 150'nin üzerinde askere, cephede sergiledikleri büyük cesaret ve kahramanlıklarından ötürü dönemin en büyük ödülü olan Kızıl Bayrak Nişanı verilmiştir.

Dzerjinski, Dâhili Kuvvetlerin başı olarak yaptıklarının yanı sıra, Lenin'in işçi ve köylü milisi (Sovyet polisi) kurulması ve güçlendirilmesi planının uygulamaya konmasında bizzat yer almıştır. NKVD, Ekim 1917'de işçi milisinin kurulmasına karar vermiş ve bunu tüm Sovyetlere duyurmuştur.

Yerel Sovyetler, Kızıl Muhafızlar adı verilen işçi milis birlikleri oluşturdu. Bu birliklerin örgütsel biçim ve yapısını oluşturmakta son derece özgürdüler. Sovyetlerin çoğunluğu, kamu kurumları tarafından tavsiye edilen personele sahip kalıcı milis birlikleri kurmayı tercih etti.

Esasen yepyeni bir milis türünün kurulması kolay iş değildi. NKVD Sovyetlere bu konuda yardımcı oldu. NKVD Kolegyum üyesi ve daha sonra Veçeka Başkanı olan Dzerjinski, milislerin örgütsel özellikleri, personel işleri, eğitim ve işlevleri üzerinde bizzat çalışmış, Sovyet işçi ve köylü milislerinin yasal statüsü konusundaki çalışmada da doğrudan yer almıştır.

İçişleri Halk Komiseri olarak atanmasından itibaren öncelikli olarak milislerin örgütü ve eğitimi ile ilgilenmiştir. Her şeyin ötesinde, milisleri paramiliter bir örgüt olarak kurmayı amaçlamıştır. Lenin tarafından imzalanan, Halk Komiserliği Konseyi'nin "Sovyet İşçi ve Köylü Milisi Üzerine" kararnamesi 3 Nisan 1919'da halka duyurulmuştur. Kararnameye göre tüm milis birliklerinde askeri eğitim ve askeri disiplin zorunlu kılındı. Kızıl Ordu'da görevlendirilmekle yükümlü milis ve kriminal araştırma dairesi personeli, kendi görevlerinde kaldılar ve çalışmaları bir çeşit askerlik hizmeti olarak değerlendirildi. Savaşın sürdüğü bölgelerdeki milis birlikleri, Kızıl Ordu personeli ile birlikte savaş cephelerine gönderilebilecekti.

Dzerjinski, yerel milis organlarının çalışmalarına tanık olmak

ve bunları güçlendirecek adımlar atmak üzere sık sık çeşitli illere ziyaretlerde bulunuyordu. Dar görüşlülüğe, bölücü faaliyetlere ve yönetici organların örgütlenmesine şekilci yaklaşılmasına karşı hiç tahammülü yoktu.

Dzerjinski su yolları ve demiryollarında ve başka işletmelerde milis birliklerinin kurulmasına da katkıda bulundu; ayrıca bunların işlevleri, Dahili Kuvvetler ve muhafız birlikleri ile olan ilişkileri ile ilgili düzenlemelere de imza attı.

Mart 1921 tarihli RKP(B) Onuncu Kongresi tarafından başlatılan Yeni Ekonomi Politikası'nın (NEP)[33] uygulanması ile devlet ve kamu güvenlik organlarının yeni ekonomik koşullara ve yeni hedeflere uyarlanması gerekiyordu. Dzerjinski bunun etkili ve kusursuz şekilde işleyen bir milis yönetim aygıtı gerektirdiğini biliyordu.

Çalışma ve Savunma Konseyi, milislerin performansını artırmak ve personelinin maddi koşullarını geliştirmek için Dzerjinski'nin aldığı birçok önemli kararı uygulamaya geçirdi. Milislere kıyafet temin etme sorumluluğu 7 Şubat 1921'de Ana Askeri Ekonomi Dairesi'ne devredildi. Silah, mühimmat, üniforma ve yiyecek temininin yeterli düzeye getirilmesi için kollar sıvandı.

Dzerjinski'nin aklında, yetkin ve etkili milis yönetim organlarını hem merkezde hem de illerde görevlendirmek vardı. Amacı, iyi eğitimli, ideolojik olgunluğa sahip ve çalışkan kişilere sorumluluk vermekti. Üst rütbeli personelin titiz bir şekilde seçilmesinde ısrarcıydı çünkü yönetici konumdakilerin kendini buna adamış ve güvenilir kişiler olmasını sağlamaya çalışıyordu. Dzerjinski ayrıca, milislerin Veçeka ve İçişleri Halk Komiserliği'ne bağlı Dâhili Kuvvetler ile daha güçlü bağlar kurmasını istiyordu.

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, Dzerjinski'nin ricası üzerine 24 Ekim 1921'de bir kararname çıkardı. Buna göre yerel Yürütme Komiteleri milisin yüksek mercileri için aday seçerken çok daha dikkatli olacak, bu personelin işten ayrılması ya da devredilmesi ancak Cumhuriyet Milis Dairesi'nin onayı ile gerçekleşecekti.

Milislerin ideolojik ve teorik eğitiminde yüksek standartlar uygulanıyordu, çünkü bu kişilerin Sovyet Hükümeti'nin elindeki teknik

33 Yeni Ekonomi Politikası, ülkenin tarımını geliştiren bazı serbest özel kurumlara ve ticarete olanak sağladı.

araçlar olmakla kalmayıp Sovyet politikalarının bilinçli ve aktif savunucuları olmaları da gerekiyordu. Milis teşkilatı, hukuk, siyaset ve özel konularda eğitim almış yetenekli personel ile donatılmalıydı. Milis siyasi sekreterlerinin ideolojik ve eğitimsel çalışmalarının standartlarının yükseltilmesi gerekliliğinin de altı çizildi.

Milis, Parti ve Hükümet kararı ile, güvenilmez ve özensiz çalışanlardan arındırıldı ve personelin becerilerini geliştirmek amacıyla bir okul ve kurs ağı kuruldu. Parti ve Komsomol örgütleri, eğitimi ve karakteri militste çalışmaya uygun kişileri tespit edecekti.

Lenin'in kanun ve düzenin korunması ile ilgili fikirlerini gerçekleştirmek için Dzerjinski ve önde gelen diğer Parti üyelerinin aldıkları önlemler, Dzerjinski'nin yardımıyla oluşturulan İşçi ve Köylülerin Milisinde Hizmet Yönetmeliği'nde yer buldu.

NKVD ıslah edici çalışma kurumlarınm işleyişinden de sorumluydu. Bu kurumların çalışmalarının temel ilkeleri, Lenin ve Komünist Parti tarafından, onları kapitalist toplumda iktidar sınıfların kullandığı baskı yöntemlerinden farklı kılan özelliklerinin altı çizilerek tanımlanmıştı. RKP(B) Sekizinci Kongresi tarafından 1919'da kabul edilen İkinci Parti Programı'nın hukuki bölümü Lenin tarafından hazırlandı. Kongrede, Sovyet mahkemeleri, Sovyet cezai ıslah edici çalışma politikası ve ıslah edici çalışma yasası üzerine önemli hükümler kabul edildi. Programda sosyalist mevzuatın eğitim rolü vurgulanıyordu: "Ceza alanında, benzer şekilde oluşturulan mahkemeler, cezai bir önlem olarak kamusal kınamayı uygulamaya koyarak, hapis cezası yerine kişiyi hürriyetinden yoksun kılmadan zorunlu çalışma uygulamasıyla, hapishaneleri ıslah evlerine dönüştürerek ve meslektaşlar ya da yoldaşlar mahkemesinin kullanılmasını sağlayarak halihazırda cezanın doğasında muazzam bir değişiklik yaratmıştır."

Dzerjinski, devletin ve Parti'nin suç önleme ve ıslah edici çalışma cezaları konusundaki politikalarının ateşli bir savunucusu olmuş, masum insanların yasadışı bir şekilde tutuklanıp mahkemeye verilmesinin önüne geçmek için Veçeka Başkanı ve İçişleri Halk Komiseri olarak yetkisini her daim kullanmıştır.

Dzerjinski, Sovyet devletinin kurulduğu ilk günlerden beri, Çarlık tarafından kullanılmış ceza sisteminin revize edilip ıslah edici

çalışma uygulamasının başlatılması sürecinde bizzat yer almıştır. Lenin'in cezai ve ıslah edici çalışma uygulamasına dair ilkelerinin hayata geçirilmesinde paha biçilmez rolü vardır.

Dzerjinski'nin inisiyatifiyle, Sovyet Hükümeti, durmaksızın devrim mahkemelerinin daha iyi işlemesini sağlayacak ideal yapılanma biçimlerini bulmaya çalıştı. Çetin iç savaş yılları boyunca birincil amaçları devrim düşmanlarına hızlı ve isabetli darbeler indirmekti. Lenin'in önerisi üzerine, mahkemelerin yeniden yapılandırılması meselesinin tartışıldığı Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nin 17 Şubat 1919 tarihli toplantısında söz aldı: "Pratik göstermektedir ki, suçla savaşmanın başarıya ulaşması için mahkeme ve ceza sürecinin suçtan hemen sonra ivedilikle başlatılması gerekmektedir."

Toplumun büyük bölümünün çıkarlarının, bir avuç karşıdevrimcinin tacizlerinden korunması gerekiyordu. Sorunun diğer bir yüzü de Sovyet kurumlarının ve örgütlerinin daha fazla sorumluluk almaya zorlanması, örneğin "ihmal ile özensiz ve yavaş çalışmanın cezalandırılması" gerekliliğiydi. Dzerjinski'nin bu önerileri Merkez Komitesi toplantısında onaylandı.

Yeni Ekonomi Politikası'nın uygulamaya konmasının ardından cezai ve ıslah edici çalışma politikası daha da sertlik kazandı. Bu konular için kurulan özel bir komisyon 13 Ocak 1921'de Dzerjinski'nin başkanlığında toplandı. Merkezde ve illerdeki sendikalarda komisyonlar kurulmasına karar verildi. Dzerjinski, RKP(B) Merkez Komitesi'ne sunduğu raporda şöyle diyordu: "Bu komisyonlar, bir mahkemenin işlevlerine sahip olmaksızın, proletarya ve köylü kökenli kişilerin suçlarının yeniden değerlendirilmesi ve aynı zamanda proletarya katmanındaki suç oranının azaltılması mücadelesine geniş proletarya kesimlerinin katılımının sağlanması gibi amaçları olmalıdır."

Sovyet devletinde cezai ve ıslah edici çalışma politikasının temel eğilimleri, Dzerjinski'nin de birkaç kez değindiği gibi, suçlulara farklı bir yaklaşım, baskıcı ve ıslah edici önlemlerin bir birleşimi olmasıydı.

Her bir suçun kesinlikle ceza alması gerektiğini düşünen Dzerjinski, ilk suçlarını işleyen Sovyet vatandaşları söz konusu olduğunda ikna ve önleyici tedbirlere daha fazla başvurulması

gerektiğine inanıyordu. Ceza kanunundaki belli bir maddeye mekanik bir biçimde uyulmasının doğru olmadığını, buna karşın, bir Parti üyesine yakışır ilkelilikle suçun nedenlerini ve özünü ortaya çıkarmanın ve suçlanan kişiyi iyi tanıyanların fikirlerini de hesaba katmanın daha önemli olduğunu düşünüyordu.

Dzerjinski ceza politikasında biçimciliğe kati biçimde karşıydı ve "sürekli madde ve paragraf referansları verenlere" sert tepki gösteriyordu. Ayrıca düşman bir örgütün tamamını "etkileyici bir biçimde" ortadan kaldırmak dururken bu örgütün tüm gücüyle vurmasını bekleyenleri de eleştiriyordu. Bu taktiklerin böyle kişilerin görevlerine olan yaklaşımlarında ciddi kusurlara işaret ettiği kanısındaydı. Sürekli "Etki yaratmak derdinde değiliz" diyordu.

Dzerjinski, çetecilere, tekrar suç işleyen sabıkalılara ve diğer ciddi suçlulara karşı mücadelede kararlı ve acımasız olabiliyordu ve bunların hak ettiklerini bulmalarında ısrarcıydı. Fakat eğer suçu işleyen bir işçi ya da köylüyse ve suçunu politik toyluğu yüzünden ya da düşman propagandasından etkilenerek işlemişse, Dzerjinski'nin yaklaşımı tamamen farklı oluyordu. Yalnızca Sovyet iktidarı için gerçekten tehlike arz eden kişilerin hapsedilmesi gerektiğini düşünüyordu ve şöyle yazmıştı: "Çalarken yakalanan bir işçi, fabrikasında diğer işçilerin denetiminde çalıştırılmalıdır. Başka insanlar şahit olmalıdır bakalım bu Petrov ya da Sidorov bir daha çalacak mı çalmayacak mı, fabrikada utanç mı yaratacak yoksa gerçek anlamda bilinçli ve dürüst bir insan mı olacak. Böylesi daha yararlı, etkili ve mantıklı olacaktır. İşçi sınıfı ortamı zayıf iradeli ve bilinçsiz kişileri iyileştirebilecektir, hapishaneler ise sadece sakatlamaya yarar."

8 Ocak 1921'de çıkarılan bir kararnamede Dzerjinski, hapishane binalarının mahkûm işçi ve köylülerin tespiti için incelenmesini ve sendikaların onlar için şartlı tahliye ya da ceza tecili talebinde bulunabilmelerinin sağlanmasını teklif etmişti. Bu kararnameye göre devlet ve kamu güvenliği organlarında sorumlu memurlar hapishaneleri düzenli olarak ziyaret edecek, işçi ve köylülerle görüşmeler yapacak, böylece onları suça iten sebepleri saptayacak ve erken salıverilme ihtimallerini değerlendirecekti. Dzerjinski Parti çalışanlarından da aynısını yapmalarını istedi.

Nüfus içindeki eğitsel ve önleyici çalışmaların hızlandırılması

çağrısında bulunan Dzerjinski aynı z"amanda, işçi ve köylü mahkûmlara uygulanan ıslah edici çalışma politikasında "tehlikeli uçlar"a da karşı çıkıyor, daha önce Sovyet iktidarına karşı savaşanlar tarafından kullanılmış bu sözde "sınıf yaklaşımı"nı eleştiriyordu.

Dzerjinski Şubat 1924'te şöyle yazmıştı: "Ceza politikası ile ilgili önerilere katılmam mümkün değil. Bunların ana fikri, suç işlemiş proletarya kökenli kişilere daha hafif cezai tedbirler gibi imtiyazlar tanınmasıdır."

Dzerjinski, bu türden bir politikanın suç oranının artmasına ve bazı işçiler arasında ahlaki standartların yitimine sebep olabileceğine inanıyordu. Suça karşı mücadele, çalışma verimliliğinin artırılmasıyla ve halk için daha iyi maddi koşulların sağlanmasıyla yükseltilmeliydi. Bu, muazzam disiplin ve toplumsal sorumluluk isteyen uzun ve zorlu bir süreçti.

Dzerjinski'nin NKVD'deki çalışmasının pek çok yönü bulunuyordu. Personelin çalışmalarını yönetmekle kalmıyor, İçişleri Halk Komiseri olarak Parti Merkez Komitesi ve Sovyet Hükümeti'nin talimatları doğrultusunda pek çok geçici komisyona başkanlık ediyordu. Bu görevlerinin her birini tüm enerjisini, kararlılığını ve disiplinini katarak yerine getiriyordu.

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi ve Halk Komiserleri Konseyi 3 Şubat 1920'de genel zorunlu hizmetin işleyiş prosedürleri üzerine bir kararname çıkardı ve ilgili komitelerin tüzüğünü onayladı. Halk Komiserleri Konseyi 19 Şubat'ta İçişleri Halk Komiseri Dzerjinski'yi Genel Zorunlu Hizmet Üst Komitesi başkanlığına atadı.

Bu Komite'ye, Kızıl Ordu birliklerini önde gelen kurumlarda ve işletmelerde inşaat işinde çalıştırma, Askeri Daire'den yetenekli ve uzman işçiler çağırma ve çeşitli endüstrilerde insan gücünü yeniden dağıtma yetkisi verilmişti. Dzerjinski'nin doğrudan rehberliğinde bu endüstrilere gerekli personel tedarik edilmişti.

Dzerjinski; Lenin, Komünist Parti ve Sovyet Hükümeti'nin verdiği görevleri yerine getirirken örgütsel çalışma konusunda büyük tecrübe kazandı. Bu tecrübeyi daha sonra ulaşım ve endüstride geldiği üst mercilerdeki çalışmaları süresince kullanacaktı.

8. BÖLÜM

İç Savaş Cephelerinde

Dzerjinski ağırlıklı olarak, dâhili karşıdevrimci unsurlar ve yabancı istihbarat servisleri tarafından düzenlenen sayısız silahlı ayaklanmayı, komploları, casuslukları ve diğer düşmanca faaliyetleri bastırmak üzere Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu organlarında yer alıyor, böylece Kızıl Ordu'nun İç Savaş'taki başarılarına büyük katkı sağlıyordu. Ne var ki, Dzerjinski, Ordu'nun nihai zaferine çok daha doğrudan bir katkıda bulunmuştur: Kendisi Parti Merkez Komitesi tarafından iki kez savaş cephesine komutan tayin edilmiştir. Dzerjinski'nin cepheye gidişlerinden biri, RKP(B) Merkez Komite ve Savunma Konseyi'nin bir komitesinin üyesi olduğu 1919 Ocak ayına rastlar. Görevi, Perm'in, Doğu Cephesi'ndeki 3. Ordu tarafından 1918 Aralık sonlarında teslim edilmesinin sebeplerini araştırmaktır. Perm'in kaybedilmesi ve 3. Ordu'nun daha sonra geri çekilmesi, Sovyet Cumhuriyeti için ciddi askeri ve siyasi sonuçlar doğurmuştur. Batı Urallar'da, içinde bir mühimmat fabrikasının da bulunduğu önemli bir sanayi merkezini ele geçirmiş olan Beyaz Ordu'ya göre, bu şehrin alınması ile sonunda Moskova'nın da ele geçirilmesi ve Sovyet iktidarının devrilmesi kolaylaşmış oldu.

RKP(B) Merkez Komitesi düşmanın planlarını öğrendiğinde, bu geri çekilmenin sebeplerini araştırmak ve birliklerin savunma kapasitesini artırmak üzere Doğu cephesine bir Parti araştırma komisyonu gönderildi.

Komisyon 5 Ocak 1919'da Vyatka'ya (şimdiki Kirov) vardığında 3. Ordu birlikleri halen geri çekilmekteydi. Durum hayli zor, hatta ümitsizdi: 30.000 kişilik 3. Ordu'dan geriye sadece düşman saldırısını kontrol etmekle yetinen bitkin ve dağınık yaklaşık 11.000 asker kalmıştı.

Lenin'in komisyon üyelerine verdiği planlanan tedbirlerin uygulanmasını bizzat denetlemeleri talimatını ve durumun ciddiyetini göz önünde bulunduran komisyon, birliklerin kapasitelerini artırmak ve geri çekilmeyi durdurmak üzere bölgede kaldı. 3. Ordu'yu güçlendirmek için savaşabilecek birlikler hazırlandı, karargâh yeni personel aldı ve cephe gerisindeki örgüt geliştirildi. Birliklere kış giysileri ve erzak verildi, siyasi ve eğitsel çalışmalara devam edildi. Böylece birliklerin morali yükseltilmiş oldu. Haftalardır Kızıl Ordu'nun şiddetli saldırılarına direnmekte olan Kolçak ve Beyaz Ordu çok yorgun düşmüştü. 3. Ordu cephesindeki durum Ocak ayı ortasına gelindiğinde iyileşmeye başlamıştı.

Birliklerin savaş kapasitesini artırmaya yönelik gerekli adımları atan Merkez Komitesi komisyonu aynı zamanda 3. Ordu'nun Perm'deki yenilgisinin sebeplerini de araştırdı. Şehirden vazgeçilmesinin nedeninin 3. Ordu'nun çok sayıda asker kaybetmesi ve malzeme eksikliği olduğu tespit edildi. Ordu uzun bir süre takviyesiz savaşmıştı; ayrıca saflarında düşman sınıfların temsilcilerinin bulunduğu da ortaya çıkmıştı. Komutanlar ve birlikler arasındaki iletişim eksikliği, bürokratik liderlik yöntemleri ve birkaç askeri uzmanın ihaneti yenilginin diğer önemli sebeplerini oluşturuyordu.

Dzerjinski özellikle, askeri personel içinde çarlık ordusundan çok sayıda subayın ve sadakatleri kuşkulu diğer kişilerin varlığından endişe ediyordu. Ayrıca, yerel askeri ve devlet yönetim organlarında ilgisiz, hatta düşman kişilerin ağırlıkta olduğunu, bazı casusluk, yıkıcı faaliyet ve açık ihanet vakalarını da tespit etmişti.

Komisyon, 3. Ordu gerisindeki hükümet ve Parti organlarını arındırmak için hızlı adımlar attı. Safları güçlendirmek ve tüm hükümet ve Parti örgütlerinin faaliyetlerini koordine etmek amacıyla Vyatka Devrimci Askeri Komitesi kuruldu. Şehir ve kasabalarda da devrimci askeri komiteler ve kırsalda güçlü devrimci organlar kuruldu.

Durumun analizini yapan Dzerjinski, Doğu cephesindeki birlikler ve ordu personeli içinde var olan casusluk, karşıdevrimci faaliyetler ve ihanete karşı yürütülen mücadele sisteminin üzerinde bütün olarak yeniden çalışılması gerektiğini fark etmişti. Önerileri sayesinde askeri karşı istihbarat organlarının, Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu özel dairelerinin kuruluşu hızlandırılmış oldu.

Dzerjinski 3. Ordu ile çalışırken, yerel Çeka organlarının çalışma nitelik ve yöntemleri üzerine titiz bir çalışma yaptı. Vyatka Çeka personelinin bir kısmı onun inisiyatifiyle değiştirildi, işçilerle ve kırsaldaki yoksullarla olan ilişkileri güçlendirildi ve Parti ve hükümet organları ile işbirliği daha kapsamlı hale getirildi.

Komisyon, faaliyetlerini, 3. Ordu'nun yenilgisinin sebeplerini bulup ortadan kaldırmakla sınırlı tutmadı. Doğu cephesindeki durumu inceleyerek askeri alanda yaşanan acil sorunların çözülmesi için önemli adımlar attı. Ayrıca, askeri operasyonların pratik liderliği, Kızıl Ordu'da siyasi çalışmanın örgütlenmesi ve yerel Parti ve hükümet organlarının aktiviteleri konularında titiz incelemelerde bulundu.

Bunlar çok önemli sorunlardı ve çözümleri hem Doğu cephesindeki hem de tüm ülkedeki durumu etkileyecekti.

Soruşturma sürecinde komisyon, yerel askeri daireler tarafından yürütülen askere alma ve birlik oluşturma gibi işlemlerdeki eksiklikleri ortaya çıkardı. Komisyon raporu bu konularda sınıfsal yaklaşıma olan gereksinime işaret ediyordu.

Komisyon; formasyon, eğitim ve kaynak kullanımının geliştirilmesi gerekliliğinin altını çiziyordu. 3. Ordu'nun yenilgisinin en önemli sebeplerinden birinin kaynak yokluğu olduğunu belirten komisyon, merkezi askeri dairelere bu problemin önemini küçümsedikleri için eleştirilerde bulundu.

Orduda yürütülen siyasi çalışmaya dair ayrıntılı bir inceleme yapan komisyon, deneyimli ve yetkin siyasi komiserlerin, birlikler içindeki Komünist Parti temsilcilerinin ve 3. Ordu'da savaşan Komünistlerin son derece önemli bir rol üstlendiğine dikkat çekti.

Doğu Cephesi'nin kuzey kanadının gerisindeki ve 3. Ordu'daki durumu derinlemesine inceleyen komisyon, iç savaş koşullarında cephe gerisinin rolü, düşman unsurların ayıklanması gerekliliği ve merkezi yetki organının, yerel Parti ve hükümet organlarının

ve olağanüstü komisyonların günlük faaliyetlerini yönetirken gözettiği hedefler üzerine ayrıntılı bir rapor hazırladı.

Komisyonun bu çalışması 3. Ordu'nun askeri operasyonlarında bir dönüm noktası haline geldi. 1919 Ocak ayı sonlarında bir karşı saldırıya hazırlanan 3. Ordu böylece, Beyaz Ordu birliklerinin Kuzey'deki müdahaleci orduyla birleşmesini ümit eden Antant'ın planlarını suya düşürmüş oldu.

Dzerjinski komisyon üzerine çalışması sonucunda, Doğu Cephesi ve gerisindeki siyasi ve askeri durum hakkında fikir sahibi olmuş ve cephedeki iç ve dış karşıdevrim unsurlarına karşı savaşı organize etme konusunda değerli tecrübeler kazanmıştı.

Dzerjinski İç Savaş'ın son aşamasında bir başka önemli göreve atandı. RKP(B) Merkez Komitesi 29 Mayıs 1920'de onu Güneybatı Cephesi gerisinin komutanlığına atadı.[34]

Britanya ve Fransa'ya bağımlı ve ABD tarafından teşvik edilen Polonya'nın burjuva mülk sahibi egemen çevreleri 25 Nisan 1920'de, Antant tarafından silahlandırılan ve donatılan birliklerini Sovyet Rusya'ya karşı harekete geçirdi. Bu hain eylem, ön barış görüşmeleri kisvesi altında yürütülmüştü. Kırım'da kendilerini sağlama alan Wrangel komutasındaki Beyaz Muhafız birlikleri de saldırı hazırlığındaydı.

Komünist Parti ve Sovyet Hükümeti bu planların farkındaydı ve Şubat ve Mart aylarında, ülkenin o zaman Batı ve Güneybatı cepheleri tarafından savunulan batı sınırlarını güçlendirmek üzere önlemler almıştı. Fakat Polonya saldırısı başladığında hazırlıklar ve birlik yığınağı henüz tamamlanmamıştı. Sonuç olarak Polonya birlikleri 1920 Mayıs başında Ukrayna'nın batısının büyük bölümünü işgal etti ve 6 Mayıs'ta da Kiev'i ele geçirdi.

Polonya istilası ile cephe bölgesinde ve başka yerlerde dâhili karşıdevrimci unsurlar alevlendi. Yabancı istihbarat servisleri de faaliyetlerini hızlandırdı. Kısa sürede cephaneliklere ve demiryollarına birçok saldırı gerçekleşti, kulaklar halkı terörize etti ve casusluk olayları sıklaştı.

Durumun ciddiyeti karşısında ülkenin savunmasını güçlendirmek şart olmuştu. Batıdaki ve merkezdeki bölgelerde sıkıyönetim

34 Görevleri, cephe gerisinde kanun ve düzeni korumaktı.

ilan edildi ve yeni birliklerin gönderildiği Batı ve Güneybatı cephelerinde düşmanı saldırı operasyonları ile bozguna uğratma planları yapıldı.

Ne var ki, 14 Mayıs'ta Batı Cephesi'nde başlatılan saldırı, 26 Mayıs'ta Güneybatı Cephesi'ndeki birliklerin başlattığı saldırıyı kolaylaştırmış olsa da başarısız oldu. Bu saldırı özellikle başlangıçta başarısızdı. Düşman henüz 5 Haziran'da cepheden sızmıştı. Daha sonra Kızıl Ordu saldırısı altındaki düşman batıya doğru etkisiz hale getirildi. Kiev 12 Haziran'da kurtarıldı.

Beyaz terör dönemi boyunca zayıflayan yerel Parti ve hükümet organlarına destek olmak üzere 5 Mayıs'tan bu yana Harkov'da bulunan Dzerjinski, Ukrayna'daki siyasi ve askeri durumu iyice kavramış oldu. Güneybatı cephe gerisinin komutanı olarak kendisi, personeli ve altındaki birliklere; silahlı haydutluğa ve teröre bir son vermeleri, kulak ayaklanmalarını bastırmaları, Parti ve hükümet organlarının ve örgütlerinin normal işler hale gelmesini sağlamaları ve haberleşme ve endüstri işletmelerini korumaları emredilmişti.

Dzerjinski, halk, özellikle de köylüler arasında yapılacak kitlesel bir siyasi propaganda ve eğitim kampanyasının bu çalışmaya çok büyük katkılar sağlayacağına inanıyordu. Burjuva Polonya ile süren savaşın karakteri ile amaçlarının ve Komünist Parti ve Sovyet Hükümeti'nin kırsalda yürüttüğü politikaların halka anlatılması gerekiyordu. Cephe gerisindeki ideolojik ve eğitsel çalışma; yerel Parti ve hükümet organları ile birlikte, Güneybatı Cephesi'nin geri muhafız birliklerinin siyasi daireleri ve Dzerjinski'nin önerisi üzerine ordularda ve cephedeki lojistik merkezlerde ve propaganda trenlerinde kurulan siyasi seksiyonlar tarafından yürütülüyordu. Halkla, haydutluğa karşı yürütülen kampanyanın sonuçlarına dair görüşmeler, konuşmalar, toplantılar yapılıyor, her yerde bildiriler, afişler, gazeteler ve raporlar dağıtılıyordu.

Bu kampanyaya önemli bir katkı da olağanüstü komisyonlardan ve Veçeka özel dairelerinden geldi. Aktif çetelerin liderlerinin ve karşıdevrimci eylem örgütleyicilerin izini sürdüler; saklandıkları yerleri, gizli adreslerini buldular; çetelerin ne kadar güçlü olduklarını, silahlarının, ana kuvvetlerinin ve ikmal üslerinin yerlerini öğrendiler.

Sıkıyönetimin geçerli olduğu bölgelerde çalışan Çekalar devrim mahkemesi statüsüne sahipti ve hem çetelerin eylemlerini hem de karşıdevrimci faaliyetlere katılmış kişileri soruşturuyordu. Hepsinden önemlisi, çete üyeleri hakkında bilgi edinmeye çalışıyor ve suçlarının derecesine karar veriyorlardı.

Silahlı haydutluğa karşı kampanyada ordu birliklerine ihtiyaç vardı. Dzerjinski her zamanki becerikliliği ve kararlılığı ile Dâhili Muhafız Kuvvetleri'nin bazı birlikleri ile 50 bin kişilik güce sahip demiryolu muhafız birliklerini Ukrayna'da toplamayı başardı. Bunların bazıları silah bakımından zayıf piyade birlikleri olduğu için Dzerjinski, Güneybatı Cephesi Devrimci Askeri Konseyi'ni onlara makinalı tüfek tedarik etmeleri konusunda ikna etti. Birliklerin hareket kabiliyetini artırmak için bir süvari tugayı, süvari taburları ve bir de hava kuvveti, Cephe Gerisi Komutanı'nın emrine verildi ve bunlar mobil grupların kuruluşunun temeli olarak kullanıldı.

Dzerjinski aynı zamanda haydutlara ve kulaklara karşı mücadelede kullanılan taktiklerin geliştirilmesine de yardımcı oldu. O zaman herkes bu grupları kuşatmak ve yok etmek için küçük kuvvetlerin kullanılmasında hemfikirdi. Fakat Dzerjinski bu yöntemin etkili olmayacağını düşünüyordu ve 17 Haziran 1920 tarihli 36 No'lu kararnamede Güneybatı Cephesi'nin gerisindeki haydutlar ve kulaklarla mücadelede kullanılmak üzere yeni bir mobil saldırı taktiğini anlatıyordu. Eylemlerin kapsamlı bir plana göre yürütülmesini isteyen Dzerjinski, birliklere düşmanın peşini, düşman tamamen yok olana ya da ele geçirilene kadar bırakmamaları ve komşu bölgelere sızmalarını engellemelerini emretti.

Bu mobil savaş göz önüne alındığında Kızıl Ordu'nun savaşma kapasitesini korumak için haberleşme ve ulaşımın kusursuz ve kesintisiz bir şekilde sağlanması önemliydi. Silahlı çetelerin bulunduğu ve Güneybatı Cephesi'ne hizmet eden demiryollarının 10 bin km'yi aştığı alanlarda bu o kadar da kolay bir iş değildi. Ayrıca, demiryolları çalışmaları, içlerinde Kızıl Ordu ve Çeka askerlerine saldırmış bazı çetecilerin bulunduğu kişiler tarafından engellenmekteydi.

Dzerjinski demiryollarının, köprü ve kavşakların, askeri depoların, telefon ve telgraf iletişim hatlarının güvenliğini almak için

bazı önlemler aldı. Böylece ulaşım sistemi daha etkili bir biçimde işlemeye başladı.

Dzerjinski, Güneybatı Cephesi gerisindeki haydutlara karşı kampanyayı organize etmeye yönelik günlük işlerle meşgul olduğu halde, Ukrayna Komünist Partisi (Bolşevikler) Merkez Komitesi'nin çalışmalarına da katılacak vakit buluyor, toplantı ve konferanslarda konuşmalar yapıyordu. Gerçek anlamıyla yorulmak bilmiyordu, kendini hiç düşünmemenin ve adanmışlığın timsaliydi.

Dzerjinski, Güneybatı Cephe Gerisi Komutanlığı görevini altı hafta içinde tamamladı ve Merkez Komitesi tarafından 13 Temmuz 1920'de Moskova'ya çağrıldı. Bu kısa süre içinde cephe gerisindeki devrimci kanun ve düzeni kaydadeğer ölçüde güçlendirmişti.

* * *

Kızıl Ordu 1920 Temmuz sonlarında Beyaz Rusya ve Ukrayna'yı kurtarmıştı. Sovyet Rusya ile barış görüşmelerini destekler gibi görünen Polonya hükümeti, aslında bunu sabote ediyordu. Kızıl Ordu saldırıya devam etmek zorunda kaldı.

18 Temmuz 1920'de Moskova'da Polonyalı komünistlerin bir toplantısı yapıldı. Dzerjinski katılımcılara RKP(B) Merkez Komitesi'nin "Kızıl Ordu'nun Polonya topraklarına olası girişi göz önüne alındığında" Polonyalı Komünistlerin evrensel seferberliği üzerine kararını açıkladı. Toplantıda bir seferberlik komisyonu kurulmasına karar verildi. Bu komisyonun bir üyesi olan Dzerjinski, hazırlık çalışmasını ve askere alman kişilerin dağıtımını koordine ve kontrol eden bir organ oluşturulmasını önerdi.

Merkez Komitesi Örgüt Bürosu 19 Temmuz oturumunda Batı Cephesi'nde çalışacak özel bir organ kurulması konusunu tartıştı. Julian Marchlewski, Feliks Kon, Edward Prochniak, Josef Unszlicht ve Başkan olarak görev alacak olan Feliks Dzerjinski'den oluşacak RKP(B) Merkez Komitesi Polonya Bürosu adlı bu yeni kurulan organın amacı Kızıl Ordu tarafından işgal edilen bölge halklarına propaganda çalışması yapmak, Parti örgütleri kurmak ve savaş tutsakları ile çalışmaktı. Polonya Bürosu aynı zamanda Kızıl Ordu'ya ve halka bildiri, gazete ve broşür dağıtacaktı.

Henüz kurulan Polonya Bürosu aynı gün toplanarak Dzerjinski ve Marchlewski'nin acilen cepheye gönderilmesine ve Polonya Komünist İşçiler Partisi Merkez Komitesi'ni Rusya'daki Polonyalı Komünistlerin çalışmasından haberdar etmeye karar verdi.

Polonya Bürosu 23 Temmuz toplantısında birkaç önemli siyasi ve örgütsel Parti meselesini görüştü. Fakat cephedeki gelişmeler büro üyelerini Moskova'dan ayrılmak zorunda bıraktı. Aynı gün Dzerjinski, Marchlewski ve diğer üyeler trenle Smolensk'e ve oradan da Minsk ve Molodeçno'ya geçti. Edward Prochniak, Polonyalı Komünistlerin seferberliği de dahil birkaç konuyu halletmek üzere geçici olarak Moskova'da kaldı.

Kızıl Ordu tarafından kurtarılan bölgelerde durum ciddiyetini koruyordu. Molodeçno'dan sonraki demiryolu hatları yıkılmıştı ve Büro üyeleri araba ile seyahat etmek zorunda kaldı. Dzerjinski Moskova ile düzenli temas halindeydi. RKP(B) Merkez Komitesi Polonya Ajitasyon ve Propaganda Bürosu'na yazdığı bir telgrafta Polonyalı Komünistlerin acilen seferber edilmesini istedi (Polonya Bürosu Rusya'da yaşayan 18 bin Polonyalı Komünistten 5.700'ünü seferber etmişti) ve başka bir telgrafta da Güneybatı Cephesi'ne hizmet edecek mobil bir Polonya matbaası kurulmasını önerdi.

15. Ordu birlikleri 28 Temmuz 1920'de Polonya'nın önemli bir sanayi merkezi olan Bialystok'u ele geçirdi. Yerel hükümet organlarının kurulması ve endüstri, ulaşım ve haberleşmenin yeniden tesis edilmesi gerekiyordu. Dzerjinski, Marchlewsky ve Kon 30 Temmuz'da Grodno'ya gitmek üzere Wilno'dan ayrıldı. Lenin Batı Cephesi'ndeki gelişmeleri yakından takip ediyor ve Kızıl Ordu'nun işgal ettiği bölgelerdeki duruma ilişkin bilgi talep ediyordu.

Dzerjinski 2 Ağustos'ta kırmızı hat üzerinden, Batı ve Güneybatı cephelerine, Bialystok'ta Polonya Devrimci Komitesi'nin (DK) kuruluşunu haber verdi. Bu komite, "30 Temmuz'da işçiler için hazırlanan manifestoda kendisini devrimci otorite ilan etmiş ve Polonya topraklarında Sovyet iktidarını kurma çalışmalarına başlamıştı." Julian Marchlewski Polonya Devrimci Komitesi'ne Başkan atandı. Üyelerse Feliks Dzerjinski, Edward Prochniak, Feliks Kon ve Josef Unszlicht idi.

Polonya'daki devlet otoritesinin ilk proletarya organı olan Geçici Devrimci Komite, manifestoda, işçi ve köylülere Kızıl Ordu'nun

Polonya topraklarına fetih amacıyla değil, halkı "bizim ve sizin özgürlüğümüz için" mücadele etmek, mülk sahipleri ve kapitalistlerin iktidarından kurtarmak amacıyla girdiğini açıklıyordu.

Manifesto, ilk Polonya Geçici Devrimci Hükümeti'nin ekonomik ve siyasi programını duyurdu ve halkı devlet iktidarını derhal ele geçirmeye çağırdı.

Polonya Devrimci Komitesi işçi ve köylülerin çıkarlarını destekleyecek önlemler almaya başladı: sanayinin kamulaştırılması, gayrimenkullere el konması ve diğer sosyoekonomik ve politik değişiklikler.

Manifesto Polonya'nın kurtarılan bölgelerindeki işçiler arasında geniş yankı buldu. 2 Ağustos'ta Bialystok'ta genel bir işçi toplantısı ve demiryolu işçileri toplantısı yapıldı. Toplantılar yeni devrimci otoritelere destek verdi ve Bialystok demiryolu kavşağı işçileri 13 Ağustos'ta Polonya Devrimci Komitesi ile dayanışmalarını ve ona bağlılıklarını gösteren bir karar aldılar.

Geçici Devrimci Komite, kurtarılmış bölgelerde paramparça olmuş Polonya ekonomisini yeniden inşa etmek üzere güçlü bir kampanya başlattı.

Feliks Kon daha sonra şöyle yazmıştı: "O tarihi günlerde herkes Dzerjinski'nin enerjisine hayrandı. Tek başına on kişinin işini yapıyordu. Kızıl Ordu'nun işgal ettiği bölgelerde Sovyet Rusya'daki gibi kusursuz işleyen devlet aygıtı yoktu. Derhal ve büyük zorluklarla kurulması gerekiyordu. Bu zorluklar ancak 'Demir Feliks'in enerjisini ikiye katlamasına yaradı." Dzerjinski ekonomiyi düzeltmek için Moskova'dan birkaç kez insan takviyesi talep etti. Polonya Bürosu ve Polonya Devrimci Komitesi 9 Ağustos'ta bir toplantı yaparak Bialystok'taki tüm işletme ve bürolarda sekiz saatlik iş günü uygulama kararı aldı.

Devrimci Komite Polonya halkına yiyecek ulaştırılmasını çok önemsiyordu. Kızıl Ordu Varşova'ya yaklaşırken Dzerjinski, 15 Ağustos 1920'de Harkov'a gönderdiği telgrafta şöyle yazıyordu: "Beyaz Polonyalıların sebep olduğu çöküntü, Varşova'yı ve diğer sanayi merkezlerini kıtlık felaketi ile tehdit etmekte. 50 vagon gıda malzemesinin gönderimi ile ilgili telgrafınız, kıtlık cephesinde de mücadele etmek için bir şans sağlayacaktır."

Dzerjinski demiryollarının restorasyonu ile de ilgilendi. Polonya

Devrimci Komitesi 11 Ağustos'ta, Polonya demiryolu işçilerine "demiryolu hatlarının ve köprülerin yıkılmasını engelleyecek mümkün olan her türlü devrimci önlemi almalarını" öngören bir kararname çıkardı.

Dzerjinski, bu çetin koşullar altında dahi Byelovejskaya Puşça doğal koruma alanının durumundan endişe duyabiliyordu. Bunun için Stanislaw Bobinski'ye oradaki "ormanların durumunu incelemesi" talimatını vermişti.

Dzerjinski Kızıl Ordu birliklerini Bialystok'ta konaklatma sorumluluğunu bizzat almıştı. Polonya DK, yerel devrimci komiteler aracılığıyla yaralı Kızıl Ordu askerlerinin çamaşır, yiyecek, tütün ve diğer gereksinimlerini tedarik ediyordu.

Kızıl Ordu'nun işgal ettiği bölgelerde ekonomiyi yeniden inşa etmek için, Polonya kökenli ya da en azından bu dili konuşabilen yetenekli personel olması şarttı. Dzerjinski Moskova'dan bu özellikte personel talep etti ve Çeka'da ve milis güçlerinde çalışacak personeli bizzat kendisi işe aldı.

Polonya Devrimci Komitesi aynı zamanda Polonya Kızıl Ordu birlikleri oluşturuyordu. Dzerjinski burada da bizzat yer aldı. 6 Ağustos 1920'de Lenin'e yazdığı telgrafta şöyle diyordu: "Bir Polonya Kızıl Ordusu kurulmasını muazzam derecede önemli buluyoruz." Bu ordu kurulacaktı, daha da önemlisi Polonyalı işçilerden oluşturulacaktı. Bialystok sendika konferansı, işçilerin devrimi silahlı bir şekilde korumaya hazır olduğunu belirtti.

Dzerjinski şöyle yazmıştı: "Halkla iyi ilişkimiz var ve işçiler ve topraksızlar arasından yeterli sayıda alım yapacağız, en azından şimdilik."

Dzerjinski, Polonya Ordusu'ndan kaçan asker kaçaklarını ve savaş tutsaklarını devrim ordusuna katılmaya ikna etmenin de bir çare olabileceğini düşünüyor, bu konuya önemli bir politik hedef olarak yaklaşılması gerektiğine inanıyordu. Bunun için RKP(B) Merkez Komitesi Polonya Bürosu ve Veçeka Özel Dairesi temsilcilerini savaş esiri kamplarına göndermeyi teklif etti.

Polonya Komünist İşçi Partisi Bialystok Komitesi ve bölge devrimci komitesindeki asker alım bürosu Polonya Kızıl Ordusu'na asker alınmasına önemli katkılar sağlamıştır.

Lenin, Geçici Devrimci Komite'nin çalışmalarına olan ilgisini

sürekli ifade ediyor ve Polonya'daki durum hakkında ayrıntılı bilgi istiyordu. Devrimci Komite, Lenin'e faaliyetlerine ilişkin düzenli olarak rapor gönderiyordu.

Dzerjinski, 4-6 Ağustos tarihlerinde Lenin'e yazdığı mektuplarda Polonya'daki durumunu, Polonya Komünist Partisi'ndeki gelişmeleri, Bialystok işçilerinin ruh hallerini ve Polonya Devrimci Komitesi'nin ihtiyaçlarını anlatıyordu. Dzerjinski, Lenin'den Sovyet siyasi meselelerinde eğitmenlik yapabilecek ve gıda ve diğer endüstrilerde çalışabilecek, seferber edilmiş Polonyalıların Polonya'ya gönderilmesini sağlamasını da istemişti.

Lenin, Bialystok'taki durum, halk arasında hâkim olan ruh hali ve Polonya Devrimci Komitesi'nin gelecek çalışma planları ile de ilgileniyordu.

Lenin, 9 Ağustos'ta Smilga, Dzerjinski ve Marchlewski'ye yazdığı telgrafta şöyle diyordu: "Tarım işçilerinin ve Varşova işçilerinin ruh hallerinin bilgisi, genel siyasi beklentiler kadar elzem ve acilen gerekli."[35] Dzerjinski, Lenin'e Bialystok proletaryasının selamlarını iletti ve kısa bir süre sonra Varşova'daki durumu aktardı: "Toprak politikası sorunu Varşova'da enine boyuna incelenecektir."

Geçici Devrimci Komite, Kızıl Ordu tarafından kurtarılan illerdeki geçici halk otorite organları olarak görev yapan yerel devrimci komitelerle yakın temasını sürdürdü.

Polonya Devrimci Komitesi'nin onayı alındıktan sonra, cephe hattındaki yeni devlet iktidar organlarının liderliği geçici olarak Sovyet askeri komutası tarafından yürütülüyordu. Yerel devrimci komitelerin kuruluşunda da yer alan Dzerjinski, Batı Cephesi'nin askeri komutanından, Polonya topraklarında kurulan tüm devrimci komiteler hakkında kendisini bilgilendirmesini ve emir ve raporların kopyalarını Polonya Devrimci Komitesi'ne göndermesini istedi.

Bu organ, kurulduktan hemen sonra Polonya Komünist İşçi Partisi ile temas kurmaya başladı. Bu o kadar kolay değildi çünkü düşman hatlarının gerisine gönderilen haberciler (illegal bir biçimde seyahat ediyorlardı) nadiren Varşova'ya varabiliyorlardı. Sonunda Polonya DK, Parti Merkez Komitesi ile temas kuramaz hale geldi. Bunun yanı sıra, Parti'nin en önde gelen üyeleri o zaman

35 V. İ. Lenin, *Toplu Eserler*, Cilt 44, 1975, s. 410.

hapisteydi. Daha sonra Üçüncü Komintern Kongresi'nin Polonya delegasyonunun bir oturumunda Polonya Komünist İşçi Partisi yönetimi, başarısızlıklarının, diğer sebeplerin yanı sıra, Parti Merkez Komitesi ile Polonya Devrimci Komitesi arasındaki koordinasyon eksikliğinden kaynaklandığı konusunda Dzerjinski ile aynı fikirde olduğunu söyledi.

Dzerjinski Poznan'a sınır dışı edilen Komünist siyasi mahkûmlarla özel olarak ilgilendi. Onlara maddi yardım ulaştırdı. Salıverilme şansları üzerine düşünüyor ve siyasi mahkûm takası meselesinin Polonya hükümeti ile ateşkes imzalanana kadar ertelenmesi gerektiğine inanıyordu.

Mülteciler, savaş esirleri ve Polonya ordusundan kaçan asker kaçakları da Polonya'daki durumla ilgili bir o kadar önemli bilgi kaynakları idi. Haberciler Polonya gazeteleri getiriyordu ve bu bilgiler, Polonya'daki durumun, Antant'ın planlarının, Komünist İşçi Partisi ve diğer siyasi partilerin duruşlarının raporlanabilmesi için temel teşkil ediyordu. Bu bilgi Lenin'e ve RKP(B) Merkez Komitesi'ne iletildi.

Kızıl Ordu birlikleri Varşova'ya doğru hızla ilerlerken Dzerjinski son derece iyimserdi.

JosefUnszlicht daha sonra Dzerjinski'nin o zamanki ruh halini ve yaptıklarını şöyle tarif etmiştir: "Dzerjinski Polonya Devrimci Komitesi'nin en aktif üyesidir. Öylesine coşku ve umut dolu ki, Polonya işçi sınıfının kurtuluşu ve burjuvazinin yıkılıp işçi sınıfı diktatörlüğünün kuruluşu hiç de uzak değil." Dzerjinski, Marchlewski ve Kon 15 Ağustos 1920'de Varşova'ya yolculuğa çıktılar. Ne var ki Kızıl Ordu şehirden çekilmek zorunda kalmıştı. Ordu'nun Varşova'daki başarısızlıklarının birçok sebebi vardı. Bunlardan biri başkomutanlığın ciddi hatalarıydı. Dahası, Wrangel'in Güneybatı Cephesi'ne saldırısı ile birliklerin bazılarının buraya transfer edilmesi gerekmişti. Lenin Sovyetlerin Varşova'dan geri çekilişi ile ilgili şöyle yazmıştı: "Saldırımız ve neredeyse Varşova'ya kadar tez canlı bir biçimde ilerleyişimiz hiç şüphesiz bir hataydı... Her hâlükârda bu bir hataydı ve sebebi ordumuzun gücünü gözümüzde fazla büyütmemizdir."[36]

---

36 V. İ. Lenin, "RKP(B)'nin Onuncu Kongresi, 8 Mart 1921", *Seçme Eserler*, Cilt 32, 1977, s. 173.

Polonya DK, Kızıl Ordu'nun geri çekilmesi üzerine faaliyetlerini askıya almak zorunda kaldı. Dzerjinski, Bialystok'un tahliyesini bizzat yönetti, hasta ve yaralı askerlerin ve Parti ile hükümet görevlilerinin özenli bir biçimde ulaşımını sağladı.

Polonya işçilerinin, mülk sahipleri ve kapitalistlerin boyunduruğunu başlarından savamamış olmasına çok üzülüyordu. Ona göre bu başarısızlığın nedenlerinden biri Polonyalı Komünistlerin, köylülerin devrimdeki rolünü anlamamış olmasıydı. Diğer bir sebep ise işçi sınıfı içindeki bölünmeydi. Beyaz terör ve baskıdan ötürü zayıflayan Polonya Komünist Partisi, bir halk devrimine öncülük edebilecek ve ilerleyen Kızıl Ordu'ya destek olabilecek güçte değildi.

Dzerjinski 23 Ağustos'ta Minsk'e vardı. Birkaç gün sonra ise burada Batı Cephesi Devrimci Askeri Konsey üzerine çalışmaya başlamış ve Polonya Bürosu liderliğini sürdürmüştü.

O vakit Minsk, 17 Ağustos 1920'de başlayan Rusya-Ukrayna-Polonya barış konferansının buluşma yeriydi. Dzerjinski, Lenin'i bu çalışmadan haberdar etti ve Polonya Bürosu ile çalışan Polonyalı Komünistler arasından yetkin tercümanlar bularak Minsk'teki Sovyet-Polonya görüşmelerini organize etti. Dzerjinski, Dış İşleri Halk Komiseri Georgiy Çiçerin'e Eylül 1920'de yazdığı bir mektupta, sivil mahkûmların takası konusunun Riga'da yeniden başlayan görüşmelerin gündemine alınmasını istemişti.

Ağustos sonlarında, taze birliklerle güçlendirilmiş Sovyet ordusu, Polonya Beyaz Ordusu'nun ilerleyişini Batı Cephesi'nde durdurdu ve başka bir saldırı için hazırlıklara başladı. Dzerjinski 30 Ağustos'ta karısına şunları yazmıştı: "Cephedeki durum yakında lehimize değişecektir. Ordu birlikleri Petrograd'dan geldi ve kocaman bir coşkuyu da beraberinde getirdi... Ne var ki, hiç zorluk çekmeden yeniden zafer kazanacağımız yanılgısı ile avunmuyorum, tüm kaynaklarımızı kullanmak zorunda kalacak ve öyle geleceğiz."

RKP(B) Merkez Komitesi Polonya Bürosu, Eylül 1920'de Polonyalı asker, işçi ve köylülere seslenerek Kızıl Ordu'nun sözüm ona fetih planları yaptığına dair düşman propagandalarını ifşa etti.

Dzerjinski o zaman, Moskova'daki Polonya Bürosu'ndan Lehçe yayın göndermesini istedi. Başka bir mektubunda ise, o vakit

Minsk'te açılan siyasi eğitim programında kullanılmak üzere Rusça broşür ve kitapların bütün Lehçe baskılarını talep etti. Dzerjinski, Polonyalı Komünistler için boş zaman etkinlikleri ve sağlık hizmeti de organize etmişti.

Kızıl Ordu'nun cephedeki avantajlı konumuna rağmen, Lenin'in inisiyatifiyle RSFSC Hükümeti, bir kış savaşından kaçınmayı ümit ederek Polonya ile barış anlaşması imzalamayı teklif etti. Daha önce Minsk'te başlamış olan görüşmeler 21 Eylül'de Riga'da yeniden başladı ve 12 Ekim 1920'de bir ateşkes ve ön barış koşulları imzalandı.

9. BÖLÜM

Sovyet Devletinin Güvenliğinin Korunması

Sovyet halkı, Lenin ve Komünist Parti öncülüğünde sonunda yabancı işgalcileri kovalayarak iç savaştan zaferle çıktı. Sosyalizmin barışçıl biçimde inşası artık mümkündü.

Ne var ki, açık savaşta yenilmiş olsa da burjuvazi bu ilk işçi ve köylü devletini yıkma planlarından vazgeçmemişti. Emperyalist odaklar, yeni duruma uyum sağlayarak taktik değiştirdiler. Şimdi, ülkenin ekonomik olarak belini bükmeyi umuyor ve bu çaresiz ekonomik konumundan faydalanmak için sabırsızlanıyorlardı.

Lenin ülkenin, savunma potansiyelini ve Kızıl Ordu'nun ve Çeka organlarının gücünü istikrarlı bir biçimde artırması gerektiği konusunda ısrarcıydı. Dzerjinski'ye bizzat, sosyalizmin barışçıl inşası koşulları altında iç karşıdevrim unsurlarına karşı mücadele planı hazırlaması talimatını vermişti. Böyle bir plan yapıldı ve Lenin'e sunuldu. Böylece Beyaz Ordu, SD, Menşevik ve diğer Sovyet karşıtı örgütlenmelere nihai olarak son verilmesi, ülkenin bazı kesimlerindeki karşıdevrimcilerin ve suç işleyen unsurların temizlenmesi ve görevi haydutlarla mücadele etmek olan özel amaçlı müfreze ve birliklerin konsolide edilmesi sağlandı.

Dzerjinski, Veçeka'yı örgütsel olarak güçlendirmek üzere bazı etkili tedbirler aldı. Yeni operasyon birliklerinin kurulmasını sağladı. Bunlardan biri, ekonominin çeşitli alanlarında var olabilecek casusluk, karşıdevrim ve sabotajla mücadele etmek üzere Veçeka

Ekonomi Dairesi'ne bağlı ve illerde şubeleri olan Ekonomi İdaresi idi.

Lenin'in talimatları ve MK'nın kararları doğrultusunda hareket eden Dzerjinski, Veçeka'nın ve onun yerel örgütlerinin işlerinde daima Parti hattını izledi. Bir proletarya diktatörlüğü organı olarak faaliyetlerinin İç Savaş ve yabancı istilası nedeniyle sahip olduğu olağanüstü doğası, ülkede değişen koşullara, sosyalizmin barışçıl inşası amacına artık uyum sağlamıyordu. Lenin, Aralık 1921'de yapılan Dokuzuncu Tüm Rusya Sovyetler Kongresi'ne sunduğu raporda, sosyalist bir devlette devletin güvenliğinden sorumlu bir organın daimi varlığına duyulan ihtiyaç üzerine önemli bir teorik tezi formüle ediyordu: "Dünyada sömürenler var olduğu sürece... böyle bir kurum olmadan işçi sınıfının iktidarı hayatta kalamaz."[37] Veçeka'nın reformunda ısrarcı oldu ve onun yeterliği ve işlevlerine daha açık bir tanımlama getirdi: "Mevcut koşullar bu örgütün çalışmasının sadece siyasi alanla sınırlı kalmasını gerektirmektedir."[38]

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, 6 Şubat 1922'de Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu'nu lağvetti ve RSFSC İçişleri Halk Komiserliği'ne bağlı Devlet Siyasi Dairesi'ni (GPU) kurdu. İçişleri Halk Komiseri Feliks Dzerjinski, GPU başkanlığına atandı.

Aynı gün Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, GPU hakkında kanunu onayladı. Karşıdevrimci eylemleri engellemek ve bastırmak, haydutlukla mücadele etmek ve cumhuriyetin ekonomi aygıtını çökertmeye çalışan kişi ve örgütleri ortaya çıkarmak gibi işlevleri vardı. GPU'nun; devlet sırlarını korumak, casusluğu önlemek, demiryolları ve su yolları ile ülke sınırlarının güvenliğini sağlamak, ekonomik ve siyasi kaçakçılık ve sınırdan illegal geçişlerle mücadele etmek ve devrimci kamu düzenini sağlamak üzere Merkez Yürütme Komitesi ile Halk Komiserleri Konseyi tarafından verilen özel görevleri yerine getirmek gibi sorumlulukları bulunuyordu.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği 30 Aralık 1922'de kurulduktan sonra 15 Kasım 1923'te çıkarılan bir SSCB Merkez Yürütme

37 V. İ. Lenin, "Dokuzuncu Tüm Rusya Sovyetler Kongresi; 23-28 Aralık 1921", *Toplu Eserler*, Cilt 33, 1973, s. 176.

38 a.g.e.

Komitesi kararnamesi ile, SSCB Halk Komiserleri Konseyi'nde Birleşik Devlet Siyasi Dairesi'nin (OGPU) kurulmasına karar verildi. Bu organ, tüm cumhuriyetlerin siyasi ve ekonomik karşıdevrimci faaliyetlere, casusluğa ve haydutluğa karşı mücadelelerini koordine edecekti. Dzerjinski, OGPU'nun başına getirildi. Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu'nun lağvedilmesi ve GPU-OGPU'nun kurulması, devlet güvenlik organları için bir isim değişikliğinden fazlasına işaret ediyordu. Lenin'e göre Veçeka'daki reformun özü, yeni duruma uyum sağlaması için çalışmalarının yapısındaki değişiklikti. RKP(B) Merkez Komitesi, barış koşulları altında GPU organlarının önündeki hedeflerin karmaşıklaşacağının altını çiziyordu.

Dzerjinski'nin 6 Mayıs 1922'de GPU temsilcileri ile yaptığı bir toplantıda devlet güvenlik organlarının işlevleri ve sosyalizmin yasallığını güçlendirme yolları tartışıldı. Dzerjinski, Veçeka'da Lenin tarafından başlatılan reformun ve GPU'nun kuruluşunun siyasi önemine, ekonomik karşıdevrimle mücadeleyi güçlendirmek ve Çeka aygıtını daha da geliştirmek gerekliliğine vurgu yapıyordu.

Dzerjinski tarafından imzalanan kararnamede şöyle yazıyordu: "Aleni ayaklanmalar acımadan bastırılmalı, çetelerin kökü kurutulmalı, fakat ayaklanma ve terörist eylem hazırlığındaki yeraltı S D örgütlerine karşı mücadele ve siyasi ve ekonomik ajanların yakalanması ustaca çalışmayı gerektirir... Belirli bir kişinin, eski bir memur ya da mülk sahibinin tam olarak ne ile meşgul olduğunu bilmek son derece önemlidir, böylece haklı gerekçe ile tutuklanabilirler. Aksi takdirde ajanlar, teröristler ve yeraltı bozguncuları ellerini kollarını sallayarak dolaşacaklardır." Dzerjinski'nin yönetimindeki devlet güvenlik organları, İngiliz, Fransız, Japon ve Polonyalı ajan yuvalarının izini sürmüş ve hepsini yok etmiştir.

Rus Genel Savaşçılar Birliği, Yüksek Monarşist Konseyi, Rus Gerçekliği Kardeşlik Derneği, Yurt Savunması ve Özgürlük Halk Birliği ve Rus Faşist Birliği gibi yabancı istihbarat servisleri tarafından desteklenen çeşitli Beyaz göçmen merkezleri, Sovyet karşıtı planlarını hayata geçirmek için birbirleriyle yakın işbirliği halindeydi. İstanbul'da sözde birlikler arası bir istihbarat ağı işletiliyor ve Türkiye'ye kaçan Beyaz Muhafızlar, Sovyet Rusya'ya karşı istihbarat amacıyla kullanılıyordu. Britanya ve Finlandiya'nın iktidar çevrelerince 1924'te yapılan Baltık ülkeleri konferansında,

Sovyet karşıtı birleşik bir merkezin kurulması ve Sovyet topraklarında daha sıkı bir istihbarat çalışmasının yapılması çağrısında bulunuldu.

Dzerjinski, vekilleri Unszlicht ve Menjinskiy, merkezi Veçeka-OGPU aygıtı ve yerel devlet güvenlik organları; Sovyet düşmanlarının faaliyetlerini yakından takip ediyor ve planlarını bozmaya çalışıyordu.

İzvestiya VTsIK Gazetesi 24 Temmuz 1921'de, RSFSC topraklarında Mayıs ve Haziran 1921'de faaliyet gösteren Sovyet karşıtı komplo gruplarının tespit edilmesine ilişkin Veçeka raporunu yayımladı. Bu gruplardan bazıları Petrograd Mücadele Örgütü, Yurt Savunması ve Özgürlük Halk Birliği'nin Batı Bölgesel Komitesi ve Emekçi Köylüler Sibirya Bölge Birliği idi ve bunların tamamı yabancı istihbarat servisleri ile, SD'lerle ve Menşeviklerle temas halindeydi. Rapora göre "Son birkaç ayda görülen Sovyet karşıtı hareket göstermektedir ki, aşırı monarşistlerden Menşeviklere, karşıdevrimciler arasında yakın bir kardeşlik bağı bulunmaktadır. Bunların nihai amacı, burjuvazi ve mülk sahiplerinin iktidarını geri getirmek, mücadele yöntemleri ise haydutluk, terör ve yıkımdır."

Lenin şunu ısrarla vurguluyordu: Çeka organlarının iç ve dış karşıdevrimcilerle mücadelesinde başarılı olabilmesi için, Çeka'nın düşmanlarının gücünü ve zayıflıklarını iyi bilmesi gerekiyordu. Lenin şöyle yazıyordu: "Bu Rus karşıdevriminin en önemli eğilimlerini ve taktiklerini sistematik olarak izlemek çok yol gösterici olacaktır. Esas olarak yurt dışında faaliyet gösteriyorlar."[39]

Dzerjinski, devlet güvenlik organlarının emperyalist istihbarat servisleri, yurt dışındaki Beyaz göçmen merkezleri ve iç karşıdevrimcilere karşı yürütülen her önemli operasyonunda ya doğrudan yer aldı ya da planlayıcı oldu.

Çeka, her zaman tetikte oluşu sayesinde Yabancı Beyaz Muhafız merkezlerini tek bir sistemde birleştirmeyi arzulayan iç ve dış karşıdevrimcilerin planlarını boşa çıkardı.

Dzerjinski tarafından planlanan ve yönetilen OGPU operasyonları, adamları için iyi bir eğitim oldu. Düşman planlarını ustaca ve titizlikle keşfedip bozmayı öğrenmiş oldular.

---

39 V. İ. Lenin, "Komünist Enternasyonal Üçüncü Kongresi, Haziran-Temmuz 1921" *Toplu Eserler*, Cilt 32, 1977, s. 483.

Dzerjinski, Veçeka-OGPU'nun en önemli operasyon dairelerinin çalışmalarını yönetiyordu. Birlik Operasyonu-2'yi bizzat yönetmişti. Vekili Vyaçeslav Menjinskiy ve karşı istihbarat dairesi başkanı Artur Artuzov ile birlikte üzerinde çalıştıkları plana göre, göç etmiş bir SD lideri olan Boris Savinkov'u Rusya'ya döndürecek ve bir "Sovyet karşıtı örgüt" olan ve Dzerjinski'nin gizli ajanının ilişkiler kurduğu Liberal Demokratların başına geçireceklerdi. Operasyona dahil olan Çekalılar, Artuzov aracılığıyla Dzerjinski'nin birçok kıymetli önerisini aldılar. Savinkov bu "Sovyet karşıtı örgütün" gücüne ikna olmak zorunda kaldı. Çok hırslı bir adamdı ve bu özelliğine uygun olarak örgütün Merkez Komitesi Başkanı seçildi. Bu, onun gıyabında ve Dzerjinski'nin önerisi ile yapılmıştı. Sovyet iktidarının fanatik bir düşmanı olarak bu Sovyet karşıtı hareketin lideri olmak için sabırsızlanıyordu. En yakın yardımcıları ile birlikte 15 Ağustos 1924'te Sovyet-Polonya sınırını illegal olarak geçti ve ertesi gün Minsk'te tutuklandı.

OGPU, Yurdu ve Özgürlüğü Savunma Halk Birliği'nin varlığına son vermek için yetkin ve kararlı bir biçimde çalıştı.

Dzerjinski'nin talimatları doğrultusunda, Güven Operasyonu üzerine çalışan OGPU organları, Britanya istihbarat servisi ve başka bazı kapitalist ülkelerin gizli servislerine, Britanya ve Fransa iktidar çevreleri ve genelkurmayları ile Beyaz göçmen merkezleri açısından çok kıymetli sayılacak uydurma bilgiler verdi.

Yeraltı Beyaz Muhafız, SD ve Menşevik örgütleri 1921 ve 1922'de ülkenin bazı bölgelerinde kundaklama ve bombalama eylemleri yaptı; demiryollarını, köprüleri, telgraf ve telefon hatlarını yıktı ve madenlere zarar verdi. Sovyet Cumhuriyeti'nde etkisini sürdüren zorlu ekonomik koşullardan faydalanarak Sovyet iktidarına duyulan güveni yıkmaya çalıştılar ve ayaklanma ve grevleri körüklediler. Ayrıca Yeni Ekonomik Politika'yı (NEP) da illegal planları için kullanmaya çalıştılar. Hükümeti destekler gibi görünerek Komünist Parti içine sızmaya, parti içinde örneğin Kızıl Ordu ve hükümet organları arasında ayrışma yaratmaya çalıştılar. Ekonominin çeşitli dallarında yüksek mevkilere yerleşerek ülkeyi ekonomik ve askeri bakımdan zayıflatmayı ve sosyalizmin inşasına engel olmayı planlıyorlardı.

Menşevikler, SD'ler ve burjuva milliyetçilerinin Sovyet karşıtı faaliyetlerine karşı GPU-OGPU organları tarafından yürütülen

mücadele, Komünist Parti'nin karşıdevrimci parti ve eğilimlere karşı verdiği bütünlüklü bir mücadelenin parçasıydı. Dzerjinski, personeline, Menşevikler ve SD'lerin Sovyet iktidarına karşı kullandığı taktikleri anlatıyor ve bunlarla mücadele etmek ve örgütlerini deşifre etmek için daha esnek ve etkili yöntemlere başvurulması gerektiğini söylüyordu. Devlet güvenlik organlarının halkın desteğini alması, basını ve işçi mitinglerini değerlendirmesi gerektiğini düşünüyordu.

Sağ kanat SD Merkez Komitesi kayıtlarının bulunup ele geçirildiği operasyonu Dzerjinski yönetmişti. Sibirya, Tambov Guberniyası, Ukrayna, Beyaz Rusya ve başka bazı bölgelerdeki çok sayıda kulak ayaklanmasını ve haydutluk olayını bu grup tezgâhlamış ve kışkırtmıştı.

Çeka 1921 sonlarında SD'lerin karşıdevrimci faaliyetlerine dair birçok yeni kanıt elde etti.

28 Aralık 1921'de RKP(B) Merkez Komitesi genel toplantısında, Dzerjinski'nin SD ve Menşevik aktivitelerine dair raporuna istinaden, SD Merkez Komitesi'nin Yüksek Devrim Mahkemesi'nce yargılanmasına ve Dzerjinski'nin başında olduğu geçici bir komisyonun gerekli materyallerin yayınlanması için bir tarih vermesine karar verildi.

Dzerjinski'nin önerisi üzerine bu bilgi *İzvestiya VTsIK* tarafından basıldı. Rapora göre, GPU, Sosyalist Devrimcilerin İç Savaş yıllarındaki terörist ve askeri eylemlerine ve bu partinin proletarya devrimine karşı işlediği suçlara dair kanıtlar elde etmişti. Bu partinin merkez komitesi ve bazı önde gelen üyeleri Yüksek Devrim Mahkemesi'nde yargılandılar.

Haziran, Temmuz ve Ağustos 1922'de Moskova'da gerçekleşen dava sonunda SD'lerin karşıdevrimci komplolara ve Sovyet iktidarına karşı silahlı ayaklanmalara kalkıştığı, Beyaz Muhafızlar ve müdahaleciler için sabotaj, bireysel terör ve casusluk yaptığı, şüpheye yer olmaksızın ortaya çıktı. Yüksek Devrim Mahkemesi tarafından verilen cezada şunlar kaydedilmişti: Bu partinin faaliyetleri göstermektedir ki bunlar sosyalist değil burjuva karakterdedir, sosyalist adını ve barındırdığı sosyalist unsurları halkı kandırmak için kullanmıştır ve gerçekte karşıdevrimci bir parti olup halk düşmanıdır.

SD liderlerinin yargılanması, eylemlerinin aslında emperyalist ajan eylemleri olduğunu göstermiştir. Batı devletleri ile yaptıkları gizli anlaşmalar İç Savaş'ı tetiklemiş, SD'ler Sovyet siyasilerine suikastlar yapılmasını teşvik etmiştir.

Davadan sonra SD partisi içindeki ayrışma daha belirgin hale geldi. Pek çok sıradan üye, liderleriyle yollarını ayırdı ve sonunda parti çözüldü.

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi; Menşevikler, SD'ler ve diğer Sovyet karşıtı grup ve örgütlerin düşmanca faaliyetlerini denetlemek amacıyla 10 Ağustos 1922'de, karşıdevrimci eylemlere katılanların sürülmesi hakkında bir kararname çıkardı. Sovyet karşıtı parti ve grupların çoğu üyesi Moskova'dan ve diğer önemli şehirlerden gönderildi.

Dzerjinski ise bu sırada, geçmiş davranışlarının aptalca olduğunu kabul eden ve bir daha asla Sovyet karşıtı faaliyetlerde bulunmayacağına söz veren kişilerin mektup ve başvurularını büyük bir ciddiyet ve dikkatle değerlendiriyordu. Dzerjinski, hayatında yeni bir sayfa açmaya karar verdiğini yazan SD Aleksandr Beylin'in mektubunu okuduktan sonra Beylin'in durumunun yeniden değerlendirilmesi yönünde bir bildirimde bulundu.

Dzerjinski, eskiden Sovyet karşıtı partilerin üyeleri olup daha sonra Bolşeviklerin tarafına geçmiş kişilerin sadakati ile ilgileniyordu. 22 Mart 1922'de, GPU'nun değerlendirmesine göre, bu insanların gerekçelerinin ahlaki açıdan temiz olduğunu ve bu insanlara Parti'de sempatiyle bakılması gerektiğini yazmıştır.

Komünist Parti ve Sovyet Hükümeti tarafından yasaya karşı gelenlere karşı verilen kapsamlı mücadele, ülkenin pek çok bölgesinde alevlenen eşkıyalığa yöneltilmişti.

Birçok kapitalist ülkenin istihbarat ağı, Beyaz ordu artıkları arasından oluşturulan suç örgütlerini Sovyet bölgesine gönderiyordu. Ülke içindeki bu gruplar kulaklar, anarşistler, burjuva milliyetçileri, suçlular ve mevkiinden olmuş unsurlardan oluşuyordu. Eşkıyalığın özellikle yaygın olduğu yerler Ukrayna, Kuban bölgesi, Tambov bölgesi, Sibirya, Orta Asya, Karelya ve Kafkaslardı.

Bu, ülke için büyük bir tehditti. Haydutlar her yeri yağmalıyor, Parti komitelerine ve yerel Sovyetlere saldırıyor, Sovyetlerdeki Komünistleri, Komsomol üyelerini ve aktivistleri vahşice öldürüyor,

bankaları, trenleri, depoları ve dükkânları soyuyor, halkı terörize ediyordu. Komünist Parti ve Sovyet Hükümeti'nin Yeni Ekonomi Politikası'nı teşvik etmek ve ulusal ekonomiyi yeniden kurmak için aldığı önlemleri baltalamaya çalışıyorlardı.

Faaliyetleri çoğunlukla kapitalist ülkelerin istihbarat ağları ve bu ağların desteklediği SD'ler ve burjuva milliyetçilerinin yanı sıra, çeşitli yabancı Sovyet karşıtı milliyetçi odaklar ve örgütler tarafından kontrol ediliyordu.

Lenin şöyle yazmıştı: "Bu haydutların arasında Sosyalist Devrimcilerin etkisini hissetmek mümkün. Esas güçleri yurt dışında. Hep Sovyet iktidarını yıkmayı hayal ediyorlar... SD'ler yerel azmettiricilerle bağlantı halinde."[40]

Eşkıyalığa karşı mücadeleyi yönetmek için özel bir komisyon kuruldu. Komisyon başkanı Dzerjinski, GPU-OGPU güçlerini, sonuca götürecek bir eylem için harekete geçirdi. Önerisi üzerine GPU Başkan vekili Unszlicht, Beyaz Rusya'ya gönderildi. Eşkıyalıkla mücadele eden özel GPU dairesi güçlendiriliyordu.

Eşkıyalık tehdidi karşısında RSFSC Merkez Yürütme Komitesi, Ekim 1922'de GPU'ya, eşkıya ayaklanmalarına ve silahlı soygunlara katılanları, mahkeme yapılmaksızın cezalandırma yetkisi verdi.

Dzerjinski, 29 Ocak 1924'te RKP(B) Merkez Komitesi Politbürosu'na gönderdiği mektupta, eşkıyalığa karşı mücadeleye OGPU ve onun yerel kollarının liderlik etmesi ve soruşturma dairelerinin ve milislerin onların emrine verilmesi gerektiğini yazmıştı.

Bu mücadeleyi güçlendirmenin yollarını tartışan Politbüro ve Merkez Yürütme Komitesi Prezidyumu, Dzerjinski'nin önerisini kabul etti.

Dzerjinski, bu işi başarmanın işçi kitlelerinin desteğine ve emekçi köylülerin güvenine bağlı olduğuna inanıyordu.

Görece kısa bir sürede haydutluk birçok bölgede yok edildi. Emperyalistlerin ve dahili karşıdevrimcilerin Sovyet iktidarını içerden devirme planları suya düşmüş oldu. Devrilmiş sömürücü sınıflar eski düzenin yeniden kurulacağına dair tüm umutlarını

---

40 V. İ. Lenin, "Moskovalı Parti Aktivistleri Toplantısında Yapılan Konuşma, 24 Şubat 1921", *Toplu Eserler*, Cilt 42, 1971, s. 273.

kaybetti. Haydutluğun sona erdirilmesiyle kırsalda ekonominin ve sosyalist dönüşümlerin yeniden yapılanması hız kazandı.

GPU faaliyetlerinin bir diğer önemli hedefi ekonomik karşıdevrimdi. Emperyalist devletler ve yurt dışındaki Rus burjuvazisi, savaşta ciddi ölçüde zarar gören Sovyet ekonomisinin yeniden yapılandırılmasını engellemek, en azından yavaşlatmak için her yolu denediler. Sovyet Rusya'daki yıkıcı eylemlerinin, Yeni Ekonomi Politikası'na geçilmesinden sonra daha etkili olacağını ümit ediyor ve hatta Sovyet iktidarını yıkıp kapitalizmi tamamen yeniden kurabileceklerine inanıyorlardı. Uluslararası odaklar tarafından güçlendirilen yurt dışındaki eski Rus fabrikacı, bankacı ve tüccar dernekleri, SSCB'de ekonomik açıdan yıkıcı eylemler gerçekleştirmede başı çekiyordu. Sovyet bölgesindeki çeşitli karşıdevrimci örgütlerle teması sürdürerek, Sovyet Rusya'da casusluk ve terör faaliyetleri yürüten yabancı Beyaz göçmen merkezlerini de finanse ediyorlardı.

Ekonomik karşıdevrimin mevcut biçimleri ekonomik casusluk, yıkım ve sabotaj, kaçakçılık, sahte para üretimi ve tedavülü, spekülasyon ve sosyalist mülkün yağmalanması idi. Sovyet devletine sağlam bir ekonomik temel inşa etmek, devletin savunma kapasitesini ve güvenliğini artırmak için bu faaliyetlerin bastırılması şarttı.

Dzerjinski bir kararnamede, burjuvazinin silahlarından birinin dış ticaret; "dış temsilciliklerimizi rüşvetle çürütme, altın madenlerimizin ve diğer maden kaynaklarımızın içini boşaltma ve Sovyet devletine motor, motorlu araç, yedek parça ve üretimin restorasyonu için gerekli başka şeyler vermek yerine bir enkazı kakalama" girişimleri olduğunu yazmıştı.

GPU-OGPU organları, ulusal ekonominin çeşitli dallarında yapılması düşünülen düzinelerce büyük sabotaj planını ve yıkıcı faaliyetleri ve ayrıca yurt dışından yönetilen sabotaj gruplarını ortaya çıkardı. 1924 ve 1925'te bazı fabrika ve madenlerde, malların temini ve dağıtımından sorumlu organlarda ve kooperatif örgütlerinde sabotaj grupları ortaya çıkarıldı. Sabotajcıların istihbarat verileri toplayıp bunları yurt dışına ilettikleri de tespit edildi.

Dzerjinski, sabotaj grupları ile bunların yurt dışındaki efendileri arasındaki bağları deşifre etmenin önemli olduğunu düşünüyordu

ve GPU-OGPU Ekonomi Dairesi görevlilerine, çalışmalarının bu yönüne özen göstermeleri talimatını vermişti. Onlara ayrıca; işletme ve kurumların işleyişinin geliştirilmesi çalışmalarında Parti ve hükümet organlarına yardım edilmesi gerektiğini; devrim öncesinde çalışmış memurlar tarafından sabotaj eylemleri yapılacağını yazan yurttaşların mektup ve taleplerine karşı daha hassas olunması gerektiğini de anlatmıştı. OGPU'yu becerikli ve deneyimli çalışanlarla donatmıştı.

Dzerjinski, RKP(B) Merkez Komitesi'ni ve SSCB Halk Komiserleri Konseyi'ni, sabotajla mücadeledeki gelişmeler konusunda düzenli olarak bilgilendiriyordu.

Dzerjinski devlet sınırını daima mücadelenin cephe hattı olarak görüyordu. Sovyet ekonomisine çok büyük zararlar veren kaçak mal akışını kontrol etmeye yönelik operasyonları bizzat planlıyor ve yönetiyordu. Sovyet sistemine düşman insanlar sürekli olarak yasa dışı yollardan yurt dışına döviz, altın, nadide müzik enstrümanları, sanat eserleri ve tarihi nesneleri çıkarmaya ve ülke piyasasını kaçak mallarla istila etmeye çalışıyordu. Muazzam yoğunluktaki programına rağmen düzenli olarak ve genellikle geceleri Ekonomi Dairesi'nin kaçakçıların yakalanmasına ve bunların taşıdıkları mallara ilişkin raporlarını okuyordu. Kaçakçılığı önlemek için devlet sınırının en iyi şekilde nasıl korunacağına ilişkin önerilerde bulunuyor ve ülke içinde yetersiz miktarda kalan malların türleri ve bunların yurt dışından kaçak yollarla ülkeye sokulması konusunda Parti'yi ve ekonomik organları bilgilendirmenin altını çiziyordu. 26 Nisan 1925 tarihli Tüm Birlik OGPU Sınır Birimleri Komutanları Konferansı'ndaki bir konuşmasında Dzerjinski, şöyle diyordu: "Burjuvazi, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin ekonomiyi yeniden yapılandırmayı başaramayacağını ve Batı'ya yalvaracağını ümit ediyordu fakat biz onların yardımı olmadan ilerliyoruz... Siz, kaçakçılıkla savaşan yoldaşlar, ülkemizin ekonomik gelişimini izleyiniz... Sizler kaçakçılığı (hangi malların nereye kaçırıldığı) ve ne sebeplerle geçirildiğini inceleyebilir ve şu soruyu benden önce sorabilirsiniz: Ürünleri ülkeye kaçak sokulan şu ya da bu sanayi dalını geliştirmek mümkün değil midir? Kaçakçılık üzerine ciddi çalışmaya dayalı önerileriniz, ekonomi organlarımız için faydalı olabilir."

Dzerjinski, kaçakçılığın önlenmesi ve kontrol edilmesi için devlet güvenlik organları tarafından atılan adımlar hakkında Parti Merkez Komitesi ve Politbüro'yu devamlı bilgilendiriyordu. O zaman yürürlükte olan mevzuatı geliştirmeye yönelik önerilerde bulunmuştu. Politbüro 2 Şubat 1924'te, platin kaçakçılığı ile mücadele konusunu tartıştı ve OGPU'ya bu alandaki faaliyetlerini hızlandırmasını emretti. Dzerjinski, tartışma için gerekli materyalleri tedarik etti. OGPU, Dzerjinski'nin talimatları üzerine, seyahat edenlerin kaçak altın ya da döviz taşıyıp taşımadığının kontrol edileceği özel sınır alanları oluşturdu.

OGPU organları 1924'te sekiz milyon ruble değerinde kaçak mala el koydu. 1925-26 yıllarında sadece Batı sınırında, yaklaşık altı milyon ruble değerinde kaçak mal, döviz ve değerli eşya taşıyan 32 binden fazla insan gözaltına alındı. Çeka organları aynı dönemde Orta Asya'da 51 binden fazla kaçakçıyı gözaltına aldı ve altı milyon ruble değerinde mala el koydu.

Devlet güvenlik organlarının yoğun çabaları sayesinde yurtdışına kaçırılan değerli eşyaların miktarında muazzam bir düşüş yaşandı.

Sovyet devletinin ekonomi kurumlarının kuyusunu kazan bir diğer tehlikeli iç ve dış karşıdevrimci faaliyet biçimi de sahte para üretimi ve tedavülü idi. Bu belaya karşı devlet güvenlik organlarınca yürütülen etkin kampanya sayesinde Sovyet kredi ve para sistemi ile Sovyet para birimi güçlendi, rublenin alım gücü arttı.

Dzerjinski, 30 Mart 1924'te SSCB Merkez Yürütme Komitesi'nden, OGPU'ya kalpazanları bastırmak için özel yetkiler vermesini istedi. OGPU organları 1923-25 arasında sahte para üretimi ve tedavülü yapan 200'den fazla grubu tespit etti ve 2000 kalpazan tutuklanıp yargılandı.

Dzerjinski'nin Veçeka-OGPU Başkanı olarak yetkin olduğu bir diğer konu da ülkenin sınırlarının korunması görevinin organizasyonuydu.

Çalışma ve Savunma Konseyi 24 Kasım 1920'de Veçeka Özel Dairesi'ni devlet sınırlarının güvenliğinden sorumlu organ ilan etti ve burayı ikili komuta altında bulunan askeri birliklerle destekledi. Devlet sınırlarının korunmasını ilgilendiren tüm konulara özel daireler karar verecek, diğer konularda ise birlikler ordu

komutasında olacaktı.

Dzerjinski'nin ısrarı üzerine 27 Eylül 1922'de Çalışma ve Savunma Konseyi, Devlet Siyasi Dairesi'nin RSFSC kara ve deniz sınırlarını korumakla görevlendirilmesi ve GPU kuvvetleri içinde bir Bağımsız Sınır Müfrezesi kurulması üzerine bir önergeyi onayladı.

Dzerjinski'e göre bütün ordu ve sınır bölgesi karargâhlarının yetkin ve tecrübeli komutanlar ve siyasi eğitmenlerle donatılması, hayati önem taşımaktaydı. Sadece bu sayede dahi, devlet sınırlarının güvenilir bir biçimde korunması sağlanabilir ve ihlaller engellenebilirdi.

11 Nisan 1923 tarihinde GPU Kuvvetleri Siyasi Eğitmenleri İkinci Kongresi delegelerini selamlayan Dzerjinski, Sovyet devlet sınırlarının korunmasının özellikle acil bir mesele olduğunu ve sınırların ne pahasına olursa olsun karşıdevrimcilere ve kaçakçılara kapatılması gerektiğini ifade etti.

Aralık 1923'te Dzerjinski'nin önerisi üzerine bir Sınır Koruma Akademisi açılmış, burası zamanla sınır birliklerine komutan ve siyasi eğitmen yetiştiren bir merkez haline gelmiştir. Dzerjinski, öğrencilerin askeri ve siyasi eğitiminin önemine vurgu yapmıştı. Eylül 1924'te Akademi'nin ilk mezunlarına yaptığı konuşmada şöyle söylemişti: "Ülkeyi uluslararası sermayeden, onun ajanlarından, isyan kışkırtıcılarından, kundakçılardan ve teröristlerden korumak ve kaçakçıların dış ticaret tekelini baltalama girişimlerini engellemek... bunlar sizin ve genel olarak sınır muhafızlarının önündeki esas hedeflerdir."

Dzerjinski, OGPU organlarının ve personelinin Komünist Parti ve sosyalist anayurt davasına kendini adamış, uyanık, sınıf düşmanı ile sonuna kadar savaşmaya kararlı ve sosyalist kanunlara sıkı sıkıya bağlı olması gerektiğine inanıyordu. İvan Ksenofontov'a 19 Ocak 1921'de yazdığı bir notta Çeka'nın işinin kişisel düzlemde zorlu, devlet düzleminde ise son derece önemli olduğunu, sabotajın devam ettiği yerlerde bazı kişiler ve hatta organlar arasında dahi büyük bir tatminsizliğe yol açtığını ifade etmişti. Çeka'nın aynı zamanda cezbedici bir tarafı da olmuştu, zira Çeka'da çalışmak gelecek için faydalı olabilmekteydi. Dzerjinski, siyasi ve ahlaki olarak güvenilmez olan çalışanların ayıklanması gerektiğinin altını çizmiş ve yetkilerini kişisel amaçlar için kötüye kullananların

görmezden gelinmesini lanetlemişti.

Sovyet sosyalist devletin, devlet güvenlik organlarına gerek duyduğunu vurgulayan Dzerjinski, bunların esas amaçlarının emperyalistlerin ve onların gizli servislerinin yıkıcı faaliyetlerini deşifre etmek, engellemek ve kontrol altında tutmak olduğunu ifade etmişti.

Parti Merkez Komitesi, OGPU'nun çalışmasını çok değerli bulmuş ve yerel Parti komitelerine onlara her konuda yardım etmeleri için defalarca talimat vermişti. Veçeka ve onun yerel birimlerinin iç ve dış karşıdevrimle mücadelede kilit bir rol oynadığını, böylece bütün Parti'nin ilgi merkezi olduğunu ve Veçeka'nın yerine gelen GPU'nun, daha barışçıl koşullarda çalışıyor olsa da daha küçük olmayan zorluklarla savaşmak zorunda kaldığını vurgulamıştı. Merkez Komitesi, Parti'nin GPU personeline Veçeka personeline davrandığı gibi davranması gerektiğini ve GPU ve yerel organlarının Sovyet iktidarının başlıca organlarından biri olarak kalması gerektiğini belirtmişti.

Dzerjinski; OGPU personelinin Parti ve hükümet kurumlarıyla temas halinde kalmasını ve onları suça karşı mücadeledeki gelişmelerden haberdar etmelerini istemişti. Devlet güvenlik organlarının işleyişini sürekli geliştirmeye, tatminsizlik ve düşmanlığa sebep olabilecek her şeyi ortadan kaldırmaya, Moskova Parti Komitesi'ni OGPU faaliyetleri hakkında daha sık bilgilendirmeye ve onun halk arasındaki prestijini yükseltmeye çalışmıştı.

Dzerjinski hâlâ, ateşli bir devrimci, titiz biçimde dürüst ve cesur bir Çekacı, halkına karşı düşünceli, düşmanına karşı acımasız ve ülkesi için hayatını feda etmeye hazır biri olarak anılmaktadır.

* * *

Dzerjinski, Veçeka Başkanı olarak ve 1919'dan itibaren İçişleri Halk Komiseri olarak Sovyet devletinin ilk günlerinden itibaren evsiz ve aç çocuklara yardım kampanyasına dahil olmuştu. Eşinin ifade ettiğine göre, o zor zamanlarda bu konuda yapılanlar onu tatmin etmiyordu ve Dzerjinski, çocukların ve gençlerin komünist eğitimine daha da yoğunlaşabilmek için İç Savaş'ın bitmesini bekliyordu. Bu, Veçeka'nın devrimci yasa ve düzeni sağlamaya

ve suçu önlemeye yönelik faaliyetlerinin önemli bir yönü olarak kabul edilmişti.

Sovyet devleti 1921'de, İç Savaş'ın ve dış müdahalenin açtığı yaraları nihayet sarmaya başlamıştı. O sırada ülkede yardıma, bakıma ve ilgiye ihtiyacı olan beş milyondan fazla evsiz ve aç çocuk bulunmaktaydı. Dzerjinski, uygun organların çocukların evsizliği ile mücadele için çabalarını birleştirmeleri önerisinde bulundu. Dzerjinski'nin talimatları üzerine çocukların evlerini incelemek ve yönetimlerinin çalışmayı geliştirmek için ivedi önlemler almasını sağlamak üzere Çeka personeli içinden gruplar seçildi.

Dzerjinski'nin aklına en aşağıdan en yukarıya tüm Çeka organlarını bu kampanyaya dahil etmek gelmişti. Planının taslağını Eğitim Halk Komiseri Anatoliy Lunaçarskiy'e sundu. Lunaçarskiy daha sonra bu anılardan şöyle bahseder: "Feliks hiç olmadığı kadar hızlı ve aceleci bir biçimde odaya girdi. Onu tanıyanlar bilirler: Çok acelesi varmış gibi, sanki zamanın hızla aktığının farkındaymış ve her şeyin derhal yapılması gerekiyormuş gibi konuşurdu. Kelimeleri, adeta eyleme dönüştürülmek için acele ederek dalgalar misali birbirini kovalardı.

"Bana şöyle demişti: 'Kişisel gücümün ve daha da önemlisi Veçeka kuvvetlerinin bir kısmını evsiz çocuklar için kullanmak istiyorum.' Gözleri, coşkulu enerjisinin ona has ateşli ışığıyla parlamıştı.

"Şöyle devam etmişti: 'İki düşünce ile bu karara vardım. İlki, bu berbat bir şey! Bu çocuklara baktığında her şey onlar için diyorsun! Devrimin meyveleri bizim için değil, onlar için! Ve evet, bu savaş ve yoksulluktan ne kadar çok çocuk zarar gördü! Sanki boğuluyorlarmışçasına, onların yardımına koşma ihtiyacı hissediyorum. Eğitim Halk Komiserliği tek başına bununla baş edemez. Sovyet halkından yardım istemelisiniz. Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'ne bağlı, faydalı olabilecek tüm daire ve kurumların temsilcilerini bünyesine alacak bir komisyon kurulması gerekiyor. Bazı görüşmeler yaptım bile. Bu komisyona bizzat başkanlık etmek ve Veçeka aygıtını pratik çalışmaya dahil etmek istiyorum.' "

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Prezidyumu 27 Ocak 1921'de Dzerjinski'i, çocukların durumunun iyileştirilmesi amacıyla yeni kurulan ve Çocuk Komisyonu olarak bilinen komisyona başkan atadı. Verilen talimatlar; illerdeki durumun ve çocuk

evleri ve kurumlarının araştırılması, evsiz çocuk sayısının tespit edilmesi, Sovyet devlet organları ile birlikte onların çocuk evlerine ve çocuk ve gençler için özel olarak kurulan komünlere yerleştirilmesi idi.

Dzerjinski aynı gün, bütün olağanüstü komisyonlara bir mektup yazarak çocukların durumunun iyileştirilmesi için ivedi adımlar atılmasını emretti. Mektupta şöyle diyordu: "Dış cephede nefes alıyorken Sovyet iktidarının enerjisini bu konuya yönlendirmesinin ve ilgisini her şeyden çok komünist sistemin gelecekteki kalesi olan çocuklara yöneltmesinin vakti gelmiştir.

"Proletarya diktatörlüğünün organları olan olağanüstü komisyonlar bu projenin dışında kalamaz. Sovyet iktidarına çocuklara yardım çalışmasında her türlü desteği sağlamalıdır. Bu amaç doğrultusunda Çeka'yı dahil etmek için Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Prezidyumu, beni yukarıda sözü geçen çocuk komisyonuna başkan olarak atamıştır. Bu, diğer tüm olağanüstü komisyonlara bir işaret ve talimat olsun."

Mektup, Çeka'nın çocukları kurtarma, yetiştirilmelerine yardım etme ve eğitme çalışmasının program taslağını sunuyor ve yazarının, bir gün tüm Çekalıların bu çalışmanın önemini ve aciliyetini anlayacağına ve doğal olarak ellerinden geleni yapacağına olan inancını dile getiriyordu. "Çocuklarla ilgilenmek karşıdevrimi yok etmenin en kesin yoludur. Sovyet iktidarı çocuklara yardım meselesini başarıyla hallettikten sonra her bir köylü ve işçi ailesinden destekçi ve taraftar kazanacak ve böylelikle karşıdevrimle mücadelede geniş bir zemin sağlayacaktır." Dzerjinski'nin Çeka personeline yazdığı mektup böyle sona eriyordu.

Dzerjinski başkanlığındaki Çocuk Komisyonu'nun kuruluşu halk tarafından, özellikle de eğitimciler tarafından çok sıcak karşılandı. Komisyon en başından itibaren büyük bir şevkle çalıştı. Dzerjinski'nin inisiyatifiyle, çocuk bakım kurumlarının durumuna ilişkin ülke çapında bir soruşturma yürütüldü. Yerel Parti, Komsomol, sendika organları ve olağanüstü komisyonlar çocukları kurtarma ve yaşamlarını iyileştirme kampanyasına katıldılar. Dzerjinski'nin asaleti, Parti ve halk arasındaki prestiji, bu geniş ölçekli ve zorlu projenin başarılı olmasındaki en önemli etken olmuştur.

Dzerjinski daima çok yoğun çalıştığı halde, komisyonun toplantılarına katılmak ve buradaki günlük çalışmaları yönetmek için de vakit bulabiliyordu. Çocuklar ve gençler için çalışma komünleri ve kolonilerinin kurulması sürecini başlattı. Burada eskiden evsiz olan ve suç işlemiş çocuklara barınacak yer, yiyecek ve giyecek sağlanıyor, eğitim veriliyor, meslek öğretiliyor ve çocuklar faydalı ve saygın bireyler olarak topluma kazandırılıyordu. Çok sayıda yetim çocuk yurtlara yerleştirilmiş ya da aileler, Kızıl Ordu ve Veçeka-GPU birlikleri tarafından evlat edinilmişti.

Komisyon, 1921-1922'de kıtlık yaşanan Volga bölgesindeki çocuklara yardım için büyük bir çalışma yürüttü. Komisyon, bu çocukların koşulların daha iyi olduğu Sibirya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Gürcistan, Türkistan ve başka bölgelere gönderilmesini önerdi. Bu çalışmayı Dzerjinski, Çeka ve Çeka'nın yerel birimleri yönetti. Dzerjinski, aç çocuklara yiyecek ve barınak sağlanmasının imkânları hakkındaki raporları bizzat inceliyordu.

Çocuk Komisyonu ve kamu kurumları çocuklar için hediyeler topluyor, kıtlığın vurduğu bölgelere ilaç ve gıda trenleri gönderiyor ve devlet tarafından verilen yardımları çocuk kurumlarına dağıtıyordu.

Fakat komisyonun odağında hâlâ evsiz çocuklar vardı. Çocuklar aç, hasta ve perişan halde demiryolu istasyonlarına sığınıyor, terk edilmiş köhne binaların soğuk ve rutubetli bodrumlarında ve çatılarında saklanıyor, dilencilik ve hırsızlık yapıyor, çaldıklarını karaborsada satıyorlardı. Özellikle Moskova'da bir hayli fazlalardı. Evsiz Çocuklar için Mücadele Moskova Olağanüstü Komisyonu, 2.600 çocuk için dokuz adet toplama noktası ve 600 çocuk için iki adet ıslah merkezi tesis etti. Fakat bu da yeterli değildi. Zaman zaman buralarda 10 bin çocuk kalıyordu.

Komisyona 21 Aralık 1922'de, Moskova'daki evsiz çocuklarla ilgili kampanyanın ilerleyişine ilişkin bir rapor sunuldu ve yoldaş Dzerjinski'den, ülkenin çocuk nüfusunun üzücü durumunu ve özellikle de evsiz çocuk sayısındaki ciddi artışı uygun Parti ve hükümet organlarına bildirmesini talep etmeye karar verdi.

Dzerjinski, Lenin'e ve Parti Merkez Komitesi'ne çocukların durumu ve evsizlikle mücadele çalışmaları hakkında düzenli olarak rapor veriyor ve onlardan da daima ilgi ve destek görüyordu. Lenin

her konferans öncesi karşılaştıklarında Dzerjinski'e komisyon çalışmalarını ve çocukların yaşamlarını iyileştirmek için neler yapıldığını soruyordu.

Dzerjinski, Ağustos 1922'de illere, çocuk evleri açılması ve çocuklara diğer acil yardımların yapılması için daha çok çalışılması gerektiğini bildirdiği bir mektup gönderdi. İllerdeki çocuk kurumlarının çalışmaları ve evsizliğin ortadan kaldırılması kampanyası hakkında kendisine ayrıntılı bilgi gönderilmesinde ısrarcı olan Dzerjinski, bu konuda dikkatsiz davrananların katı bir biçimde cezalandırılmalarını istedi.

Bu konuda giderek daha fazla yol alındı, fakat başarı için henüz çok erkendi. 5 buçuk milyon evsiz, aç ve hasta çocuktan 1 milyonu çocuk yurtlarına yerleştirilmiş, yaklaşık 3 milyon çocuk Açlıkla Mücadele Komisyonu, Çocuk Komisyonu ve başka kurumlardan yardım alabilmişti. Ne var ki, yaklaşık 1 buçuk milyon çocuğa henüz hiçbir yardım ulaştırılamamıştı. Çocuk kurumları ağı, herkese kalacak yer sağlayabilecek kapasitede değildi ve yenilerini kurmak için para yoktu. Halihazırda işleyen kurumlara dahi yeterli yiyecek, giyecek ve gerekli malzemeler tedarik edilemiyordu.

Parti'nin, Komsomol'un ve sendika organlarının güçlü desteğini alan Çocuk Komisyonu, muazzam sayıda çocuğun bu çaresizliğini ve evsizliğin ürkütücü sonuçlarını göz önüne alarak 30 Nisan ile 6 Mayıs 1923 tarihleri arasında tüm ülkede Evsiz ve Hasta Çocuklar Haftası düzenledi.

31 Mart 1923'te, SSCB'nin işçilerine hitaben yazılan ve Dzerjinski tarafından imzalanan "Herkes Çocuklara Yardım Etsin" başlıklı bir duyuru yayınlandı.

Duyuruda şöyle yazıyordu: "Bağışınızın şekli ya da miktarı sizi utandırmasın. Unutmayın ki, evsiz çocuklar için mücadelemiz, yalnız işçi-köylü kitlelerinin kolektif çabaları sayesinde başarıya ulaşabilecektir."

Sovyet halkı Çocuk Komisyonu'nun bu çağrısına büyük bir hevesle yanıt verdi. Evsiz ve Hasta Çocuklar Haftası etkili bir biçimde organize edildi ve önemli miktarda maddi kaynak sağlanmış oldu. Bu paranın yüzde otuzu halihazırda işleyen çocuk kurumlarına verildi, yüzde yetmişi ise yenilerinin inşa edilmesi için ayrıldı.

O yıllarda bu tür "haftalar" birçok kez düzenlendi ve çocuklar

için para ve erzak getirisi bakımından her zaman başarılı oldu. Bağışlar para, yiyecek, giysi, ayakkabı ve kumaşların yanı sıra çocuk fonu için verilen konserler, Çocuk Komisyonu pullarının satışı ve evsiz çocukların evlat edinilmesi gibi farklı biçimlerde olabiliyordu.

Dzerjinski, çocuk çalışma komünlerinde ve kolonilerindeki eğitim sürecini ve organizasyonunu yakından takip ediyordu. Bunlar kural gereği şehir ve demiryolu istasyonlarına yakın kırsal bölgelerde, eski aristokratların malikâne ve kır evlerinde ya da devletin işlettiği çiftlik alanlarında açılıyor ve Çeka organları tarafından finanse ediliyordu.

Dzerjinski, eskiden evsiz olan çocuk ve gençlerin suç unsuru içeren davranışlarının düzeltilmesi için üretken emeğin etkili olabileceğine inanıyordu. Çalışma komünleri ve kolonileri eğitim ile işi ve siyaset ile ahlakı birleştiriyordu.

Çalışma komün ve kolonilerini önemli kılan, yalnızca on binlerce serseri ve çocuk suçluyu ölümden kurtararak onlara yeni hayatlar kazandırması değil, aynı zamanda çocuk ve gençleri yeni Sovyet komünist eğitim sistemi ile eğitmenin mükemmelliğini kanıtlamış olmasıydı.

Dzerjinski'nin bu alandaki gayretlerinin anısına, Ukrayna Çekası tarafından bağışlanan fonlarla Harkov yakınlarında kurulan çalışma komününe onun adı verildi. Değerli Sovyet eğitimcisi Anton Makarenko uzun süre bu komünün bir çalışanı idi. Yazar Maksim Gorki bunu "komünizme açılan pencere" olarak nitelendirmişti. Burası Makarenko'nun eğitim teorisini geliştirdiği yer oldu.

Dzerjinski, diğer bütün işlerine rağmen sık sık çalışma komün ve kolonileri ile çocuk yurtlarını ziyaret ediyor; eskiden suç işlemiş olan çocuklarla uzun uzun sohbet ediyor; derslerini, çalışmalarını ve günlük yaşamlarını inceliyor; gelişmelerini gördükçe sevinçten havalara uçuyor ve onlara tavsiyelerde bulunuyordu.

Dzerjinski, OGPU, Ulaşım Komiserliği ve RKP(B) Merkez Komitesi'ndeki görev yoğunluğundan ötürü, 1923 sonbaharında Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Prezidyumu'na komisyondan istifa talebini iletti. O sıralarda komisyon mükemmel biçimde çalıştığı için Dzerjinski'nin talebi kabul edildi. Fakat Dzerjinski ömrünün sonuna kadar eğitim meseleleri, okullar, Genç Öncü ve

Komsomol örgütlerinin çalışmaları ve Sovyet gençlerinin günlük yaşamları ile hevesle ilgilenmeye devam etti. "Bağımsız ve güçlü bir proletarya ulusu yaratmak için önemli bir araç" olarak gördüğü Genç Öncü hareketini denetlemek üzere 1924 ilkbaharında bir komisyon kurdu. Genç Öncülerin faaliyetlerinin, çocukların bağımsız girişimleri ile ailelerinin rehberliğini harmanlanması gerektiğine inanıyordu. Dzerjinski Moskova'daki genel eğitim okullarını sık sık incelemeye ve çalışmalarındaki eksiklikleri irdeleyip eleştirmeye de vakit ayırırdı.

Dzerjinski'nin oğlu Jacek yıllar sonra babasının bir ebeveyn ve eğitmen olarak hem katı ve ısrarcı hem de nazik ve duyarlı olduğunu söylemiştir. Dzerjinski Jacek'e ülkesini sevmeyi, cesur, çalışkan, alçakgönüllü ve dürüst olmayı öğretmiştir. Ona asla nutuk çekmemiş ve onu hiçbir zaman sıkmamıştır. Daha çok, yerinde örneklerin öykündürme gücüne güvenmiştir. Jacek şöyle yazmıştır: "Yalandan ve aşırı duygusallıktan, başka hiçbir şeyden olmadığı kadar nefret ederdi, çünkü bunlar içtenlikten ve gerçek duygulardan uzak şeylerdi."

Dzerjinski, oğlunun okuldaki durumundan her zaman haberdardı ve vakti olduğunda özellikle matematik konusunda ona yardım eder, oğlu Genç Öncü kampında yaptıklarını, bağlı olduğu Genç Öncü müfrezesindeki yaşamı ve arkadaşlarını anlatırken onu büyük bir ilgiyle dinlerdi.

Dzerjinski'nin oğluyla olan ilişkisi mantıklı bir çocuk yetiştirme örneğiydi. Bu yöntem, genci toplumda saygın ve faydalı bir bireye dönüştürmeyi sağlıyordu.

Ülkedeki çocuklar Dzerjinski'nin kim olduğunu çok iyi biliyor ve çabalarına minnettarlık ve sevgi ile karşılık veriyorlardı. Dzerjinski ülkenin her yerinden dokunaklı mektuplar alıyordu. Çocuklar mektuplarına fotoğraflar ekliyor, çocuksu bir duygusallıkla yaşamları ve dersleri ile ilgili olayları anlatıyor, Dzerjinski'e ilgi ve özeni için teşekkür ediyorlardı. Bu büyük arkadaşlarına iyi olacaklarına ve vicdanlı bir şekilde çalışacaklarına dair söz veriyorlardı. Ekim Devrimi'nin yıldönümünde bir çocuk yurdunda kalan çocuklar, ona gönderdikleri mektupta Dzerjinski'nin adının kalplerinde komünizm ateşini yaktığını ve genç komünarlar olarak babalarının başlattığı işi bitireceklerini yazmışlardı.

Dzerjinski'e çocuk yurtları, çalışma komünleri ve Genç Öncü örgütlerinden sıcak ve neşeli mektuplar geliyordu. Voronej'den gelen mektupta şöyle diyordu: "Sevgili Yoldaş Dzerjinski, sana içten Genç Öncü selamlarımızı iletiyor ve müfrezemize senin adını verdiğimizi ve seni onursal Genç Öncü seçtiğimizi söylemek istiyoruz." Çocuklar müfrezelerinin yıldönümü için Dzerjinski'den fotoğrafını ve biyografisini istiyorlardı.

Dzerjinski, her zaman olduğu gibi çok yoğundu, fakat Genç Öncülere, yıldönümleri olan 6 Temmuz'da bir telgraf gönderdi. Çocukların mektuplarını itina ile sakladı ve karısının söylediğine göre onları sık sık ve tekrar tekrar okurdu. Bu masum ve samimi mektuplar ona dertlerini ve yorgunluğunu unutturuyor, enerji veriyordu.

10. BÖLÜM

Ulaşım Halk Komiserliği

Ülke, İç Savaş ve yabancı müdahalesinin ardından ekonomisini yeniden kurmaya başladı. Ekonomik bozulmanın üstesinden gelmek ve ülke ekonomisi için hayati önemi olan ulaşım sistemini yeniden inşa etmek son derece kritikti. Lenin şöyle yazmıştı: "Tarım ve sanayi arasındaki mübadeleyi restore etmemiz gerekiyor ve bunun için maddi bir temele ihtiyacımız var. Nedir bu? Demiryolları ve su ulaşımı."[41] Lenin ayrıca ulaşım için "Ekonomimizin en önemli sektörlerinden biridir" diye söz etmekteydi.[42]

Bu bağlantının önemi nedeniyle Lenin'in önerisi ve RKP(B) Merkez Komitesi'nin onayı ile Dzerjinski Ulaşım Halk Komiserliği görevine atandı. Dzerjinski 2 Şubat 1924 tarihine kadar yaklaşık üç yıl bu görevde kaldı. Vladimir Bonç-Bruyeviç anılarında şöyle yazar: "Ulaşım bazen daha az bazen daha fazla olmak üzere, başlangıçta ciddi ölçüde zarar görmüş durumdaydı. Çalışma düzeninin sağlanması için olağanüstü tedbirlerin alınması gerekliydi. Demirden iradesi, yönetim tecrübesi, işçiler arasında prestiji olan, tedbirler ve kararlar uygulatmada istikrarlı ve o vakitler demiryollarında yaygın olan sabotaj ve haydutlukla mücadele yeteneğine sahip birine ihtiyaç vardı."

---

41 V. İ. Lenin, "Ulaşım İşçileri Tüm Rusya Kongresi'nde Yapılan Konuşma" 27 Mart 1921, *Toplu Eserler*, Cilt 32, 1977, s. 283–284.

42 V. İ. Lenin, "Dokuzuncu Tüm Rusya Sovyetler Kongresi" 23– 28 Aralık 1921, *Toplu Eserler*, Cilt 33, 1973, s. 152.

Lenin ve Merkez Komitesi, Dzerjinski'i seçerek onun yeteneklerine tam olarak güvendiklerini göstermiş ve aynı zamanda ona Ulaşım Halk Komiserliği'nin çalışmalarını organize etmek gibi muazzam bir sorumluluğu vermiş oldular. Ulaşım Halk Komiserliği o zaman demiryollarının, ticari filonun, nehir ve yerel taşımacılığın normal işleyişinden sorumluydu. Dzerjinski, bu görevinin yanı sıra Veçeka Başkanı ve İçişleri Halk Komiseri olarak da kalmaya devam etti. Dzerjinski yeni görevini bu alanda özel bir bilgisi ve yeterli ekonomi yönetim tecrübesi olmadığı halde kabul etmişti. Ne var ki, ulaşım işçileri bu yeni Komiser'in, Lenin'in en yakın yardımcısı, sağlam iradeli keskin bir Bolşevik olduğunu ve işçi sınıfının ve sosyalizmin çıkarlarını her şeyden önde tuttuğunu biliyorlardı.

Dzerjinski, ulaşım işlerinin durumunu biliyordu. Veçeka Başkanı iken demiryollarında ve su yollarında düzenin sağlanmasına katkıda bulunmuş ve Lenin'le ulaşımın işleyişi hakkında sık sık görüş alışverişinde bulunmuştu. Ulaşım Halk Komiserliği'ne geçmeden önce, ekonomiyi geliştirmek üzere alınmış birkaç önemli Merkez Komitesi kararını hayata geçirmişti.

Demiryolu ve su yolu ulaşımı ve sanayi çalışmaları, yakıt elde edilmesine doğrudan bağlıydı. Fakat Sovyet Cumhuriyeti 1921 başlarında ciddi bir yakıt krizinin pençesindeydi. Ülke bu sorunu çözmek için Donets Kömür Havzası'na bel bağlıyordu. Dzerjinski Merkez Komitesi'nden kendisini Donets Havzası'na göndermesini istedi ve 26 Ocak 1921'de izni aldı. Durumu bizzat görmek için o zaman Ukrayna'nın başkenti olan Harkov'a gitti. Çok geçmeden Ukrayna'ya bir kez daha gitti. Daha sonra 19 Şubat'ta Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Halk Komiserleri Konseyi, Dzerjinski'nin başkanlığında bir yakıt komisyonunun kurulmasına karar verdi.

Dzerjinski bu yakıt krizinin ve ekonomik bozulmanın üstesinden gelebilmek için yerel olağanüstü komisyonların da desteğini aldı.

5 Mart'ta Moskova'ya döndüğünde Çalışma ve Savunma Konseyi'nin yakıt komisyonu oturumunda Ukrayna'daki yakıt krizi hakkında konuştu. 7 Mart 1921'de toplanan RKP(B) Merkez Komitesi Genel Toplantısı'nda Dzerjinski'nin bir kez daha Ukrayna'ya

gönderilmesine karar verildi.

Dzerjinski bu üçüncü yolculuğunda tüm çabalarını Donets Havzası'nda ve demiryollarında yürütülen çalışmaları düzene koymak üzere yoğunlaştırdı. Çalışma ve Savunma Konseyi'ne mevcut krizi aşmaya yönelik sunduğu teklifler 23 Mart'ta kabul edildi. Dzerjinski, Donets Havzası için yurtdışından acilen teçhizat ve makine satın alınmasını, bölgeye düzenli olarak tedariklerin sağlanmasını ve burada madencilerin işe alınmasını önermişti. Çalışma ve Savunma Konseyi, Dzerjinski'nin Donets Havzası'na yönelik tedariklerin denetimi için Geçici Konferans Başkanlığı görevine adaylığını onayladı.

Ülkenin en önemli kömür kaynağı olan Donets Havzası'ndaki durum zamanla olumlu yönde değişmeye başladı. Sanayi ve ulaşım için yakıt temini gelişme gösterdi. Olağanüstü Geçici Konferans organına artık ihtiyaç kalmamıştı. Dzerjinski, 15 Haziran 1921'de Çalışma ve Savunma Konseyi'ne, konferansın çalışmasını tamamladığına dair rapor sundu.

Lenin'in önerisi üzerine Onuncu RKP(B) Kongresi, Merkez Komitesi'ne işçilerin maddi koşullarının iyileştirilmesi için hızlı önlemler almak amacıyla özel bir merkezi komisyon kurma talimatı verdi. Sanayi bölgeleri kendi alt komisyonlarını kurdular. Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nin İkinci Oturumu, 20 Mart 1921'de, Çalışanların Yaşam Koşullarının İyileştirilmesi Merkezi ve Yerel Komisyonları yasasını onayladı.

Dzerjinski'nin başkanı olduğu Moskova'daki ve Moskova bölgesindeki İşçilerin Yaşam Koşullarını İyileştirme Komisyonu 17 Mart 1921'de kuruldu. Dzerjinski, Moskova Sovyet Yürütme Komitesi toplantısında şöyle konuştu: "Şu anda kabul etmeliyiz ki, işçi sınıfının muazzam gayretleri sayesinde tüm dış cephelerde zafer kazanıldıktan sonra en önemli görevimiz işçilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi olacaktır. Bu sorunun çözümü sosyalist yapının ileriki gelişimini belirleyecektir."

Komisyon çoğunlukla, bedensel bir işle meşgul olmayan kişileri komün evlerinden (işçi yurtları) tahliye ederek işçilere konut imkânı sağladı. Dzerjinski'nin komisyonun başında olduğu dönemde 3.673 işçiye konut verildi. Komisyon ayrıca işçilere komünal hizmetler ve tıbbi yardım da sağlıyor, çocukların yaşam

koşullarını iyileştiriyor, kreşler açıyor, işçilere sağlık tesislerinde ve tatil evlerinde kalacak yer temin ediyor ve günlük hayatta karşılaşılan diğer sorunları çözüyordu. Kararları tüm organlar için bağlayıcıydı.

Dzerjinski Komisyon Prezidyumu toplantılarının çoğuna başkanlık etmiş, sık sık konuşmalar yapmış ve raporlar sunmuştu. Çalışma ve Savunma Konseyi onun önerisi üzerine 29 Nisan 1921'de Moskova'daki tüm depoların incelenmesine, kayıtsız tüm malzemelere el konmasına ve bunların işçilere dağıtılmasına karar verdi. Dzerjinski ayrıca Moskova'daki ve Moskova bölgesindeki tüm işçi örgütlerine 500 adet bisiklet tedarik edilmesini önerdi. Komisyon işçilerle görüşme saatleri uygulaması başlattı ve her gün en az 80 işçi ile görüştü. Dzerjinski de her gün bizzat işçilerle görüşüyordu.

Hem Veçeka hem de Ulaşım Komiserliği'nde sorumluluklar yüklenen Dzerjinski, Moskova Sovyet Prezidyumu'ndan, kendisini İşçilerin Yaşam Koşullarını İyileştirme Komisyonu'nun başkanlığından azletmesini istedi. Bu isteği 20 Mayıs 1921'de, yaklaşık iki aylık başkanlık sürecinin ardından kabul edildi. Dzerjinski, Moskova'daki işçilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesine katkıda bulunmayı sürdürdü ve onların takdirini kazandı.

Dzerjinski'nin, Donets Havzası Geçici Konferans ve Moskova Sovyet Komisyonu başkanlığı ve Veçeka'daki yılları boyunca edindiği tecrübenin, ulaşımdaki çalışmalarına çok faydası oldu. Ulaşım Komiserliği o sırada (Temmuz 1921'den itibaren) dört ana bölüme ayrılmıştı: demiryolu, nehir ulaşımı, deniz ulaşımı ve yerel ulaşım. Komiserliğin her dairesinin ve her bölümünün bir başkanı ve komiseri vardı.

Ülkenin merkezden uzak bölgeleri olan Sibirya, Güney bölgesi, Türkistan, Kafkasya (Mayıs 1921'den sonra) ve daha sonra Petrograd'da, o bölgedeki ulaşım çalışmalarını organize etmek üzere ulaşım bölgeleri kuruldu. Komiserlik, dairelerin yönetimindeki 30 demiryolundan sorumluydu. Demiryolları ve trenlerin hareketi tamamen başkanın ve komiserin sorumluluğundaydı. Deniz ulaşımı Baltık, Karadeniz, Azak Denizi, Beyaz Deniz ve Hazar Denizi daireleri tarafından idare ediliyordu.

27 Mayıs 1921'de imzalanan "Ülke Ulaşımının Acil Görevleri ve

Ulaşım Halk Komiserliği'nin İleriki Çalışmalarının Temel Prensipleri Üzerine" başlıklı genelge, yaklaşık iki milyon ulaşım işçisi için önemli bir belgeydi.

Dzerjinski, ulaşım sistemini ve sistemin ihtiyaçlarını öğrenmenin en iyi yolunun yerellikleri ziyaret etmek olduğunu düşünüyordu. Ulaşım Komiseri olarak ilk ziyareti 25 Mayıs ile 8 Haziran arasında Ukrayna'ya, Güney Ulaşım Bölgesi'ne oldu.

25 Mayıs'ta Moskova'dan ayrılan Dzerjinski, aynı gün Kursk'ta Kiev-Voronej demiryolu yönetimi ile bir toplantı yaptı. Konuşmasında demiryolundaki çalışmayı radikal biçimde geliştirmenin yollarını anlattı ve ulaşım işçilerinin uygun çalışma koşullarına sahip olmaları hususunun altını çizdi.

Dzerjinski 26 Mayıs'ta Harkov'a geldi. Kısa bir süre önce yabancı müdahaleciler ve Beyaz Muhafızlardan kurtarılan Ukrayna'da ulaşım çok kötü durumdaydı ve derhal yenilenmesi gerekiyordu. Demiryollarının, su yollarının ve ayrıca deniz ulaşımının (özellikle Karadeniz ve Azak Denizi'ndeki limanlar) büyük miktarda yiyecek ve yakıt taşımaya hazırlanması gerekiyordu. Ulaşım sisteminin çalışması sayısız soygun ve haydutluk faaliyeti nedeniyle büyük ölçüde aksamıştı. Bu durum, Dzerjinski ile Ukraynalı Çekalıların 27 Mayıs gününün ilk saatlerinde yaptığı derin tartışmanın konusu oldu.

Dzerjinski Harkov'dayken Ukrayna demiryollarının durumu hakkında konuşmak üzere Güney Ulaşım Bölgesi'nin idari personeli ile bir araya geldi ve buranın nasıl geliştirilebileceğini tartıştı. Aleksandrovsk'ta (şimdiki Zaporojye) Dinyeper Nehri üzerinde ulaşımın yeniden tesis edilmesinin yollarını araştırdı. Dzerjinski, demiryolu çalışanları arasında Parti ve siyaset çalışmalarına, sendika faaliyetlerine, yiyecek ve erzak temini ile perakende ticaretin organizasyonuna emek harcadı.

Dzerjinski, tuttuğu gezi günlüğünde, ulaşım ve sanayideki çalışmaları, işçilerin siyasi tavırlarını, yerel personelin eğitimini ve haydutluğa karşı mücadeleyi anlatmıştır.

Dzerjinski 30 Mayıs'ta Nikolayev'e geldi. Liman ve nehir ulaşımı çalışmaları konulu bir konferansta petrol nakliyatı, mavnalardaki onarım işleri ve personel alımı konularında değerli önerilerde bulundu. Bir sonraki durağı Herson'du. Burada su ulaşımı

çalışmalarının organizasyonu sorunları yeniden tartışıldı. Dzerjinski Dinyeper'deki yeniden yapılandırma çalışmalarının durumu üzerine eleştirel bir analiz sundu ve bu çalışmaları hızlandırmak için önlemler alınmasını teklif etti.

1 Haziran'da Odessa'ya gelen Dzerjinski, burada Güneybatı demiryollarının Odessa dairesinin, Karadeniz ulaşım dairesinin, limanın ve yerel Çeka'nın çalışmalarını inceledi. Üç gün boyunca Çeka personeli, demiryolu işçileri ve denizcilerle konferanslar yaptı. Dzerjinski daha ziyade savaşta yıkılmış olan limandaki çalışma ile ilgileniyordu. İngiliz ve Fransız işgalciler 1919 ilkbaharında geri çekilirken 112 ticaret gemisine el koymuş ve bütün depo ve üsleri yağmalamıştı. Dört ay sonra, Ağustos 1919'da şehir Denikin'in birlikleri tarafından altı ay süreyle işgal edilmiş, liman ve filo tamamen yok edilmişti. 62 iskeleden yalnızca 29'u halen kullanılabilir durumdaydı. 1920 kışında Kızıl Ordu Odessa'ya girdiğinde sadece bir gemi çalışır durumdaydı. Dzerjinski, limanın yeniden kurulması, gemilerin onarılması, petrol taşıyan mavnaların çalışır duruma getirilmesi, disiplinin sağlanması ve işçilere daha iyi malzemelerin temin edilmesi için gerekli adımların atılmasını sağladı. Dzerjinski'nin ateşli konuşmalarından çok etkilenen liman işçileri ve denizciler, limanları yenilemek ve deniz ulaşımını iyileştirmek için var güçleriyle çalıştılar.

Dzerjinski 6 Haziran'da Ukrayna turunun son durağı olan Kiev'e geldi. Burada demiryollarının ve nehir filosunun işleyişinin yenilenmesi konusunda yerel otoritelere yardım etti ve 8 Haziran'da Moskova'ya döndü.

Dzerjinski'nin iki haftalık Ukrayna yolculuğu, ülkenin en büyük cumhuriyetlerinden birinde ulaşımın yeniden yapılandırılmasına muazzam bir katkı sağladı. O zaman Güney Ulaşım Bölgesi başkanı olan Yuli Rudiy, daha sonra, Komiser'in etkili, duygu dolu ve candan konuşmalarının insanlara taze enerji ve coşku vererek onların morallerini yükselttiğini yazmıştır. Dzerjinski, ulaşımda çalışmak üzere gönderilen Parti personelinin işe yerleştirilmesini bizzat kontrol ediyordu.

Dzerjinski Moskova'ya döndüğünde Ulaşım Halk Komiserliği'nin üst düzey personeli ile yapılan bir toplantıda yolculuğu hakkında rapor sundu. Komiserlik kolegyumunun tüm üyeleri onun ziyareti

sırasında yapılan tüm konferansların tutanaklarını aldı. Bu tutanakların bir bölümünde, sunulmuş teklifleri gerçekleştirmek için yapılan çalışmaya yer veriliyordu. Dzerjinski'nin Ukrayna yolculuğunun materyalleri, Komiserliğin üst düzey memurları tarafından tüm ülkedeki ulaşımın idaresini geliştirmek üzere kullanılmıştı.

Dzerjinski'nin yolculuğu kendisi için de önemliydi; çünkü Ulaşım Komiseri sıfatıyla demiryolu çalışanları ile ilk elden temas kurmuş, yıkılmış istasyonları ve demiryolu araçlarını incelemiş ve durumu iyileştirmek için önlemler almaya karar vermişti.

Dzerjinski çalışmasında daima, çoğu ulaşım sorununun çözümüyle bizzat ilgilenen Lenin'in desteğini alabilmişti. Lenin'in çok sayıda konuşması, makalesi ve raporu bu alandaki düşüncelerini yansıtmakta ve bu alandaki gelişmelerin temel sorunlarını özetlemekteydi. Lenin, Nisan 1921'den Aralık 1922'ye dek Dzerjinski ile vekillerine ve diğer ulaşım daire başkanlarına, ulaşım sorunlarına ilişkin 50'den fazla not göndermişti. Dzerjinski, Lenin'in Halk Komiserleri Konseyi Başkanı olarak kişisel müdahalesinin gerektiği durumlarda defalarca ondan yardım istemişti. İllerden ulaşım sisteminin yenilenmesi süreci ile ilgili gönderilen telgraflar genellikle hem Lenin'e hem de Dzerjinski'ye iletiliyordu.

Ulaşımla ilgili sorunlar Halk Komiserleri Konseyi'nde ve Çalışma ve Savunma Konseyi'nde düzenli olarak tartışılır, konferanslara Lenin başkanlık eder ve Dzerjinski de katılırdı. Mayıs ve Aralık 1921 tarihleri arasında bu iki organ tarafından, ulaşım meselesi ile ilgili tamamı Lenin tarafından imzalanan yaklaşık otuz tane kararname çıkarıldı.

Dzerjinski, 1922'de altı aylık bir süre boyunca Halk Komiserleri Konseyi'nin 24 oturumuna, Çalışma ve Savunma Konseyi'nin ise 26 oturumuna katılmıştı. Tüm oturumlarda görüşülen konuların çoğu ulaşımla ilgiliydi.

Parti Merkez Komitesi 1921 yazında demiryolları çalışmasının geliştirilmesi için bir komisyon kurdu. Dzerjinski'nin, Merkez Komitesi Örgütlenme Bürosu toplantısında okuduğu raporda, ulaşımın durumu ve her şeyden önemlisi, ulaşım işçileri arasındaki ideolojik ve siyasi çalışmanın incelemesi yer alıyor, bazı komiserlerin çalışmaları ve Çarlık rejiminin eğitimli profesyonellerine karşı önyargılı davranışları eleştiriliyor ve bazı yerel Parti örgütlerinin

çalışmalarındaki eksikliklerden bahsediliyordu.

Dzerjinski, ulaşımın genel durumunun ciddiyetini gizlemeye çalışmadı. Bazı önerileri, daha sonra RKP(B) Merkez Komitesi'nin karar taslağında yerini aldı. Ulaşım Halk Komiserliği'nin ve ulaşım işçileri sendikasının eğitimli personel ile güçlendirilmesi, Parti çalışmasının geliştirilmesi ve yakıt ve erzak temininin daha iyi organize edilmesi, teklif ettiği önlemler arasında yer alıyordu. RKP(B) Merkez Komitesi Genel Toplantısı 8 Ağustos 1921'de Dzerjinski'nin önerilerini, Lenin'in önerdiği bazı düzeltmeler yapılarak onayladı.

1921 sonbaharında Parti Merkez Komitesi ve yerel Parti komitelerinde ulaşım alt bölümleri oluşturuldu. Dzerjinski'nin bilgi ve deneyimlerinin bu bölümlerin çalışmalarına önemli ölçüde katkısı oldu.

Merkez Komitesi Politbürosu, 19 Aralık'ta Dzerjinski'nin raporunu tartıştıktan sonra Taşkent Demiryolu'nun yeniden inşası için bazı acil önlemlerin alınmasını önerdi ve MK 31 Aralık'ta Dzerjinski'i, Sibirya, Ukrayna ve Yurt Dışından Yiyecek ve Tohum Nakliyesi Denetimi MK Komisyonu'na üye tayin etti.

Merkez Komite Dzerjinski'nin önerisi üzerine 1921-1923 arasında ulaşım çalışmasıyla ilgili önemli bazı kararlar aldı. Dzerjinski, bu kararların uygulanmasını sağlamak için çok çalışmıştı. Dzerjinski'e 1921 sonlarında hükümet ve Ulaşım Halk Komiserliği Kolegyumu tarafından, Petrograd limanı ve demiryolu kavşağı çalışması ile ilgili ayrıntılı bir inceleme yapması ve ulaşım işçilerinin siyasi eğitiminin geliştirilmesine yardımcı olması talimatı verildi. Petrograd limanı çalışması, Çalışma ve Savunma Konseyi ve Komiserlik Kolegyumu'nda pek çok kez tartışılmıştı.

Dzerjinski 12 Aralık öğleden sonrasında Petrograd'a vardı ve o akşam yerel ulaşım daireleri temsilcilerinin Nikolayev Demiryolu idari ofisinde yapılan bir konferansına katıldı. Konuşmasında, Ocak 1922 sonlarında çalışmaya başlaması ve deniz ulaşımının yapılabilir hale gelmesiyle birlikte son halini alması beklenen Petrograd Ulaşım Bölgesi'nin kurulmasının gerekliliğini anlattı.

Dzerjinski, ertesi gün, sendika aktivistlerinin, işçi kooperatifleri yönetim kurulu üyelerinin ve Kızıl Ordu ve Donanma birimlerinden temsilcilerin katıldığı Petrograd Sovyeti toplantısında,

ulaşımın durumu ve hedeflerine ilişkin bir rapor sundu.

Dzerjinski'nin görünmesi, alkış tufanına neden oldu. Petrograd işçileri onun Petrograd'daki Ekim 1917 silahlı ayaklanmasına ve Veçeka tarafından yürütülen karşıdevrimle mücadeleye ne denli önemli katkılar sunduğunu çok iyi biliyorlardı. Dzerjinski, ulaşımın durumunu genel hatlarıyla anlattıktan sonra, ulaşımın yeniden inşasının işçilerin gayret ve isteği ile mümkün olacağını ve işçilerin ekonominin gelişmesine de İç Savaş cephelerinde savaşırkenki gibi heyecanla katkı koymasını umduğunu söylemiştir. Sovyet Rusya'nın ekonomik gelişiminin uluslararası önemini anlatmış, ülkenin ekonomik ilerlemeleri sayesinde kapitalist ülkelerin bu işçi ve köylü devleti ile ticari ilişkiler kurmak zorunda kaldığını vurgulamıştır. Dzerjinski şöyle söylemiştir: "Hiçbir ekonomik sorun sınıf mücadelesinin küresel beklentilerinden bağımsız çözülemez... Bizim müthiş bir müttefikimiz var, o da uluslararası proletarya." Dzerjinski'nin raporu Yeni Ekonomi Politikası'nın uygulamaya konduğu sırada ulaşımda yaşanan sorunları özetliyordu. Bütün önerileri, ulaşım çalışmasını geliştirmeye yönelik adımları ayrıntılı olarak planlayan Petrograd Sovyeti tarafından alınan karara dahil edilmişti.

Dzerjinski 14 Aralık 1921'de, Petrograd demiryolları ve su ulaşımı üzerine çalışan üst düzey Parti personelinin daireler arası bir konferansına başkanlık etti. Ulaşımın durumu ve 1922 çalışma programı Dzerjinski ve vekili V. Mejlauk tarafından hazırlanmıştı. Dzerjinski'nin Petrograd'da kalışı, şehir ulaşımının devam etmekte olan organizasyon çalışmasını canlandırmıştı.

* * *

Dzerjinski'nin ekonominin gelişmesine en büyük katkısı, Lenin'in isteği ve Parti Merkez Komitesi'nin kararı ile 1922'de Sibirya'ya yaptığı yolculuktur. Bu yolculuğun amacı yiyecek ve tohum nakliyatının organize edilmesi idi.

Ülke, ekonominin yeniden inşa edilmesi sürecinde ilk başarılarını 1921 sonlarında elde etti fakat genel durum hâlâ ciddiyetini koruyordu. Her alanda yoğun bir biçimde hissedilen ekonomik bozulma, 30 milyonluk nüfusa sahip bir bölgeyi etkileyen

kuraklık nedeniyle daha da derinleşmişti. Kuraklığın etkilerini ortadan kaldırmak ve mağdur halka yardım etmek için çalışmalar derhal başladı.

O zaman Sibirya'da bol miktarda yiyecek ve tohum bulunmaktaydı ve bunların zorlu kış koşullarına ve hâlâ tam olarak çalışmayan demiryollarına rağmen açlık yaşanan yerlere ve sanayi bölgelerine ulaştırılması gerekiyordu. Merkez Komitesi Politbürosu Dzerjinski'i 31 Aralık 1921'de olağanüstü yardım tedbirlerinin uygulanmasını denetlemek üzere Sibirya'ya göndermeye karar verdi. Dzerjinski, 40 kişilik bir delegasyona önderlik ederek 5 Ocak'ta yola çıktı ve 8 Mart 1922'de geri döndü.

Sibirya, İç Savaş'ta ciddi ölçüde zarar görmüş olan demiryolu hatlarını, köprülerini, istasyonlarını ve taşıtlarını yeniden inşa etmeye henüz başlamıştı. Savaşta 167 köprü yok edilmişti ve Sibirya Demiryolu üzerindeki yük trafiği savaş öncesi hacminin yüzde 10'u kadardı.

Kolçak'ın birlikleri gönderildikten sonra Sibirya hâlâ, ayaklanma çıkarmaya, demiryolu istasyonlarına baskın düzenlemeye, yıkıcı faaliyetler ve sabotajlar düzenlemeye çalışan 40.000 Beyaz Muhafız subayı ve diğer karşıdevrimci unsurlar için bir sığınak olmaya devam etti.

Dzerjinski önderliğindeki delegasyon Sibirya Ulaşım Bölgesi idari ofislerinin bulunduğu Omsk'a vardı. Bazı üyeler demiryolu hatlarını incelemek üzere gönderilmişti. Açlığın yaşandığı Volga bölgesine ve sanayi açısından daha gelişmiş olan bölgelere yiyecek ulaştırma işinin bir an önce organize edilmesi gerekiyordu. Dzerjinski Omsk'ta kaldığı ilk gün olan 10 Ocak 1922'de Sibirya demiryollarındaki işçi ve büro çalışanlarına şöyle seslendi: "En önemli sanayi işletmelerimizin, devlet tarafından finanse edilen büyük sanayimizin yaşamı, Sibirya'da bulunan ekmek ve etin zamanında nakledilmesine bağlıdır."

Dzerjinski uluslararası durumun karmaşıklığını kastederek şöyle söylüyordu: "Bu tehlikeli dönemde, doğuda Japonya zayıflığımızdan faydalanarak belimizi bükmeye çalışırken, alt kademelerdeki işçilerden üst düzey memurlara kadar hepinizi, derhal ve uyumlu bir çaba ile Sibirya demiryollarında örnek bir devrimci düzen kurmaya, cumhuriyet tarafından verilen, demiryolları ve

demiryolu araçlarının yeniden inşası ve yiyecek nakliyesi görevlerini hatasız bir biçimde yerine getirmeye çağırıyorum."

Dzerjinski; Parti, Komsomol ve ulaşım sistemindeki sendika organlarının bu çabaya katkı sağlaması ve Sibiryalı Komünistlerin, devrimci gençliğin ve sendikalı ulaşım işçilerinin taahhütlerini yerine getirmeleri umudunu dile getirmişti.

Dzerjinski, başarının Parti çalışmasının ve siyasi çalışmanın gelişmesine bağlı olduğunu düşünüyordu ve tecrübeli Parti kadrolarının Sibirya'ya gönderilmesini teklif etti. Merkez Komitesi'nden, talep ettiği personel gelinceye kadar Sibirya'da kalmasına izin verilmesini istedi. İsteğini kabul eden Merkez Komitesi'ne şöyle yazmıştı: "Beni olağanüstü bir gereklilik söz konusu olmadıkça Sibirya'dan geri çağırmamanızı rica ederim."

Dzerjinski, Sibiryalı demiryolcuların gazetesi *Sibirskiy Gudok*'un (Sibirya Islığı) basılmasına önayak oldu ve yayımlanmasına doğrudan yardım etti. Dzerjinski'nin çabaları, ulaşım işçileri sendikasının ve demiryollarındaki eğitsel ve kültürel merkezlerin daha etkili çalışmasını sağladı.

Dzerjinski, 1922 yılının bu çetin kış aylarında makinistler, ateşçiler, makasçılar gibi alt kademe personelin gayretli işbirliği olmadan ulaşımda başarıya ulaşılamayacağının farkındaydı. Ulaşım işçileri ve madencilere daha iyi koşullar sağladı. Örneğin demiryolu çalışanlarına yoldayken sıcak yemekler verilmesini, kışlık giysiler temin edilmesini, ücretlerin ve maaşların düzenli biçimde ödenmesini, salgın hastalıklarla mücadele edilmesini ve çoğu işçi için daha iyi ev koşulları ve boş vakit faaliyetleri yaratılmasını sağladı. Hiç şüphesiz bunlar ulaşım işçilerinin çabalarını ve işgücü verimliliğini, ulaşımın etkinliğini artırdı ve bir bütün olarak hedeflere ulaşılmasını sağladı.

Dzerjinski ve delegeleri demiryolu ulaşımı için yeterli miktarda yakıtı tedarik edilmesini gözeterek, kömür ve odunun tutumlu bir biçimde kullanılıp kullanılmadığını ve yağmalanıp yağmalanmadığını denetlediler. Delegeler, demiryolları ile Sibirya ekonomisinin diğer dalları arasındaki bağı güçlendirmeye çalıştılar. Dzerjinski bu konuda şöyle diyordu: "Ulaşım bir ülkenin ekonomik yaşamının can damarıdır." Sibirya'dan etkili bir biçimde yiyecek ve tohum taşımak için gerekli koşulları sağlamaya çalışan

Dzerjinski, bunu bir devlet meselesi olarak görmüştü. Karısına şöyle yazmıştı: "Sibirya tahılı ve Sibirya tohumları; bunlar bizim kurtuluşumuz olacak."

Dzerjinski, RKP(B) Merkez Komitesi, Çalışma ve Savunma Konseyi ve Ulaşım Halk Komiserliği ile daima iletişim halindeydi. Omsk ve Novonikolayevsk'teki (şimdiki Novosibirsk) telgrafhanelerden sürekli Dzerjinski imzalı raporlar, notlar ve telgraflar gönderiliyordu. Bu iki Sibirya şehri ve Moskova, her bir et ve tahıl vagonu hakkında gece gündüz haberleşiyordu. Lenin, hastalığına rağmen Sibirya'dan gelen vagonlar hakkındaki raporları yakından takip ediyordu. Bu çalışma, Sovyet iktidarının tüm yerel organları için kilit sektör ilan edilmişti. Dzerjinski, besin maddelerinin hızlı bir şekilde taşınması için ulaşım işçileri ve Parti personelinin toplantılarında, belirlenen hedefler ve alman önlemleri sık sık dile getiriyordu. Her demiryolu hattı ve kavşağından; çalışmanın gidişatı, iş gücünün durumu, yiyecek ve yakıt rezervi hakkında düzenli raporlar gönderiliyordu. Bu raporlar savaş bildirilerini anımsatıyordu. Ve aslında bu bir savaştı, ulaşımın yeniden inşası ve yiyecek için verilen bir savaş.

1922 yılı Ocak sonuna gelindiğinde, taşman yiyecek miktarı Aralık 1921'e kıyasla yaklaşık dört kat artmıştı. Fakat kar yığınları bu trafiğe engel oluyordu. Dzerjinski yazdığı telgrafta şöyle diyordu: "Raylar tamamen karla kaplandı... Yerel halk, ordu birlikleri ve işçilere karları temizlemeleri emredildi... Demiryollarının yeniden işlemeye başlaması için her şey yapılıyor..." Dzerjinski, kar fırtınalarının işçileri hazırlıksız yakalamaması için Petrograd Gözlemevi'nden hava durumunu telefonla bildirmesini istedi. Kardan korunmak amacıyla kalkanlar üretilmeye başlandı. Rayların kardan temizlenmesi için Komünist *subbotnikler*[43] düzenlendi.

Parti Merkez Komitesi ve Sovyet Hükümeti tarafından verilen görev, komisyonun, bizzat Dzerjinski'nin, işçilerin ve Sibirya'daki mühendislerin aralıksız çabaları sayesinde başarıyla tamamlanmış oldu. Dzerjinski'nin yazdığı gibi "Ulaşım sayesinde, tahıl ve et nakliyatı için verilen tüm taahhütlerin *yüzde yüzünü zamanında* gerçekleştirildi." Sibirya'da kaldığı süre boyunca, 65 milyon

43 Haftasonları ya da ek mesai yaparak gönüllü (ücretsiz) çalışma

kilogramdan fazla tohum ve bol miktarda tahıl, et ve balık taşınarak yüz binlerce insan açlıktan kurtarıldı.

Dzerjinski'nin rehberliğinde Sibirya'da ulaşım epeyce geliştirildi ve yeniden yapılanma hızla ilerledi.

Dzerjinski'nin Sibirya'daki çalışması, onun zaten derin olan deneyimini daha da ileriye taşıdı ve onu, daha yetkin bir Ulaşım Komiseri haline getirdi.

Komünist demiryolcular ve yerel Parti organları, ülkede ulaşımın zorlu yeniden inşası sürecinde önemli rol oynadı. Dzerjinski 1922'de şöyle yazmıştı: "Adanmış Komünistler olmasa ulaşım başarısız olurdu." Parti Merkez Komitesi ve yerel Parti organları, Dzerjinski'nin yardımıyla, demiryolu ulaşımının kilit bölmelerinin güvenilir ve yetkin personel ile güçlendirilmesini sağladı. Lenin'in büyük bir başlangıç saydığı *subbotnikler* sık sık düzenleniyor ve Dzerjinski bu çalışmalara bizzat katılıyordu. Lenin'in önerisine uyarak yalnızca manevi güdülere değil, maddi olanlara da dayanarak hareket ediyordu.

Ulaşım çalışmasını etkileyen bir diğer faktör de basındı, özellikle de ulaşım işçilerinin gazeteleriydi. Dzerjinski, kendisinin de katkıda bulunduğu böyle birkaç yayın çıkararak işçileri Sovyet ulaşımını hızla yeniden inşa etmek için var güçleriyle çalışmaya teşvik etti. Halk Komiseri, Ulaşım Halk Komiserliği'nin ya da yerel kollarının çalışmalarını ilgilendiren her önemli makaleyi inceledi.

Ekonominin bütün dallarında olduğu gibi ulaşımdaki yeniden yapılanma da Sovyet ulaşımını yabancı sermayeye devretmeye çalışan çeşitli oportünist gruplar ve kapitalizm savunucularının muhalefeti ile karşılaştı. Dzerjinski bu bağlamda şöyle söylemiştir: "Ulaşıma yabancı sermaye sağlamaya çalışan bu beylerin gönlündeki, ülkenin ekonomik gelişimi değil, kendi siyasi çıkarlarıdır ve biz buna karşı çıkmak zorundayız."

Dzerjinski, ulaşım sisteminin hızlıca yeniden inşasının hem gerekli hem de mümkün olduğunu düşünüyor ve 1913 standardını yakalamayı hayal etmekle yetinenleri sert bir biçimde eleştiriyordu. Dzerjinski yeniden yapılanmanın hedeflerini ve ulaşımın daha sonraki gelişimini şöyle anlatıyordu: "Programımız; yoksulluğumuzdan, sistemin bozulmuş olmasından ve zafer irademizden yola çıkmalıdır; yani *minimum* araçla *maksimum* sonuç elde

etmeliyiz." Aynı zamanda gerçekçi olmayan hedeflere de karşı çıkan Dzerjinski şöyle devam ediyordu: "Yapay olarak üretilen planlar değil, gerçekleştirebileceğimiz planlar yapmalıyız."

Sovyet ulaşımının tek bir bütün olarak işlemesi gerektiğine inanıyor, yerel çıkarlara öncelik verilmesine tereddütsüz biçimde karşı çıkıyor ve merkeziyetçiliğin yerelcilikle mantıklı bileşimini savunuyordu.

* * *

Dzerjinski'nin Ulaşım Halk Komiseri iken önemli katkılar sağladığı bir diğer alan da ticaret filosunun yeniden inşasıydı. Bu mesele, Lenin'in başkanlığındaki Çalışma ve Savunma Konseyi toplantılarında birçok tartışmanın konusu olmuştu. Çalışma ve Savunma Konseyi, Lenin'in önerisi üzerine 27 Mayıs 1921'de, Beyaz Deniz filosunu, Arhangelsk'ten Kara Denizi'ne (Arktik Okyanusu'nun, Sibirya'nın kuzeyinde kalan bölümü - e.n.) ve oradan iki büyük Sibirya nehri olan Obi ve Yenisey nehir ağızlarına giderek buradan yiyecek ve başka ihtiyaçları satın alıp bunları sanayi merkezlerine getirmesi amacıyla bir sefere göndermeye karar verdi.

Dzerjinski 15 Haziran'da, 1921-22 yıllarını kapsayan gemi inşası hedeflerinin tartışıldığı bir Çalışma ve Savunma Konseyi toplantısına katıldı. Halk Komiserleri Konseyi'nin "Limanların Onarımı ve Yeniden Kullanılabilir Hale Getirilmesi Çalışmalarının Düzenlenmesi" kararnamesi Lenin tarafından imzalandı.

Dzerjinski'nin başkanlık ettiği ve çalışmalarında aktif rol aldığı Ulaşım Halk Komiserliği Kolegyum toplantılarında; deniz ulaşımı, eski gemilerin tamiri, yenilerinin inşası, ticaret filosuna yetenekli uzmanların ve gerekli finansal yardımın sağlanması, personel sayısının azaltılıp daha ucuz tarifelere geçilmesi ve yük trafiğinin artırılması konuları düzenli olarak konuşuluyordu. En çok önem verilen konular, idari yapıların geliştirilmesi ve ticaret filosu ile ekonominin diğer dalları arasındaki bağın pekiştirilmesi idi. Dzerjinski pek çok limanın ve gemi işletmesinin çalışmalarını bizzat yönetti. Karadeniz, Baltık Denizi, Beyaz Deniz ve Hazar Denizi filolarının çalışmalarının geliştirilmesi ve Odessa, Petrograd, Nikolayev, Novorossisk, Batum, Poti ve Sohum limanlarının

yeniden inşası ve genişletilmesi için atılan adımlara öncülük etti.

Dzerjinski, devrimin bu ilk yıllarında ticaret filosunun ülke için önemini çok doğru kavramıştı. 1922'de yazdığı bir notta şöyle diyordu: "Su ulaşımı, özellikle de ticaret filosu, Rus olma niteliğini aşmış ve uluslararası önem kazanmıştır."

Dzerjinski, Petrograd limanının iyileştirilmesi için muazzam bir çaba harcadı. 21 Haziran 1922 tarihli Çalışma ve Savunma Konseyi toplantısında buranın durumu üzerine rapor sundu. Dzerjinski'nin, Konsey'in olağanüstü hal yetkileri olan Petrograd limanı temsilcisi olarak atanmasına karar verildi. Dzerjinski böylece, buradaki çalışmaları kontrol edip yönetme, çalışmaları geliştirici adımlar atma, işletme giderlerini azaltma, personel alıp çıkarma yetkilerine sahip oldu. Kararlarının, ilgili tüm dairelerce hızlı bir biçimde yerine getirilmesi gerekiyordu.

Dzerjinski 25 Haziran'da Petrograd'a geldi ve ertesi gün limandaki çalışmaları tartışmak üzere bir konferans topladı. Liman yılda ortalama 139 gün boyunca buz tuttuğu için, getirilen yük miktarının düştüğü ve limanın etkinliğinin azaldığı ortaya çıktı. Konferans seyrüsefer döneminin uzatılmasına ve yükleme-boşaltmanın mekanizasyonunun hızlandırılmasına karar verdi.

Dzerjinski Çalışma ve Savunma Konseyi'nin 5 Temmuz'da Moskova'da yapılan bir toplantısında Petrograd'da atmış olduğu adımlarla ilgili konuşma yaptı. Konsey, 1922 yılı yaz boyunca ve sonbahar başında Petrograd limanının durumunu düzenli olarak tartıştı. Dzerjinski pek çok sorunu başarıyla çözdü.

Dzerjinski, Sovyet devletinin deniz taşımacılığı politikasının temel ilkelerinin geliştirilmesi çalışmalarına büyük katkılar sağladı. SSCB Devlet Planlama Komitesi Prezidyumu'nun Mart 1923 tarihli bir toplantısında ticaret filosu ve ticari seferler hakkında raporlar sunarak "ülkenin ulaşım politikası ile bağlantılı *kapsamlı bir deniz taşımacılığı politikası*nın gerekliliğini" belgeledi. Raporunun tezi halka açıklandı. Dzerjinski'nin raporundaki hedefler arasında liman çalışmalarının geliştirilmesi ve ülkenin ticari filosunun kurulup geliştirilmesi yer alıyordu. Dzerjinski, ticari filonun genişletilmesi için, emperyalist ve iç savaşlar sırasında düşmanın eline geçen gemilerin geri alınması için görüşmeler yapılması, yurt dışından gemiler satın alınması ve ülkenin tersanelerinde yeni

gemiler inşa edilmesi gibi makul yöntemler önerdi.

Ticari bir filoya sahip olmak, ülkenin dış ticarette bağımsız davranabilmesi açısından siyasi önem taşıyordu. Sovyet gemileri ile yapılan yük taşımacılığı ekonomik olarak da kârlıydı çünkü ülkenin ulusal gelirinin yükselmesini sağlıyordu. Dzerjinski, kapsamlı bir deniz taşımacılığı politikasının başarıyla yürütülebilmesi için yönetimin merkezileştirilmesi gerektiğine inanıyordu.

Komünist Parti, Lenin ve Dzerjinski'nin ticari filoyu geliştirmeye yönelik ısrarlı çabaları Yeni Ekonomi Politikası'nın ilk aşamalarında kayda değer sonuçlar verdi. 1921 ve 1922'de Karadeniz'deki aylık sevkiyat, 1920'ye kıyasla sırasıyla 2,7 ve 3-4 kat artış gösterdi. Savaş sırasında sığlaşan Odessa ve Arhangelsk limanları 1922'de okyanus gemileri için uygun hale gelmişti. Dzerjinski'nin Ocak 1924'te Su Taşımacılığı İşçileri Sendikası Altıncı Tüm Birlik Kongresi'nde ifade ettiği gibi ticari filo esas görevini 1923'te yerine getirdi: tahıl ihracatı. Limanların kapasitesi o tarihte neredeyse savaş öncesi rakamları yakalamış ve devlet buharlı gemi işletmelerinin yük taşıma kapasitesi artmıştı. Bu başarıda Dzerjinski'nin rolü elbette çok büyüktü.

* * *

Dzerjinski'nin çabaları aynı zamanda hem etkili hem de çok titiz bir ulaşım yönetimi örneği sergiledi. Yakıt temini ve demiryollarının kar yığıntılarından temizlenmesi çalışmalarını yakından takip etti, disiplini sağladı ve emek verimliliğini yükseltmenin yollarını aradı. Nakliyelerde gecikmeler azaldı ve devir nispeti hız kazandı. Dzerjinski, rayların durumu, demiryolu trafiğinin güvenliği, yüklerin emniyeti, iş kıyafetlerinin temini, maaşların ödenmesi ve demiryolu işçileri için okul, kulüp, hastane ve kaplıca imkânı sağlanması konularında bilgilendiriliyordu. Demiryollarının ve su ulaşımının işleyişi üzerine ayrıntılı bir çalışma yapmış, koşulları yerinde iyileştirebilmek için illere sık sık seyahat etmiş ve her üst düzey ulaşım görevlisinin bu sektörden tamamen sorumlu tutulmasını istemişti. Örneğin, Ulaşım Halk Komiserliği çalışanları, Çalışma ve Savunma Konseyi'ne sunmak üzere Odessa limanının durumu üzerine bir rapor hazırlamıştı. Dzerjinski bu raporu

okuduktan sonra 4 Temmuz 1922'de şöyle yazmıştı: "Rapora göre her şey yolunda ve tıkır tıkır çalışıyoruz fakat liman çalışmasının genel resmi hâlâ belli değil. Yapılacak iş, çalışmayı inceledikten sonra bir rapor hazırlamaktır."

Dzerjinski'nin önerisi üzerine, ulaşım sistemi çalışmalarını incelemek ve analiz etmek, değerli tecrübeleri toparlamak ve paylaşmak amacıyla Şubat 1923'te Halk Komiserliği'ne bağlı bir Demiryolu, Su Taşımacılığı ve Yerel Taşımacılık Denetleme ve Değerlendirme Daimi Konferansı kuruldu. Başkanlığını Dzerjinski yaptı. Oturumlardaki konuşmaları ulaşım sistemini ne kadar iyi kavradığını gösteriyordu. Dzerjinski'nin demiryollarını, kavşakları ve istasyonları bizzat incelemiş olması, israf örneklerinin, sermaye, iş ve zaman kaybının tespit edilmesini ve sorunları düzeltecek önlemler alınmasını sağlamıştır.

Dzerjinski ulaşımın yeniden inşasında ve kusursuz işleyişinde, yetenekli uzman ve yöneticilerin çok önemli rolü olduğunu düşünüyordu. Ona göre "düşünen, elinden gelenin en iyisini yapan ve çalışmanın başarılı olması ile çok yakından ilgilenen kişiler" çok değerliydi. Kasti zarar ve sabotaj konusunda acımasızdı fakat eskiden çarlık rejiminde çalışmış ve Sovyet rejimine bağlılıklarını beyan emiş yetenekli profesyonelleri çalıştırmakta hiç tereddüt etmedi. Dzerjinski işçi sınıfı ve köylüler arasından gelen ve kendilerini Parti politikasına adamış eğitimli personeli her konuda destekledi. Onlara karmaşık makine ve teçhizatı kullanma eğitimi verilmesi ve idari görevler verilmesi gerekliliği konusuna sık sık değindi.

Dzerjinski, sorumlu personelin sık sık ve gereksiz yere değiştirilmesine karşı çıkıyor, bunun kadroların konumlarının sağlamlığına olan güvenlerini ellerinden aldığını, çalışırken gereksiz ajitasyona sebep olduğunu, verimliliği düşürdüğünü, zaman zaman katı ve sistemli yaklaşıma engel olduğunu ve yarım yamalak ve uzlaşma nitelikli kararlara sevk ettiğini yazıyordu. Ulaşım sistemi çalışmasındaki eksikliklerle mücadele etmenin ve çalışmayı geliştirmenin en önemli koşulunun eleştiri ve özeleştiri olduğuna inanıyordu. Ulaşım Halk Komiserliği'nin ulaşım bölgelerindeki temsilcilerine yazdığı bir mektupta şöyle diyordu: "Bütün eksiklerimizi, en göze çarpan yönetim yanlışlarımızı ve sistemli yaklaşımdan uzak

oluşumuzu ne kadar hızla ve ayrıntılı olarak ortaya koyarsak bunları ortadan kaldırmamız ve çalışmamızda olumlu sonuçlar almamız da o kadar hızlı olacaktır."

Dzerjinski bütün bürokratik zorluklara, atalet ve boş konuşmalara karşı mücadele etti. Komiserliğin en üst düzey görevlilerinin toplantı ve konferanslarda ne kadar zaman geçirdiğini bizzat takip ediyor, böyle toplantıların hazırlığını dikkatle yapıyor, gündemi hazırlıyor, hemen hemen tüm tutanakları okuyor ve kararların uygulanıp uygulanmadığını denetliyordu. Komiserlik Kolegyumu üyelerine gönderdiği bir notta "Kolegyum'un kendi çalışmasını daha ekonomik ve daha etkili organize etmek" gerekliliğini ifade eden Dzerjinski, üyelerinin de faaliyetlerinin haftalık kısa bir değerlendirmesini yazmasını ve gelecekte yapılacakların planını yapmasını önermişti.

Dzerjinski çalışanların iş gezilerinin daha etkili olması gerektiğinde ısrarcıydı. Pratik meselelerle ilgilenirken geniş bir uzman ve fabrika ve büro işçileri grubundan tavsiye ve yardım almış; kolektif bir karara ulaşıldıktan sonra ise tek adam liderliğinin verdiği yetkiyi kullanmıştı. Ulaşım sektöründeki rüşvet ve yağma ile mücadelede çok önemli rol oynamış ve çok sayıda çalışanı bu kampanyaya dahil etmişti.

Dzerjinski ulaşımda kazaların önlenmesini ve trafik emniyetinin sağlanmasını çok önemsiyordu. Bir kararnamede şöyle yazmıştı: "Her bir kaza, demiryolu araçlarında onarım gerektiren her bir olay ve her bir arıza araştırılmalıdır ve suçlular ağır biçimde cezalandırılmalıdır."

Dzerjinski, Lenin'in devlet aygıtının çalışmasının her açıdan geliştirilmesi gerektiği yönündeki fikirlerinin rehberliğinde, yardımcı hizmetlerdeki personel sayısını düşürerek ulaşım idari organlarını azaltmak ve düzene koymak üzere ulaşımda yeniden yapılanma çalışması başlattı.

Dzerjinski'nin inisiyatifi ile 1922'de demiryollarında ve su yollarında, yakıt ve malzeme teminlerinin yerel olarak yapılmasından, ekonomik ve ticari faaliyetlerden ve ulaşımın planlı kullanılmasından sorumlu yönetim kurulları oluşturuldu. Bu, ekonominin diğer dalları ile ulaşım arasında kurulan en mantıklı iletişim biçimini ve onu Yeni Ekonomi Politikası koşullarında yeniden inşa

etmenin en etkili yolunu temsil ediyordu.

Dzerjinski ulaşımın geliştirilmesinde modern teçhizat ve çalışma biçimlerinin kullanılmasının önemli olduğunu düşünüyordu. Şöyle yazmıştı: "İşçilerin kendi kolektif irade, düşünce ve gayretleri, sanayi ve ulaşımda eşi görülmemiş ve devasa bir büyümeyi getirebilir." Dzerjinski, idari organları, kitlelerin yaratıcı potansiyelini geliştirmeye odaklanmaya, mucitlere verimli çalışabilmeleri için malzeme temin etmeye ve manevi teşviklerde bulunmaya çağırıyordu. Teknolojik gelişmelerin destekçisi olan Dzerjinski 1922'de şöyle yazmıştı: "Teknolojik ilerlemeleri bulacak ve uygulayacak aktif bir organın gerekli olduğunu düşünüyorum... Bu bizim gelişmemizin ve parlak başarılarımızın temelidir." Doğrudan Dzerjinski'nin çabaları sayesinde bu alanda muazzam başarılar elde edildi.

Dzerjinski, Orenburg Deposu'nun ana atölyesinde bir işçi olan Florentiy Kazantsev'in tasarladığı frenleri çok takdir etti. Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nden Kazantsev'e Kızıl Bayrak İşçi Nişanı verilmesini isteyen Dzerjinski, 4 Eylül 1923'te şöyle yazmıştı: "Kazantsev'in icat ettiği frenlerin pratik önemi çok büyük. Westinghouse'un frenlerinin yerini tamamen tutacak kapasitede ve hatta artıları da var." Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi 19 Kasım'da nişanı vermeyi onayladı. Dzerjinski, dizel lokomotif çalışmalarından dolayı Aleksey Şelest ve Yakov Gakkel'i de cesaretlendirmişti. Bu alandaki başlıca hedefler, Dzerjinski ve ulaşım işçileri sendikalarının yöneticileri tarafından imzalanan ve 16 Ocak 1924'te illere gönderilen "Ulaşım Alanındaki İcatların Kullanılması ve İşçilerin Bu Faaliyete Katılımı Üzerine" başlıklı mektupta belirtilmişti.

Örnek demiryolları komisyonu (Dzerjinski'nin önerisi üzerine Ulaşım Halk Komiserliği'ne bağlı olarak kurulmuştu) ve SSCB Demiryollarının Kötü Yönetimi ve Verimsiz İşletilmesi ile Mücadele Geçici Konferansı çok büyük işler başardı. Dzerjinski bu çalışmaları bizzat yönetti.

Dzerjinski, kamu fonları ile çalışırken daima ekonomik bir yaklaşım sergiliyordu. Komiserliğin tahminlerini ve bütün ulaşıma ve her bir demiryoluna ait aylık tarifeleri bizzat inceliyor ve her bir gelir ve gider kalemini teyit ediyordu. Savurganlık ve sahtecilik

ağır biçimde cezalandırılıyordu. Kötü yönetim ve savurganlığa karşı mücadelede elle tutulur sonuçlara ulaşıldı. 1922 sonlarında ulaşım alanındaki giderlerin yüzde 40'ı devlet ödenekleri tarafından karşılanıyorken 1923 ve 1924'te Komiserliğin hazırladığı bütçede bu ödeneklere yer verilmemişti. Ulaşım, ekonominin kendi kendini destekleyebilen ve hatta kâr getiren bir alanına dönüşmüştü.

Ekonominin bu sektörünün maddi temeli (demiryolu hatları, demiryolu araçları, tesisler ve binalar) Ulaşım Halk Komiseri Dzerjinski ile yenilenmiş oldu.

Sibirya ile Türkistan arasında bir demiryolu hattının kurulmasını ilk teklif eden Dzerjinski olmuştu. Türkistan-Sibirya Demiryolu'nun ilk ayağı olan Semireçensk Demiryolu'nun yapımını bizzat denetlemişti. Dzerjinski 1924'te şunları ifade etmişti: "Yabancı uzmanlar demiryollarımızın Mart'ta öleceğini söylüyorlardı, hatırlıyor musunuz? Şimdi ise buraya gelen herkes Rus ulaşımının nasıl geliştiğini konuşuyor. Yabancı kâhinler ortak irade nedir, birinin iddiasında ısrar etmesi ne demektir bilmezler."

Dzerjinski'nin yerine gelen Ulaşım Halk Komiseri Yan Rucutak şöyle yazmıştı: "Bence yoldaş Dzerjinski üç yıllık görev süresi boyunca unutulmaz öğretmenimiz yoldaş Lenin'in yöntemlerini gerçek anlamda uygulayabildiği, örneğin ortak irade, ortak düşünce ve ortak çabaları tek bir odağa, tek bir noktaya ve tek bir göreve, ulaşımın yeniden yapılandırılmasına kanalize edebildiği için başarılı olmuştur. Bu tam olarak yoldaş Dzerjinski'nin en büyük başarısıdır. O, ulaşım çalışanlarının ve ulaşım proletaryasının bütün yaratıcı ve kolektif çalışmasını ortak bir hedef uğrunda birleştirmeyi başarmıştır."

Dzerjinski'nin Ulaşım Halk Komiserliği görevi 1924 Şubat başında sona erdi. Bu görev hem Sovyet ulaşımının yeniden inşasını sağladı hem de Dzerjinski'e ekonomi ve organizasyon alanında tecrübeler kazandırdı. Ülkenin sanayisini bir bütün olarak iyileştirmek ve geliştirmek için yapılması gereken çok daha ağır işler vardı.

11. BÖLÜM

Sosyalist Sanayinin Yönetiminde

Sovyet sanayisi 1924'ün başlarında ilk başarılarını elde etti. 1921-1923 yılları arası yıllık ortalama büyümesi yüzde 41,1'di ve Lenin'in GOELRO[44] planı etkili bir biçimde uygulanıyordu. 1922 itibariyle Kaşira ve Krasnıy Oktyabr Elektrik Santralleri çalışmaya başlamıştı.

Ne var ki, ülke sanayisi ciddi zorluklarla karşı karşıyaydı. 1923'teki üretim 1913'teki düzeyin sadece yüzde 35'ine ulaşabilmişti. Fabrikalar, yüksek fırınlar ve Siemens-Martin fırınları atıl halde duruyordu ve emek verimliliği hâlâ düşüktü: Çok sayıda fabrikada üretim 1913 yılı düzeyinin yüzde 30-40'ı kadardı. Halk hâlâ temel ihtiyaçlardan yoksundu. Fabrikaların modern Sovyet teknolojisi ve yabancı teknoloji, teçhizat ve makinelerle yenilenerek temel sanayilerin yeniden yapılandırılması, işçi sınıfının ve tüm çalışanların katılımının artırılması, iş disiplininin sıkılaştırılması ve emek verimliliğinin artırılması hedefleniyordu. Bu iddialı planlar Komünist Parti ve işçi sınıfının büyük çabalarının yanı sıra büyük bütçeler de gerektirecekti.

Devlet sanayisini canlandırmaktan sorumlu bir kişinin varlığı hayati önem taşımaktaydı. Bu kişi hem yetenekli ve tecrübeli bir örgütçü, hem de Lenin'in SSCB'de sosyalizmi kurma planına kendini adamış biri olmalıydı.

Yalnızca, Lenin'in çalışma ilkelerini destekleyen, yenilikçi,

44 Rusya'nın elektrifikasyonuna ilişkin devlet planı Aralık 1920'de kabul edildi.

çabuk kavrayan, dayanıklı ve Parti hattını istikrarlı bir şekilde tutan bir kişi endüstriyel ilerlemeyi iyi yönetebilirdi. RKP(B) Merkez Komitesi'nin seçimi Dzerjinski'den yana oldu.

SSCB Merkez Yürütme Komitesi, Parti Merkez Komitesi'nin önerisi üzerine 2 Şubat 1924'te, Dzerjinski'nin SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi Başkanlığı görevine adaylığını onayladı. Dzerjinski 5 Şubat'ta Ulaşım Halk Komiserliği'ndeki görevlerinden çekildi ve 11 Şubat'ta yeni görevine başladı. Böylece bütün sosyalist sanayinin başına geçmiş oldu. Lenin'in bu yetenekli, sadık yardımcısı ve öğrencisinin kariyerinde yeni bir dönem başlamış oldu.

Dzerjinski planları ile ilgili şöyle yazmıştı: "Yüksek Ekonomi Konseyi'nde de ulaşımda izlediğim yolun aynısını izlemeyi öneriyorum: net bir devlet hattı, tüm ekonomi yöneticilerine ait ve onlar için mecburi; ayrıca yerelliklerin, dairelerin maksimum bağımsızlıklarını ve inisiyatiflerini korumaları kaydıyla Sovyet devlet sanayisi ile (tekelci olmayan) kamusal birliği. Bu, devasa ve zor bir görev."

Emek verimliliğinin artırılmasına öncelik veren Dzerjinski, Lenin'in şu düşüncesini benimsemişti: "Son tahlilde en önemlisi emek verimliliğidir, çünkü bu, yeni toplumsal düzenin zaferinin temelidir."[45]

Bu konu ücret ve maaş politikası ile yakından ilgiliydi. Bu nedenle Merkez Komitesi, endüstriyel ve tarımsal ürün fiyatları arasındaki farkın açılmaya başladığı 1923 yazında, fabrikalarda ve bürolarda çalışan işçilerin ücretleri konusunu değerlendirdi. Dzerjinski'nin üyesi olduğu bir komisyon kuruldu. Komisyonun kararları 25 Eylül'de yapılan RKP(B) Merkez Komitesi Genel Toplantısı kararları ile birleştirildi. Bu kararlarda ücret artışının ancak daha yüksek emek verimliliği ile birlikte ele alınabileceğine yer verildi.

Merkez Komitesi Politbürosu Şubat 1924'te bu konu ile ilgilenmek üzere, Dzerjinski'nin de üyesi olduğu bir daimi komisyon kurdu. Dzerjinski, Lenin'in emek verimliliğinin önemi üzerine düşüncelerini yaygınlaştırmak ve uygulamak için çok çalışmıştı. 5 Şubat 1924'te yazdığı bir notta, Sovyet iktidarının karşılaştığı en önemli

45 V. İ. Lenin, "Büyük Bir Başlangıç", *Toplu Eserler*, Cilt 29, 1977, s. 427

sorunlardan birinin, emek verimliliğinin artışıyla birlikte ücretlerin de artırılması ile daha ucuz ürünler üretilmesi arasındaki dengeyi sağlamak olduğunu yazmıştı. Dzerjinski tarafından Mart 1924'te hazırlanan bir belgede, gerçek ücretlerin artırılmasının ancak işçi başına verimin artırılması sayesinde mümkün olacağı, öte yandan üretim kotalarının genel olarak yükseltilmesi ve sekiz saatlik iş günü temelinde hesaplanması gerektiği yazılıydı. SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi Prezidyumu'nda özel bir organ kuruldu: Emek Verimliliği Daimi Konferansı. Başkanlığını Dzerjinski'nin yaptığı konferans Temmuz 1925'e kadar çalışmasını sürdürdü.

Bu süre zarfında Sovyet sanayisi, emek verimliliğini tesis etmek için hiçbir kesin ve bilimsel olarak kanıtlanmış kritere sahip değildi. Çeşitli yöntemlere başvuruldu; bunlar zaman zaman dar yerel çıkarlara hizmet etti. İstatistik kurumları da çok etkili değildi. Basın, elde edilen emek verimliliği ile çelişen bilgiler vermekteydi. Bu da sorunun çözülmesini zorlaştırıyordu.

Komünist Parti doğal olarak işgücü sarfiyatının hesaplanmasında düzenleme yapılması ve emek verimliliği ile ücretler arasındaki bağlantının muhalif güçler tarafından bilimsel olmayan verilere dayanarak anlatılmasının ifşa edilmesi meselesine öncelik verdi. Dzerjinski bu sorunları çözmek için çok çalıştı. Yüksek Ekonomi Konseyi'nde istatistik çalışmalarının başlatılmasını sağladı, çeşitli işletmelerde işçi ücretlerinin ve emek verimliliğinin durumunu inceledi ve Lenin'in sosyalist bir toplum kurmada emek verimliliğinin rolü üzerine düşüncelerinin önemini her zaman vurguladı. Dzerjinski, Yüksek Ekonomi Konseyi'nin 4 Haziran 1924 tarihli bir oturumunda, emek verimliliğinin ve ücretlerin, üretim organizasyonunun geliştirilmesi ve işçilerin bu konunun kontrolünü ele alması yoluyla artırılması gerektiğinin tekrar altını çizdi.

12 Haziran 1924 tarihli Merkez Komitesi Genel Toplantısı'nda ücretlerle ilgilenmek üzere bir komisyon kuruldu ve komisyon üyesi olan Dzerjinski'nin önerdiği komisyon bileşimi onaylandı. 14 Haziran'da, henüz ilk toplantıda komisyon Dzerjinski'ye emek verimliliğini artırmaya yönelik önlemler alması talimatını verdi. Dzerjinski halkın ilgisini bu soruna çekmek için basını meseleye dahil etmeyi önerdi. Emek verimliliğini artıracak adımları yayımlamanın basın için önemli olduğunu biliyordu. Yazdığı

bir dizi makale merkezi gazetelerde yayınlandı. SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi'ne bağlı Emek Verimliliği Daimi Konferansı, Dzerjinski'nin başkanlığındaki 25 Kasım 1924 tarihli toplantıda, emek verimliliği ile ilgili bir yayın çıkarılması için fon oluşturulmasına karar verdi. Dzerjinski'nin inisiyatifi ve rehberliğinde, sorunun çözülmesi sürecinde edinilen tecrübeleri derlemek, incelemek ve sonuçları tüm ülkede tanıtmak amacıyla "Emek Verimliliği Meselesi Üzerine" başlıklı bir yayın dizisi başlatıldı.

Çalışma gününün etkisini artırmak bütün bu çabanın önemli bir kısmını oluşturuyordu. Dzerjinski, Yüksek Ekonomi Konseyi çalışanlarının burada örnek teşkil edeceğine inanıyordu. Bu düşünceyle çalışma saatlerinin yapısı ve dağılımına ilişkin bir anket yapmayı teklif etti ve önerilerde bulunulmasını istedi. Şöyle yazmıştı: "Bütün genel ve bireysel molaları ve boş vakitleri hesaba katmak gerekiyor. Kahvaltı, öğle yemeği vb. dahil."

Dzerjinski 1 Temmuz 1924'te emek verimliliğine ilişkin bir konferansa başkanlık etti. Her katılımcıdan emek verimliliğinin düşüklüğüne ilişkin derin ve ayrıntılı analizlerde bulunmasını ve her kurum ve fabrikada hüküm süren özel koşulları dikkate alarak bunu yükseltmenin yollarını bulmalarını istedi. Fabrikalardaki emek verimliliğinin ve işçi ücretlerinin durumunu incelemek üzere komisyonlar atanmasına karar verildi.

Dzerjinski 18 Temmuz'da ekonomi idari organları ve sendika temsilcilerinin katıldığı emek verimliliği konulu başka bir konferansa katıldı. SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi tarafından onaylanan "Emek Verimliliği ve Bunu Yükseltmenin Adımları" başlıklı tez 24 Ağustos'ta yayımlandı. Burada emek verimliliğini yükseltecek yöntemlere, fabrika teçhizatlarını güncelleyecek, üretimi makineleştirecek, uzmanlaşma ve standartlaşmayı getirecek ve fabrikalardaki çalışmayı tam kapasiteye ulaştıracak önlemlere yer veriliyordu. En önemli konular üretim miktarlarının bilimsel olarak belirlenmesi, emeğin yoğunlaştırılması, işgününün verimliliğinin artırılması, ürüne göre ücret uygulamasının daha geniş yapılması ve daha yetenekli işçilerin eğitimi idi. Ücretler Komisyonu faaliyetlerini hızlandırdı. Başlıca sanayilerde yapılan incelemelerin sonuçları ve istatistikler üzerinde ayrıntılı olarak çalışan komisyon Merkez Komitesi Politbürosu'na önerilerini sundu.

Dzerjinski 16-20 Ağustos 1924 tarihlerinde yapılan Merkez Komitesi genel toplantısında SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi adına söz alarak "Ücretler Üzerine" konuştu. Lenin'in emek verimliliği ile ilgili düşüncelerinden yararlanan Dzerjinski, sosyalist bir sistemde verimliliğin neden ücretlerden daha hızlı artması ve ücretlerin bu temelde yükselmesi gerektiğini ikna edici bir dille açıkladı.

Dzerjinski'nin tavrı, toplantıya katılanların büyük bir çoğunluğu tarafından benimsendi ve "emek verimliliği artışının ücret artışından daha fazla olması gerektiği" yönündeki karar önerisi onaylandı.

Dzerjinski bu konuyu Ocak 1925 tarihli bir genel toplantıda da tartıştı. SSCB işçi sınıfının iktidarı almasıyla ülkede olan her şeyin, özellikle de sanayi üretiminin sorumluluğunu almış olduğunu ifade eden Dzerjinski, üretim oranlarının maksimuma ulaştığı algısını da eleştirdi: "Eğer emek verimliliğini artıramazsak bir Sovyet işçi devleti olarak kalamayız." Dzerjinski bu görevin, "geniş kitlelerin zorunlu desteğini ve onların kolektif, yaratıcı gayret ve inisiyatiflerinden faydalanmayı gerektirdiğine" inanıyordu.

Dzerjinski, Yüksek Ekonomi Konseyi Prezidyumu ve yerel ekonomi konseylerinin temsilcilerinin 2 Aralık 1924 tarihli genişletilmiş konferansında daha yüksek emek verimliliği kampanyasının uluslararası önemini tartıştı: "Bir işçi diktatörlüğü altındaki işçi devletinde endekslerimiz ve iş organizasyonumuz üzerinden kapitalist sistemlerdeki iş organizasyonlarının sonuçları ile rekabet edebilmek için daha yüksek rakamlar elde edilmesi gerekiyor."

Dzerjinski, sanayi üretiminin standartlaştırılmasının kamusal üretimin verimliliğinin artırılmasında önemli bir rezerv olarak rolünden bahsetti ve konferansın katılımcılarını "sanayimizi ve bütün ulusal ekonomimizi yeniden tesis edebilmek için" bunu yaygın biçimde uygulamaya çağırdı. Dzerjinski rasyonel üretim yöntemlerinin kullanılmasının çok önemli olduğunu düşünüyordu. Şöyle yazmıştı: "Şu anda sanayimizin merkezi ve en önemli sorunu teknolojimizi ve üretim organizasyonumuzu rasyonelleştirme meselesidir. Bu görev, hangi alanda çalışıyor olursa olsun tüm ekonomi yönetim personelimizin ahlak ve iradesi için kategorik bir zorunluluk haline gelmelidir." Dzerjinski, endüstriyel olarak

gelişmiş kapitalist ülkelerdeki rasyonelleşmenin incelenmesi gerektiğini düşünüyordu ve bu amaçla somut adımlar planladı.

Parti Merkez Komitesi Dzerjinski'nin gayretlerini ve onun liderliğindeki Yüksek Ekonomi Konseyi'nin emek verimliliğini artırma çalışmalarını takdir ediyordu. Dzerjinski Ekim 1925 tarihli Merkez Komitesi Genel Toplantısı'nda konu ile ilgili yeniden söz aldı. Konuşmasında fabrikalardan birinde bir Alman işçi delegasyonunun Sovyet işçilerle olan konuşmasına da açıklık getirdi. Alman işçilerin sorduğu ilk soru "Nasıl çalışıyorsunuz?" idi. Peşinden "Bu iş için ne kadar alıyorsunuz?" ve "Nasıl geçiniyorsunuz?" diye sormuşlardı. Dzerjinski bununla ilgili şu notu almıştı: "Çok mantıklı bir yaklaşım."

Yüksek Ekonomi Konseyi'nin Başkanı işçiler arasında vicdani bir görev bilinci geliştirmeye çalışıyordu. Bu, her şeyden öte görece genç işçilerle ilgiliydi. Dzerjinski'e göre genç işçilerin çoğu "fabrikanın işçi ve köylü devletinin elinde olduğunu ve işçi sınıfının mutluluğunun kolektif olarak burada şekillendiğini" hâlâ tam olarak anlamamıştı.

Emek verimliliğini artırmak ve ekonominin gelişimini hızlandırmak için, toplumun ihtiyaçlarını ve maddi potansiyelini hesaba katacak mantıklı ve etkili bir planlama yapmak gitgide daha önemli hale geliyordu. Dzerjinski bunun tamamen farkındaydı ve gerçekte var olan fırsatlarla ilgisi olmayan bir planlamaya da, ekonomik büyümede, özellikle emek verimliliğinin artırılmasında, olası en düşük hedefleri koyma çabalarına da karşı çıkıyordu. "Sosyalist ekonominin temeli uzun vadede mantıklı bir plan yapmaktır" diyordu.

Dzerjinski bilimsel dayanağı olan ve doğrulanmış bir devlet planının her fabrika ve her ekonomi yöneticisi için yasalaşması gerektiğine inanıyordu. Çalışmaları bu açıdan öykünmeye değerdi. Bir Merkez Komitesi genel toplantısında şöyle söylemişti: "Benim bütün gayretim bu planı uygulamak için." Dzerjinski bu devlet planının bir fabrikadaki çalışmayı ya da ekonominin bütünleşmesini yapay biçimde kısıtlamaması gerektiğine de inanıyordu.

Dzerjinski, sürekli olarak Lenin'in; işçi sınıfının maddi refahını sağlamanın ve ücretleri yükseltmenin ancak devletin finansal potansiyeli dikkate alınarak ve sürekli bir teknolojik ilerleme

ile mümkün olacağı fikrini vurguluyordu. Parti Merkez Komitesi Şubat 1926'da ücretleri daha da artırmak amacıyla Dzerjinski'nin üyesi olduğu başka bir komisyon kurdu. Bu komisyon Çalışma ve Savunma Konseyi tarafından 18 Mayıs 1926'da alman "Sanayi ve Ulaşımda Emek Verimliliğini Artırmak Üzerine" başlıklı kararın hazırlanması aşamasında bilgi sağlamıştı. Bu belge, tıkanma ve gecikmeleri bertaraf etmek, fabrikalara hammadde ve yakıtın zamanında tedarik edilmesini sağlamak, örgütsel verimsizliği ortadan kaldırmak, teçhizat kullanımını etkinleştirmek, üst düzey yöneticileri daha dikkatli seçmek ve orta ve alt düzey personelin haklarını genişleterek prestijlerini artırmak gibi konuların altını çiziyordu. İş disiplinini sağlamlaştırmaya, iş zamanının ve işgücünün daha mantıklı kullanılmasını sağlamaya ve işçilerin becerilerini artırmaya yönelik önlemler planlandı.

Parti, işçi sınıfı ve Dzerjinski'nin başkanlığındaki Yüksek Ekonomi Konseyi'nin ortak çabaları sayesinde sanayideki emek verimliliği ve ücretler neredeyse savaş öncesi rakamlara yaklaştı. Artan emek verimliliği sayesinde de emekçilerin maddi refahı artırılmış, işçi sınıfı ile köylüler arasındaki ittifak güçlenmiş ve sosyalist sanayileşme için önemli bir kaynak sağlanmış oldu.

* * *

Dzerjinski, Lenin'in SSCB'de sosyalizmi kurma planının uygulanmasına, özellikle de ağır sanayinin yaratılmasına paha biçilmez katkılar sağladı. Lenin'in gözlemine göre "sosyalizmin mümkün olan tek ekonomik dayanağı geniş ölçekli makine sanayisidir."[46]

Ağır sanayinin temel dalları olan metalurji ve makine imalatı o zaman metal sanayisinin parçası sayılıyordu. Merkez Komitesi ve Sovyet Hükümeti bunu yeniden düzenlemek için elinden geleni yaptı. Dzerjinski Kasım 1923'te şöyle söylemişti: "Biz bir metal Rusya olmalıyız. Metalurji bizim bütün geleceğimizdir."

Merkez Komitesi Politbürosu Mart 1923'te metal sanayisi üzerine ve Dzerjinski'nin başkanlığında bir komisyonu kurdu.

46 V. İ. Lenin, "Komünist Enternasyonal Üçüncü Kongresi, 22 Haziran-12 Temmuz 1921", *Toplu Eserler*, Cilt 32, 1977, s. 492.

Komisyon, altı aydan fazla süren çalışmaları boyunca metalurji ve makine imalatının durumu üzerine ayrıntılı bir inceleme yaptı, Merkez Komitesi ve hükümete değerli öneriler sundu ve bu önemli sanayilerin gelecekteki gelişiminin temel eğilimlerinin belirlenmesine katkıda bulundu.

Dzerjinski, sayısız konuşmasında ve Merkez Komitesi, Halk Komiserleri Konseyi ve Çalışma ve Savunma Konseyi'ne sunduğu notlarda, Lenin'in sosyalist ekonominin gelişiminde ağır sanayinin rolü üzerine fikirlerinin sağlam bir savunucusu olduğunu kanıtlıyordu. Ülkenin ekonomi ve savunma potansiyelinin geliştirilmesinde, yaşam standardının artırılmasında, kültürel ilerlemeler sağlanmasında ve işçi ve köylü ittifakının güçlendirilmesinde metalurji ve makine imalatının ne kadar önemli olduğunun altını çiziyordu.

Yüksek Ekonomi Konseyi'nin Dzerjinski'nin başkanlığında, Mayıs 1924'te yapılan konferansında tartışılan en önemli konu Leningrad'da ağır sanayinin geliştirilmesiydi. Konferansta "Traktör Üretimi Üzerine" de bir karar alındı. Merkez Komitesi, Leningrad'da sanayinin gelişimi ile ilgilenmek üzere Politbüro'ya bağlı bir komisyon kurdu. Dzerjinski komisyona başkan atandı. Leningrad'ın endüstriyel gelişimi, bütün ülkenin ekonomik olarak yenilenmesi ile yakından ilgiliydi ve SSCB'nin savunma kapasitesinin güçlendirilmesi ve dünyanın ilk sosyalist devletinin prestiji açısından büyük önem taşıyordu.

Komisyon, Leningrad'ın savunma sanayisinin ne kadar önemli olduğunu, bunun yanında şehirdeki fabrikaların yeterli miktarda tüketim malı da üretmesi gerektiğini vurguladı. Komisyon, metal işleme, elektrik motoru üretimi, uçak ve gemi yapımına odaklandı.

Politbüro Temmuz 1924'te, komisyonun Leningrad'daki sanayi kuruluşları üzerine raporunu inceledi ve raporun sonuçlarından faydalanarak şehrin genel olarak sanayisinin, özellikle de savunma sanayisinin önemi üzerine bir açıklama yayımladı.

Politbüro 12 Eylül 1924'te Dzerjinski'nin metal sanayisi üzerine raporunu inceledi. Raporda şöyle deniyordu: "Metal sanayisini geliştirmek ve bunu sağlam bir temele oturtmak tartışma götürmez bir gereklilikse her bir daireyi, metal sanayisine ilişkin gerek kendi belirledikleri gerekse Parti ya da hükümet tarafından belirlenen

taahhütlerini yerine getirmekten tamamen ve kayıtsız şartsız sorumlu oldukları konusunda ciddi biçimde uyarmak gerekir." Parti, ekonominin bu dalını geliştirmeye yönelik adımlar atarken, bu rapora başvurmuştu.

Dzerjinski her bir önemli işletmede neler olup bittiğini bilmenin önemini vurguluyordu. Şöyle yazmıştı: "Ülke ve Parti her bir büyük fabrikanın nasıl çalıştığını bilmek zorundadır. Her fabrikanın kendine özgü bir yönelimi olmalıdır."

Dzerjinski, Ulaşım ve Sanayi İşçileri Kongresi yapılmadan önce, 23 Ekim 1924'te Yüksek Ekonomi Konseyi Üst Ekonomi Dairesi Kolegyumu Başkan vekili Abram Ginsburg'a bir mektup yazmıştı. Mektubunda "ekonomimizin kendi içindeki kaynakları bulma olanaklarını ve üretim, emek ve dağıtım organizasyonu sürecini incelemenin" gerekliliğinden bahsediyordu. Dzerjinski mektupta, üretim alanındaki yönetim yanlışlarının düzeltilmesi, hammadde ve yakıtın daha tutumlu kullanılarak kalitelerinin artırılması, işgününün daha verimli olması ve çalışan sayısının üretim hacmi ile uyumlu olması durumunda sanayinin ileriye doğru büyük bir sıçrama gerçekleştirebileceğini söylüyordu. Dzerjinski, dağıtımda ve özellikle de perakende ve toptan satışta yönetim yanlışlarını ve aşırı harcamaları durdurmanın da son derece önemli olduğunu düşünüyordu.

Daha ucuz ürünlerin üretiminin kaynak oluşturmaya yardımcı olacağını düşünüyordu. Dzerjinski, fiyatların düşürülmesi ile ülkede para birikimi sağlanabileceğine ve üretim teknolojisi ve organizasyonunun gelişimine hız kazandırılabileceğine inanıyordu. Endüstriyel ürünlerin fiyatlarının düşürülmesi ve tarım için daha fazla ve daha düşük fiyatlı üretim araçlarının üretilmesi ile tarımsal malların fiyatlarında da düşüş olacaktı. Dzerjinski şöyle yazmıştı: "Bu araçlar (traktörler, gübreler vb.) birkaç yıl içinde tarımı öyle bir canlandırmalı ki, hem ihracat hem de lüks yurt içi tüketim için muazzam rezervlerimiz olsun." Tarımsal üretim araçlarının üretimini geliştirmek için uzun vadeli bir plan yapılmasını önermişti.

Dzerjinski, kullanılmamış mevcut sermayenin kullanılmasını, cirosunun artırılmasını, düşük faizli krediler verilmesini, amortisman fonlarının hesabının verilmesini ve bunların bir amaca

yönelik kullanılmasını, sabit varlıkların doğru biçimde hesaplanmasını ve kişisel birikimlerin devlet kredileri aracılığıyla sanayiye çekilmesini, fon birikiminin önemli kaynakları olarak görüyordu.

Dzerjinski, finansal ve maddi araçların daha etkili kullanılması için, emekçilerin yurt içi kaynakları arama ve kullanma inisiyatiflerini geliştirmenin daha avantajlı olanaklarını sağlamaya ve planlamaya odaklanmayı önerdi.

Esas olarak sosyalist sisteme has birikim kaynaklarına odaklanan Dzerjinski, yabancı kredi fikrini de reddetmiyordu. Reddettiği şey, onlara bağımlı olmaktı.

Metal İşçileri Sendikası Beşinci Tüm Birlik Konferansı'na (Kasım 1924) sunduğu raporunda bu konuya yeniden değinen Dzerjinski, ülkenin ekonomik ve politik konumu ne kadar sağlam olursa kapitalistlerin de ona destek vermeye o kadar hazır olacağını ifade ediyordu. "Bu krediyi, ancak bağımsız bir gelişme politikası izlemeye başladığımızda ve bağımsız çalışmalarda bulunduğumuzda alabiliriz ve ancak böyle bir politika sayesinde yabancı kredilerin tuzağından kurtulabiliriz." Dzerjinski, yabancı krediler almanın riskleri ile sosyalist ekonominin gelişimi ve onun yabancı sermayeden bağımsızlığının güçlendirilmesi arasındaki ilişkiyi kurmuştu.

Ağır sanayi daha hızlı oranlarda büyümeye başlamıştı. Savaş için üretim yapan bazı Leningrad fabrikaları artık başka ürünler de üretiyordu.

Metal Sanayisi Yüksek Hükümet Komisyonu çalışmasını tamamladığında Dzerjinski Politbüro'dan kendisini Üst Metal Sanayisi İdaresi'nin yönetim kuruluna başkan olarak atamasını istedi. Bu atama 13 Kasım 1924'te gerçekleşti. 52 adet iktisadi birleşim ve bireysel işletmenin yanı sıra metal ürünlerinin satışından sorumlu üç birliğin sorumluluğunu almıştı. Dzerjinski ömrünün sonuna kadar bu görevde kalmış, aynı zamanda SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi ve OGPU (Birleşik Devlet Siyasi Dairesi) başkanlığı görevlerini de sürdürmüştü. Ayrıca 23 Kasım 1925 ile 5 Şubat 1926 tarihleri arasında RSFSC Yüksek Ekonomi Konseyi başkanlığı da yapmıştır.

Merkez Komitesi Ocak 1925 tarihli Genel Toplantı'da metal sanayisinin durumunu ve geleceğini tartışmaya karar verdi.

Dzerjinski, metalurji ve makine imalatının gelişim beklentilerini sıraladığı, ağır sanayinin ve sosyalizmin maddi ve teknik temelini yaratmanın rolü ve önemine dair açık fikirlere yer verdiği ayrıntılı bir rapor hazırladı. Bu belge Genel Toplantı'ya katılan herkese iletildi. Dzerjinski 19 Ocak akşamı yapılan toplantıdaki konuşmasında metal sanayisinin gelişiminin hızlandırılması gerektiğini savundu. "Sabit sermayenin, üretim araçlarının yeniden yapılandırılması, güncellenmesi ve restorasyonu sorunu, çok sayıda sanayide karşımıza çıkmaktadır. Bunu bugün görmezden gelirsek yakın gelecekte çaresiz duruma düşeriz, sonraki ilerlemeler için teknik dayanağımız kalmaz. Bu da demek oluyor ki, bütün sanayinin, ulaşımın ve tarımın teknik temeli olan metal sanayisinin büyümesi yapay olarak engellenemez."

Başka yerlerde olduğu gibi ağır sanayideki büyüme oranları da endüstriyel malların fiyatlarındaki düşüşle yakından ilgiliydi. Çünkü bu düşüş, SSCB ile kapitalist ülkelerin dünya piyasasındaki ekonomik rekabetini doğrudan etkilemişti. Dzerjinski raporunda şöyle diyordu: "Eğer kendi üretimimizin hızlı ve yeterli şekilde gelişmesini sağlayamazsak, daha düşük fiyatlı yabancı mallara yenik düşmeye mahkûm olacağız."

Dzerjinski ağır sanayiyi daha hızlı geliştirmenin mümkün ve zorunlu olduğunu göstermiş, temelsiz ve aptalca uygulamalara karşı uyarıda bulunmuştu. Ülkenin gerçek potansiyeli nedeniyle konuya gereken önemin verilmesi gerektiğini düşünüyordu. Raporunda, demir dışı metalurjinin, motor imalatının, gemi yapımının, ziraat mühendisliğinin ve her şeyden önemlisi traktör sanayisinin gelişimini hızlandırmaya yönelik önerilerde bulunuyordu. Dzerjinski tanınmış uzmanları, yabancı olanlar da dahil, traktör sanayisinin gelişimine destek olmaya ikna etmeyi öneriyordu. Ocak 1925 tarihli Genel Toplantı'ya ilettiği raporunda şöyle diyordu: "Bütünüyle yepyeni olan bu girişim, ülkenin ihtiyaçları bakımından sınırsız bir gelecek vaat ediyor." Yeni ve tamamen modern bir traktör sanayisine çok büyük bir ihtiyaç olduğunu vurguluyordu. Toplantıda dizel lokomotif üretimi meselesi de tartışıldı. Bu alandaki ilk çalışma, Leningrad'daki Krasnıy Putilovets fabrikasında üretilen bir Gakkel dizel lokomotifi idi.

Toplantıya katılanlar, Dzerjinski'nin önerilerini destekleyerek

raporunu onayladı, metal sanayisinin daha da fazla gelişmesini sağlamak gerektiğine kanaat getirdiler ve Merkez Komitesi Politbürosu'na, sanayi için daha yüksek bütçe ye kredi ayrılmasını talimatını verdiler. Bütün ekonominin ihtiyaçları dikkate alınarak sabit varlıkların yeniden yapılandırılması, eski fabrikaların donatılması ve yenilerinin inşa edilmesi için bir plan yapılması gerekiyordu. Politbüro'ya, taşrada metal malzeme tedarikinin iyileştirilmesi için neler yapılabileceğini tartışma talimatı verildi. Merkez Komitesi Genel Toplantısı'nda, demir dışı metalurjinin ülkenin kendi çaba ve kaynakları kullanılarak geliştirilmesi önerisi kayıtsız şartsız kabul edildi. Çalışma ve Savunma Konseyi, traktör, otomobil ve gemi üretimi meselesini derhal incelemeye başlayacaktı.

Genel Toplantı'da, sosyalist ağır sanayinin çekirdeği olan metalurji ve makine imalatının hızlandırılması üzerine alınan kararlar Parti ve işçiler tarafından oybirliği ile kabul edildi.

Metal sanayisinin ulusal ekonomik ilerleme açısından öneminin giderek artmasını göz önüne alan Parti Merkez Komitesi, 14. Tüm Birlik Parti Konferansı'nda bu sanayinin gelecekteki gelişme beklentilerini tartışmaya karar verdi. Dzerjinski konu hakkında konuşmacı seçildi ve gazeteler onun raporunun önemli kısımlarını yayımladı.

Delegeler Dzerjinski'nin metalurji ve makine imalatının gelişiminin hızlandırılması, üretimin makineleşmesi ve fabrika ekipmanlarının güncellenmesi üzerine önerilerini coşkuyla desteklediler. Dzerjinski'nin özellikle son sözleri çok sıcak karşılandı: "İşçi ve köylüler Rusyası, devletimizi korumanın ve Ekim Devrimi'nin kazanımlarına sahip çıkmanın dayanağı tam olarak metal bir Rusya'dan başkası olamaz. Rusya, dayanak ancak metal olduğu zaman bunu başarabilir ve topraklarımızın derinliklerinde gizlenmiş olan üretici güçleri geliştirebilir."

Konferans Dzerjinski'nin önerilerini oybirliği ile kabul etti ve herhangi bir değişiklik yapmadan karar olarak benimsedi; bu, Merkez Komitesi'nin ağır sanayiye olan yaklaşımına tam bir güvenoyu anlamına geliyordu.

1924-1925 yıllarını kapsayan metal sanayisi planların kapsamının, ilk programa göre yüzde 24 oranında büyütülmesi ve yeni fabrikaların inşasına yönelik bir plan yapılması gerekli görülüyordu.

Konferans kararları, Parti'nin ve Sovyet halkının büyük sanayiyi destekleyici pratik çabaları için bir temel oluşturmuştu.

Endüstriyel ilerleme konularına, Mayıs 1925'te yapılan Sovyetler 3. Tüm Birlik Kongresi'nde, gerek Dzerjinski'nin raporunda gerekse delegelerin konuşmalarında ayrıntılı olarak yer verildi. Dzerjinski şöyle diyordu: "Sabit sermayenin yenilenmesi meselesi yerini halihazırda başka bir meseleye, sabit sermayenin genişletilmesi konusuna bıraktı. Yeni takım tezgâhları, yeni makineler, yeni teçhizat ve yeni fabrikalar yapmanın yollarını bulmak gerekiyor."

Delegeler ayrıca uçak yapımı üzerinde de durdu. Dzerjinski kongreden önce şöyle yazmıştı: "Uçak yapımı sağlam bir temele oturmalıdır." Ülke bu alanda yabancı ortaklara olan bağımlılığından kurtulmaya başlamıştı ve 1925'te Kızıl Ordu'nun ihtiyacı olan bütün uçaklar Sovyet fabrikalarında üretiliyordu.

Metal sanayisindeki çalışmaların bazı sonuçları, Kasım 1925'te yapılan Metal İşçileri Sendikası 7. Tüm Birlik Kongresi'nde görüşüldü. 1924-1925'te metal sanayisinin üretimi iki katından daha fazla artış gösterirken sanayinin genel olarak büyümesi yüzde 62 oranındaydı. Dzerjinski'nin raporunda ve diğer Birlik üyelerinin konuşmalarında metalurji ve makine imalatının büyüme oranını daha da yükseltmek için alınması gereken önlemler yer aldı.

Dzerjinski, Lenin'in GOELRO planının ateşli bir savunucusuydu ve ülkenin elektrifikasyonu ile birlikte bütün ulusal ekonominin teknik olarak yeniden donatılmasının yolunun açılacağına inanıyordu. Temel sorun olan endüstriyel ürünlerin maliyetini azaltma konusunun çözülebilmesi için "elektrifikasyonu hızlandırmaya" çağrı yaptı.

Dzerjinski, Sovyetler 3. Tüm Birlik Kongresi'ne sunduğu raporda GOELRO planının uygulanması çalışmasındaki ilk başarıyı tanımladı ve şöyle dedi: "Birliğimizin ekonomisinin kendi ayakları üzerinde sağlam biçimde durduğu bugün, ülkenin elektrifikasyonu en büyük önceliğimiz olmalıdır."

Dzerjinski'nin 9 Mart 1926 tarihinde Çalışma ve Savunma Konseyi'ne ilettiği notta şöyle yazıyordu: "SSCB ekonomisinin sanayileşmesi ve Birlik'in ekonomik olarak daha da ilerlemesi sorununun çözülmesindeki başarıyı, enerji belirleyecektir." Dzerjinski, ülkenin gerçek enerji potansiyeli göz önüne alındığında, enerji

tedariki ile ilgili devlet düzenlemesi ve sanayi ve ulaşımın dengeli biçimde planlanmasına acilen ihtiyaç olduğunun altını çiziyordu. Dzerjinski ayrıca, elektrifikasyon ile yakıt sanayisinin gelişimini yakın biçimde ilişkilendirmenin önemini vurguluyordu. Elektrifikasyonu "enerjiyi dağıtmanın ve yakıtı akıllıca kullanmanın güçlü bir yolu" olarak görüyordu. Dzerjinski uzak mesafelere elektrik iletiminin düzenlenmesi üzerine çalıştı ve SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi'ne bağlı bir Üst Enerji İdaresi'nin kurulmasını önerdi.

Dzerjinski, özel bir daire olan Glavelektro'nun ve bu dairenin elektrik santrallerinin kurulmasından sorumlu önemli bir bölümü olan Elektrostroy'un çalışmalarını geliştirmek üzere adımlar attı. Bu çalışmanın ilerleyişini bizzat takip etti. Volhov Hidroelektrik Santrali özellikle ilgisini çekiyordu ve 15 Haziran 1925'te inşaatının ilerleyişini incelemek üzere burayı ziyaret etti. Projenin başmühendisi, diğer üst düzey personel ve işçilerle uzun görüşmeler yaptı.

Dzerjinski Dinyeper Hidroelektrik Santrali'nin inşaat hazırlıklarını da denetledi. Temmuz 1925'te santral projesinin ilerleyişi hakkında ve santralin yapımı ile ulusal ekonominin yeniden yapılanması arasında bağ kuran bir kararname hazırladı. Dzerjinski astlarına bu proje ile ilgili tüm materyalleri toplamaları talimatını verdi.

1925 yılı sonlarında GOELRO'nun beşinci yıldönümü kutlandı. O sırada (inşaatı Lenin tarafından başlatılan) Şatura Elektrik Santrali tamamlanmıştı. Dzerjinski 3 Aralık'ta santrale Lenin'in adının verildiği Politbüro toplantısına katılmıştı. Dört santral daha hizmete açıldı ve 1926'da iki tane daha. Lenin'in Rusya'nın elektrifikasyonu planı somut sonuçlar vermeye başlamıştı.

Dzerjinski, ülkenin yakıt sanayisinde, özellikle de Donets Kömür Havzası'ndaki yeniden yapılanma ve ilerlemelerde elde edilen başarıların sorumlusuydu. Havza 1923 ilkbaharında ciddi zorluklarla karşı karşıya kalmıştı. Parti Merkez Komitesi Politbürosu, 7 Mayıs'ta, Donets Havzası'nın finansal durumunu geliştirmenin yollarını araştırmak ve bir yakıt politikası belirlemek üzere bir komisyon kurdu. Dzerjinski komisyonun üyelerindendi. Durum daha da ciddileşmişti çünkü 1924-1925 yıllarında ülkedeki kömürün dörtte üçünü bu bölge karşılıyordu.

Dzerjinski'nin Politbüro komisyonundaki çalışmaları süresince aldığı notlarda Parti çalışmasına ve siyasi ve kültürel çalışmalara dair öneriler yer alıyordu. Dzerjinski, Donets Havzası'na deneyimli bir grup propaganda işçisi göndermeyi önermiş, yetenekli uzmanlara, makineleşmeye ve elektrifikasyona, madencilerin emek verimliliğini ve ücretlerini artırmaya, kooperatif organlarının faaliyetlerine ve konut ve hamamların yapımına olan yaklaşımını ifade etmişti. Dzerjinski yakıt sanayisindeki bazı yöneticileri eleştirmişti. İlerleme beklentilerini kötümser değerlendiren kömür sanayisindeki bazı üst düzey görevlilerden farklı olarak Dzerjinski, kömür üretimini artırmanın mümkün olduğunu göstermişti.

Dzerjinski her bir önerisini dikkatlice ve mantık çerçevesinde düşünmüştü. Yakıt sorunuyla ilgili gazete yazıları ve kitaplar üzerine notlar almış ve Donets Havzası'nda 1920 ile 1923 yılları arasındaki aylık kömür üretimini gösteren tablolar hazırlamıştı. Hesaplarına göre odun yerine kömür kullanmak ekonomik olarak daha avantajlı olacaktı. Notlarına bakılırsa Dzerjinski, yakıt temininin yurt dışında nasıl organize edildiği, yakıt sanayisi ile metalurji arasındaki ilişki ve bunların demiryolu taşımacılığı ile bağlantısı ile ilgileniyordu.

Merkezi Parti Arşivleri'nde Dzerjinski'nin komisyonda görev yaptığı dönemde "Yakıt"a ayırdığı not defterleri bulunmaktadır. Aldığı önemli notlardan biri, yakıt sorununun niteliğini ve bu sorunu çözme yollarını anlatıyordu: "Yakıtı tüketici için ucuz yapmak ve üretimini artırmak bağımsız bir hedef olmalı ve diğer bir görev olan geniş kömür madenlerinin yeniden inşası konusundan ayrı düşünülmelidir. Bu hedefe ulaşmak yıllar alacaktır ve devletin yüklü miktarda harcama yapmasını gerektirecektir."

Dzerjinski komisyon tarafından alınan materyalleri derin bir incelemeye tabi tuttu ve bazıları hakkında kritik değerlendirmeler yaptı. Komisyona çok aktif biçimde katılıyordu. Pek çoğu daha sonra Politbüro tarafından kabul edilen birçok öneri sundu. Yakıt sanayisinin, ulusal ekonominin geri kalanından yalıtılmasına son verilmesini önerdi.

Merkez Komitesi'ne 30 Haziran 1923'te sunduğu raporda, kömür üretimindeki düşüşe ve üretimin temel maliyetlerindeki artışa değiniyordu. Kömür üretimini artırmaya yönelik önerdiği adımlar

şöyleydi: küçük ve orta ölçekli kömür üretiminin (savaş öncesi Donets Havzası'ndaki toplam kömür üretiminin yüzde 43'üne tekabül ediyordu) gelişimini teşvik etmek, satışları artırmak için kömür fiyatlarını düşürmek, idari organlara daha fazla ekonomik özgürlük tanımak, madencilerin ücretleri konusunu çözmek ve emek verimliliğini artırmaya yönelik adımlar atmak.

4 Temmuz 1923 tarihli Merkez Komitesi Genel Toplantısı'nda komisyonun raporu tartışıldı ve önerilerin çoğu kabul edildi.

Donets Havzası'ndaki çalışmayı geliştirmek ve buradan çıkan kömürün satışını organize etmek üzere alınan önlemlere rağmen fiyatlar düşmedi. Dzerjinski'nin 28 Eylül 1923 tarihinde Politbüro'ya ilettiği notta, Donets Havzası kömürünün temel maliyetlerini azaltmak ve genel olarak yakıt endüstrisinin yönetimini geliştirmek amacıyla somut bir eylem planı yer alıyordu. Önerileri, 22 Ocak 1924 tarihli *Pravda*'da yayınlanan "Parti'nin Donets Havzası'ndaki Acil Görevleri" başlıklı yazıda da tartışılmıştı.

Dzerjinski, Yüksek Ekonomi Konseyi Başkanı olarak atandıktan sonra, Donets Havzası'na daha da fazla özen göstermeye başladı. Havza'nın çalışmaları, Parti Merkez Komitesi Politbürosu'nun 9 Şubat 1924 tarihli toplantısının gündemine alınmıştı. Toplantıda, yakacak olarak odun yerine mineral yakıtın kullanılması gerektiğine karar verildi. *Pravda*'da 2 Mart tarihinde yayımlanan Merkez Komitesi sunuşunda, Donets Havzası'nın olağanüstü öneminin Parti'yi bir Merkezi Donets Havzası Yardım Komitesi kurmaya sevk ettiği ifade ediliyordu. Merkez Yürütme Komitesi ve Halk Komiserleri Konseyi'nin kararıyla komiteye Dzerjinski başkanlık edecekti. Dzerjinski şöyle yazmıştı: "Komitenin muazzam derecede önemli görevleri bulunmaktadır. İşleri hareketlendirmeli ve kapsam olarak genişletmeliyiz." Merkezi Donets Havzası Yardım Komitesi 28 Mart'ta, Donets Havzası kömürlerinin satışını sekteye uğratan krizin aşılmasına yönelik tüm önerileri değerlendirdi. SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi Prezidyumu, Dzerjinski'nin başkanlığındaki 22 Mart ve 2 Nisan 1924 tarihli toplantılarda, kömürün kullanımının artırılmasını öngören kararlar aldı.

Bu alandaki çalışmalar kısa zamanda sonuç vermeye başladı. SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi Prezidyumu, Ağustos 1924'te, kömür üretiminin artırılması, yüksek kaliteli kömürün çıkarılması,

emek verimliliğinin artırılması ve madenlerin teknik donanımının geliştirilmesi için çok çalışıldığını kaydetmiştir. Merkezi ve yerel Donets Havzası yardım komiteleri hedeflerine ulaştığında bu organlar ilga edildi. Ne var ki Dzerjinski bu bölgeyi izlemeye devam etti.

Yakıt sorununun bir başka çözümü de kömür üretilen yeni bölgeler ortaya çıkarmaktı. Parti Merkez Komitesi Politbürosu, 26 Mart 1925'te, SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi'nin Sahalin adasının kuzeyindeki kömür ve petrol sahalarını incelemek üzere bölgeye bir jeolojik araştırma ekibi gönderilmesi talebini kabul etti.

RSFSC Yüksek Ekonomi Konseyi Prezidyumu'nun 4 Ocak 1926 tarihinde Dzerjinski başkanlığında yapılan toplantısında Uzak Doğu'nun sınai kalkınması tartışıldı ve orada kömür madenciliği için geniş ölçekli hazırlıklar başlatılmasına karar verildi.

Dönemin bir diğer öncelikli konusu, petrol üretiminin yeniden yapılandırılması ve geliştirilmesi idi. Dzerjinski notlarından birinde, yakıt tasarrufu yapmak, daha düşük kaliteli yakıt tiplerini ortaya çıkarmak ve yakıt üretimi ile tüketiminin daha akılcı yöntemlerini bulmak için önlemler alınması gerektiğinin altını çiziyordu. Böylece petrolün yakıt olarak kullanılmasının daha mantıklı olduğunu savunuyor ve bunun lokomotifler için kullanılmasının uygunluğuna dair şüpheleri dile getiriyordu. "Petrol bizim için sağlam paradır", demişti.

Ulusal ekonominin hızla ilerlemesi ile yeni petrol yatakları keşfetmek elzem hale geldi. SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi Prezidyumu, 24 Şubat 1926'da en öncelikli konu olarak değerlendirdiği petrol arama organizasyonu üzerine bir karar aldı.

Ağır sanayi dallarından olan kimya sanayisi giderek daha da fazla önem kazanıyordu. En temel hedef mineral gübrelerin üretimini artırmaktı. Dzerjinski, 15 Mayıs 1925'te yapılan Tüm Birlik Sovyetler Üçüncü Kongresi'ne sunduğu raporda, bu gübrelerin üretiminin önündeki en önemli engelin yüksek üretim maliyeti olduğuna işaret ediyordu. Esas zorluk, gübrenin üretiminde kullanılan fosforik asidin pahalılığıydı. Dzerjinski, Mineral Gübre Enstitüsü'nün fosforik asit üretimi için daha ucuz bir teknoloji geliştirdiğini ve bunun uygulamaya konmakta olduğunu rapor etmişti. Fakat çok geçmeden anlaşıldı ki bu aşırı derecede yavaş

bir süreçti. Dzerjinski bu gecikmelerin araştırılması ve kendisine rapor edilmesini istedi.

Dzerjinski, kimya sanayisinin işleyişini ayrıntılarıyla araştırdı. Kimyasal antiseptiklerin üretim maliyeti ile toptan ve perakende fiyatlarının epeyce yüksek olduğunu öğrenmesi üzerine derhal ilgili daireye bu fiyatları düşürmesi talimatını verdi.

Dzerjinski kimya sanayisinin sorunlarının halka duyurulması gerektiğini düşünüyordu. 30 Ekim 1925'te şöyle yazmıştı: "Çok önemli bir alan olan kimya sanayisindeki geri kalmışlığımızı ancak bu şekilde üzerimizden atabiliriz... Planlarımızı hayata geçirmek için *uyumlu* çalışmaya ve *birlikte* düşünmeye ihtiyacımız var."

Dzerjinski, kimya sanayisinin idaresini geliştirebilmek için, 4 Ağustos 1925'te, SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi Üst Ekonomi Dairesi'ne bağlı bir Kimya Komitesi'nin kurulmasını öngören bir kararname imzaladı. Bu alanda atılan adımlar kimya sanayisinin gelişmesini sağladı.

14. Parti Kongresi yaklaşırken Dzerjinski, 11 Aralık 1925'te RKP(B) 14. Moskova Konferansı'na sunduğu raporda, Sovyet sanayisini yeni teknolojiler kullanarak yeniden kurmak gerekliliğinden olumlu bir şekilde bahsediyordu: "Üretimi hızlandırmak ve genişletmenin yollarını ne pahasına olursa olsun bulmak zorundayız."

Sovyet halkı, büyük zorluklara rağmen ülkenin büyük ölçekli sanayisini geliştiriyordu. Lenin artık hayatta değildi ve rehberlik edemezdi, küçük burjuva unsurlar filizleniyordu ve Parti içindeki oportünistler faaliyetlerini hızlandırmıştı. Dahası, para ve malzeme eksikliği vardı, kalifiye işçi ve uzman sayısı yeterli değildi ve sanayiyi sosyalist çizgide geliştirmek için gerekli deneyim hâlâ mevcut değildi.

Aralık 1925'te yapılan 14. Parti Kongresi'nin bütün çalışmalarının temel fikri sosyalist sanayileşmenin faaliyete geçirilmesinin gerekliliği idi. Bu nedenle söz konusu kongre, Sovyetler Birliği'nin tarihine sanayileşme kongresi olarak geçti. Kongrede iktisadi kalkınmanın sonuçları ve Parti organlarının çalışmalarında kazanılan tecrübeler değerlendirildi ve "Merkez Komitesi'nin Raporu Üzerine" başlıklı karardaki temel hedef olan "SSCB'nin ekonomik bağımsızlığını güvence altına almak, böylece SSCB'nin kapitalist ekonominin bir uzantısı olmasını engellemek ve bu amaçla

da ülkenin sanayileşmesine giden hattı izlemek, üretim araçlarının üretimini geliştirmek ve ekonomik manevralar için rezervler oluşturmak" konuları formüle edildi. Bu kararlar prensipte çok önemliydi ve sosyalist sanayileşme hattını Parti politikası statüsüne yükseltmişti.

Dzerjinski kongrede söz almadı, fakat önceki çalışmaları ile bu politikanın doğrulanmasına ve daha sonra ise gerçekleşmesine kayda değer katkılar sağlamıştı. Öyle ki, bazen "sanayileşme şövalyesi" olarak anılıyordu.

Dzerjinski, sınai kalkınma ve her şeyden önemlisi ağır sanayi konusunda planlar yapılırken 14. Kongre kararlarına mutlak bağlılık gösterilmesini istedi. SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi'ndeki Metal Sanayisi Üst Dairesi'nin, metalurji ve metal işleme sanayisinin geliştirilmesi planlarını, Parti'nin "SSCB'yi makine ve teçhizat üreten bir ülkeye dönüştürme" talimatı temelinde yeniden düzenlemesini önerdi.

Dzerjinski, 11 Şubat 1926'da Leningrad'da şöyle konuştu: "Sosyalist birikimi, yeni fabrikalar kurulmasını, eskilerinin ise yeniden kurulmasını ve yeniden donatılmasını sağlamak için ülke içinde kaynaklar ve araçlar bulmak zorundayız." SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi Prezidyumu'nun 19 Mart tarihli toplantısında şöyle konuştu: "Sabit sermayemizin yüzde yüzlük kullanımına ulaşmış bulunuyoruz ve ulusal ekonomimizin tamamen yeniden kuruluşunu kesin olarak ayrıntılarıyla planlamamız gerekiyor."

Dzerjinski sürekli olarak sosyalist sanayileşme sürecinde bilim ve teknolojinin pratik uygulamalarını bulmanın öneminden bahsediyordu. Şöyle yazmıştı: "Sosyalizmi kurma çabalarımızın temeli haline gelen sanayileşmeyi ancak, bir yandan tüm bilimsel ve teknolojik ilerlemelerden faydalanarak diğer yandan bilimsel araştırmaları sürdürerek başarabiliriz."

Nisan 1926 tarihli Merkez Komitesi Genel Toplantısı'nda "Ekonomik Durum ve Ekonomi Politikası" konusu değerlendirildi. Duruma ve 14. Kongre kararlarına uygun olarak ülkenin sanayileşmesini hızlandırmaya yönelik önlemler alındı. Alınan kararlarda, "Sanayilerin ve ülkedeki genel sanayileşmenin ilerlemesi, sosyalizmin zaferi yolunda bütün ekonominin daha da büyümesini sağlayacak hayati hedeftir." ifadesi yer alıyordu.

Dzerjinski 8 Mayıs 1926'da Harkov'a yaptığı ziyarette Ukraynalı Madenciler Kongresi'nde söz aldı. Konuşmasının bir özeti gazetelerde şu manşetle yer aldı: "Sanayileşmeyi Kendi Kaynaklarımızla Başaracağız." Bu, Dzerjinski'nin konuşmasının anafikriydi. "İhtiyacımız olan araçları kendi ülkemiz içinde bulabiliriz ve bulmalıyız", diyen Dzerjinski, sanayileşme için gerekli araçları sağlayabilecek kaynakları incelemeye devam etti. Ukrayna ziyaretinin temel sebeplerinden biri, "ağır sanayide üretim süreçlerinin ilerleyişine dair fikir edinmek" idi. Daha sonra kısa bir süreliğine Moskova'ya gitti ve 19 Mayıs'ta Ukrayna'ya geri geldi. Bu kez Kerç Demir-Çelik İşletmesi'nin çalışmalarına ve 28 Mayıs'ta ziyaret ettiği Harkov Makine Fabrikası'ndaki traktör üretimine yoğunlaşmıştı. Aynı gün Moskova'ya gitmek üzere yola çıktı. Ukrayna'yı son ziyareti, metal ve motor üretimine hız kazandırmıştı.

Dzerjinski bu ziyaretleri ile, ülkenin güneyindeki metal sanayisi hakkında daha kapsamlı bir fikir edinme şansını yakalamıştı. Metal sanayisindeki ilerlemeler, Çalışma ve Savunma Konseyi'nin Dzerjinski'nin de katıldığı 11 Haziran 1926 tarihli toplantısında ve 14 Haziran tarihli Merkez Komitesi Politbürosu toplantısında tartışıldı. İki organ da metal ve makine üretimini daha da ilerletmeye yönelik önlemler belirledi. Dzerjinski pek çoğunu kendisi uygulamaya koymuştu.

Dzerjinski, ani ölümünden saatler önce yaptığı, Temmuz 1926 tarihli Merkez Komitesi Genel Toplantısı'ndaki son konuşmasında da sosyalist sanayileşmenin geleceği ve bunu gerçekleştirmenin en etkili yollarından söz etmişti.

Ağır sanayinin gelişmesi, hafif sanayinin, özellikle de tekstil sanayisinin gelişmesine yepyeni olanaklar sağlamıştı. Dzerjinski, pamuk üretiminin hızlandırılması ve bu alanda ithalattan kurtulunması gerekliliğini vurguluyordu.

Dzerjinski, Kasım 1924'te toplanan Tekstil İşçileri Sendikası 6. Tüm Birlik Kongresi'nde tekstil sanayisinin önündeki temel hedefleri sıraladı. Bu sanayiyi, işçi sınıfı ile köylülerin ittifakını güçlendirecek önemli bir alan olarak görüyordu: "Tekstil, şehir ile taşra arasındaki bağlantıyı güçlendirecek kilit sektörlerden biridir." Dzerjinski, tekstil ürünlerinin fiyatlarının düşürülmesi ve üretimin genişletilmesi gerektiğini vurguluyordu. Çalışmaları sırasında

tekstil fabrikalarının işleyişi üzerine derin bir araştırma yapmıştı. Dzerjinski'nin başkanlığındaki SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi, tekstil sanayisini ve tekstil mühendisliğini önemli ölçüde ilerletmeyi başarmıştı. Özel olarak Leningrad'da büyük bir pamuk fabrikası kurulması planlandı.

Parti ve Hükümet ekonomide bilime önemli bir rol vermiş ve bilimsel araştırmalar için yeterli olanaklar sağlamaya özen göstermişti. Dzerjinski bu yaklaşımın sağlam bir savunucusu oldu. Bu, 22 Ocak 1925'te SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi Bilim ve Teknoloji Dairesi'ne yazdığı mektupta açıkça anlaşılıyordu. O gün daha erken saatte dairenin düzenlediği bir sergiyi gezen Dzerjinski, Sovyet bilim insanlarının büyük başarılarını yazdı. Aynı zamanda, araştırma enstitülerinin tarım ve sanayiyi yeniden inşa etmek ve ülkenin savunmasını kuvvetlendirmek için daha çok çalışabileceğini ve çalışması gerektiğini de notlarına ekledi. Dzerjinski bunların Yüksek Ekonomi Konseyi ve diğer organların desteğine ihtiyaç duyduğunu da söylüyordu. Dairenin, SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi Prezidyumu'nda tartışılmak üzere, bilimsel araştırma kurumlarının çalışmaları hakkında bir rapor hazırlamasını önermişti. Dzerjinski ayrıca, dairenin konsey adına, araştırma kurumlarının faaliyetleri ve daha etkili bilimsel keşif ve başarılar elde edilmesini sağlamak için burayla doğrudan bağlantılar kurulması gerekliliği konusunda yerel ekonomi organlarına seslenmesini de önermişti.

Yüksek Ekonomi Konseyi Prezidyumu, 4 Şubat 1925'te Bilim ve Teknoloji Dairesi'nin çalışmalarını görüştü. Dzerjinski bir kez daha, üretimde bilimsel araştırmaların sonuçlarının pratik uygulamalarının öneminin altını çizdi. Bilimin ülke ekonomisinin gelişmesi ve teknolojik ilerlemesi açısından önemini vurgulayan Dzerjinski, Tüm Birlik Sovyetler 3. Kongresi'nde şunları ifade etti: "İşçilerle köylülerin ve Birliğimizi oluşturan ulusların ittifakı sayesinde güçlü olan bizler bilime destek verdiğimizde, işte ancak o zaman hedeflerimizi gerçekleştirebileceğiz."

Ne var ki bu, bilimin ilerleme için gerekli olan enerjiyi kendiliğinden edindiği anlamına gelmiyor. Dzerjinski, Parti ve hükümet organlarının büyük gayretlerine ihtiyaç olacağını kaydetmişti: "Bilimsel düşüncenin teşvik edilmesi ve destek görmesi en önemli önceliğimiz olmalıdır." Bu fikirler kongre belgelerinde yer aldı. SSCB

Yüksek Ekonomi Konseyi 11 Haziran'da, kongre kararlarını yerine getirmenin yollarını tartıştı ve Bilim ve Teknoloji Dairesi'ne, bilim ve teknik araştırma kurumlarının çalışmalarının geliştirilmesi üzerine bir rapor sunması talimatını verdi. Her biri bir pilot üretim tesisine bağlı olacak, uzmanlar yurt dışına gönderilecek ve bilim ve teknik araştırma merkezlerinin inşası planlanacaktı.

Dzerjinski, değerli bilim insanlarını sanayi alanında çalışmaya teşvik etmek için elinden geleni yaptı. Bu bağlamda Aralık 1924'te, Yüksek Ekonomi Konseyi'nin Bilim ve Teknoloji Dairesi'ne bağlı bilim ve teknoloji konseyleri kuruldu, Lenin'in adı verilen Mineral Hammaddeler Enstitüsü, Hidrolik Teçhizat Laboratuvarı, Kuzey İncelemeleri Araştırma Enstitüsü, Merkezi Petrol Arama Enstitüsü ve Deneysel Silikat Enstitüsü gibi yeni araştırma kurumları açıldı.

Ülkenin sanayileşmesinin bir yönü tasarruf etmekti. Lenin, zamanında sosyalist sistemde tasarruf etmenin önemini devamlı vurgulardı: "İşçi sınıfı köylülere önderlik etmeye devam ettiği sürece, ülkemizin ekonomik yaşamındaki olası en yüksek tutumluluğu sergileyerek artıracağımız kazancı, geniş ölçekli makine sanayimizi, elektrifikasyonu ve hidrolik turba ekstraksiyonunu geliştirmek ve Volhov Santral Projesi'ni tamamlamak için kullanabileceğiz."[47]

Tasarruf çalışmaları özellikle, sosyalist sanayileşmeyi pratiğe dökme çalışmasının başlatıldığı 14. Parti Kongresi'nden sonra yaygınlaşmıştı. Kampanyayı başlatan Dzerjinski olmuştu. 23 Şubat 1926'da imzaladığı "tasarruf çalışmaları" olarak bilinen kararnamede, ulusal ekonomide genel giderlerin azaltılması talimatı bulunuyordu. Dzerjinski o zamandan itibaren konuşmalarında, raporlarında, notlarında ve kararnamelerinde bu konuya geniş yer verdi.

Moskova gazeteleri Mart başında, Dzerjinski ile tasarruf konusunda yapılan röportajı yayımladı. Dzerjinski şöyle diyordu: "Tasarruf, Sovyet gerçekliği koşullarında, ülkenin ekonomik kalkınması alanında Parti'nin en temel eğilimlerinden biridir... Tasarruf, özgün sosyalist yapıyı kurma mücadelesi için önemlidir." Dzerjinski konuşmalarından birinde, ülkenin ekonomik ilerlemesi sorununun odak noktası olarak "tasarruf" sloganını göstermişti.

47 V. İ. Lenin, "Daha Azı Daha İyi", *Toplu Eserler*, Cilt 33, 1973, s. 501.

Dzerjinski, 8 Mart 1926'da denetleme komisyonunun bir konferansında yaptığı konuşmada kesin olarak şunları ifade etmiştir: "Kasıtlı ya da kasıtsız yapılan tüm gereksiz harcamalar, Sovyet devletine saldırı olarak değerlendirilmelidir." Tasarruf gereksinimine yönelik daha derin farkındalık geliştirmek amacıyla, ekonomi alanında çalışan Komünistlerle "açıkça konuşmak üzere" bir toplantı yapılmasını teklif etti. Dzerjinski, toplantıda bir rapor sunacaktı.

Tasarruf kampanyasını destekleyen Parti Merkez Komitesi, Parti örgütlerine mektup göndermeye karar verdi. Dzerjinski, mektupta yer alması gereken en önemli noktaları ayrıntılarıyla not etti: "Paraya ihtiyacımız var... Delicesine savurganız. Herkes bir ruble biriktirse bu bize yılda 140 milyon kazandırır. Her ekonomik birimde küçük bir birikim–mutlak surette gerekli olan her şeyde tasarruf... Bütün ekstralarda ve verimsiz harcamalarda ciddi bir azalma, ekonomimize her yıl *yüzlerce milyon* kazandırır... Tasarruf etmez ve bu konuda elimizden geleni yapmazsak, ekonomik ilerleme, savunma ve geniş işçi kitlelerinin gereksinimlerini karşılama konusundaki büyük görevlerimizin üstesinden gelemeyiz. Dzerjinski'nin notunda masrafları kısmanın ve devlet fonlarını idareli kullanmanın olası ve zorunlu yollarına dair somut örnekler yer alıyordu. Önerileri, RKP(B) Merkez Komitesi ve Merkez Denetleme Komitesi tarafından onaylanan ve Dzerjinski'nin ilavelerde bulunduğu "Tasarruf Üzerine" başlıklı metnin taslağının temelini oluşturuyordu. Metin 25 Nisan'da şu başlıkla halka duyuruldu: "RKP(B) Merkez Komitesi ve Merkez Denetleme Komitesi'nin Tasarruf Üzerine Seslenişi."

Dzerjinski'nin Mayıs 1926'da Ukrayna'yı ziyaretinin sebeplerinden biri orada tasarruf sağlamak amacıyla yapılanları görmekti. 6 Mayıs'ta Harkov'a varmış; ertesi gün başkanlık ettiği Ukrayna Yüksek Ekonomi Konseyi Prezidyumu toplantısında konuşma yapmıştı. Tartışılan ilk mesele tasarruf önlemleri idi. Dzerjinski, genel giderlerin kısılması, dosyalama ve muhasebe, rasyonel üretimin teşvik edilmesi, emek verimliliğinin artırılması ve bu konuda üretim konferanslarının rolünün artırılması gerekliliği üzerine konuştu. Ölümünden kısa bir süre önce, 11 Temmuz'da Dzerjinski şöyle yazmıştı: "Ekonomi birimlerinin, mümkün olan

her yolla ve kararlılıkla tasarruf önlemlerini teşvik etmesini sağlamamız gerekiyor." Dzerjinski'nin yaşamının son aylarında en çok üzerine düştüğü konu, tutumluluğu teşvik ederek ekonomiyi geliştirmekti ve çoğunlukla onun gayretleri sayesinde bu alanda ilerleme kaydedildi.

* * *

Parti, ekonomik gelişme konusunda, devlet ve ekonomi aygıtının ve sanayi ile diğer ulusal ekonomi dallarının idari organlarının çalışmalarının iyileştirilmesine vurgu yapıyordu. Bu çalışmanın temelinde Lenin'in ekonomi yönetimine ve Parti çalışmalarına dair ilkeleri ve devlet ve ekonomi aygıtı bulunuyordu: "Devlet aygıtımızı en yüksek ekonomi seviyesine getirmeliyiz. Savurganlığın tüm izlerinden kurtulmalıyız."[48] Dzerjinski'nin bu çalışmaya önemli teorik ve pratik katkıları olmuştur.

Lenin'in "Daha Az, Ama Daha İyi" makalesinin yayınlanmasından hemen sonra 16 Mart 1923'te Dzerjinski "bir değerlendirmenin ön taslağı" adını verdiği bir belge hazırladı ve bu belgeyi bazı halk komiserliklerine ve daire başkanlarına göndererek fikirlerini istedi. İdari aygıtın büyük bölümünün, eskiden sömürücü sınıflara ve burjuva entelektüellerine ait çalışanlardan oluştuğunu yazmış ve bu kişilerin yeniden eğitilerek Sovyet iktidarı tarafına kazandırılması gerektiğini ifade etmişti. Bu sorunun Parti kongresinde tartışılması gerektiğini savunan Dzerjinski, 15 maddeden oluşan somut bir eylem planı hazırlamıştı. Başka konuların yanı sıra, kilit pozisyonlara uzun süredir Parti üyesi olan, örgütlenme çalışmalarında deneyim sahibi ve alt kademeden insanlarla halen iletişim halinde olan Komünistlerin getirilmesini önermişti. Parti Merkez Komitesi Dzerjinski'e, 12. Parti Kongresi'nin örgütsel meseleler oturumu için bir rapor hazırlaması talimatını verdi.

12. Parti Kongresi'nin örgütsel meseleler oturumunda yaptığı konuşmasında Dzerjinski, önderlik ve idarenin bürokratik yöntemlerine ve "korkunç boyutlardaki merkeziyetçiliğe" şiddetle karşı çıkmış ve önde gelen organların hedeflerini enine boyuna

[48] a.g.e.

tartışmıştı. İdari aygıtın yeniden örgütlenmesine ilişkin şöyle konuştu: "Lenin'in 'daha az ama daha iyi' önerisini benimsemeliyiz." Sanayi yönetiminin geliştirilmesi, bürokratik işlem ve gereksiz toplantı miktarının azaltılması için yorulmak bilmeden çalışıyordu.

Yüksek Ekonomi Konseyi personeline 3 Haziran 1925 tarihinde yazdığı mektup çok tipiktir: "Bugünkü en büyük talihsizliğimiz, sonsuz sayıda, zaman kaybettiren ve elle tutulur sonuçlar üretmeyen toplantı ve konferanslar yapıyor olmamızdır." Dzerjinski, "kişilerin görevleri için daha sorumlu tutulmaları" ve "gündemin ilk maddesi olarak daima 'Bu toplantı gerekli mi?', 'Katılımcılar içinde kimler bu toplantıdan muaf tutulabilir ya da tutulmalıdır?', 'Bu konu toplantı dışında da görüşülebilir mi?' gibi soruların sorulmasını bir gelenek haline getirmek" gerektiğini ifade etmiştir.

Dzerjinski'nin mektubunun ardından Yüksek Ekonomi Konseyi'ne, kilit personelin feshedilebilecek komisyonların bir listesini hazırlamasını öngören bir kararname çıkarıldı. Konferans ve toplantı yapılması ile ilgili yeni bir prosedür uygulamaya kondu. Toplantı ve konferanslar artık sadece SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi Prezidyumu üyeleri, daire ve bölüm sorumluları ve komisyon başkanları tarafından toplanacak, en erken 14:30'da başlayacak ve gündemle doğrudan ilgisi olan sınırlı sayıda kişinin katılımıyla yapılacaktı. Konferansın gündemi ve materyalleri, önceden hazırlanmış öneriler ile birlikte toplantı açılışından en az 24 saat önce katılımcılara iletilecekti. Bu prosedür, Prezidyum'un 13 Temmuz 1925 tarihinde Dzerjinski'nin başkanlık ettiği toplantısında tartışıldı.

Dzerjinski şöyle yazmıştı: "Fabrikaları, tröstleri[49] ve ekonomi yönetim organlarını altüst eden en büyük bela, dosyalama, referans, istatistik ve inceleme yağmurudur. Raporlar, raporlar, raporlar... Hesaplar, hesaplar... Sonsuz rakamlar, tablolar... Yetkin kişilerin eksikliği... Bu sistemde meseleyi inceleyecek vakit olmaz ki... Bu işteki uzmanlar kişilerden ziyade referanslar ve raporlar. Dağ gibi kâğıt yığınları var fakat ne bunları okuyacak birileri var, ne de hepsinin okunmasının fiziksel ihtimali."

---

49 Sovyet ekonomisinde tröstlerin, kapitalist ekonomilerdeki tröstlerden farklı bir anlamı vardı. SSCB'de tröst, sanayiyle ilgili bakanlıklarla işletmeler arasındaki düzeyde yer alan idari yapıya verilen isimdi. (e.n.)

Dzerjinski bütün bu kâğıt işlerini azaltmaya girişti. 17 Haziran 1926 tarihinde "Yönetim Sistemini Daha Verimli Hale Getirmek İçin" başlıklı bir kararnamede, kilit konumlardaki memurların hassasiyet ve esneklik göstermesini ve kendi sektörleri için daha fazla sorumluluk almasını istiyordu. Bu fikir şöyle formüle edildi: "Bir dakika dahi kaybetmeden ve otoritelere gereksiz başvurulardan sakınarak karar verin, yapın ve sorumluluk alın."

Pravda, 23 Haziran'da Dzerjinski'nin "Devlet Aygıtının İşleyişini Geliştirmek Üzerine" başlıklı makalesini yayımladı. Makalede daha esnek ve tutumlu bir devlet ve daha sade bir yapıya sahip ve bürokratik çıkıntılardan arındırılmış bir ekonomi yönetim aygıtı yaratmaya çalışmanın, daha rasyonel ekonomik yöntemler kullanma eğiliminin kaçınılmaz bir parçası olduğunu vurguluyordu.

Dzerjinski, Yüksek Ekonomi Konseyi'nin kilit konumdaki personeli için 9 Temmuz 1926 tarihinde düzenlenen konferansta yaptığı konuşmada da bu konuyu tartıştı. Yüksek ekonomik büyüme oranlarının hiç de azımsanmayacak derecede, ekonomi yönetim aygıtının etkili işleyişine bağlı olduğunu söylüyordu. Şöyle konuştu: "Ağırlık merkezi, her bir çalışan insanın aldığı sorumlulukta ve yaşayan, vicdan sahibi insanların örgüt fetişizmini karşılarına almalarında olmalıdır." Bu fikri ayrıntılarıyla inceleyen Dzerjinski konuşmasını şöyle sürdürdü: "Kişisel sorumluluğu öne çıkarmalı, her bir bireyin ne yapmakta olduğunu, ne üzerinde çalıştığını, neden ne kadar sorumlu olduğunu bilmeliyiz." Dzerjinski, "rehberlik ettiğimiz, yönettiğimiz ve özel görevler verdiğimiz kişilerle *kişisel temaslar sisteminin kurulması*" önerisinde bulundu.

Dzerjinski, 10 Temmuz'da "SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi Aygıtı ve Bürokrasi ile Mücadele Üzerine" başlıklı bir kararname çıkardı. Bu kararnamede çeşitli konsey bölümlerinin yürüttüğü ticari yazışmaların organizasyonu ve içeriği tanımlanmakta, her bir belgenin ve önerinin somut ve özlü olması istenmekteydi.

Dzerjinski, en iyi sonuçların, çalışanlara duyulan güvene dayalı bir çalışma ile alınacağına inanıyordu. Yüksek Ekonomi Konseyi Başkanı olarak atanmasından iki hafta sonra şöyle söylemişti: "Hiç kimse Yüksek Ekonomi Konseyi gibi bir büyük organın yöneticiliğini, çalışanlara tam olarak güven duymadan yapamaz. Bir dairenin, herhangi bir yerel organın başına getirilen kişiler, inisiyatif

gösterebilmek için mümkün olduğunca çok güvene, sorumluluğa ve fırsata sahip olmalıdır."

Yüksek Ekonomi Konseyi'ne başkanlık ederken muazzam tecrübeler edinen Dzerjinski, konseyin yeniden örgütlenmesinin yerinde olacağını düşündü. 3 Mart 1926'da, konsey personelini, konseyin yapısının yeniden düzenlenmesi ve özellikle de kimya, elektrik ve maden sanayilerinin yönetimlerinin ve yakıt dairesinin kurulması üzerine öneriler sunmakla görevlendirdi. Dzerjinski'nin 8 Mart tarihli bir notunda, Yüksek Ekonomi Konseyi'nin yeniden örgütlenmesi için sağlam temelleri olan bir plan yer alıyordu.

Konsey Prezidyumu'nun 19 Mart tarihli toplantısında yaptığı konuşmada Dzerjinski, böyle bir yeniden örgütlenmenin faydalarından bahsetmiş ve temel eğilimlerini anlatmıştı. Bürokrasi ve ertelemeciliği eleştirmiş ve şöyle söylemişti: "Bu yeniden örgütlenmeyi hiçbir gereksiz bağlantısı ve gereksiz ara organı olmayacak aygıtların faaliyetlerinde hassasiyet göstererek ve gerçekten etkili bir çalışma ile güçlendirirsek, inanıyorum ki atalete kapılmamış olacağız."

Dzerjinski bunun devamında "Sanayi Yönetiminin Organizasyonu Üzerine" başlıklı bir genelge yayımladı. Genelgede, her bir çalışanın görev çeşitlerinin açıkça tanımlanması ve yetkinliğinin sınırlarının çizilmesinin rasyonel emek örgütlenmesinin zorunlu bir koşulu olduğu belirtiliyordu. Dzerjinski, idari ve teknik personelin prestijinin artırılması ve gereksiz büro işleri yüklenmemesi gerektiğinin altını çiziyordu. Ona göre iş disiplini bu şekilde sağlanacaktı.

Yüksek Ekonomi Konseyi'nin yapısını ve işleyişini geliştirmeye yönelik çalışmalar devam etti. Nisan 1926'da yapılan bir sanayi çalışanların konferansındaki konuşmasında Dzerjinski, konsey aygıtının yeniden düzenlenmesi gerektiğini söyledi, fakat bunun merkezi idari organ olarak kalmaya devam etmesini önerdi. SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi üzerine taslak kanuna son hali verilirken, Dzerjinski konseyin rolünü takviye etmeye yönelik birkaç öneri sundu. Yazdığı ve hazırlanmasına yardım ettiği tüm belgeler, ekonomi yönetim aygıtının işleyişini geliştirmenin yolları üzerine fikirlerini içeriyordu.

Zamansız ölüm Dzerjinski'i, planladığı reformu gerçekleştirmekten alıkoydu. Planın gerçekleşmesi daha sonra oldu. SSCB

Halk Komiserleri Konseyi 24 Ağustos 1926'da, Dzerjinski'den sonra SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi Başkanı olan Valerian Kuybışev'den, gerekli yapısal değişikliklere ilişkin bir rapor aldı. Kuybışev, Dzerjinski'nin, konseyin sınai gelişmenin planlanmasındaki rolünü güçlendirmek, sanayi dallarını daha etkin bir biçimde yönetmek ve düzenleme organının işlevlerini genişletmek amacıyla konseyi üç ana hatta yeniden düzenlemeyi planladığını ifade etti. Kuybışev şöyle söylemişti: Yoldaş Dzerjinski'nin bu fikrini de, tasarladığı yeniden düzenleme planı gibi, tamamen destekliyorum." Halk Komiserleri Konseyi Kuybışev'in önerilerini onayladı ve Yüksek Ekonomi Konseyi aygıtının yeniden düzenlenmesi çalışmalarının başlatılmasına izin verildi.

12. BÖLÜM

Dzerjinski: Leninist Bir Siyasi Şahsiyet

Dzerjinski, Lenin'in en yakın yardımcılarından ve sadık destekçilerinden, Komünist Parti'nin Lenin tarafından bir araya getirilen ve şartlar ne kadar zor ve karışık olursa olsun Leninizm'i kuvvetle savunan önderlerinden biri idi. Lenin öldükten sonra onun politikalarına olan sadakatini sürdürdü.

Önde gelen bir Sovyet devlet adamı ve partili olan Kliment Voroşilov şöyle der: "Feliks, yaptığı her şeyde Lenin'in izinden gitti. O da Lenin gibi insanlara karşı sevecen ve nazik, devrim düşmanlarına ve onların suç ortaklarına karşı ise hırslı ve tavizsizdi."

Lenin, Dzerjinski'nin çalışmalarını takdir eder, ona tam anlamıyla güvenir, hatta denilebilir ki ona göz kulak olurdu.

Önde gelen bir ekonomi yöneticisi olan Bolşevik İvan Radçenko, anılarında, Lenin ile yaptığı ve Dzerjinski'nin de katıldığı görüşmeden şöyle bahseder: "Dzerjinski ayrıldıktan sonra Lenin onu parlak bir işçi olarak tanımladı. Sesinde bir tür neşe vardı ve sadık ve güvenilir bir arkadaştan bahseder gibiydi.

"Daha sonra yine, hassas durumlarda, örneğin bir şeyler ters gittiğinde, Lenin şöyle derdi: 'En iyisi bu işle Dzerjinski ilgilensin. Eminim o bunu halleder."

RKP(B) Merkez Komitesi sekreteri Yelena Stasova daha sonra şöyle yazmıştır: "Lenin ile iş maksadıyla temas kurmuş olanlarımız, onun Dzerjinski'e gösterdiği saygı ve desteği görmüş ve

hissetmiştir. Bu, son derece doğaldı. Dzerjinski'nin cesareti, dürüstlüğü ve hayatının sadeliği herkesçe biliniyordu."

Dzerjinski, kendi payına, Lenin'in ona olan güveni ve daimi desteğini sıcak minnettarlığı ile yanıtlıyordu. Karısı şöyle yazmıştı: "Lenin'in tavsiyelerini dinlerken, hayatın getirdiği en içinden çıkılmaz sorunlara çözüm aradığı eserlerini tekrar tekrar okurken, Lenin'in dehasına büyük bir ilgi ve muazzam bir güven duyardı. Feliks, Lenin'le telefonda konuştuğunda, konuşmanın neyle ilgili olduğunu bilmesem bile kiminle konuştuğunu derhal anlardım. Lenin'e duyduğu büyük hayranlık ve saygı, sesinden anlaşılırdı."

Lenin, her türlü talimat, rica ve tavsiyeler için daima Dzerjinski ile iletişim kurar, hızlı ve içten bir yanıt alacağını bilirdi.

Dzerjinski'nin sağlığının kötü olduğunu hiçbir zaman unutmadı ve onu her zaman kendisine iyi bakmaya teşvik etti.

Stasova şöyle yazmıştı: "Lenin, Dzerjinski'nin öksürürken kan tükürdüğünü fakat dinlenmeyi reddettiğini öğrendiğinde beni aradı ve Merkez Komitesi'nin, Dzerjinski'nin iki haftalığına tatil yapması yönünde bir karar çıkarmasını önerdi. Dzerjinski'nin gidebileceği bir yer bulmuştu: Moskova yakınlarında, iyi yemekler yiyebileceği ve telefonu olmayan devlet işletmesi çiftliklerden biri. Dzerjinski buradayken emrindeki kişilerle iletişim kuramayacak ve iyice dinlenebilecekti."

Dzerjinski 1922'de Sibirya'da kaldığı süre boyunca çok ağır koşullarda çalışmak zorunda kalmıştı. Lenin onun için endişelenmiş ve Veçeka'ya sağlık durumunu öğrenmesi için bir telgraf çekmişti. Lenin ayrıca Dzerjinski'ye kapsamlı bir sağlık taraması yapılması ve bunun neden yapıldığının Dzerjinski'e söylenmemesi talimatlarını vermiş, muayene sonuçlarının ve doktor görüşlerinin kendisine derhal iletilmesini istemişti.

Lenin'in gayriresmi telgrafına rağmen Dzerjinski durumu öğrenmişti. Karısına 7 Şubat 1922'de Omsk'tan gönderdiği mektupta şöyle diyordu: "Burası elbette sağlığım için iyi değil... Fakat eğer buradaki görevimin büyük ölçüde tamamlandığını kendi gözümle görmeden geri çağrılırsam, sağlığım daha da kötüye gidecektir." Dzerjinski görevini tamamladıktan sonra, onu çalışmalarında her zaman motive eden görev bilinci ile Sibirya'dan ayrıldı.

Dzerjinski, 1922'de Sibirya'dayken, Lenin'in sağlığının iyi

olmadığını biliyordu ve ancak çok gerekli olduğunda ondan yardım talep etmişti. Başkalarına da, çok acil olmadığı sürece onu rahatsız etmemelerini söylemişti.

Lenin 21 Ocak 1924'te öldü. Bu, Sovyet Komünistleri, bütün Sovyet halkı, uluslararası işçi sınıfı hareketi ve tüm dünya emekçileri için muazzam bir kayıptı. Sovyet halkı Komünist Parti'ye daha da yakınlaştı. Dzerjinski Lenin'in ölümüyle sarsılmıştı. Karısı daha sonra şöyle yazmıştı: "Feliks'i daha önce hiç bu yas günlerindeki kadar acı içinde görmemiştim. Parti'nin Lenin'siz çok zorlanacağını biliyordu. Fakat proletaryanın ve onun partisinin gücüne ve Leninizm'in zaferine inanıyordu."

Dzerjinski, Lenin'in sadık destekçisi olmasına duyulan minnettarlığın bir işareti olarak Parti tarafından SSCB Merkez Yürütme Komitesi Prezidyumu'nun Lenin'in cenazesini organize etmek için kurulan komisyonuna başkan tayin edildi.

■ ■ ■

Dzerjinski'nin Parti Merkez Komitesi üyesi olarak pek çok sorumluluğu bulunuyordu. Örgütlenme Bürosu'nun Temmuz 1920'den itibaren yedek üyesi, Ağustos 1921'den itibarense tam üyesiydi ve Haziran 1924'ten ömrünün sonuna kadar Merkez Komitesi Politbürosu'nun yedek üyesiydi. Parti kongrelerinde, Merkez Komitesi genel toplantılarında ve Politbüro toplantılarında daima konuşmalar yapar ve raporlar sunardı. Parti kongreleri ve Merkez Komitesi onu hep önemli komisyonların başkanlığına ya da üyeliğine seçerdi.

Dzerjinski dış ticaret alanındaki önemli çalışmalarda da yer almıştı. 20 Şubat 1924'te bir Politbüro toplantısında, SSCB ile İtalya arasındaki bir ticaret anlaşması ile ilgili söz almış ve taslak anlaşmanın hazırlanması için kurulan komisyona üye seçilmişti.

Dzerjinski, Ekim 1925 tarihli Merkez Komitesi Genel Toplantısı'nda şöyle konuştu: "Dış ticaretimizin gelişme oranları hâlâ yetersiz... Ulusal ekonomimizin muazzam zorluklarla boğuşmakta olduğumuz tüm sorunlarına bugün, dış ticaret sorunu eklenmiştir."

Tartışmaya katılanlardan bazıları dış ticaret tekelini gevşetmekten yana görüş bildirdiler. Dzerjinski bunun ülkenin sanayisini

korumanın bir yolu olduğunu düşündüğü için bu görüşe karşı çıktı. Genel Toplantı onu bu tekeli devlet yoluyla uygulamanın biçimlerine ilişkin öneriler sunmak üzere kurulan komisyona atadı.

Aynı toplantıda sendikaların çalışmaları hakkında da konuşan Dzerjinski, sendika ile ekonomi yönetim personeli arasında daha iyi çalışma ilişkilerinin kurulmasını savundu ve sendikal faaliyetlerdeki bürokrasiyi eleştirdi. Daha sonra Amerikalı otomobil üreticisi Henry Ford'un, işçileri, özel girişim aracılığıyla üretimi artırmaya motive etmesine değindi ve sosyalist üretim biçiminin işçilerin kalplerine ve akıllarına hitap eden daha etkili teşviklere sahip olduğunu kaydetti. Üretim konferanslarının, işçilerin üretim sorunlarını tartışıp çözüm arayabilecekleri en etkili yöntem olduğunun altını çizdi.

Dzerjinski her Komünist'e yüksek çalışma standartları koymuş ve Parti görevine sadık olunmasını istemiştir. 28 Şubat 1923 tarihli bir notta, ulaşım alanında çalışan Komünistler ile yerel bölgesel Parti organları arasındaki işbirliği eksikliğini eleştirmiş ve aralarındaki bağları güçlendirmek için bazı somut adımlar atılmasını önermiştir. RSFSC Yüksek Ekonomi Konseyi'nin yeni atanmış başkanı Semyon Lobov, bazı ekonomi yöneticileri, Parti üyeleri ve Moskova Parti örgütü arasındaki bağların çok zayıf olduğunu kaydettiğinde, Dzerjinski, onu destekledi ve ekonomi yöneticilerinin Parti çalışmalarında yer almaları için öneriler hazırladı.

Lobov, Dzerjinski ile ilgili şöyle yazmıştır: "Dzerjinski sürekli, bir yandan Yüksek Ekonomi Konseyi'nde çalışan Parti üyeleri, tröstler ve işletmeler, diğer yandan Moskova Parti Komitesi ve Moskova'daki fabrikalar arasında daha yakın ilişkiler kurmayı istiyordu ve bu çalışmaya henüz herkesin dahil olmamasından endişe duyuyordu."

Dzerjinski'nin bütün çalışmaları Komünist Parti'nin davasına özveriyle adanmışlığın bir örneğiydi. Merkezi Parti Arşivleri'nde tutulan özgeçmişinde, RKP(B) Merkez Komitesi üyesi olarak alt düzey Parti üyeleri ile yakın ilişki halinde çalışan gerçek bir Komünist olduğu yazmaktadır. Bu özlü ve kapsamlı tanım, Dzerjinski'nin çalışmalarının en temel yönünü, insanlara duyduğu derin ve samimi ilgiyi göstermektedir.

Dzerjinski'i çok iyi tanıyan Feliks Kon şöyle anlatır: "Ulusal

ekonominin başına getirilen Dzerjinski, Merkez Komitesi'nin hattından en ufak sapmaları önlemek için bütün enerjisini ve prestijini kullanıyordu."

Dzerjinski'nin yazıları, onun Marksist-Leninist partinin rolünü ve gelişme biçimlerini derinden kavradığını gösteriyordu. Polonya Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne 20 Ocak 1925'te yazdığı kayda değer mektupta şöyle der: "Parti'nin gelişmesi demek, hataların önlenmesi, bilinçli ilerleme, örneğin muhafazakârlığın ve dogmatizmin üstesinden gelinmesi demektir... Parti gelenekleri ve bunların gücü, komünizmin nihai hedeflerini gerçekleştirmek için durmaksızın ilerlemek anlamına gelmektedir."

Bu, onun çalışmalarında benimsediği politikaydı.

◆ ▸ ◆

Dzerjinski'nin görüşleri ve fikirleri enternasyonalistti. O aynı zamanda, sosyalist ve özgür bir Polonya hayal eden bir Polonya yurtseveriydi. Polonya Komünist Partisi Merkez Komitesi eski Genel Sekreteri Lenski, şöyle demişti: "Dzerjinski her zaman, Polonya'daki devrimci hareket ile Rus devrimini birbirine bağlayan köprü olmuştur. Bu rolünü, Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi'nin kuruluşundan bu yana ve ölümüne dek sürdürmüştür. Polonyalı Komünistleri Rus devrimi deneyimini incelemeye sevk ettiren, onun işçi ve köylü Polonyası vizyonu olmuştur. Polonya Komünist Partisi'ne olan ilgisini hiçbir zaman yitirmemiştir."

Polonya Komünist İşçi Partisi (1925'ten itibaren Polonya Komünist Partisi), 16 Aralık 1918'de, Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi ile Polonya Sosyalist Partisi'nin sol kanadının birleşmesinin bir sonucu olarak kuruldu. Benzer bir birleşme de Sovyet Rusya topraklarında gerçekleşmişti. Rusya'da bir Polonya Komünist İşçi Partisi Merkezi Yürütme Komitesi kuruldu ve Dzerjinski bu komitenin bir üyesi oldu. Komite sayesinde Dzerjinski Polonya'daki durum ve Parti'nin çalışmaları hakkında bilgi alıyordu. Polonya Komünist İşçi Partisi'nin Smolensk'teki gruplarının Merkezi Yürütme Komitesi 12 Temmuz 1919'da Dzerjinski'e, Merkez Komitesi'nin Komünist Enternasyonal'e katılmaya ilişkin kararını

gönderdi. Dzerjinski aynı zamanda Polonya'da basılan ve Rusya'ya büyük zorluklarla kaçak olarak getirilen illegal komünist yayınlara, bildirilere, broşürlere ve kitaplara da ulaşmıştı.

Dzerjinski, Eylül 1920'de Batı Cephesi'ndeki çatışmalar bittikten sonra, yeniden Moskova'ya döndüğünde, RKP(B) Merkez Komitesi Örgütlenme Bürosu'na, Jakub Dolecki'nin Berlin'deki Polonya Komünist İşçi Partisi üyeleri ile, özellikle de Ekim 1920'de Polonya Komünist İşçi Partisi Merkez Komitesi Dış İlişkiler Bölümü sorumluluğuna atanan Adolf Warski ile temas kurmak üzere Berlin'e gönderilmesini önermişti. Dzerjinski'nin de halen içinde bulunduğu RKP(B) Merkez Komitesi Polonya Bürosu, bu bölüm aracılığıyla Polonya'daki durum ve Parti çalışmaları hakkında düzenli rapor alıyordu.

Diğer pek çok Polonyalı Komünist gibi Dzerjinski de Sovyet Rusya'da çalışmayı Parti kadroları için iyi bir okul olarak görüyordu ve Polonya Komünist İşçi Partisi üyelerinin eğitimini bizzat takip ediyordu. 29 Ekim 1920'de Merkez Komitesi Örgüt Bürosu'ndan, "Polonya'dan 50 kişinin getirilip Parti kurslarına katılmasına" izin vermesini istedi. Yurduna olan ilgisini hiçbir zaman kaybetmeyen Dzerjinski, her zaman Polonya, Parti ve Parti'nin ihtiyaçları ile ilgili doğrudan bilgi edinmeye çalışırdı.

Dzerjinski, pek çok uluslararası foruma katılmış ve Komünist Enternasyonal'in ilk ve ikinci kongrelerinde RKP(B) delegesi olmuştu.

Temmuz 1921'de, birbirini yıllardır görmeyen silah arkadaşlarının yeniden bir araya geldiği Komünist Enternasyonal Üçüncü Kongresi'ndeki Polonya delegasyonu oturumlarına katıldı.

Polonya delegasyonu oturumlarından birinde Geçici Polonya Devrimci Komitesi'nin çalışmaları tartışıldı. Polonyalı Komünistlerin ve Komite'nin önceki üyelerinin düşüncelerini dile getiren Dzerjinski, Polonya Komünist İşçi Partisi liderliğini komiteyle ilişki kuramadığı için eleştirdi. Parti faaliyetlerine ilişkin görüşlerini ifade eden Dzerjinski, Polonyalı Komünistlere, yasal çalışma için olanakları daha iyi kullanmalarını ve devrimci eylem için farklı biçim ve yöntemleri birleştirmelerini tavsiye etti. Polonya delegasyonu ayrıca Parti üyeliğini de tartıştı. Rusya'da yaşayan bazı Polonyalı Komünistler hem RKP(B) hem de PKİP (Polonya

Komünist İşçi Partisi) üyesiydi. Dzerjinski'nin bu konudaki önerisi kabul edildi ve delegasyon şu kararı aldı: Parti üyesi olarak görülmek isteyenler RKP(B) disiplinine girecek ve PKİP'e maddi ve manevi destek verecekti. Dzerjinski kongre kapandıktan sonra 14 Temmuz'da yapılan Polonya delegasyonu toplantısına da katıldı. Söz alanların çoğunluğu ile benzer şekilde o da gelecek devrimci savaşlara kapsamlı hazırlık yapılmasını savundu. (Bu, Komünist Enternasyonal Üçüncü Kongresi'nin, sermayenin ilerleyişine karşı tek bir cephe oluşturmak amacıyla aldığı kararlardan biriydi.)

Dzerjinski, Polonya'daki olayları yakından takip ediyor, RKP(B) Merkez Komitesi'ne bilgi aktarımına özen gösteriyordu. 13 Eylül 1922'de Polonya'daki seçim kampanyası ile ilgili materyallere ulaştığında bunları Merkez Komitesi'ne gönderdi ve bir sonraki Merkez Komitesi Politbürosu toplantısında PKİP temsilcisi Prochniak'ın bu konu ile ilgili bir rapor sunmasını istedi.

Binlerce Polonyalı Komünist terör ve baskılar nedeniyle tutuklanmış, aileleri onları hayatta tutacak her şeyden mahrum bırakılmıştı. 1922 yazında RSFSC'de yaşayan bir grup Polonyalı Komünist "Sovyet Cumhuriyetleri'ndeki Tüm Polonyalı Komünistlere Sesleniş" başlıklı bir metin yayımladılar. Bu metin Dzerjinski ile Polonya işçi sınıfı hareketinin önde gelen üyelerinden Julian Marchlewski, Stanislaw Bobinski, Waclaw Bogucki, Stanislaw Budzynski, Feliks Kon, Jakub Hanecki, Josef Unszlicht ve Edward Prochniak tarafından imzalandı. Metinde şu ifadelere yer verilmişti: "Yurda giden yol bize kapatıldı ve saflarımız, Polonya'yı şiddetli zulüm nedeniyle terk etmeye zorlanmış kişilerden oluşuyor. Sadece bir hakkımız kaldı, ki onu bizden kimse alamaz. Bu, dövüşen Polonya proletaryasına ve onun lideri PKİP'e yardım etme ve onunla dayanışma hakkıdır." Metnin sonunda, PKİP'e ve siyasi mahkûmlara destek olmak amacıyla bağış çağrısında bulunuldu.

Dzerjinski, Polonyalı Komünistler ile Polonyalı işçilerin SSCB'de sosyalizmin kurulmasına yardım etmelerinin önemli olduğunu düşünüyordu. Ulaşım Halk Komiseri ve daha sonra Yüksek Ekonomi Konseyi başkanı olarak iyi tanıdığı Polonyalıları bu organların faaliyetlerine dahil etmeye çalışmıştı. Sovyet ekonomisinde çalışmanın onları, gelecek Polonya işçi ve köylüler devletindeki benzer işler için hazırlayacağına inanıyordu. Hapishaneden çıkan

Polonyalı Komünistler 1923'te bir değişim programı ile SSCB'ye geldiler. Dzerjinski onlardan biri olan Henryk Brand'a (Lauer) Yüksek Ekonomi Konseyi aygıtında bir iş buldu. Jan Tannenbaum ve Zdislaw Leder de burada çalışıyordu. Polonyalı Komünistler Polonya okulları için para toplama kampanyası başlattılar. Dzerjinski ve diğer Polonyalı Komünistler bu kampanyaya destek oldu.

Polonya Komünist İşçi Partisi, Dzerjinski'nin yardım ve tavsiyelerini takdir etti. Parti önderliği 1923 başlarında onu, Marchlewski'yi, Kon'u ve Unszlicht'i, Eylül 1923'te Moskova yakınlarındaki Bolşevo'da yapılacak Parti İkinci Kongresi'ne davet etmeye karar verdi. Kongreye ayrıca Komünist Enternasyonal'in, RKP(B) Merkez Komitesi'nin ve başka komünist partilerin temsilcileri de katıldı.

Dzerjinski'nin kongrede görünmesiyle bir alkış tufanı koptu. Polonya komünist hareketinin bir emektarı ve PKİP İkinci Kongresi delegesi olan Alexander Lenovich daha sonra şöyle yazmıştı: "Feliks Dzerjinski hepimiz için efsanevi bir şahsiyetti. O, 'özgürlüğümüz ve özgürlüğünüz için!' sloganının canlı örneğiydi. Polonya halkının bu oğlunun, memleketlimizin; Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin önemli şahsiyetlerinden biri, karşıdevrimciler için bir dehşet kaynağı, Lenin'in en yakın yardımcılarından biri olmasıyla gurur duyuyorduk. Ondan konuşma yapmasını istedik, fakat Polonya işçi hareketinin güncel sorunlarıyla ilgilenemediğini söyleyerek bunu kesin biçimde reddetti. Kongre kürsüsünden konuşma yapmayı hiç istememişti, fakat yoldaşları Adolf Warski, Henryk Walecki, 'yaşlı Marcin' (Grzelszczak) ve Kraiewski ile, Polonya işçi hareketi için hayati önem taşıyan çeşitli konularda sohbet etmişti. Onun, etrafını saran yoldaşlarına, tarım sorununa olan yaklaşımımızı şiddetle değiştirmemiz gerektiğini söylediğini duydum. Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi'nin bu konuyla ilgili tavrını şu kritik sözlerle eleştirmişti: 'Eğer Lenin'in işçi ve köylülerin birliği sloganının önemini savaştan önce ya da savaşta fark etmiş olsaydık şu an emperyalist devletlerden bağımsız bir sosyalist Polonya'dan söz ediyor olacaktık.' Dzerjinski ayrıca, 'Milliyetler sorununu titizlikle incelememiz gerekiyor, çünkü kabul etmeliyiz ki bu konuyu değerlendirmede tökezledik' demişti."

Dzerjinski Haziran ve Temmuz 1924'te yapılan Komünist

Enternasyonal Beşinci Kongresi'ne katıldı. RKP(B) delegesi ve ayrıca Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi Polonya Komisyonu üyesiydi.

Dzerjinski Polonya'nın ekonomik konumunu ve işçi sınıfının durumunu titizlikle inceledi. Polonya Komisyonu'nun yapacağı çalışmaya karar vermek üzere Kasım 1925'te ülkenin uluslararası konumunu, finansal durumunu ve işçilerle köylülerin durumunu analiz etmişti. 11 Şubat 1926'da Sovyetler Birliği Komünist Partisi(B) 23. Olağanüstü Leningrad Konferansı'nda yaptığı konuşmada, Polonya proletaryasının ve köylülerin, iktidar çevrelerinin politikalarının sebep olduğu zor ekonomik koşullarından bahsetti.

Polonya'da 10 Mayıs 1926'da, kulak partisi Piast'ın lideri Wincenty Witos önderliğindeki bir hükümet iktidar olmuştu. Bu, halk arasında daha da büyük bir memnuniyetsizliğe sebep olmuştu. Durumdan faydalanan ve Polonya Sosyalist Partisi ile köylü partileri Wyzwolenie ve Stronnictwo chlopskie tarafından desteklenen gerici lider Josef Pilsudski, Mayıs ortasında faşist bir darbe gerçekleştirdi. İşçiler, köylüler ve aydınlar, Pilsudski için "anayurdun kurtarıcısı" ve "demokrat" imajı çizen Polonya Sosyalist Partisi ve Wyzwolenie partisi tarafından kandırılmıştı. Bu darbenin aslında faşist karakterde olduğunu fark edemeyen Polonya Komünist Partisi liderleri ve aktivistleri darbeyi desteklemiş, hatta parti yayın organı *Czerwony Sztandar* Pilsudski'yi savunmak için silahlı eylem çağrısında bulunmuştu. Dzerjinski Polonya'daki durumla yakından ilgileniyordu. Nisan 1926'da Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi'nde Polonya Komünist Partisi temsilcisi olan Waclaw Bogucki'ye şöyle yazmıştı: "*Pilsudski için* sloganı bana göre kabul edilemez ve bunun partinin bolşevizasyonu ile hiçbir ilgisi yoktur. Pilsudski'ye destek sloganı, Polonya Komünist Partisi'nin işçi sınıfının partisi olarak sonunu getirecektir."

Darbe günlerinde Pilsudski'ye karşı çıkan Dzerjinski, aynı zamanda Polonyalı işçi ve köylülere sosyalist bir ülkede neler kazanabileceklerini göstermeye çalışıyordu.

Dzerjinski, Polonyalı Komünistlerin ve emekçilerin enternasyonalizm ruhuyla etraflıca eğitilmesi ve onların Ruslarla ve Sovyetler Birliği'ndeki diğer uluslarla dostluklarını güçlendirmelerine yardım edilmesi gerekliliğinin altını çiziyordu. Onlara sık

sık Polonya-Rusya devrimci ittifakının geleneklerini hatırlatıyor ve onları Polonya işçi sınıfının şanlı geçmişinden yararlanmaya sevk ediyordu.

* * *

Dzerjinski bir devlet adamı olarak geniş bir faaliyet yelpazesine sahipti. Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, SSCB Merkez Yürütme Komitesi, Halk Komiserleri Konseyi ile Çalışma ve Savunma Konseyi üyesi olmanın yanı sıra bazı önemli hükümet komisyonlarının da ya başındaydı ya da üyesiydi.

Valerian Kuybışev şöyle yazmakta haklıydı: "Dzerjinski'nin ayrıntılı olarak bilmediği ya da ilgilenmediği bir ekonomi dalı ya da devlet sektörü bulunmamaktaydı."

Dzerjinski, kamu kurumlarınm, özellikle de sendikaların çalışmalarına önemli katkılarda bulunmuştu. Sendikaların kongrelerinde ve konferanslarında ve şube toplantılarında sürekli söz alırdı.

Dzerjinski; Konstantin Tsiolkovskiy, Fridrih Tsander ve diğer değerli bilim insanları ve mühendislerle birlikte 1924'te kurulan Gezegenlerarası Haberleşme Sorunları Çalışması Topluluğu'nun Prezidyumu'na seçildi.

Kasım 1925'te Sovyet Sineması'nın Dostları Topluluğu'nun açılış toplantısını şöyle selamlamıştı: "Sinema ve radyoyu köylere ve işçi topluluklarına getirin. Bu sizin düsturunuz olsun. Sinema ve radyonun kültürel geri kalmışlığımızı acilen gidermesini sağlayın." Dzerjinski bu topluluğun başkanı seçildi. Topluluk Konseyi'nin genel toplantısında yaptığı konuşmada, özellikle ülkenin kırsal bölgelerinde, köylerinde ve işçi sınıfı nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde sinema salonu inşaatlarını teşvik etmeye yönelik pratik katkı sağlamanın ve film endüstrisine düzenli finansal destek sunmanın gerekliliğinden bahsetmişti.

Dzerjinski, ölümünden önceki birkaç yıl boyunca, ilk ulaştırma şirketinin yönetim kurulu başkanı ve 1925-26 yıllarında SSCB Aviahim savunma, havacılık ve kimya endüstrisi destek topluluğunun yönetim kurulu başkan vekili olmuştu.

Onuncu Parti Kongresi'nde delegelere dağıtılan anketteki

sorulardan "Mesleğiniz ya da uzmanlığınız nedir?" sorusuna şöyle yanıt vermişti: "Ben sadece bir devrimciyim." Ve gerçekten de, ne yaparsa yapsın, o her zaman bir devrimciydi ve yaptığı her işe, bir devrimcide olması gereken yaratıcılıkla yaklaşırdı. Clara Zetkin, Dzerjinski için şöyle yazmıştı: "Bir özelliği dikkat çekiyor: Onun sıra dışı niteliklerini besleyen yoğun devrimci fikirleri. Fikirleri onun için kutsal ve temel bir zorunluluktu. Kendisi doğuştan nazik ve cana yakındı, fakat fikirleri uğruna başkalarına karşı acımasız, sert ve amansız olabilirdi ve olmak zorundaydı da. Kendisine karşı ise kıyaslanamaz biçimde daha acımasız, daha sert ve daha amansızdı."

Dzerjinski her durumda, işçi sınıfına destek olmanın yolunu aradı ve sınıfın en önemli çıkarlarını gözetti. Kolektif, yaratıcı emeğin gücüne şiddetle inanır, komünist, yönetici ve işçilerin tartışması için önemli sorular yöneltirdi ve bu tartışmalar genellikle açık ve samimi konuşmalar şeklinde olurdu. Fakat Dzerjinski emekçi nüfusun belli kesimine özgü gericiliğin ihtiyacını karşılamaya hiç uğraşmadı. İşçiler önünde en önemli konuları konuşurken daima samimiydi ve o zaman ülkenin içinde bulunduğu çetin koşulları asla allayıp pullamaya kalkışmadı. İnsanlar onu dinlerken yaptıkları işin ve komünistlerin koyduğu hedeflerin değerliliğine derin bir güven duyuyorlar ve daha da bilinçli ve sağlam birer Bolşevik destekçisi oluyorlardı.

Ekonominin yeniden inşası esnasında hüküm süren sert koşullarda dahi Dzerjinski, işçilerin maddi durumları ve günlük yaşamları meselesini hiçbir zaman görmezden gelmedi. Yaptığı işlerden biri onlar için ucuz kantinler açmak oldu. Narpit Halkın Beslenme Kooperatifi'ne Yardım Konseyi'nin gönüllü üyesi olmuştu.

SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi Prezidyumu'nun Dzerjinski başkanlığında 5 Mart 1924'te yapılan toplantısında ucuz işçi kantinlerinin açılması konusu değerlendirildi. Prezidyum Narpit'in faaliyetlerinin geniş etki alanının farkına varmıştı.

Dzerjinski ayrıca işçiler için daha fazla konut yapılmasını istiyordu. 25 Nisan 1924'te Çalışma ve Savunma Konseyi onu, işçiler için konut kooperatifi yapılmasına ve bu amaçla daimi bir komisyon kurulmasına ilişkin taslak bir karar hazırlamak üzere kurulan komisyona başkan tayin etti. Komisyonun kararı 21 Mayıs'ta onaylandı.

Dzerjinski'e, SSCB Halk Komiserleri Konseyi tarafından 21 Ağustos 1924'te, el konulan değerli varlıkları satma yetkisi verildi. Buradan gelen para işçiler için yapılacak konutlara fon olarak kullanılacaktı. Halk Komiserleri Konseyi 20 Ocak 1925'te, bu fonların kontrolünü Dzerjinski'e vermeye ve onun önderliğinde bir büro kurmaya karar verdi. Bu büro işçiler için deneysel konutların inşasını denetleyecekti.

Dzerjinski, devlet ödeneği yetersiz olduğundan, işçilere kredi verilerek bireysel ve toplu konut yapılmasını önerdi. İnşaatta gereksiz harcamalara karşı çıkmış ve daha ucuz malzemelerin, makineleşmenin ve yabancı yeniliklerin kullanılmasını savunmuştur. Malzemelerin fiyatları, evlerin dayanıklılığı ve coğrafi konumları hesaba katılarak standart ev modellerinin tasarlanmasını önermişti. Dzerjinski ayrıca konut inşaatlarında halkın denetiminin gerekliliği konusunda da ısrarcı olmuştu.

Dzerjinski, halkla daima yakın ilişki içindeydi. *Torgovo–promışlennayagazeta*'nın (Ticaret ve Sanayi Gazetesi) editörü Maksimilyan Savelyev şöyle yazmıştı: "Bu 'yeni sözcükler'i herkes bilir... onun ateşli kalbiyle ve tutkuyla alevlendirdiği büyük mücadeleleri, ondaki muazzam enerji ve iradeyi... O her zaman büyük devrimci işçi kitleleri ile yakın temas halindeydi ve devrimin temel sorunlarını ele alırken başvurduğu Leninist yaklaşım çerçevesinde proletaryanın sınıf bilincine hitap etmeyi başarırdı."

Alt kademelerde görevli işçiler Dzerjinski'e, onun daima gösterdiği ilgi, özen ve Sovyet devleti düşmanlarına karşı mücadeledeki kararlılığı ve cesaretinden dolayı duydukları minnettarlığı mektuplarla ifade ediyorlardı. Bu mektupların pek çoğu gazete ve dergilerde yayımlanmıştı. Örneğin Makine Fabrikası'nda çalışan 80 kişinin imzasının bulunduğu mektup şöyleydi:

"Sevgili Yoldaş Dzerjinski,

Bizler, senin değerli adını taşıyan Makine Fabrikası'nın işçileri ve büro çalışanları olarak, kendisini işçi, köylü ve RSFSC'nin dürüstçe çalışan tüm vatandaşlarının haklarını savunmaya adamış olan sana, yoldaşımıza sesleniyoruz.

Bitmek tükenmek bilmeyen enerjinle ve emekçilerin desteğiyle karşıdevrime son verdin. Böylece bizlere, burjuvaziden çökmüş olarak miras aldığımız ekonomiyi yeniden tesis etmeye ve

özellikle de senin, yoldaş Dzerjinski, başında olduğun ulaşım sistemini yeniden inşa etmeye kendimizi adama fırsatı verdin...

Sana olan saygımızın bir işareti olarak, üzerinde 'Makine Fabrikası'nın işçilerinden fabrikanın destekçisi olan yoldaş Dzerjinski'e' yazılı mütevazı hediyemizi lütfen kabul et. Bilmeni istiyoruz ki, ilk çağrınla, işçi ve köylü haklarını savunmak, üretim cephemizin kilit sektörlerini doldurmak ve genç cumhuriyetimiz için çok önemli olan ulaşım sistemimizi yeniden inşa etmek üzere seferber olmaya hazırız. Harap olmuş ulaşım sistemimizi iyileştirip yeniden kuracağından ve tamamen eski haline getireceğinden eminiz. Buna inanıyoruz çünkü, emekçi düşmanlarına karşı savaşırken işçi sınıfına kendini nasıl adadığını ve ulaşım sistemini eski haline getirmek için halihazırda verdiğin onca emeği biliyoruz.

Yaşasın dünya devrimi!

Yaşasın ulaşımdaki ekonomik bozulmaya karşı mücadele eden yoldaş Dzerjinski!"

Dzerjinski, sadece işçilerden değil, köylülerden de mektuplar alıyordu. Dzerjinski bu mektuplarda özellikle başlattığı tutumluluk kampanyası nedeniyle takdir ediliyordu. Mektuplardan birinde şöyle yazıyordu:

"Sevgili yoldaş Dzerjinski! Uzaklardaki bir köyün sakinleri adına, bizleri kurtaracak olan tasarruf çalışmalarına duyduğum proleter minnettarlığı ifade etmek isterim. Sağlıklı ol ve devrimin kazanımlarını korumaya yönelik buna benzer başka adımlar da at... Cesur ol, biz köylüler seninle ve senin için varız. Proleter selamlarımla... Köylü İvan Zyuganov."

Dzerjinski'nin önemli sorumluluklar için en doğru kişileri görevlendirmek gibi nadir görülen bir yeteneği vardı. Parti çalışması yaptığı yıllar boyunca gelişen şaşmaz önsezileri, insanların görev kabiliyetlerini ve siyasi fikirlerini doğru değerlendirmesini sağlıyordu. Dzerjinski, Mayıs 1926'da Harkov'da şöyle demişti: "Bir görev ancak onu seven ve işe nasıl başlayacağını bilen kişilere verilirse başarıya ulaşır."

Dzerjinski, 1922'de Sibirya'da kalırken, belli bir süre önce ulaşımdan başka bir işe devrolmuş olan Leonid Kazakov ile tanıştı. Dzerjinski onunla konuşurken, bu adamın ulaşım işinde severek çalışmış olduğunu ve ulaşımın yeniden inşasında görev almaya

istekli olduğunu anlamıştı. Ulaşım Halk Komiserliği'ne gönderdiği Kazakov'un kısa biyografisini de içeren yazısında şöyle diyordu: "Enerjik, dürüst ve sorumlu bir insan olarak çok olumlu bir etki bırakıyor. Her durumda, kişisel olarak tanışıklık için onu Moskova'ya gönderiyorum..." Dzerjinski istekli ve faydalı kişilerin yardımını alma şansını hiçbir zaman kaçırmazdı; yeni personel seçerken ise bir o kadar dikkatli davranırdı. Devrime ve işçi sınıfına önemli hizmetleri olmuş kişilere karşı özellikle nazik ve düşünceli idi. Terfi ettirdiği kişilerden biri, Kuybışev'in sürgün esnasında tanıdığı Yevgeniy Loseviç idi.

Dzerjinski emrindeki kişilerle vakit geçirmeyi seviyor ve onlara ilerlemeleri için fırsat vermeye özen gösteriyordu. Ulaşım Halk Komiseri sekreteri olan Vladimir Knyazev, Dzerjinski'nin, yetenekli bir işçiyi fark ettiği anda onun gündelik yaşamını, ihtiyaçlarını araştırıp onu uzunca bir süre izlediğini söylemişti.

Ne var ki, Dzerjinski nazik ve düşünceli olmakla birlikte personeline karşı son derece ısrarcıydı da. Altındaki kişilerle konuşmalar yapmanın yanı sıra onlara sık sık kısa notlar gönderirdi. Arşivlerde bu notlara rastlamak mümkün. Şöyle diyordu: "Kolegyum üyeleriyle bu şekilde temaslar kuruyorum, çünkü kişisel temaslar ve konferanslardaki temaslar yetersiz kalıyor ve ayrıca bir fikre daha kesin bir biçim vermek ve talimatları tekrarlamak yazılı olarak daha kolay oluyor ki bu da dev Kolegyumumuzu tek bir yumrukta birleştirmemizi sağlıyor."

Dzerjinski, resmi görevin suistimali ve ihmal vakaları ile belli sektörlerdeki her bir zorluğun araştırılmasına çok önem veriyordu. Çalıştığı her yerde, çalışanlar arasında yoldaşça bir güven ortamı ve açıklık tesis etmeyi başarıyor ve girişken olmaya teşvik etmek için büyük zahmetlere giriyordu. Vyaçeslav Menjinskiy şöyle yazmıştı: "Onunla çalışan bütün işçiler işlerinde büyük bir ufka sahiptiler. Bu durum onun yetenekli ve cesur bir örgütçü olarak çalışanların bağımsızlığını teşvik etmiş ve bu nedenle tartışmaları şu cümleyle sonlandırmış olması ile açıklanabilir: 'En iyi bildiğiniz gibi yapın fakat unutmayın ki sonucundan siz sorumlu olacaksınız."

Karışık ve tartışmalı bir konuda çeşitli fikirler ortaya atılıp karar verilmeden önce daha çok düşünmek için hep birkaç

gün beklemeyi uygun görürdü. Gerçek işten alıkoyan "vitrin süslemesi"ne ve şov yapmaya karşı her zaman mücadele eder, çalışanların bir konuyu derinlemesine inceleyip yeni bilgiler öğrenmeye isteksiz oluşlarını eleştirirdi.

Dzerjinski, 6 Aralık 1923 tarihli bir notta bir insandaki en değerli nitelikleri şöyle açıklamıştı: "Her şeyden önce dürüst olmak ve bu büyük davayı 'küçük işler' yaparak desteklemeye hazır dürüst kişileri ayırt edebilmek."

İvan Radçenko Dzerjinski'den şöyle bahseder: "Onunla çalışmak kolaydı, o çok açıksözlü, samimi, çalışkan, yürekli ve yaptığı işe kendini adamış biriydi. Ayrıca her zaman kibar, ince düşünceli ve anlayışlıydı."

Dzerjinski'nin bir önder ve yeni sosyalist düzenin bir insanı olarak sayısız önemli özelliklerinden biri, yeni olan her şeye karşı açık ve girişken oluşuydu. Pek çok önemli ekonomi, devlet ve Parti meselesini Parti Merkez Komitesi ve Sovyet Hükümeti'nin gündemine getiren oydu. Dzerjinski her yeni ve değerli fikri, her faydalı girişimi coşkuyla desteklerdi. Gelecek vaat eden bazı yeni endüstrileri hayata geçiren de kendisi oldu. Yüce ilkelere sahip ve titiz derecede dürüst bir insan olarak Sovyet kanunlarının kötüye kullanılması, korumacılık ve kayırmacılığa karşı asla tahammülü yoktu.

Dzerjinski'nin kız kardeşi Jadwiga anılarında, aynı zamanda Moskova-Kazan Demiryolu'nda da üst düzey görevi olan bir okul müdürünü anlatır. Müdür, Jadwiga'yı o demiryolunun gezici müfettişi yapmak, böylece maaşının artmasını sağlamak istemişti. Jadwiga bunu ağabeyine söylediğinde ağabeyi çok üzülmüş ve bir emir çıkarmıştı: "Kız kardeşimi bu göreve atamayacaksınız, çünkü o, gerekli niteliklere sahip olmadığı için bu göreve uygun değildir. Bir çalışana işle ilgili niteliklerine bakmaksızın ayrıcalık tanımaya çalışan bu okul müdürünü, derhal Kazan Demiryolu'ndaki bu sorumlu görevinden alın."

Dzerjinski'nin özelliklerinden biri de konuşma becerisi, hazırcevap ve hoşsohbet oluşuydu. Daha sonra önemli bir metal bilimcisi ve SSCB Bilimler Akademisi'nin Başkan Yardımcısı olan mühendis İvan Bardin, Harkov'daki salonlardan birinde yapılan bir toplantıda Dzerjinski ile ilgili izlenimlerini şöyle anlatmıştı: "Bu kadar ateşli bir konuşmacıyı, bu çapta bir politik savaşçıyı hayatımda

ilk kez dinliyordum. Sözleri adeta yüreğinden kopup çıkıyor, insan ruhunun kristal derinliklerinden süzülüyordu. Etrafıma baktığımda ise saçı sakalı karışmış, yorgunluktan tükenmek üzere, bir deri bir kemik kalmış, fakat zafere inanan ve Dzerjinski'nin ateşlendirdiği gerçekliğin sarhoşu olmuş insanlar gördüm."

Dzerjinski mütevazı bir hayat yaşadı. 1922'de demiryolu atölyelerindeki işçilerin ona verdiği gümüş hokkayı, açlık çekenlere yardım fonuna bağışlamıştı çünkü böyle pahalı bir eşyayı kullanmayı uygun bulmuyordu. Türkistan'daki Semireçye Demiryolu'na, rızası sorulmadan kendi adının verildiğini öğrendiğinde bunu bir telgrafla reddetti ve ayrıca Halk Komiserleri Konseyi'ne de bu durumun yeniden değerlendirilmesi isteğini iletti.

Karısı şöyle diyordu: "Feliks özel hayatında çok alçakgönüllüydü. Bana en az birkaç kez şöyle demişti: 'Biz Komünistler öyle bir biçimde yaşamalıyız ki, işçiler, devrimin ve iktidarın zaferini kendimiz için değil, halkın mutluluğu ve refahı için kullandığımızı görsünler."

Doktorlar katı bir perhiz yapması gerektiğini söyleseler de o, sağlığına çok dikkat etmezdi. Dzerjinski'nin 1922'de Sibirya'ya yaptığı yolculuk esnasında geçen bir olay onun istisnai derecedeki alçakgönüllülüğüne güzel bir örnektir. Dmitriy Sverçkov şöyle yazar: "Bir keresinde Dzerjinski ile birlikte onun demiryolu arabasında otururken, birisi ona bir bardak süt getirdi. Dzerjinski inanılmaz derecede utanmıştı... Ona göre süt, zamanın o çetin koşullarında katiyen kabul edilemez bir lüks, affedilmez bir savurganlıktı."

Dzerjinski neredeyse hiç dinlenmiyordu. Tatilde bile çalışmaya devam ediyor, yazılar ve notlar kaleme alıyor ve Moskova'dan her türlü belgenin kendisine gönderilmesini talep ediyordu. Kendisine dinlenmek için ayırdığı nadir anlarda doğanın tadını çıkarıyor, denizde yüzmeye gidiyor, kürek çekiyordu; ayrıca iyi bir biniciydi. Romanları severdi ve Rus ve Polonya klasiklerini iyi bilirdi. Müziği de severdi ve keskin bir kulağı vardı.

Onu tanıyan herkes cazibesine yenik düşerdi. Menjinskiy ona dair şöyle yazmıştı: "O, ince, gururlu ve saf bir ruhu olan doğuştan çekici ve cazibeli bir adamdı."

Dzerjinski, genellikle sağlığından şikâyet etmezdi. Fakat bir keresinde bir Parti üyesi hakkındaki anılarını yazması istendiğinde

şöyle demişti: "O kadar yorgun, bitkin ve hastayım ki hiçbir şey yazacak durumda değilim." Ve gerçekten de ağır ve özverili çalışması sağlığını kötü etkilemişti. Sık sık kalp krizi geçiriyordu. Merkez Komitesi onun bir perhize girmesini ve dinlenmesini emreden sayısız karar almıştı.

Merkez Komitesi Politbürosu, 11 Aralık 1924'te Dzerjinski'nin sağlığı sorununu değerlendirirken, onun haftada sadece dört gün çalışmasını ve Halk Komiserleri Konseyi toplantılarına yalnız istisnai öneme sahip konular tartışılacağı zaman katılmasını bir kurala bağladı. Merkez Komitesi Politbürosu, Dzerjinski'nin doktorlarının ısrarı üzerine, 18 Aralık tarihinde bir karar alarak kendisine iki haftalık izin verdi. Daha sonra da benzer kararlar alınmıştı.

Ne var ki, Dzerjinski'nin çalışmalarındaki gerilimin dozu artmaya devam etmiş ve 20 Temmuz 1926 Salı günü Merkez Komitesi genel toplantısında yaptığı ateşli konuşmasında tepe noktasına ulaşmıştı. Muhalefetin temsilcileri, ülkedeki ekonomik ilerlemenin çarpıtılmış bir resmini sunmaya çalışıyordu ve onların hayallerini boşa çıkarmak ve hatalarını deşifre etmek için sağlam karşı argümanlara ihtiyaç vardı. Dzerjinski'nin raporu tam da bu ihtiyacı karşılamıştı. Konuşurken kalbinde keskin bir ağrı hissettiği halde durmamış ve Merkez Komitesi'nin ülkenin ekonomik konumu ile ilgili sağlıklı bir değerlendirmeye varmasını sağlamıştı.

Konuşmasından sonra yan odaya geçerek biraz uzandı. Kendisini son derece hasta hissetmesine rağmen katılımcıları yanına çağırmış ve onlara tartışmanın akıbetini sormuştu. Kendisini biraz daha iyi hissettiğinde, doktorları dairesine yürümesine izin verdiler. Dairesi, toplantının yapıldığı Büyük Kremlin Sarayı'nın karşısında bulunan silah deposunun yanındaki binada idi. Odasına girer girmez fenalaştı ve aniden öldü. Ölümü 16:40'ta gerçekleşti.

Merkez Komitesi ve Parti Merkez Denetleme Komitesi, Dzerjinski'nin ölümünü "Tüm Parti Üyelerine, Tüm İşçilere, Tüm Emekçilere, Tüm Kızıl Ordu ve Donanma'ya" başlıklı bir seslenişle ilan etti. Sesleniş şöyleydi:

"Parti bugün, başka bir acı kaybın ağırlığını taşıyor. Burjuvazinin baş belası, proletaryanın adanmış şövalyesi, komünist devrimin en asil savaşçısı, sanayimizin yorulmak bilmeyen kurucusu, daimi

bir işçi ve büyük savaşların boyun eğmez askeri yoldaş Dzerjinski geçirdiği kalp krizi nedeniyle hayatını kaybetti.

Partimiz en sıradışı ve kahraman önderlerinden birini kaybetti. Asil şahsiyeti, yiğitliği, her meseleye derin bir ilkelilikle yaklaşımı, açıklığı ve istisnai derecedeki dürüstlüğü ona büyük saygınlık kazandırmıştır. Emeği o kadar büyüktür ki abartmak mümkün değildir.

... Çalışmaları ile bir örnekti. Muhteşem, görkemli bir hayat yaşadı. Onun, görev başındaki bu askerin ölümü de görkemli oldu.

... Korkusuz dostumuz, önünde saygıyla eğiliyoruz. Bütün emekçileri ve proletaryayı, adı asla unutulmayacak ve davası bütün dünyayı saracak olan bu savaşçıyı son yolculuğuna uğurlamaya çağırıyoruz.

Yaşasın komünizm!

Yaşasın Partimiz!"

Komünist Enternasyonal'in Yürütme Komitesi tarafından Dzerjinski'nin ölümü üzerine hazırlanan sesleniş, Uluslararası Komünistler topluluğu ve dünya proletaryasının derin üzüntüsünü dile getiriyordu.

SSCB'de, Parti örgütleri ve işçi grupları, Parti Merkez Komitesi, Merkez Denetleme Komitesi ve Halk Komiserleri Konseyi'ne, başsağlığı mektupları ve telgrafları göndermiş, derin üzüntülerini ve Dzerjinski'ye devrimin zaferi ve ülkede sosyalizmin kurulması uğruna yaptığı her şey için yürekten minnettarlıklarını ifade etmişlerdi.

Bir başsağlığı toplantısında bir araya gelen Bryansk işçileri telgraflarında şöyle yazmıştı: "Bütün düşmanlar ve iftiracılar bilsin ki, Dzerjinski daima Lenin'in fikirlerini gerçekleştirmede işçi sınıfı için bitmek bilmeyen enerjinin ve boyun eğmez iradenin örneği olacaktır."

Alman Komünist Partisi Merkez Komitesi tarafından gönderilen bir telgrafta adilane bir biçimde Dzerjinski'den, "devrimci bilincin sembolü ve proletaryanın iradesi" olarak bahsediliyordu. Telgrafta şöyle yazıyordu: "Dzerjinski, biz Alman Komünistler için daima devrimci görev sorumluluğunun bir sembolü olmuştur..." İsveç Komünist Partisi önderlerinden gelen bir telgrafta Dzerjinski için "dünya proletaryasının en iyi önderlerinden biri" deniliyordu.

Dzerjinski, Kızıl Meydan'da Lenin'in anıt mezarının yanına gömüldü. SSCB Halk Komiserleri Konseyi, Dzerjinski'nin anısını ölümsüzleştirmek amacıyla, evsiz çocuklar için endüstriyel çalışma komünü biçiminde bir sığınma evi inşa etmeye karar verdi. Moskova Ulaştırma Mühendisleri Enstitüsü'ne onun adı verildi. Kamu Eğitimi Halk Komiserliği'ne, onun çalışmalarını, geniş okuyucu kitlelerine ulaştırmak için yayımlama talimatı verilmişti.

* * *

Dzerjinski'nin doğumundan bu yana yüz on yıl, ölümünden bu yana ise altmış yıl geçse de o, toplumsal ilerleme ve komünizmin zaferi savaşçıları arasındaki onurlu yerini korumaktadır.

Dzerjinski, Lenin'in 1910'da şöyle tanımladığı, halkın mutluluğu için savaşanlardan biriydi: "Proletaryanın, yaşayan ya da ölmüş siyasi liderler hakkındaki gerçeklere ihtiyacı vardır, çünkü siyasi lider olarak anılmayı hak edenler, bedensel olarak aramızdan ayrılsalar da siyasi olarak yaşamaya devam ederler."[50]

Dzerjinski'nin yaşamı ve devrimci çalışmaları, işçi sınıfının ve tüm emekçilerin davasına adanmışlığın sembolü, gelecek Sovyet nesilleri için bir örnekti.

---

50 V. İ. Lenin, "Muromtsev'in Ölümünden Sonraki Gösteri", *Toplu Eserler*, Cilt 16, 1977, s. 318.

Sonuç

Dzerjinski tüm hayatı boyunca proletaryanın ve tüm emekçilerin kapitalist baskıdan kurtuluşu için savaştı. Sürgün, mahkûmiyet, kötü sağlık durumu, düşman entrikaları ve nefret gibi her türlü zorluğa karşın, bu davaya büyük bir adanmışlık, özveri ve dürüstlük ile hizmet etti.

Dzerjinski hayatını, çarlık otokrasisine ve emekçilerin kapitalistler ile toprak sahipleri tarafından sömürülmesine karşı verdiği tavizsiz ve acımasız mücadeleye adadı. Motivasyonunu, Marksizm-Leninizm'in, kapitalizmin kaçınılmaz sonunu öngören ve işçi sınıfının kurtuluşu ile yeni bir toplum kurulması gerekliliğini savunan temel ilkelerinin geçerliliğine olan derin inancından alıyordu.

Bütün hayatı, bitmek bilmeyen destansı kahramanlıklar öyküsüydü. Bu da, Marksist-Leninist öğretinin, sıradışı ve ilerici düşünürleri, asil ideallerle cezbetmek ve onlara ilham vermekle kalmayıp savunucularına cesaret ve kararlılık aşılayabildiğini göstermektedir. İşte bu, düşünce ve devrimci eylem devleri yaratan ilerici fikirlerin gücüdür.

Dzerjinski, Lenin'le olan temaslarından çok şey öğrenmişti. Lenin'in karakteri, zekâsı, proletaryanın davasına olan sarsılmaz adanmışlığı ve muhaliflerine karşı ilkeli duruşu, Dzerjinski'i muazzam derecede etkilemiştir. Stockholm'de Nisan 1906'da RSDİP Dördüncü Kongresi'nde tanışmalarından Lenin'in son günlerine dek Dzerjinski, onun sağlam bir destekçisi ve sadık yardımcısı, daha sonra da yakın arkadaşı olmuştu.

Dzerjinski, Lenin'in rehberliğinde ve diğer devrimcilerle birlikte, işçi sınıfının devrimci partisinin, proletaryanın öncü kuvveti olan yeni tip bir partinin kuruluşuna doğrudan katkı sağlamıştı. Partinin birliğini güçlendirmek ve partiye yalnız Marksist-Leninist öğretiye sadık ve proletarya enternasyonalizmi ruhuna sahip kişilerin katıldığından emin olmak için yorulmak bilmeden çalışmıştı. Oportünizme karşı mücadelesi köklü ilkelere dayanıyordu. Hem Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi hem de SBKP(B) saflarındaki dönek ve bölücü faaliyetlere kararlılıkla karşı çıkmıştı.

Dzerjinski üç Rus devriminde de doğrudan yer almıştı. Her birinde cephenin en önünde savaşmış, Ekim Devrimi'ne önderlik etmiş ve Petrograd'daki silahlı ayaklanmada doğrudan yer almıştı. Santraller, demiryolu istasyonları ve köprüler gibi kilit yerlerin ele geçirilmesini denetlemişti.

Dzerjinski, devrimin zaferinden hemen sonra başkentte devrimci kanun ve düzeni korumakla görevlendirilmişti. Bu, olağanüstü derecede önemli bir görevdi, çünkü halkın yeni otoritelere güven duymasını sağlamak ve yeni bir devlet aygıtı kurmak gerekiyordu.

Dzerjinski, dünyanın ilk işçi ve köylü devleti; yıkılan sömürücü sınıfların muhalefetini bastırmak, devrimin kazanımlarını savunmak ve yeni bir toplum yaratmakta önemli role sahip proletarya diktatörlüğü devleti olan Sovyet devletinin kurulmasına büyük katkılar sağladı.

Önde gelen bir profesyonel devrimci, bir enternasyonalist olan Dzerjinski, devrimin zaferinden hemen sonra proletarya diktatörlüğünün kilit bir organının başına getirilmişti. Bu organ, devrimin kalkanı ve intikam kılıcı görevi gören Tüm Rusya Karşıdevrim Sabotaj ve Vurgunculukla Mücadele Olağanüstü Komisyonu (Veçeka) idi. Dzerjinski'i buranın başkanlığına Lenin aday göstermiş ve adaylığı Halk Komiserleri Konseyi tarafından onaylanmıştı. Cesaret, demirden irade ve aynı zamanda nezaket ve incelik gerektiren bu büyük sorumluluk, Dzerjinski'nin devrimin şövalyesi olduğunu kanıtlıyordu. Dzerjinski, devrimin çıkarlarının korkusuz ve uyanık bir koruyucusuydu ve aynı zamanda, bir insanın kaderine karar verme yetkisine sahip son derece insancıl ve adil bir hakemdi. Hayatının sonuna dek Veçeka-OGPU'nun (Devlet Siyasi Dairesi)

başkanı olarak kaldı. Oradaki görevini, yıllarca başka önemli Parti, hükümet ve siyaset görevleri ile birleştirmişti. Parti onu sık sık, örgütsel beceri, enerji, kararlılık ve insanları ekonomik sarsıntıya, açlığa ve çocukların evsizlik sorununa karşı mücadeleye katma becerisi gerektiren önemli işlere gönderirdi. Devrimin geleceği için duyduğu büyük sorumluluk duygusu ve duruma ve özel koşullara dair derin bilgisi sayesinde her Parti görevini ve her türlü Parti ya da hükümet çalışmasını özveri, inat ve cesaretle başarıyordu. Dzerjinski; hem İç Savaş hem de barış yıllarında karşıdevrimci odaklarla, casuslukla, yıkıcı faaliyetlerle ve vurgunculukla kahramanca ve adanmışlıkla savaşmış, devrim davasına derinden bağlı bir grup parlak Çekalıyı eğitmişti.

Çeka çalışanları kendilerini gururla "Dzerjinski'nin adamları" olarak görüyorlardı. Dzerjinski sık sık şöyle söylerdi: "Bir Çekalının sakin bir kafası, sıcak bir kalbi ve temiz elleri olmalıdır." Dzerjinski, adamlarının Parti hattına sadık, inatçı, emirlere derhal uymaya hazır, cesur, uyanık ve devlet sırlarını koruma becerisine sahip olmaya teşvik ederdi. Çabaları sonuçsuz kalmadı: Onlar devrimin zaferine paha biçilmez ölçüde katkılar sağlamış ve karşıdevrimci unsurlara güçlü bir darbe indirmişlerdi.

Dzerjinski'nin karşıdevrime ve sabotaja karşı mücadelede ülkeye sonsuz hizmetleri oldu. Ne var ki, bu hizmetler, ulaşım sisteminin yeniden inşası ve Sovyet devletinin inşası ile sınırlı değildi. Dzerjinski Parti ve hükümet çalışmalarının başka önemli dallarında da öncülük etmişti. Emperyalist savaşta ve İç Savaş'ta büyük hasar gören ulaşım sisteminin yeniden inşasına ve sanayileşmenin ilerlemesine olan katkıları paha biçilmezdir. Bu "ilk Çekalı", barış yıllarında ekonominin en seçkin idarecilerinden biri oldu. Dzerjinski'nin adı yeni sosyalist toplumdaki ilk büyük fabrikaların yapımıyla ve pek çok önemli maden kaynağının keşfedilip çıkarılmasıyla birlikte anılmaktadır. Sovyet traktör yapımının, tarım makinesi yapımının, Sovyet endüstrisinin kimya, radyoteknik, savunma, uçak ve diğer dallarının temelinin atılmasında yer aldı ve ülkenin ekonomi ve savunma yeteneğinin geliştirilmesine önemli katkılarda bulundu.

Dzerjinski, SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi'nin başkanı olarak ülkenin endüstrisini başarıyla yönetti, işletmeciliği geliştirdi ve

tasarrufu teşvik etti. Aynı zamanda genel masrafların kısılmasını, emek verimliliğinin artırılmasını ve kaliteli üretimin geliştirilmesini sağladı. Her ekonomik meselenin ardında devletin çıkarlarını görebilen bir idareci olarak benzersiz yetenekler sergiledi. Halkla yakın ilişkiler, ekonomik meselelere tamamen bilimsel yaklaşım, Parti kürsülerinden her türlü problemi çözme becerisi, ekonomik ilerlemenin yasalarını kavrama ve bunların sosyalist topluma hizmet etmesini sağlama çabası... Bütün bunlar Leninist okuldan bir devlet adamı ve ekonomi yöneticisi olan Dzerjinski'nin tarzını anlatan özelliklerdir. Daima dürüst, özeleştirel ve ilkeli olan Dzerjinski, işçi yoldaşlarının da aynı özellikleri göstermesini istiyordu.

Dzerjinski'nin aldığı pek çok önemli sorumluluk ve konumu onun başını döndürmemişti. Hayatının sonuna kadar, yeraltı çalışmaları yaparken edindiği sade alışkanlıklarını sürdürmüştü. Veçeka Başkan Vekili Jams Peters şöyle yazmıştı: "Üst düzey hükümet görevlerindeyken dahi özel hayatında her zaman ölçülü ve alçakgönüllüydü. Ve o, bazıları gibi basit zevkleriyle gurur duyduğu için değil, böylesi ona doğal geldiği için böyleydi."

Doğuştan enerjik ve aktif olan Dzerjinski her zaman yeni şeyler öğrenmeye hevesliydi. Fakat olağanüstü yoğun programı nedeniyle geniş çalışmalara ve uzun uzun düşünmeye vakit bulamıyordu. Lenin gibi o da birçok mesele ile ilgilenmek ve ona verilen veya kendi aldığı görevleri yerine getirmek için vakit bulmak zorundaydı.

Dzerjinski, inandığı davaya adanmışlığı, dürüstlüğü, görev bilinci, sempatikliği ve coşkusu ile Parti ve uluslararası komünist ve işçi hareketi içinde ve emekçiler arasında prestij ve ün kazanmıştı. İşçi yoldaşları ve Parti üyeleri onu böyle hatırlıyor, genç nesil ise onun hakkında böyle düşünüyordu.

Sovyet halkı, bütün sosyalist topluluğun halkları, dünya komünist ve ulusal özgürlük hareketi, kapitalist ülkelerdeki emekçiler, bu büyük enternasyonalisti ve komünizm savaşçısını unutmadı.

Sovyetler Birliği'ndeki ve diğer sosyalist ülkelerdeki kasabalara, okullara, fabrikalara, tarlalara, gemilere, kültür merkezlerine, meydanlara, caddelere ve Genç Öncü gruplarına onun adı verildi. Fakat Dzerjinski için, halkın diğer asil evlatları için de olduğu gibi, en güzel anıt, SSCB'de gelişmiş bir sosyalist toplumun kurulmasıydı.

27. Parti Kongresi, Merkez Komitesi'nin Siyasi Raporu üzerine bir kararda, ülkenin ekonomik ve toplumsal ilerlemesinin hızlandırılmasına yönelik stratejik bir hat belirledi, Komünist Parti'nin Marksizm-Leninizm'e bağlılığını onayladı ve bir durumu gerçekçi biçimde değerlendirme, tecrübelerden öğrenme ve günün gerekliliklerini karşılamayanları terk etme becerisini gösterdi. Kongrenin belgeleri, bilimsel komünizmin teori ve pratiğine yeni bir katkı yapmış, halka taze bir coşku ve yaratıcı enerji vermişti.

Sovyet halkı, zaman içinde kendini kanıtlamış olan öncü kuvvet Komünist Parti ve onun leninist Merkez Komitesi liderliğinde, kongre kararlarını uygulamaya koyuldu ve On İkinci Beş Yıllık Plan için belirlenen hedefleri gerçekleştirmeye başladı. Profesyonel devrimciler, leninistler tarafından başlatılan dava yaşıyor ve devam ediyor.

Dzerjinski şöyle demişti: "Sert koşullar altındaki devrimci çalışmalarımda, bu çalışmaların işçi kitlelerinin kurtuluşu davasına hizmet edeceğini ve komünizme götüreceğini düşünerek destek ve güç buldum." Onun devrim için verdiği özverili ve içten hizmetler, Sovyet halkının yeni nesillerine ilham olmaktadır.

Yuri Andropov, Dzerjinski'nin 100. Doğum yıldönümü dolayısıyla, 9 Eylül 1977'de "Komünist Fikirler: Yeni Dünyanın Kurucularının Büyük Güç Kaynağı" başlıklı bir raporda şu ifadelerde bulunmuştur: "İşte ve savaşta, bütün hayatımızda, ölümsüz leninist fikirlerden ilham alırız. Bu fikirleri gerçekleştirmek için nasıl tutkuyla ve özveriyle savaşacağımızı Dzerjinski gibi leninist Bolşeviklerden öğreniriz. Onlar bizim için komünist ilkelere ve devrimci coşkunluğa bağlılığın simgesi olarak kalacaktır. Komünizmin zaferi için çalışmalarımızda her zaman yanımızda olacaklar."

Dzerjinski'nin destansı hayatı ve özverili çalışmaları; dünyanın her yerinde, sömürüden kurtulmak için savaşan ve bağımsızlık, barış, eşitlik, adalet ve tüm halkların güvenliği ve mutluluğu için mücadele eden binlerce devrimciye daima ilham kaynağı olacaktır.

Dzerjinski'nin Hayatında ve Çalışmalarındaki Önemli Tarihler

1877-1926

1877
30 Ağustos (11 Eylül)
Feliks, küçük toprak sahibi bir ailenin bebeği olarak Dzerzhinovo konağında doğar.

1887
Ağustos
Wilno ortaokulunda birinci sınıfa yazılır.

1894
Sonbahar
Wilno'da bir sosyal demokrat gruba katılır.

1895
Sonbahar
Wilno ortaokulunda sekizinci sınıf öğrencisiyken Litvanya Sosyal Demokrat Partisi'nin Sol enternasyonalist kanadına katılır.

1896
2 Nisan (14)
Okulu terk eder ve profesyonel bir devrimci olur.

1897

18 Mart (30)

Wilno Sosyal Demokrat örgütü tarafından devrimci çalışmalar yürütmek üzere Kowno'ya gönderilir.

1 Nisan (13)

İllegal Polonya gazetesi *Kowienski Robotnik*'in ilk sayısını yayımlar.

17 Temmuz (29)

Tutuklanır ve Kowno cezaevine konur.

1898

13 Haziran (26)

Önce Nolinsk, sonra Kaygorodskoye köyüne olmak üzere üç yıllığına Vyatka Guberniyası'na sürülür.

1899

Ağustos-Aralık

Sürgünden kaçar, illegal olarak Wilno'ya döner ve oradan Varşova'ya geçer. Orada politik olarak en aktif işçilerle temas kurar ve küçük burjuva-milliyetçi Polonya Sosyalist Partisi'ne karşı kampanya yürütür. Sosyal Demokratlar İşçi Sınıfı Birliği'ni kurar ve Wilno örgütünü Polonya ve Litvanya Sosyal Demokratlarının birleşmesi hakkında bilgilendirmek için Wilno'ya ziyaretlerde bulunur. Merkez Komitesi'ne seçilir.

1900

Ocak

Polonya ve Litvanya Sosyal Demokrat Partisi'nin birleşme kongresi için taslak program yazar ve Sosyal Demokratlar İşçi Sınıfı Birliği'nin kongre çalışmalarında yer alır.

23 Ocak (4 Şubat)

Tutuklanır ve Varşova kalesi 10 No'lu Blok'ta hapse atılır.

1901
Nisan
Sınır dışı edilir ve Siedlce Hapishanesi'ne konur.

20 Ekim (2 Kasım)
Beş yıllığına Doğu Sibirya'ya sürgün cezası verilir.

1902
Ocak-Nisan
Önce Moskova Merkez Sürgün Hapishanesi'ne, sonra İrkutsk yakınlarında başka bir sürgün hapishanesine nakledilir.

6-8 Mayıs (19-21)
Sürgün hapishanesinde siyasi mahkûmların protesto gösterisine önderlik eder.

12 Haziran (25)
Vilyuisk kasabasına sürgüne giderken kaçar ve Temmuz'da Varşova'ya gelir. Daha sonra da yurt dışına gider.

1-4 Ağustos (14-17)
Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi'nin Berlin'deki konferansına katılır. Konferansta Dzerjinski'nin önerisi üzerine bir PK ve LSD Yurtdışı Komitesi kurulmasına ve *Czerwony Sztandar* gazetesinin çıkarılmasına karar verilir. Dzerjinski Komite'ye seçilir, Krakov'a gider ve orada Yuzef adıyla yeraltı çalışmaları yapar.

1903
12-16 Temmuz (25-29)
Kendi önerisi üzerine Berlin'de toplanan Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi Dördüncü Kongresi'ne katılır. Kongre RSDİP ile birleşme kararı alır. Dzerjinski Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi Yönetim Kurulu'na seçilir.

1904

Aralık sonları

Parti çalışmalarına ve devrimci harekete önderlik etmek için Krakov'dan illegal olarak Varşova'ya geçer.

1905

Ocak-Nisan

Varşova'da illegal işler yapar: Grevler örgütler, Polonyalı işçileri otokrasiye karşı ayaklanmaya çağıran bildiriler ve metinler hazırlar.

18 Nisan (1 Mayıs)

Varşova'da kitlesel 1 Mayıs gösterisinin düzenlenmesinde büyük bir rol oynar.

Mayıs

Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi'nin tüzük taslağını yazar.

9-11 Haziran (22-24)

Barikatlarda savaşan Lodz işçileri ile dayanışma amacıyla genel greve çağrı yapan bildiriler hazırlar.

Temmuz

Yerel Sosyal Demokrat örgütlerin çalışmalarını organize etmek üzere Lodz'a ve Pobianitsa'ya gider.

17 Temmuz (30)

Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasis'nin Varşova İl Örgütü'nün konferansına başkanlık eder ve tutuklanır.

20 Ekim (2 Kasım)

Çar'ın 17 Ekim 1905 tarihli manifestosunu takiben Ekim genel affı ile serbest bırakılır.

15-17 Kasım (28-30)

PK ve SDL'nin Varşova'daki konferansına katılır.

14 Aralık (27)
Dabrowa kömür havzasındaki demir çelik fabrikasında yaptığı konuşmada işçileri Moskova'da silahlı ayaklanmaya kalkışan işçilerle dayanışma grevi yapmaya çağırır. Aynı gün genel grev başlar.

1906
10-25 Nisan (23 Nisan-8 Mayıs)
Lenin ile tanıştığı yer olan Stokholm'de yapılan RSDİP Dördüncü (Birleşme) Kongresi'nin çalışmalarına katılır.

5-12 Haziran (18-25)
Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi Beşinci Kongresi'ne katılır.

Temmuz
Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi'nin temsilcisi olarak RSDİP Merkez Komitesi'ne seçilir. St. Petersburg'a gitmek üzere Varşova'dan ayrılır.

Ağustos-Eylül
St. Petersburg'da çalışır, Lenin ile buluşur, Menşevik Merkez Komitesi'ne karşı mücadelelerinde Bolşevikleri kararlılıkla destekler, Polonya'ya Bolşevik yayınları gönderir.

3-7 Kasım (16-20)
Tammerfors'ta yapılan RSDİP İkinci Konferansı'na katılır.

13 Aralık (26)
Tutuklanır ve Varşova'da bulunan Paviak hapishanesine konur.

1907
19 Mayıs (1 Haziran)
Londra'daki RSDİP Birinci Kongresi'nde (gıyabında) Parti Merkez Komitesi'ne seçilir.

22 Mayıs (4 Haziran)
Kefaletle serbest bırakılır.

21-23 Temmuz (3-5 Ağustos)
Kotka'da (Finlandiya) yapılan RSDİP Üçüncü Konferansı'na katılır.

5-12 Kasım (18-25)
Helsingfors'ta yapılan RSDİP Dördüncü Konferansı'na katılır.

1908
30 Mart (12 Nisan)
Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi genel konferansına başkanlık eder.

3 Nisan (16)
Tutuklanır ve Varşova Kalesi 10 No'lu bloğuna kapatılır.

30 Nisan
Hapishane günlüğüne ilk notlarını yazar.

22-30 Kasım (5-13 Aralık)
Dzerjinski'nin gıyabında yönetim kuruluna seçildiği Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi Altıncı Kongresi Prag'da toplanır.

1909
15 Ocak (28) ve 25 Nisan (8 Mayıs)
Mahkeme kararıyla mülk edinme haklarından mahrum edilerek hayat boyu Sibirya'ya sürgün cezasına çarptırılır.

Kasım'ın ikinci yarısı
Taseyevo'dan kaçar. Bu, onun sürgünden üçüncü kaçışıdır.

Aralık
İllegal biçimde Varşova'ya döner ve oradan Berlin'e geçer.

1910
Ocak
Parti Dzerjinski'i tedavi için Capri'ye (İtalya) gönderir.

Mart-Aralık
Krakov'a geldiğinde yeraltı Parti çalışmaları yürütür, Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi yönetim kurulundaki oportünizme karşı ortaya konan uzlaşmacı taktiklere karşı çıkar.

1911
31 Ocak-1 Şubat (13-14 Şubat)
Merkezi Organ ve Lenin tarafından yürütülen politika ile dayanışmasını göstermek için yönetim kuruluna mektup gönderir.

28 Mayıs-4 Haziran (10-17 Haziran)
RSDİP Merkez Komitesi'nin dokuz üyesinin katıldığı ve Lenin'in önerisi üzerine Paris'te toplanan konferansa katılır.

Temmuz-Aralık
Polonya Krallığı'ndaki Parti örgütlerini güçlendirmek için çalışır, Varşova'ya, Lodz'a, Czestochowa'ya ve Dabrowa havzasına ziyaretlerde bulunur.

1912
Ocak
İllegal biçimde Varşova'ya geçer.

19-23 Ocak (1-5 Şubat)
Dabrowa havzası üzerinden geçerek Czestochowa'yı ziyaret eder, Parti örgütlerine yayın ulaştırma işini organize eder.

Nisan
Sibirya'daki Lena altın madenlerinde işçilere ateş açılması ile ilgili propaganda ve ajitasyon çalışmaları ile ilgilenir.

1 Eylül (14)
Altıncı kez tutuklanır ve Varşova Kalesi 10 No'lu blokta hapsedilir.

1913
Varşova Kalesi 10 No'lu blokta tutulur.

1914

29 Nisan (12 Mayıs)

Varşova Bölge Mahkemesi tarafından üç yıl ağır çalışma cezasına çarptırılır.

28 Temmuz (10 Ağustos)

Varşova'dan Mtsensk Hapishanesi'ne, oradan da Orel Hapishanesi'ne ve oradan da Orel Merkezi Tecrit Hapishanesi'ne gönderilir.

1915

Orel'de hapishanededir.

1916

Mart sonları

Yeni mahkeme süreçleri ile bağlantılı olarak Moskova Hapishanesi'ne nakledilir.

4 Mayıs (17)

Altı yıl ağır çalışma cezasına çarptırılır.

1917

1 Mart (14)

Şubat Devrimi'nin sonucunda serbest kalır. Moskova İşçi Vekilleri Sovyeti toplantısında yaptığı konuşmayla devrimi selamlar.

Mart'ın ilk yarısı

RSDİP Moskova Komitesi'ne seçilir.

26 Mart (8 Nisan)

Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrasisi'nin Moskova grubunun konferansına katılır. Burada, 3 Mart (16) toplantısında alınan karar onaylanır ve RSDİP(B) ile eylem birliği ve onun saflarına katılma kararı alınır.

3-4 Nisan (16-17)

RSDİP(B) Moskova Şehir Konferansı'na katılır.

11 Nisan (24)
Moskova İşçi ve Köylü Vekilleri Sovyeti Yürütme Komitesi'ne seçilir.

19-21 Nisan (2-4 Mayıs)
RSDİP(B) Moskova Bölge Konferansı'na katılır ve açış konuşması yapar.

24-29 Nisan (7-12 Mayıs)
RSDİP(B) Tüm Rusya Yedinci (Nisan) Konferansı'na katılır.

Haziran-Temmuz
Verem tedavisi görür.

Haziran'ın ilk yarısı
Rusya'daki Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal Demokrat grupları Merkez Yürütme Komitesi'ne seçilir.

26 Temmuz-3 Ağustos (8-16 Ağustos)
RSDİP(B) Altıncı Kongresi'ne katılır, burada Parti Merkez Komitesi'ne seçilir.

6 Ağustos (19)
RSDİP(B) Merkez Komite Sekreteryası'na seçilir.

14 Ağustos (27)
Parti Merkez Komitesi tarafından Enformasyon Bürosu'na atanır.

10 Ekim (23)
Lenin'in silahlı ayaklanma kararının onaylandığı RSDİP(B) Merkez Komitesi toplantısına katılır.

16 Ekim (29)
RSDİP(B) Merkez Komitesi genişletilmiş toplantısında Dzerjinski silahlı ayaklanmayı yöneten Devrimci Askeri Merkez'e seçilir.

21 Ekim (3 Kasım)
RSDİP(B) Merkez Komitesi kararı ile Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesi'ne atanır.

25 Ekim (7 Kasım)
Doğrudan ve aktif bir biçimde Ekim silahlı ayaklanmasında yer alır.

25-26 Ekim (7-8 Kasım)
Tüm Rusya Sovyetler İkinci Kongresi'ne katılır, Polonya ve Litvanya Sosyal Demokratları adına Barış Kararnamesini selamlar, Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'ne seçilir.

16 Kasım (29)
Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi ikinci toplantısında Dzerjinski Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Prezidyumu'na seçilir.

7 Aralık (20)
Lenin'in sabotaj ve karşıdevrime karşı alınması gereken önlemlerle ilgili mesajını alır. Sabotaj ve karşıdevrimle mücadele için ilk komisyon toplantısını yapar. Halk Komiserleri Konseyi bu komisyona Karşıdevrim ve Sabotajla Mücadele Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu adını verme kararı alır ve Dzerjinski Komisyon'a Başkan seçilir.

1918
10-18 Ocak
Tüm Rusya Sovyetler Üçüncü Kongresi'ne katılır. Kongrede Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'ne üye seçilir.

6-8 Mart
Yedinci Parti Kongresi'ne katılır ve RKP(B) Merkez Komitesi üyesi seçilir.

14-16 Mart
Tüm Rusya Sovyetler Dördüncü Olağanüstü Kongresi'ne katılır ve Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'ne üye seçilir.

Ağustos-Eylül
Veçeka, Dzerjinski'nin denetiminde, emperyalist devletlerin, İngiliz Misyonu'nun başındaki Robert Hamilton Bruce Lockhart tarafından Moskova'da organize edilen önemli bir Sovyet karşıtı komplosunu deşifre ederek bertaraf eder.

6-9 Kasım
Tüm Rusya Sovyetler Altıncı Olağanüstü Kongresi'ne katılır ve Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi üyesi seçilir.

25-28 Kasım
Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonlar İkinci Konferansı'na başkanlık eder.

3 Aralık
Lenin ile birlikte hükümetin Veçeka organları komisyonunun oturumuna katılır.

1919
3 Ocak
Komisyon üyesi olarak Doğu Cephesi'ne gider.

17 Şubat
Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nin bir toplantısında Çekaların ve devrim mahkemelerinin yeniden organize edilmesi üzerine konuşur.

18-23 Mart
RKP(B) Sekizinci Kongresi'ne katılır ve burada Parti Merkez Komitesi üyesi seçilir.

30 Mart
Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, Dzerjinski'nin RSFSC İçişleri Halk Komiserliği görevine adaylığını onaylar.

Mart
Komünist Enternasyonal Birinci Kongresi'ne RKP(B) delegesi olarak katılır.

18 Ağustos
Parti Merkez Komitesi Örgütlenme Bürosu tarafından Veçeka Özel Dairesi'nın başına geçirilir.

24 Eylül
RKP(B) Moskova Konferansı'nda yaptığı konuşmada, Moskova'da karşıdevrimci bir örgüt olan Ulusal Merkez tarafından düzenlenen komplonun ifşa edilmesi üzerinde durur.

5-9 Aralık
Tüm Rusya Sovyetler Yedinci Kongresi'ne katılır ve yine Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'ne seçilir.

1920
15 Ocak
İzvestiya gazetesi, Veçeka'nın Dzerjinski tarafından imzalanan, Veçeka ve yerel örgütleri tarafından uygulanan idam cezasının (kurşuna dizme) kaldırılması kararını yayımlar.

24 Ocak
Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Prezidyumu, Dzerjinski'e Kızıl Bayrak Nişanı verilmesine karar verir.

3-6 Şubat
Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonlar Dördüncü Konferansı'na katılır.

19 Şubat
Halk Komiserleri Konseyi, Dzerjinski'i Evrensel Mecburi Hizmet Üst Komitesi başkanı tayin eder.

29 Mart
RKP(B) Dokuzuncu Kongresi'ne katılır ve yine Merkez Komitesi üyesi seçilir.

5 Nisan
RKP(B) Merkez Komitesi Genel Toplantısı'nda Dzerjinski Merkez Komitesi Örgütlenme Bürosu'nun yedek üyesi seçilir.

26 Nisan
Parti Merkez Komitesi Dzerjinski'i Ukrayna'ya göndermeye karar verir.

29 Mayıs
Güneybatı Cephesi gerisinin komutanı tayin edilir.

16 Temmuz
Parti Merkez Komitesi Dzerjinski'i Komünist Enternasyonal İkinci Kongresi'ne RKP(B) delegesi tayin eder.

22-25 Eylül
RKP(B) Tüm Rusya Dokuzuncu Konferansı'na katılır. Burada Merkez Denetleme Komisyonu'na seçilir.

20 Ekim
Çalışma ve Savunma Konseyi Dzerjinski'i Moskova Savunma Komitesi Başkanı tayin eder.

22-29 Aralık
Tüm Rusya Sovyetler Sekizinci Kongresi'ne katılır ve yine Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi üyesi seçilir.

1921
15 Ocak
Sınır birliklerinin örgütlenmesi konulu konferansa başkanlık eder.

27 Ocak
Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Prezidyumu Dzerjinski'i çocukların yaşamlarının iyileştirilmesi üzerine çalışan Merkez Yürütme Komitesi komisyonuna başkan tayin eder.

7 Mart
Moskova Parti Komitesi Dzerjinski'i işçilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi üzerine çalışan komisyona başkan tayin eder.

8-16 Mart
RKP(B) Onuncu Kongresi'ne katılır ve yine Parti Merkez Komitesi'ne seçilir.

14 Nisan
Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Prezidyumu Lenin'in teklifi üzerine Dzerjinski'i Veçeka Başkanlığı ve İçişleri Halk Komiserliği görevlerine ek olarak Ulaşım Halk Komiseri tayin eder.

22 Haziran-12 Temmuz
RKP(B) delegasyon üyesi olarak Komünist Enternasyonal Üçüncü Kongresi'ne katılır.

8 Ağustos
Lenin'in başkanlığını yaptığı Parti Merkez Komitesi genel toplantısında "Ulaşımın Durumu Üzerine" bir rapor sunar.

15 Kasım
Halk Komiserleri Konseyi'nin bir toplantısında Ulaşım Komiserliği Kolegyumu üzerine bir rapor sunar.

13 Aralık
İşçi ve Köylü Vekilleri Petrograd Sovyeti'nin bir toplantısında ulaşım sisteminin durumu ve hedefleri üzerine konuşma yapar.

23-28 Aralık
Tüm Rusya Sovyetler Dokuzuncu Kongresi'ne katılır ve yine Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'ne seçilir.

1922
2 Ocak
Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Prezidyumu, Komite'nin özel temsilcisi olan Dzerjinski'i, Sibirya'dan gıda malzemesi

taşınması için olağanüstü önlemler almak üzere Sibirya'ya gön dermeye karar verir.

5 Ocak
Sibirya'ya gider.

6 Şubat
RSFSC İçişleri Halk Komiserliği'ne bağlı GPU (Devlet Siyasi Dairesi) Başkanı tayin edilir.

13 Mart
Parti Merkez Komitesi Politbürosu'na Sibirya'daki ulaşım sisteminin durumu ve siyasi durum hakkında rapor verir.

27 Mart
RKP(B) On Birinci Kongresi'ne katılır.

2 Nisan
Kongre'de yeniden Parti Merkez Komitesi üyesi seçilir.

10 Mayıs
Bir konferansta Parti Merkez Komitesi'ne ulaşımın durumunu anlatır.

2 Eylül
Çalışma ve Savunma Konseyi'nin kararıyla Konsey'in Rüşvetle Mücadele Komisyonu'na başkan tayin edilir.

23-27 Aralık
Tüm Rusya Sovyetler Onuncu Kongresi'ne katılır. Burada Kongre Prezidyumu'na üye, Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'ne üye ve SSCB Sovyetler Birinci Kongresi'ne delege seçilir.

30 Aralık
SSCB Sovyetler Birinci Kongresi'ne katılır ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Merkez Yürütme Komitesi üyesi seçilir.

1923

23 Ocak

Geçici bir komisyonun başkanı olarak demiryolları çalışmalarını incelemek üzere Harkov'a gelir.

8 Şubat

Merkez Komitesi'nin Demiryolu İşçileri Birliği toplantısında ulaşımın durumuna ilişkin rapor sunar.

31 Mart

İzvestiya, Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'ne bağlı Çocuk Komisyonu Başkanı Dzerjinski tarafından hazırlanan "Herkes Çocuklara Yardıma!" isimli çağrıyı yayımlar.

17-25 Nisan

RKP(B) 12. Kongresi'ne katılır ve yeniden Parti Merkez Komitesi üyesi seçilir.

12-23 Haziran

Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi Üçüncü Genişletilmiş Genel Toplantısı'na RKP(B) delegasyon üyesi olarak katılır.

6 Temmuz

SSCB Merkez Yürütme Komitesi Dzerjinski'i Ulaşım Halk Komiseri tayin eder.

17 Temmuz

SSCB Halk Komiserleri Konseyi Dzerjinski'i Çalışma ve Savunma Konseyi'ne tayin eder.

15 Kasım

Halk Komiserleri Konseyi Dzerjinski'i SSCB OGPU (Birleşmiş Devlet Siyasi Dairesi) Kolegyumu Başkanı tayin eder.

20 Kasım

SSCB Çalışma ve Savunma Konseyi'ne metal sanayisi üzerine bir rapor gönderir.

3 Aralık
Demiryolu İşçileri Birliği'nin bir konferansında Ulaşım Halk Komiserliği'nin çalışmaları hakkında rapor sunar.

1924
16-18 Ocak
RKP(B) On Üçüncü Konferansı'na katılır.

19-22,29 Ocak
Tüm Rusya Sovyetler On Birinci Kongresi'ne katılır ve Kongre Prezidyumu'na ve Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'ne üye seçilir.

22 Ocak
SSCB Merkez Yürütme Komitesi Prezidyumu Dzerjinski'i Lenin'in cenazesinin organizasyonu için kurulan komisyona başkan tayin eder.

26 Ocak-2 Şubat
SSCB Sovyetler İkinci Kongresi'ne katılır. Burada Kongre Prezidyumu üyesi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Merkez Yürütme Komitesi üyesi seçilir.

2 Şubat
SSCB Merkez Yürütme Komitesi Dzerjinski'i SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi Başkanı tayin eder. Dzerjinski diğer yandan OGPU başkanlığı görevini sürdürür.

20 Mart
Parti Merkez Komitesi Politbürosu metal sanayisi için daha yüksek bir hükümet komisyonu kurar ve Dzerjinski'i başkan tayin eder.

21 Mart
SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi, Dzerjinski'nin başkanlığında Merkezi Donets Havzası Yardım Komitesi'ni kurar.

15 Nisan
SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi Prezidyumu'nda, çalışma konularının tartışıldığı daimi konferansın bir oturumuna başkanlık eder.

23-31 Mayıs
RKP(B) On Üçüncü Kongresi çalışmalarına katılır ve yeniden Parti Merkez Komitesi üyesi seçilir.

2 Haziran
Parti Merkez Komitesi genel toplantısında RKP(B) Merkez Komitesi Politbürosu ve Örgütlenme Bürosu'nun yedek üyesi seçilir.

17 Haziran-8 Temmuz
Komünist Enternasyonal Beşinci Kongresi'nin Polonya Komisyonu çalışmalarına katılır.

21 Haziran
Metal işçileri Birliği Merkez Komitesi Dördüncü Toplantısı'nda metal sanayisinin gelişme hedefleri üzerine bir rapor sunar.

1 Eylül
Metal Sanayisi Yüksek Hükümet Komisyonu'nun genişletilmiş bir konferansında metal sanayisi için ulaşımın gerekliliklerini anlatır.

Eylül
Yüksek Sınır Birlikleri Koleji'nin ilk mezunları olan Çeka birlik komutanlarını selamlar.

13 Kasım
Parti Merkez Komitesi Politbürosu'nun kararıyla Glavmetal (Metal Sanayisi Üst Yönetimi) Yönetim Kurulu Başkanı tayin edilir.

21 Kasım
Metal işçileri Tüm Birlik Beşinci Konferansı'nda metal sanayisinin durumu ve hedefleri hakkında bir rapor sunar.

25 Kasım
SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi'nde emek verimliliğini artırma daimi konferansının bir toplantısında emek verimliliğinin artırılması komisyonlarının hedeflerini anlatır.

1925
19 Ocak
Parti Merkez Komitesi genel toplantısında metal sanayisinin durumu ve hedefleri üzerine bir rapor sunar.

31 Mart
Çalışma ve Savunma Konseyi genişletilmiş toplantısında kooperatif hareketinin hedeflerini anlatır.

27-29 Nisan
RKP(B) On Dördüncü Konferansı'na katılır ve "Metal Sanayisi Üzerine" bir rapor sunar.

7-16 Mayıs
Tüm Rusya Sovyetler On İkinci Kongresi'ne katılır ve Kongre Prezidyumu üyesi seçilir.

13-20 Mayıs
Sovyetler Tüm Birlik Üçüncü Kongresi'ne katılır. "SSCB'de Sanayinin Durumu Üzerine" bir rapor sunar. Kongre Prezidyumu üyesi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Merkez Yürütme Komitesi üyesi seçilir.

14-16 Haziran
Leningrad'da kalarak endüstri işletmelerinin çalışmalarını inceler.

4 Temmuz
Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi Polonya Komisyonu'nun bir toplantısında Polonya Komünist Partisi'ndeki durum üzerine konuşma yapar.

20 Temmuz
Yüksek Ekonomi Konseyi'nin uçak sanayisine yönelik özel bir konferansına başkanlık eder.

4 Kasım
Üretimde Daha Etkili Yöntemler Kullanılması üzerine Tüm Birlik Konferansı'nda bir konuşma yapar.

17-26 Kasım
Metal İşçileri Birliği Tüm Birlik Yedinci Kongresi'ne katılır.

18-31 Aralık
On Dördüncü Parti Kongresi'ne katılır ve yeniden Merkez Komitesi üyesi seçilir.

28 Aralık
Parti Merkez Komitesi genel toplantısında Parti birliği sorunları üzerine konuşma yapar.

1926
1 Ocak
Parti Merkez Komitesi genel toplantısında bir konuşma yapar ve Politbüro üyesi seçilir.

25 Ocak
SSCB Yüksek Ekonomi Konseyi Prezidyumu'nun bir toplantısında endüstrilere yakıt tedariki üzerine bir konuşma yapar.

6-9 Nisan
Parti Merkez Komitesi genel toplantısına katılır.

28 Mayıs
Harkov Lokomotif Fabrikası'nı ziyaret eder.

11 Haziran
Çalışma ve Savunma Konseyi'nin bir toplantısına katılır.

14-20 Temmuz
Parti Merkez Komitesi ve Merkez Denetleme Komitesi'nin birleşik genel toplantısına katılır.

20 Temmuz 16:40
Ani ölümü

Yazılama

Bu kitap, 1917 Ekim Devrimi'ne öncülük eden en önemli Bolşeviklerden biri olan Feliks Dzerjinski'nin yaşam öyküsünü anlatıyor. Genç yaştan itibaren devrimci mücadelenin ön saflarında yer alan Dzerjinski gerek Devrim'e doğru giden dönemde gerekse Devrim'i izleyen yıllarda Bolşevik Parti'de çok önemli görevler üstlendi. Daha fazla bilinen yönüyle, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin kuruluş döneminde çok kritik devlet görevlerinde bulundu. Bu biyografi, sadece Dzerjinski'nin yaşamını ele almakla kalmıyor, sosyalizmin kuruluş dönemine ait çarpıcı bir tarihsel kesiti de betimliyor.

THG
0207462
NEV

16.00₺

28 TL
9 786052 222225